



HANDLINGSPROGRAM 2025 - 2028

KOMMUNEDIREKTØRENS BESLUTNINGSGRUNNLAG



Lier kommune

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
Kommunedirektørens innledning	2
Organisering og styring	4
Kommunens planer	9
Befolkningsutvikling og prognoser	16
10-årig investeringsplan	23
Klimabudsjett	33
Digitalisering	44
Utenforskap	48
Utvalg for oppvekst, kultur og idrett	51
Utvalg for helse, omsorg og velferd	71
Utvalg for miljø og plan	86
Utvalg for landbruk og næring	97
Formannskapet - stab	104
Formannskapet – kommunale foretak	115
Økonomi og investering	132
Vedlegg	158

Kommunedirektørens innledning

Handlingsprogrammet 2025 – 2028 inneholder i tillegg til et budsjett for 2025, en økonomiplan for de neste fire årene og en 10-årig investeringsplan. I tillegg foreligger det en liste over investeringer som kommer utover tiårsperioden, uten at oppstart for disse er nærmere spesifisert. Dette skal samlet sett gi kommunestyret mulighet til å skape forutsigbarhet og samtidig videreføre de lange linjene fra tidligere handlingsprogram.

Kommunedirektøren erfarer at 2024 økonomisk sett har vært krevende. Vi må også forvente en vanskelig kommune-økonomi i 2025. I tillegg til økt tjenestebehov, prisstigning og økte renter, har kommunen den siste del av sommeren også erfart et betydelig fall i skatteinntekter. Kommunedirektøren mener at situasjonen er alvorlig. Fra 2025 er det vedtatt nytt inntektssystem for kommunene. Dette medfører økt usikkerhet når det gjelder fremtidige skatteinntekter. KS har utarbeidet en oppdatert prognose for frie inntekter hvor Lier kommune kommer dårligere ut etter omleggingen til nytt inntektssystem, enn det regjeringen varslet i kommuneproposisjonen. Situasjonen tilsier at kommunen må trekke i bremsen for planlagte investeringer. I budsjettforslaget er derfor flere store investeringer skjøvet ut i tid. Budsjettforslaget gir likevel et underskudd på 6,6 millioner kroner i 2025, men nærmer seg handlingsregelen i slutten av perioden. Det foreslås derfor et nytt omstillingsprogram for 2026 og 2027.

Gode tjenester til kommunens innbyggere er grunnmuren for et godt lokalsamfunn. Ved å nedjustere investeringsprogrammet vil vi være bedre rustet til å opprettholde kvalitet i tjenestene. Investeringsprogrammet foreslås derfor nedjustert. God økonomisk styring innenfor stramme rammer må være en tydelig prioritering for å skape en bærekraftig økonomi for årene som kommer, og for fremtidige generasjoner.

Lier er en kommune i vekst og vi har store ambisjoner for videre utvikling av kommunen som skal komme hele befolkningen til gode. Utviklingsprosjektene for Lierbyen, ny fjordby og Tranbyutviklingen er store og ambisiøse løft. Det er sterkt beklagelig at kommunedirektøren i investeringsplanen nå ser seg nødt til å skyve på bygging av ny ungdomsskole og idrettshall, som har et bredt politisk flertall i ryggen og er sterkt ønsket på Tranby. Slik den økonomisk situasjon, er må vi imidlertid håndtere underskudd og prioritere tjenestene til innbyggerne foran investeringer.

Fremtidens Lier vil ha langt flere eldre enn i dag og en mindre andel i arbeidsfør alder. Frem mot 2044 viser prognosen at aldersgruppen 80+ vil øke med 110 prosent sammenlignet med i dag. De fleste eldre er likevel friskere enn forrige generasjons eldre, og utgjør en ressurs som vi må ta godt vare på. Vi må i årene som kommer styrke helse- og omsorgstjenesten, fokusere på egenmestring, finne en god oppgavefordeling blant ansatte i tjenestene, men

også ta i bruk velferdsteknologi. I årets handlingsprogram beskrives hvordan vi jobber med digitalisering for å sikre effektiv drift og tjenestekvalitet.

Ifølge NAV viser tall for Lier kommune at omtrent 300 unge mellom 19 – 29 år verken er under utdanning eller i jobb. Dette utgjør omtrent 20 % av alle innbyggerne i denne aldersgruppen. Dette er en svært bekymringsfull utvikling. Vi vil i årene fremover ha stort behov for arbeidskraft og må forvente konkurranse om arbeidskraft, ikke bare kommuner imellom, men også mellom stat, kommune og det private næringsliv. Mange i denne aldersgruppen kan - og vil sikkert også - jobbe. Visjonen «Grønne Lier – for alle innbyggere» innebærer å tilby liungene inkluderende og levende lokalsamfunn. Måltrettet satsing på folkehelse, inkludert gode tiltak mot utenforskap, må til. Kommunedirektøren foreslår at det i 2025 utarbeides en handlingsplan med konkrete tiltak mot utenforskap, slik at kommunen forblir et godt sted å leve.



Sikke Næsheim,
Kommunedirektør



ORGANISERING OG STYRING

Politisk struktur

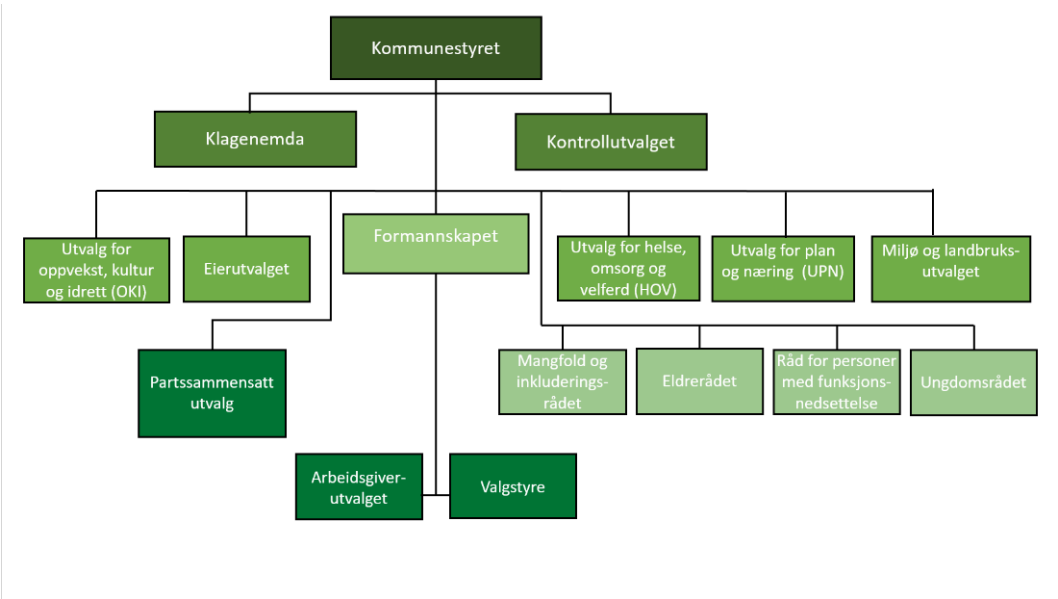
Lier kommune er politisk organisert etter formannskapsmodellen. Kommunestyret er øverste politiske organ og består av 41 representanter. Kjetil Kivle (H) er ordfører.

Politisk representasjon i Lier kommunestyre i perioden 2023-2027 med følgende fordeling:

Parti	Antall representanter
Høyre	18
Arbeiderpartiet	8
Fremskrittspartiet	5
Senterpartiet	2
Miljøpartiet De Grønne	2
Sosialistisk Venstreparti	2
Venstre	2
Kristelig folkeparti	1
Rødt	1
Totalt antall representanter	41

Lier kommune har obligatoriske politiske utvalg, nemnder og råd i henhold til kommuneloven. I tillegg til formannskapet er det utvalg for oppvekst, kultur og idrett, utvalg for helse, omsorg og velferd, utvalg for miljø og plan og utvalg for landbruk og næring.

Fra innværende kommunestyreperiode er det opprettet et nytt råd; mangfold og inkluderingsrådet. Totalt er det nå fire råd. I tillegg til det nye rådet er det følgende tre råd; eldreråd, råd for personer med funksjonsnedsettelse og ungdomsråd. Modellen under viser politisk struktur og organisering.

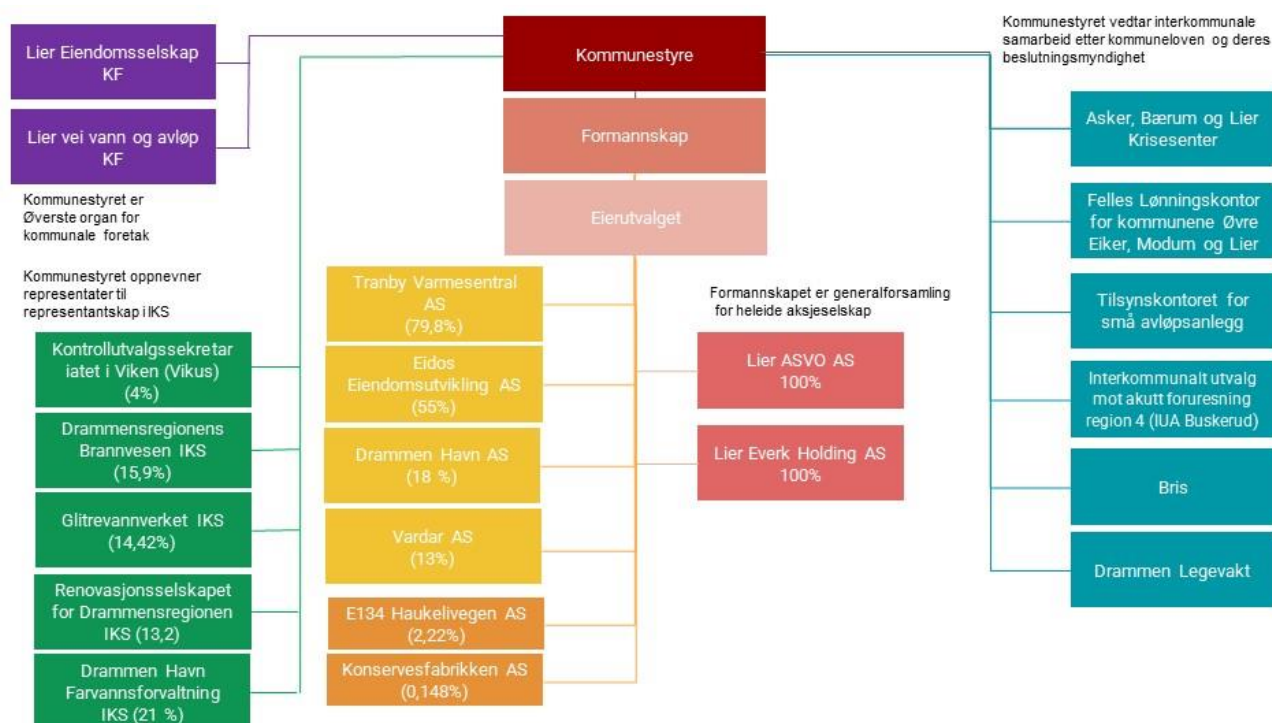


Eierstyring

Lier kommune er deltaker i fem interkommunale selskaper (IKS), har to kommunale foretak (KF) og tar del i flere interkommunale samarbeid organisert i henhold til kommuneloven kapittel 17 – 20.

Lier kommune eier aksjer i både hel- og deleide aksjeselskaper. Vardar AS, Lier Everk Holding AS og Eidos AS. Disse eier selv aksjer i andre aksjeselskap.

I hovedsak er selskapene, samarbeidene og foretakene etablert for å ivareta kommunens ansvar for å levere tjenester og samfunnsfunksjoner. Noen selskaper i kommunens portefølje har finansielle eller strategiske formål.



Lier kommunes eierposisjoner og interkommunale samarbeid slik det foreligger per august 2024.

Kommunedirektøren gir årlig en redegjørelse om resultatet av Lier kommunes eierskap til kommunestyret i en eiermelding. Kommunedirektøren er sekretariat for eierstyringen og legger til rette for politisk oppfølging av kommunens selskaper. Vedtatt eierskapspolitikk med tilhørende eierskapsprinsipper gir retningslinjer for utøvelse av eierrollen.

Formannskapet er generalforsamling for Lier kommunes heleide aksjeselskaper. De kommunale foretakene rapporterer ikke til kommunedirektøren. Disse foretakenes øverste organ er kommunestyret, og daglig leder i foretaket rapporterer til foretakets styre.

Ordfører representerer kommunen i representantskap for IKS og generalforsamling for deleide aksjeselskap.

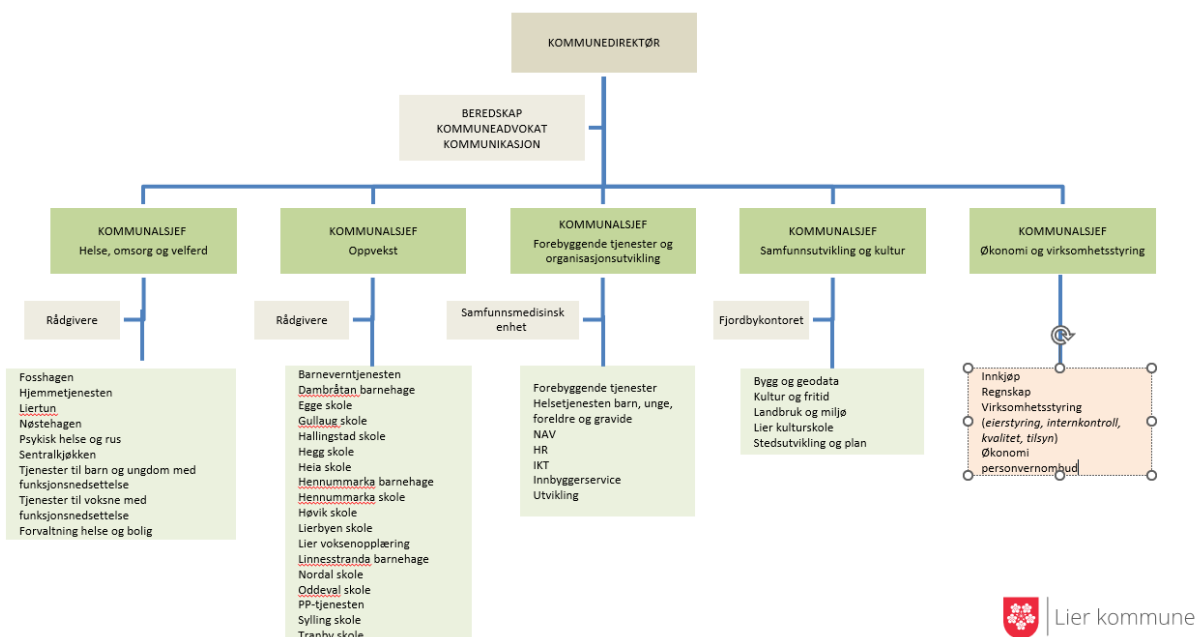
Administrativ struktur

Lier kommune er administrativt organisert i en modell med tre ledernivåer, hvor formelle fullmaktsnivåer er kommunedirektør, kommunalsjefer og virksomhetsledere.

Kommunedirektøren er kommunens øverste administrative leder, og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak.

Kommunedirektørens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i politisk reglement.

Virksomhetsleder rapporterer til kommunalsjef, og er ansvarlig for sin virksomhet innen rammen av de fullmakter som er delegert fra kommunedirektøren gjennom administrativt delegasjonsreglement. Det innebærer at virksomhetsleder har myndighet til å sikre enhetens drift, både når det gjelder faglige, økonomiske, personalmessige og organisatoriske forhold. Noen virksomheter har avdelingsledere med delegert myndighet som rapporterer til virksomhetsleder.



Figuren ovenfor viser kommunens organisasjonskart, slik det er høsten 2024.

Samfunnssikkerhet, beredskap og forebyggende sikkerhet

Kommunen er gitt en sentral rolle i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. I første rekke skal kommunen utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) og en overordnet beredskapsplan. Kommunens helhetlige ROS ble vedtatt i 2023. Overordnet



beredskapsplan er under revisjon. Kommunen skal videreutvikle planverk for forebyggende sikkerhet etter sikkerhetsloven. Dette innebærer blant annet sikkerhetsklarering til konfidensielt nivå for deler av kommuneledelsen og visse andre funksjoner.

Lier kommune har en god øvelseskultur med regelmessige øvelser. Kommunen har også et psykososialt kriseteam. Teamet har fått utvidede fullmakter til å opprette evakuerte- og pårørendesenter og anskaffe midlertidig bolig.



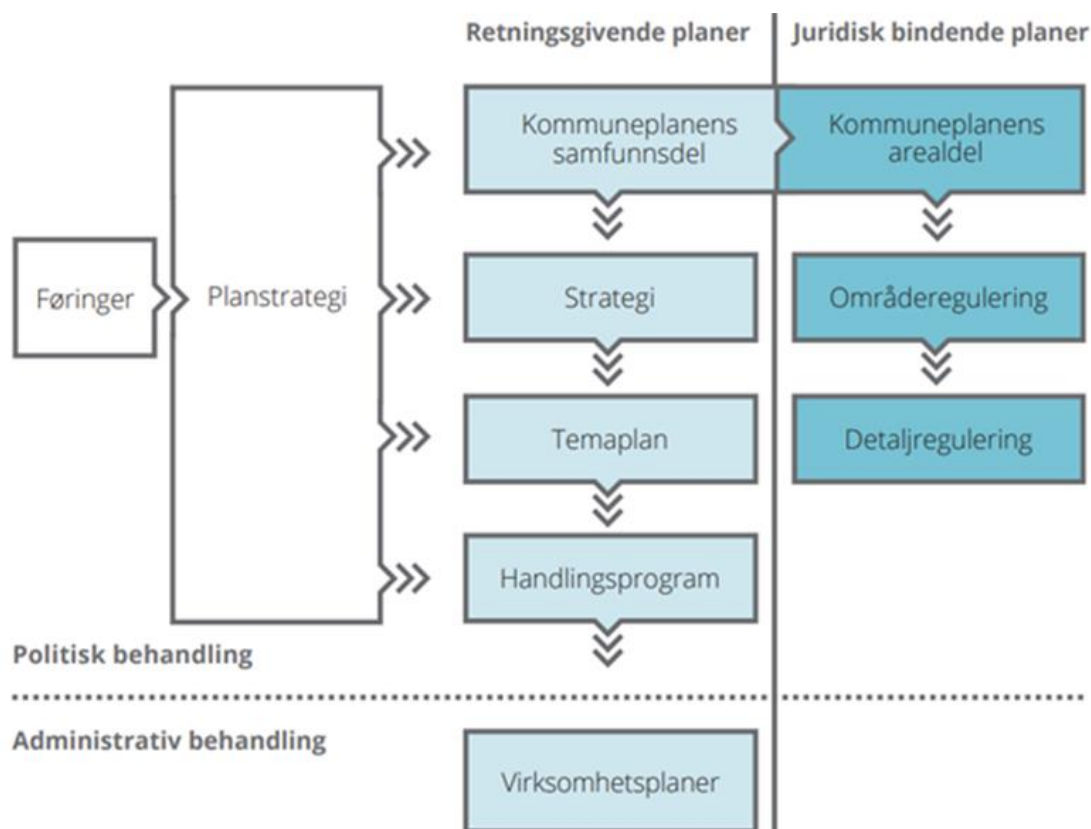
KOMMUNENS PLANER

Det kommunale plansystemet

Kommuneplanen er kommunens overordnede styringsdokument. Den består av en samfunnsdel med tilhørende handlingsdel og arealdel. Samfunnsdelen fastsetter langsiktige mål og strategier for kommunesamfunnet og for kommunen som organisasjon. Handlingsdelen angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende årene, og revideres årlig. I Lier inngår handlingsdelen som en del av handlingsprogrammet. Arealdelen er en oppfølging av føringene gitt i samfunnsdelen, og legger rammene for arealbruken i kommunen.

Kommunens økonomiplan skal gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver for kommunens virksomhet. I Lier kommune innarbeides økonomiplanen og årsbudsjettet i handlingsprogrammet. Handlingsprogrammet inneholder økonomiske rammer, mål og planlagte aktiviteter for kommende fireårsperiode. Handlingsprogrammet inneholder også en 10-årig investeringsplan.

Det er vedtatt et eget plansystem, jf. figur under. Plansystemet etablerer en felles begrepsbruk for kommunens planer og viser hvordan de ulike plantypene bygger på hverandre.



Kommuneplanens samfunnsdel 2019 -2028

Kommuneplanens samfunnsdel har en bred samfunnsmessig tilnærming. Den tar stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet og kommuneadministrasjonen. Samfunnsdelen er førende for handlingsprogrammet.

Visjon

«Grønne Lier – for alle innbyggere» er Lier kommunes visjon. Visjonen gir uttrykk for vårt særpreg og det liersamfunnet vi ønsker å utvikle videre. Visjonen skal forstås på følgende måte:

Lier skal bevares som en grønn dal

I Lier tar vi vare på matjord, landskapskvaliteter og naturverdier. Lierelva er livsnerven for å levere rent vann til landbruket. Alle skal ha tilgang til natur for opphold og rekreasjon nær der de bor.

Det gode liv for alle

Alle skal leve trygt og godt i grønne Lier. Innbyggerne skal oppleve å høre til i nærmiljøet sitt, og at de har mulighet til å delta aktivt i samfunnet.

Grønn verdiskaping

Lier er en fremtidsrettet kommune som skal gjennomføre det grønne skiftet. Kommunen skal stimulere til vekst og utvikling, men med en mindre miljøbelastning.

Samfunnsmål

Samfunnsmålene i kommuneplanens samfunnsdel peker ut de områdene som skal gis særlig oppmerksomhet og ressurstilgang i planperioden. Målene bygger på kommunens visjon, og er valgt ut på bakgrunn av politiske føringer og de utfordringer og muligheter kommunen står overfor.

Samfunnsmålene er delt inn i innsatsområder som beskriver hvordan samfunnsmålene skal nås. Tjenesteområdene kobler på egne mål til de ulike innsatsområdene, med måleindikatorer som gjør at vi kan følge med på at vi går i riktig retning.



Samfunnsmål	Innsatsområder
1 Levende landskap	1.1 Lierdalen skal være et produksjonsområde for frukt, bær og grønnsaker av nasjonal betydning.
	1.2 Naturen skal være lett å ta i bruk gjennom et allsidig og attraktivt friluftslivstilbud.
	1.3 Lier skal forvalte natur- og kulturlandskap og biologisk mangfold på en bærekraftig måte.
2 Tilhørighet til bygda	2.1 Lier kommune skal ivareta sin lokaldemokratiske rolle, og bruke prosesser som inspirerer til medvirkning og dialog.
	2.2 Lier skal være blant Norges fremste frivillighetskommuner.
	2.3 Lier skal bruke kulturarven som en identitetsbærende ressurs.
	2.4 By- og stedsutvikling skal bygge på Liers identitet.
	2.5 Liers innbyggere skal leve i trygge lokalsamfunn.
	2.6 Liersamfunnet skal skjermes mot forurensning.
	2.7 Innbyggerne skal ha tilgang på attraktive arenaer for sosialt samvær og aktivitet.
3 Livsmestring for alle	3.1 Lier skal ha helsefremmende og inkluderende barnehager og skoler som gir de beste muligheter for læring og sosial utvikling.
	3.2 Liunger skal gis muligheter for utdanning, jobb eller annen meningsfull aktivitet.
	3.3 Liunger som trenger bistand, skal tilbys tjenester på riktig nivå i alle livets faser.
	3.4 Lier skal ha tilrettelagte boforhold for de som trenger det.
	3.5 Kommunen skal bidra til bedre helse og livssituasjon for liunger med oppfølgingsbehov.
4 Klimanøytralt liersamfunn	4.1 Liersamfunnet skal omstille reisemønsteret ved å prioritere grønne mobilitetsløsninger.
	4.2 Nullvekstmålet for personbiltransporten skal være førende for kommunens utbyggingsmønster.
	4.3 Lier kommune skal ta en aktiv rolle i å stimulere innbyggere og næringsliv til klimatiltak.
	4.4 Lier kommunes egen virksomhet skal være klimanøytral i 2025.
	4.5 Lier skal være en foregangskommune for gjennomføring av klimatiltak i produksjon av frukt, bær og grønnsaker.
5 Framtidsrettet og næringsvennlig	5.1 Lier kommune skal være en utviklingsorientert næringslivspartner.
	5.2 Lier kommune skal bidra til en smart utvikling av næringsarealer.
	5.3 Lier skal tilby næringslivet et konkurransedyktig transportsystem.
	5.4 Lier skal tilrettelegge for kompetansebaserte arbeidsplasser.
	5.5 Lier kommune skal være en pådriver for samfunnsinnovasjon i møte med fremtidens utfordringer.
	5.6 Lier kommune skal arbeide aktivt for en bærekraftig samfunnsutvikling.
6 Kommunen som organisasjon	6.1 En attraktiv og nyskapende organisasjon med gjennomføringskraft.

Vedtatte planer

Planene under er vedtatt i kommunestyret eller i ett av de faste utvalgene opprettet av kommunestyret.

Følgende nye eller reviderte planer er lagt til listen over vedtatte planer:

- Temaplan for landbruk i Lier (2024-2034)
- Rusmiddelpolitisk handlingsplan (2024-2028)
- Temaplan for demensomsorg (2024-2028)
- Oppvekstplan for Lier kommune (2024-2032)
- Innovasjonsstrategi for Lier kommune (2024-2028)
- Kvalitetsplan for Lier kulturskole (2023-2027)

Vedtatte kommuneplaner, strategier, temaplaner og tiltaksplaner					
	Plan	Politisk utvalg	Kommunal sektor	Vedtaksår	Varighet
Kommuneplan	Kommuneplanens samfunnsdel	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	2019	2028
	Kommuneplanens arealdel	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	2019	2028
Strategier, temaplaner og temaplaner	Arbeidsgiverstrategi - sammen for grønne Lier	Arbeidsgiverutvalget	Forebyggende tjenester og organisasjonsutvikling	2019	2028
	Digital strategi for Lier kommune	Formannskapet	Forebyggende tjenester og organisasjonsutvikling	2019	-
	Folkehelsestrategi	Formannskapet	Forebyggende tjenester og organisasjonsutvikling	2019	2028
	Innovasjonsstrategi for Lier kommune	Formannskapet	Forebyggende tjenester og organisasjonsutvikling	2024	2028
	Overordnet beredskapsplan	Formannskapet	Kommunedirektørens stab	2018	-
	Langsiktig arealstrategi	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	2009	2040
	Lierbyen 2030 - handlingsdel	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	2019	2022
	Lierbyen 2030 - strategi	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	2019	2030
	Handlingsplan for oppfølging av lokale veteraner	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	2021	2022
	Innkjøpsstrategi	Formannskapet	Økonomi og virksomhetsstyring	2019	2025
	Temaplan for helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	2018	2025
	Handlingsplan for velferdsteknologi	Helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	2020	2022

Vedtatte kommuneplaner, strategier, temaplaner og tiltaksplaner					
	Plan	Politisk utvalg	Kommunal sektor	Vedtaksår	Varighet
	Fysioterapiplan	Helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	2023	2026
	Helhetlig boligstrategi	Helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	2023	2027
	Rusmiddelpolitisk handlingsplan	Helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	2024	2028
	Temaplan for demensomsorg	Helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	2024	2028
	Målsetninger for forvaltning av elg, hjort og rådyr	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	2015	-
	Strategisk næringsplan - handlingsplan	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	2017	2020
	Strategisk næringsplan - langsiktig strategi	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	2017	2028
	Handlingsplan plastforurensning	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	2020	
	Strategi for drift av Lier kommuneskoger	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	2020	-
	Temaplan for landbruk i Lier	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	2024	2034
	Hovedplan vei	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	2017	2026
	Plan for flomberedskap og overvannshåndtering	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	2018	2028
	Temaplan overvann	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	2019	-
	Tiltaksplan vei	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	2019	2028
	Strategi for mobilitet og trafiksikkerhet	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	2022	2025
	Parkeringsstrategi	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	2023	2033
	Temaplan vann og avløp	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	2023	2041
	Sykkelplan for Lier	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	2014	-
	Energi- og klimaplan	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	2017	2020
	Strategi for grønn mobilitet	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	2019	2030
	Temaplan for elbilladepunkt	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	2020	-
	Handlingsplan mot barnefattigdom	Oppvekst, kultur og idrett	Forebyggende tjenester og organisasjonsutvikling	2016	2019
	Handlingsplan mot vold i nære relasjoner	Oppvekst, kultur og idrett	Oppvekst	2020	2024
	Barnehageplan 2034	Oppvekst, kultur og idrett	Oppvekst	2021	2034
	Læring og livsmestring - kvalitetsplan for Lierskolen	Oppvekst, kultur og idrett	Oppvekst	2023	2027
	Oppvekstplan for Lier kommune	Oppvekst, kultur og idrett	Oppvekst	2024	2032

Vedtatte kommuneplaner, strategier, temaplaner og tiltaksplaner					
	Plan	Politisk utvalg	Kommunal sektor	Vedtaksår	Varighet
	Temaplan for fysiske kulturminner og kulturmiljøer	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	2015	-
	"For kropp og sjel" – en strategiplan for kultur, idrett og friluftsliv	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	2017	2025
	Den kulturelle spaserstokken - handlingsplan	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	2019	2023
	Plan for den kulturelle skolesekken i Lier	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	2021	2025
	Anleggsplan for fysisk aktivitet, friluftsliv og idrett	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	2022	2026
	Kvalitetsplan for Lier kulturskole	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	2023	2027
	Liers frivillighetspolitiske plattform	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	2023	2026

Nye planoppgaver

En oversikt over forventet fremdrift i kommunens pågående og planlagte planoppgaver innen kommuneplaner, strategier, temaplaner og lignende gjennomgås årlig. I vedlegg 9 ligger kommunedirektørens samlede statusrapportering.

Endringer i listen over nye planoppgaver i vedlegg 9:

- Planprogram for fortetting er tatt ut. Denne ble ikke prioritert i vedtak av ny planstrategi.
- Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse og kommunens eierskapspolitikk er tatt ut, da de ikke inneholder egne mål.
- Tiltaksplaner og lignende er tatt ut, da de som utgangspunkt legges frem som en melding.
- Samordnet strategi for areal, fortetting og transport er tatt ut, da arbeidet inngår i revisjonen av ny samfunnsdel.
- Temaplan for helse, omsorg og velferd er lagt til listen.

A low-angle photograph of three children (two girls and one boy) sitting on a thick, black, braided rope bridge. The bridge is suspended by a red metal frame. The children are smiling and looking towards the camera. The background shows lush green trees and a clear sky. The text 'BEFOLKNINGSUTVIKLING OG PROGNOSE' is overlaid on the left side of the image, with a red horizontal line underneath it.

BEFOLKNINGSUTVIKLING OG PROGNOSE

Befolkningsutviklingen de siste ti årene

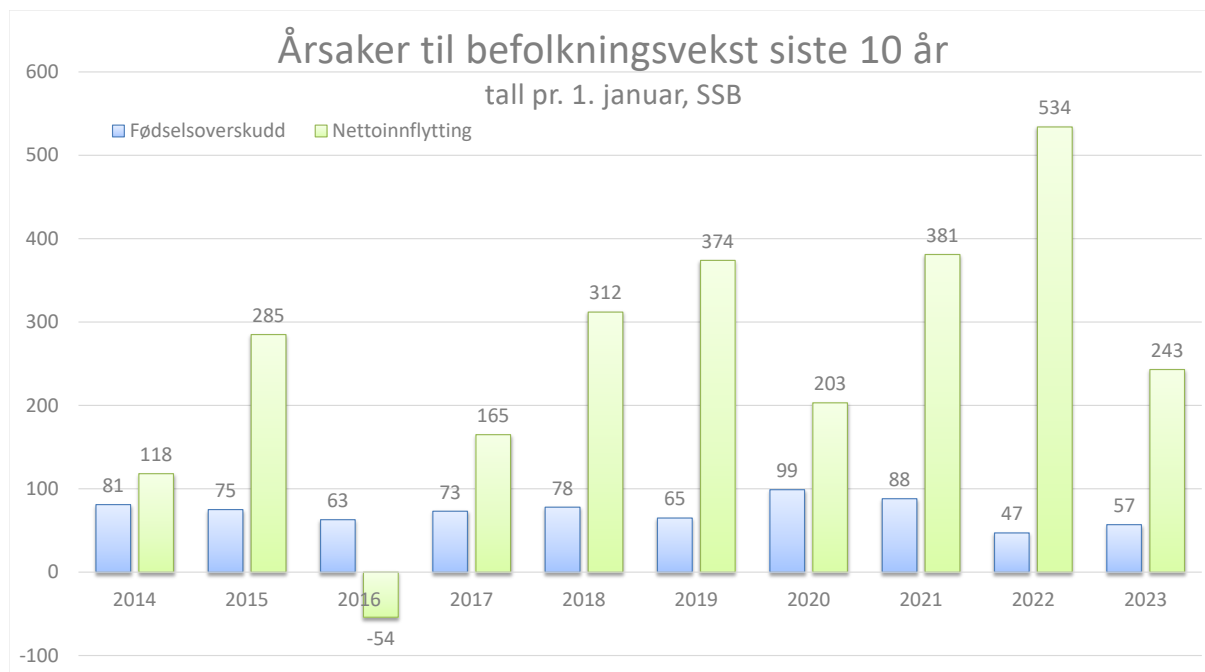
Ved inngangen av 2024 hadde Lier kommune 28 470 innbyggere. Dette var en økning på 303 personer fra året før, og tilsvarer en vekst på 1,1 prosent.

Den årlige folketilveksten i Lier varierer en god del fra år til år, men har i siste tiårsperiode i snitt ligget på rundt 330 personer (1,24 prosent i snitt pr år).



Befolkningsutvikling siste ti år, tall pr. 1. januar. Kilde: SSB tabell 07459

Figuren på neste side viser årsakene til befolkningsveksten. Fødselsoverskuddet, som er differansen mellom levendefødte og døde, i kommunen varierer forholdsvis lite, med et snitt på om lag 73 personer i året. Fødselsoverskuddet i 2022 var på det laveste nivået i tiårsperioden med 47 personer. De årlige svingningene i tilveksten avhenger derfor i stor grad av omfanget av innflytting til kommunen. I 2023 var innflyttingen på 256 personer. Snittet de siste ti årene ligger på rundt 260 personer.



Årsaker til befolkningsvekst siste ti år, tall pr. 1. januar. Kilde: SSB tabell 06913

Tabellen under viser hvordan folketilveksten har fordelt seg i ulike aldersgrupper de foregående fire år. Selv om det totalt sett har vært en årlig befolkningsvekst, er veksten ujevnt fordelt mellom aldersgruppene.

I antall har veksten vært desidert høyest i gruppen 16-66 år, noe som ikke er uventet da dette er en stor aldersgruppe. Ser vi derimot på den prosentvise veksten, fremgår det at veksten har vært økende med økende alder. Den klart høyeste prosentvise veksten er i aldersgruppen 80+ år. Dette betyr at befolkningen endres i retning av en større andel eldre innbyggere.

Aldersgrupper tall pr. 1.januar	F O L K E T A L L				snitt endring pr år	
	2021	2022	2023	2024	antall	%
Barn og unge (0-15 år)	5 374	5 449	5 456	5 462	+ 22	+ 0,4 %
Arbeidsføre (16-66 år)	17 749	18 010	18 492	18 680	+ 233	+ 1,3 %
Unge pensjonister (67-79 år)	2 988	3 076	3 132	3 175	+ 47	+ 1,5 %
Eldre pensjonister (80+ år)	1 007	1 049	1 087	1 153	+ 37	+ 3,4 %
Totalt	27 118	27 584	28 167	28 470	+ 338	+ 1,2 %

Folketall for ulike aldersgrupper i perioden 2021 - 2024, tall pr. 1. januar.

Kilde: SSB tabell 07459

Befolkningsprognose 2025 – 2044

Tabellen under viser forventet befolkningsutvikling i kommende tjueårsperiode. Prognosen er basert på kommunens boligbyggeprogram. Prognosen viser en befolkningsvekst på nær

7 000 innbyggere i løpet av de neste 20 årene. Dette vil innebære at Lier kan forvente over 35 000 innbyggere i 2044.

Prognosen viser en befolkningsvekst i alle aldersgrupper, og at den prosentvise veksten stort sett øker med økende alder. En stor del av veksten skjer som en følge av kommunens forventede fjordbyutvikling. Kommunens prognose har forutsatt at boligbyggingen her skal bidra til å dekke boligbehovet blant alle lag av befolkningen, i tråd med kommuneplanens samfunnsdel.

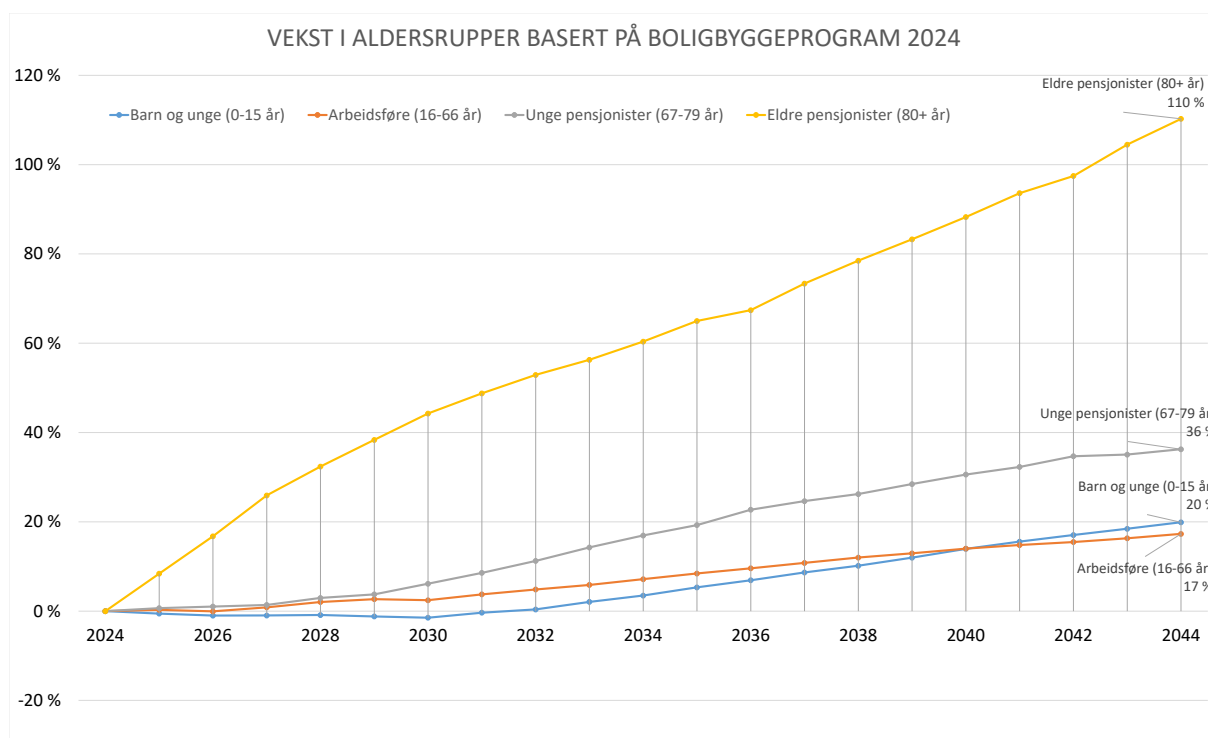
Prognosen viser at innbyggere i barnehage- og skolealder (0-15 år) øker med 20 prosent frem til 2044. Kommunens yrkesaktive aldersgruppe (16-66 år) indikerer en vekst på 17 prosent, mens aldersgruppen med unge pensjonister (67-79 år) har en vekst på 36 prosent. Den klart største befolkningsveksten er ventet i den eldste aldersgruppen (80+), med en vekst på 110 prosent. Antall eldre pensjonister vil i løpet av 20 år altså mer enn fordobles. Tallene indikerer at kommunen står overfor en sterk vekst i tjenestebehovet, spesielt til eldre.

Aldersgrupper tall pr. 1.januar	F O L K E T A L L											
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Barn og unge (0-15 år)	5 462	5 432	5 408	5 409	5 414	5 397	5 382	5 443	5 483	5 575	5 652	5 753
Arbeidsføre (16-66 år)	18 680	18 733	18 670	18 838	19 063	19 181	19 136	19 381	19 586	19 776	20 016	20 255
Unge pensjonister (67-79 år)	3 175	3 196	3 208	3 219	3 269	3 294	3 370	3 447	3 532	3 628	3 713	3 787
Eldre pensjonister (80+ år)	1 153	1 250	1 346	1 452	1 526	1 595	1 663	1 715	1 763	1 802	1 849	1 902
Totalt	28 470	28 610	28 631	28 918	29 272	29 468	29 551	29 987	30 364	30 781	31 230	31 697

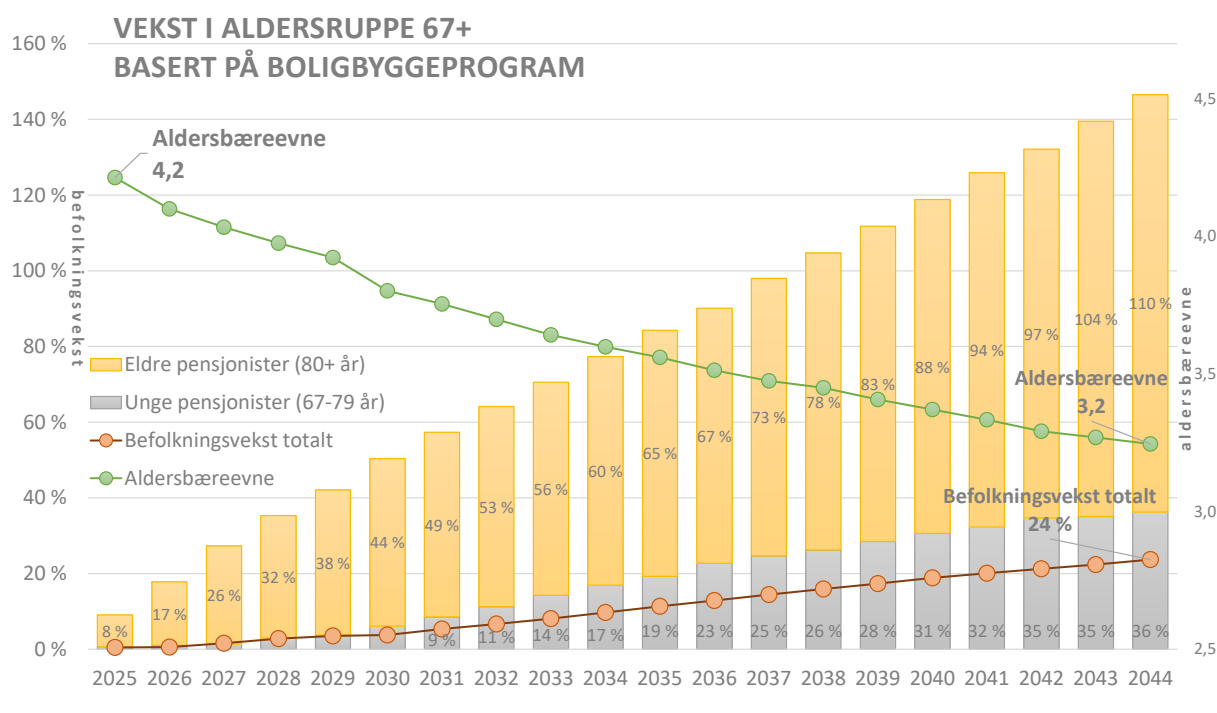
Aldersgrupper tall pr. 1.januar	F O L K E T A L L									endring i perioden	
	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	antall	%
Barn og unge (0-15 år)	5 839	5 935	6 017	6 116	6 224	6 313	6 393	6 470	6 549	+ 1 087	+ 20 %
Arbeidsføre (16-66 år)	20 472	20 698	20 923	21 098	21 295	21 446	21 571	21 728	21 911	+ 3 231	+ 17 %
Unge pensjonister (67-79 år)	3 896	3 957	4 007	4 079	4 146	4 200	4 276	4 288	4 326	+ 1 151	+ 36 %
Eldre pensjonister (80+ år)	1 930	1 999	2 058	2 113	2 171	2 232	2 277	2 358	2 424	+ 1 271	+ 110 %
Totalt	32 137	32 589	33 005	33 407	33 836	34 191	34 517	34 844	35 210	+ 6 740	+ 23,7 %

Befolkningsprognose for perioden 2025 - 2044 basert på Lier kommunes boligbyggeprogram, tall pr. 1. januar

Figuren under synliggjør forventet årlig prosentvis vekst for ulike aldersgrupper. Denne synliggjør hvor mye aldersgruppen med eldre pensjonister vokser sammenliknet med de andre aldersgruppene. Også gruppen med unge pensjonister vokser om lag med det dobbelte av de to yngste aldersgruppene.



Figuren under viser forventet utvikling av kommunens aldersbæreevne (grønn linje). Aldersbæreevne viser antall personer i yrkesaktiv alder (16-66 år) per eldre (67+). Figuren er av interesse for å vurdere kommunens fremtidige økonomiske bæreevne, tilgangen på arbeidskraft og kvaliteten på kommunens velferdsordtjenester. Prognosene viser en vedvarende, fallende aldersbæreevne minst frem til 2044.





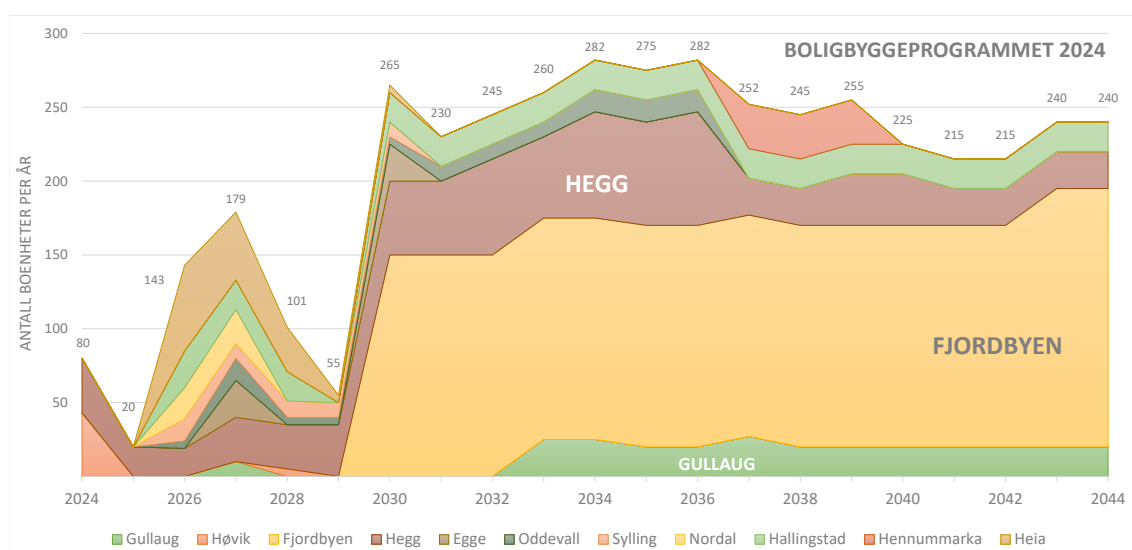
Boligbygging

Et revidert boligbyggeprogram legges frem årlig i kommunens handlingsprogram, og benyttes som et sentralt grunnlag for kommunens egne befolkningsprognoser. Denne skiller seg fra Statistisk sentralbyrås (SSB) befolkningsprognose, blant annet ved at befolkningsveksten anslås høyere frem i tid. Det er stor usikkerhet knyttet til dette programmet, fordi det i stor grad er faktorer utenfor kommunens kontroll som påvirker rekkefølge og tempo i utbyggingen. Kommunens store utviklingsprosjekter er også avhengig av kommunale investeringer i ny teknisk og sosial infrastruktur for å kunne realiseres som forutsatt i boligbyggeprogrammet.

Programmets tall for boligutvikling i Fjordbyen har særlig stor betydning for befolkningsprognosen. Ferdigstillelse av de første boligene i Fjordbyen antas nå å kunne realiseres i 2030. Utviklingen er på sikt avhengig av etablering av Fjordbyen skole. Det er nå kun lagt inn en forsiktig utvikling på Gullaug fra 2033. Utviklingen er trolig både avhengig av nye E134 og utvidet skolekapasitet i Gullaug skolekrets. Det er også lagt inn en generell vekst i Hegg og Hallingstad skolekretser, hvor det forventes boligutvikling som følge av områdereguleringer av Lierbyen og Tranby sentrum.

Tabellen og figuren under viser antall nye boenheter fordelt på skolekrets nivå frem til 2044.

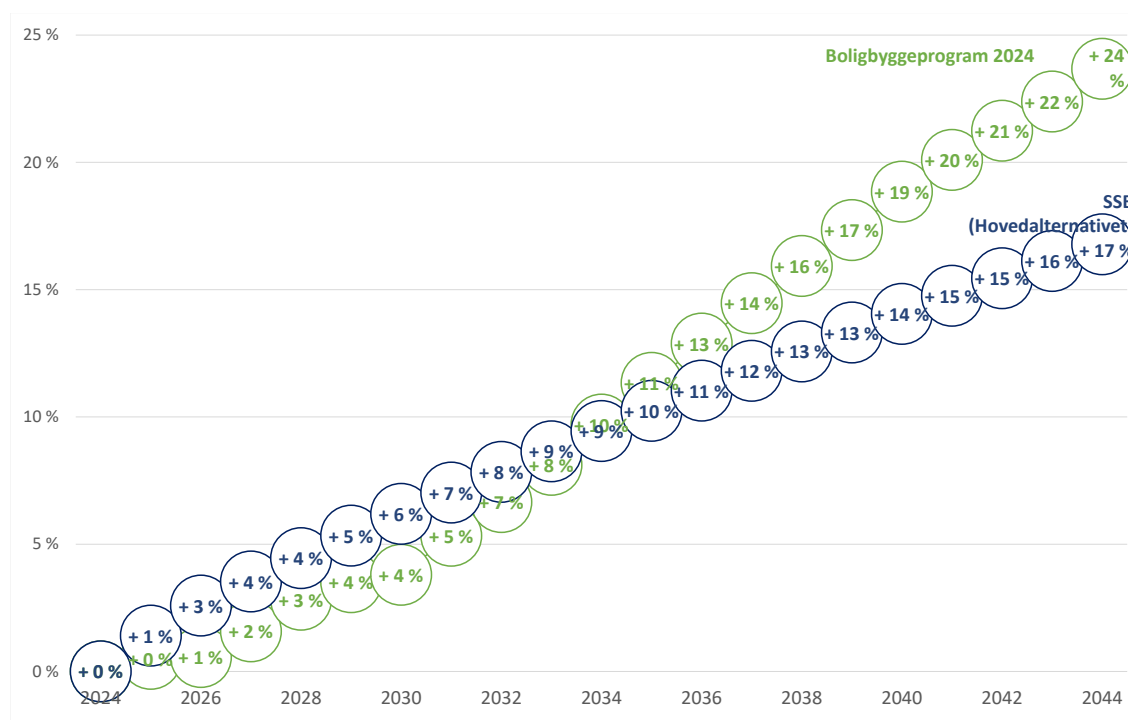
Skolekrets	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	totalt
Høvik	43				5																	48
Fjordbyen							150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	175	175	2 300
Gullaug				10						25	25	20	20	27	20	20	20	20	20	20	20	267
Hegg	37	20	19	30	30	35	50	50	65	55	72	70	77	25	25	35	35	25	25	25	25	830
Egge				25			25															50
Oddevall			5	15	5	5	5	10	10	10	15	15	15									110
Sylling			15	10	11	10	10															56
Nordal			21	23																		44
Hallingstad			25	20	20		20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	365
Hennummarka														30	30	30						90
Heia			58	46	30	5	5															144
Totalt	80	20	143	179	101	55	265	230	245	260	282	275	282	252	245	255	225	215	215	240	240	4 304



To scenarioer for befolkningsutvikling frem mot 2044

Figuren under viser Lier kommunes egen befolkningsprognose sammenstilt med SSBs hovedalternativ for befolkningsvekst. Figuren viser at kommunen forventer en noe lavere befolkningsvekst enn i SSBs prognose frem til begynnelsen av 2030-tallet. Dette skyldes nedgangen i boligbyggingen den senere tid, og kommunens forventning om at det vil ta noe tid før boligbyggingen igjen tar seg opp i kommunen. Prognosen har ikke tatt hensyn til den midlertidige stansen i nybygg som følge av at Lilles renseanlegg ikke tilfredsstiller rensekravene.

Fra 2030 forventes igangsetting av fjordbyutbyggingen. Etter dette forventer kommunen gradvis en langt kraftigere befolkningsvekst enn hva SSB legger til grunn. Hovedsakelig skyldes dette fjordbyutbyggingen, men også forventet boligbygging på Gullaug, Tranby og i Lierbyen bidrar til denne veksten.



Prosentvis befolkningsvekst i to alternative befolkningsprognoser.



10-ÅRIG INVESTERINGSPLAN

Innledning

Handlingsprogrammet inneholder en økonomiplan for fire år, hvor det første året er et bindende budsjett for 2025. Kravet til en 4-årig plan for drift og investeringer følger av kommuneloven. I tillegg legges det fram en 10-årig investeringsplan, slik det er vedtatt i kommunens økonomireglement.

Planen inneholder også en analyse av forventede inntekter og utgifter de neste ti årene, og hvordan dette totalt sett vil påvirke utviklingen i kommunens tre økonomiske handlingsregler (netto driftsresultat, disposisjonsfond og gjeldsgrad). Det er også utarbeidet en overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) for å synliggjøre usikkerheter og risikoer knyttet til planen. ROS-analysen presenteres i økonomikapitlet.

Endringer i rammebetingelser

Det er spesielt tre faktorer som har endret seg siden forrige handlingsprogram. Endringene i rammebetingelser er:

- Den økonomiske situasjonen: Lier har flere år bak seg med gode økonomiske resultater. I 2022 startet en utvikling hvor kommunens virksomheter fikk problemer med å holde budsjettene. Dette har forsterket seg i 2023 og 2024. Kommunestyret vedtok i juni 2024 et innsparingsprogram med budsjettreduksjoner på 21,2 millioner kroner for 2024, økende til 49 millioner kroner i 2026. Økonomirapporteringen for 2024 viser at dette ikke vil være tilstrekkelig for å oppnå de økonomiske handlingsreglene fremover. Økonomirapporteringen per juli viste et prognostisert netto driftsunderskudd i år på 60 millioner kroner. Dette er et underskudd på 2,7 % av driftsinntektene.
- Renteutviklingen: Lier kommune baserer seg på kommunalbankens renteprognose i budsjetteringen. Dette korrigeres for inngåtte rentesikringsavtaler. I fjorårets handlingsprogram var det lagt til grunn en lavere rente enn utviklingen i 2024 har gitt. KLP sine siste prognoser viser også at rentenivået vil være høyt fremover. Lier kommune har allerede i dag en høy gjeldsgrad. Dette medfører at rentekostnaden må budsjetteres vesentlig høyere enn det som ble lagt til grunn i fjorårets handlingsprogram.
- Befolkningsprognosen: Fjorårets 10-årsplan baserte seg på en ekspansiv befolkningsprognose, som blant annet inneholdt tidlig befolkningsvekst i Fjordbyen. Fjordbyen er utsatt i tid i årets boligbyggeprogram. Dette er som følge av at både planprosess og etablering av infrastruktur vil ta lengre tid enn tidligere forutsatt. Etter renteoppgangen ser vi dessuten en tendens til at boligbyggingen avtar generelt i kommunen. Dette, samt situasjonen rundt rensekapasitet har medført at veksten i boligbyggeprogrammet er nedjustert de første årene. Dette innebærer lavere inntektsvekst enn forutsatt i fjorårets handlingsprogram.

Disse faktorene har medført at kommunedirektøren har sett det nødvendig å foreslå et vesentlig lavere investeringsprogram. Ved å nedjustere investeringsprogrammet vil vi være bedre rustet til å opprettholde gode tjenester for innbyggerne de neste årene.

De største endringene i 10-årig investeringsplan

De største endringene fra gjeldende investeringsplan er følgende:

- Tranby skole foreslås bygd senere i perioden. Det foreslås oppstart av bygging i 2032, med ferdigstillelse i 2034.
- Tranby idrettshall foreslås bygd senere i perioden. Det foreslås oppstart i 2030 og ferdigstillelse i 2031. Lier eiendom KF har følgende kommentar til forslaget om utsettelse av prosjektet: *«I anledning forslag om utsettelse av bygging av Tranbyhallen gjøres det oppmerksom på at dette vil ha ulike konsekvenser. Det er igangsatt planleggingsarbeid i henhold til kommunestyrevedtak og således inngått kontrakt med arkitektkontor for utarbeidelse av forprosjekt. Forprosjektet vil konkretisere rammene for fremtidig byggeprosjekt, herunder løsningsalternativer, investeringsomfang og gevinster. Dette arbeidet forventes ferdigstilt i januar 2025. Ved en lengre utsettelse av byggeprosjektet med flere år vil det kunne oppstå endringer i forprosjektets forutsetninger, som kan påvirke både forslag til løsning, kostnadsrammer og gjennomføring. Det kan blant annet omfatte nye lovmessige bestemmelser, krav eller føringer til bygningsmessig utførelse og utnyttelse av tomteareal. Videre vil kostnadsestimat som utarbeides i forprosjektet kunne endres vesentlig som resultat av en lengre utsettelse, både som følge av fremtidig etterspørsel, kapasitet og generell kostnads-/prisutvikling i byggebransjen. Risikoen for endringer vurderes på generelt grunnlag å øke desto lenger ut i tid prosjektet utsettes».*
- Alle investeringer i Fjordbyen foreslås utsatt til etter 2034. Det er allerede i dag kapasitetsproblemer ved Hegg skole. Fjordbyen skole vil på sikt kunne avlaste dette. Det er lagt inn leie av paviljonger på Hegg skole frem til Fjordbyen skole står klar. Kommunedirektøren er bedt om å utrede alternativer, til paviljonger på Hegg skole og vil fremme en egen sak om dette.
- Det er lagt inn modulbygg på Gullaug skole i 2032. Dette vil kunne bidra til skolekapasitet i en tidlig fase av Fjordbyen-utbyggingen og Gullaug-utbyggingen.
- Posten for finansielle salg, eiendomssalg og andre inntekter i investeringsplanen er nedjustert. I forslaget til kommunedirektøren inneholder denne posten salg av eiendom relatert til utvikling i Lierbyen og på Tranby. Øvrige inntekter er utbyggingsbidrag i Lierbyen og spillemidler knyttet til Tranbyhallen. Et større salg bør etter kommunedirektørens syn komme alle innbyggere i Lier kommune til gode i et generasjonsperspektiv. Det er derfor ikke foreslått å saldere investeringsplanen med et slikt salg.

Detaljert oversikt over alle investeringsforslag, og endringer fra vedtatt investeringsplan finnes i vedlegg 1.

Tabellen nedenfor viser kommunedirektørens forslag til investeringsplan:

Tall i mill kr.	Totalt	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035-2044
Tranby idrettshall, 2 håndballflater og servicebygg	213 000	0	0	0	0	0	108 000	105 000	0	0	0	0
Tranby skole-rehabilitering/ny skole (5 paralleller)	528 000	0	0	0	0	0	0	0	2 000	226 000	300 000	0
Torgløsning Tranby	50 000	0	0	0	50 000	0	0	0	0	0	0	0
Fjordbyen - skole, idrettshall og infrastruktur bidrag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 254 000
Gilhus gård	10 000	10 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Utbygging i Lierbyen	60 000	0	25 000	0	25 000	0	0	0	0	10 000	0	87 000
Parkeringshus i Lierbyen	65 000	0	0	0	0	0	0	65 000	0	0	0	0
Bibliotek i Lierbyen, kommunale servicefunksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250 000
Fosshagen trinn 3, kommunens andel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	210 000
IKT	68 000	14 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	60 000
Lier Eiendom KF												
Hennummarka skole sprinkling og økt bevilgning	20 000	0	0	20 000	0	0	0	0	0	0	0	0
Heia skole, administrasjonsfløy	35 000	0	0	0	35 000	0	0	0	0	0	0	0
Modulbygg Gullaug	59 000	0	0	0	0	0	0	0	59 000	0	0	0
Kommunal barnehage i tilknytning til Fjordbyen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	45 000
Liertun – ventilasjon	6 000	0	0	0	6 000	0	0	0	0	0	0	0
Liertun – Rehab 3. og 4. etg	16 000	16 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fosshagen ressursenter, ventilasjon og varmepumper	5 000	5 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ENØK-tiltak	53 500	8 500	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	50 000

Tall i mill. kr.	Totalt	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035-2044
Oppgraderinger av bygg i tråd med tilstandsanalyser	270 000	20 000	26 000	28 000	28 000	28 000	28 000	28 000	28 000	28 000	28 000	280 000
Diverse annet kommunen	128 750	20 925	12 325	12 425	11 825	11 775	11 775	12 375	11 775	11 775	11 775	117 750
Diverse annet bygg	171 850	40 350	15 000	31 500	18 500	15 500	18 000	8 000	5 000	15 000	5 000	50 000
Vei	485 300	42 500	57 000	56 300	48 000	48 000	47 500	46 500	46 500	46 500	46 500	465 000
Sum kommunen	2 244 400	177 275	146 325	159 225	233 325	114 275	224 275	275 875	163 275	348 275	402 275	2 868 750

		2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2034-2044
9997 Mva inntekt	-418 150	-32 382	-26 191	-28 772	-43 592	-19 782	-41 782	-52 102	-29 582	-66 582	-77 382	-522 686
9997 Bruk av lån	-1 454 882	-143 893	-120 133	-61 666	-125 853	-61 194	-145 430	-185 584	-94 985	-233 617	-282 526	-2 297 064
Salg og spillemidler	-125 400	-1 000	0	-53 800	-33 800	-3 800	-3 800	-3 800	-3 800	-10 800	-10 800	-49 000
9997 Overføring fra drift	-245 968	0	0	-14 987	-30 080	-29 499	-33 263	-34 389	-34 908	-37 276	-31 567	0
Totalt rentebærende investeringer	-2 244 400	-177 275	-146 325	-159 225	-233 325	-114 275	-224 275	-275 875	-163 275	-348 275	-402 275	-2 868 750

Planen inneholder ikke investeringer innen vann og avløp, ettersom disse finansieres av gebyrinntekter, i tråd med reglene for selvkost.

Investeringsplanen inneholder investeringer for 2,2 milliarder kroner de neste ti årene. Dette foreslås i hovedsak finansiert gjennom opptak av lån, men mva.-refusjoner, overføring fra drift og andre inntekter utgjør samlet 789,5 millioner kroner av finansieringen.

Kolonnen "2034-2044" viser større planlagte investeringer som foreløpig er identifisert. Disse summerer seg opp til 2,9 milliarder kroner. Det vil også komme til andre investeringsbehov i 20-årsperioden. Estimatenes for disse investeringene har stor grad av usikkerhet.

Utviklingen i handlingsreglene

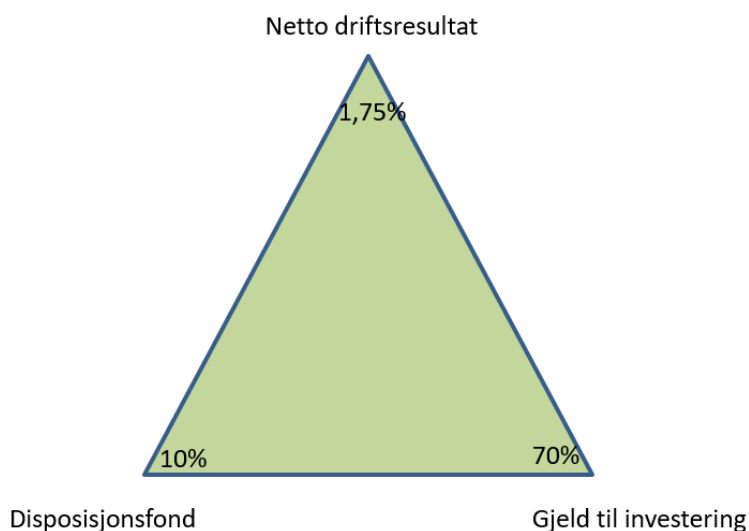
Nedenfor følger en gjennomgang av hvordan de økonomiske handlingsreglene vil utvikle seg i et tiårsperspektiv, gitt investeringsplanen. Dette er analyser med stor usikkerhet. Det er derfor utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) som beskriver de største usikkerhetene. Denne ligger i økonomikapitlet.

Forutsetninger:

- Kommunedirektørens beslutningsgrunnlag for budsjett 2025 og økonomiplan 2025-2028 er lagt til grunn. Dette innebærer at vedtatt omstillingsprosjekt er innarbeidet i tallene. Det er lagt inn enkelte styrkinger for å oppnå realistiske budsjetter for virksomhetene. Dette fremkommer i økonomitabellene under de enkelte utvalgene.

- Det er lagt inn et nytt omstillingsprosjekt som skal gi innsparinger i driften på 10 millioner kroner i 2026, økende til 20 millioner kroner fra i 2027.
- Analysen baserer seg på befolkningsprognosen i Lier kommunes boligbyggeprogram. Det vil si at inntekter og kostnader er justert for en forventet befolkningsvekst utover i perioden basert på disse prognosene. De frie inntektene er nedjustert som følge av nytt inntektssystem for kommunene.
- Beregnet kostnadsvekst i henhold til befolkningsutviklingen er lagt til grunn. Av økte inntekter er 80 % forutsatt brukt til drift av tjenestene, mens 20 % forutsettes brukt til investeringer.
- Renteutgiftene er beregnet ut fra inngåtte fastrenteavtaler og forventet rentebane i Kommunalbankens prognose.
- Disposisjonsfondet justeres, i tråd med handlingsregelen, til 10 % i hele perioden. Dette innebærer at netto driftsresultat i årene fremover kanaliseres til finansiering av investeringer, og derav noe lavere behov for låneopptak.
- Det er forutsatt at realisering av finansielle eiendeler og gjennomgang av utbyttepolitikk i selskapene vil tilføre finansielle inntekter som kan bidra til å opprettholde et fortsatt godt tjenestetilbud i årene som kommer. Dette er også omtalt i økonomikapitlet.

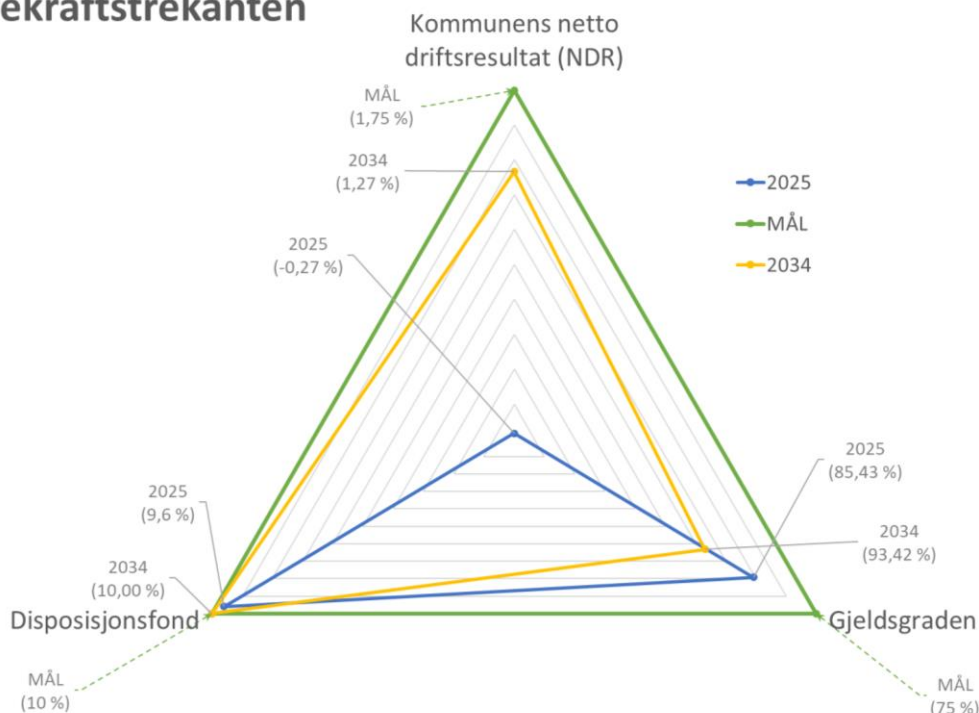
Den grønne bærekraftstrekanten i figuren nedenfor viser vedtatte handlingsregler:



- Netto driftsresultat skal utgjøre minst 1,75 % av driftsinntektene
- Gjelden til investeringer skal maksimalt utgjøre 70 % av driftsinntektene
- Disposisjonsfondet skal utgjøre minst 10 % av driftsinntektene

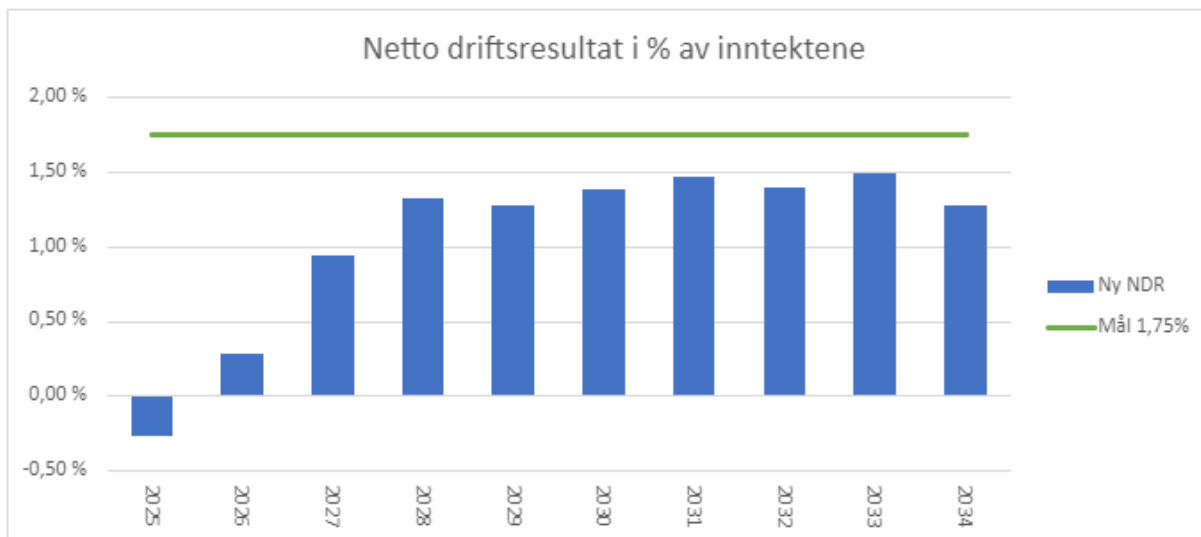
Figuren nedenfor er en illustrasjon av i hvor stor grad handlingsreglene oppnås i 2025 og 2034, med de forutsetningene som er lagt til grunn i handlingsprogrammet og 10-årig investeringsplan.

Bærekraftstrekanten



Netto driftsresultat i perioden 2025-2034

Tabellen nedenfor viser prognostisert utvikling i 10-årsperioden, gitt forslaget til investeringsplan og driftsbudsjett.



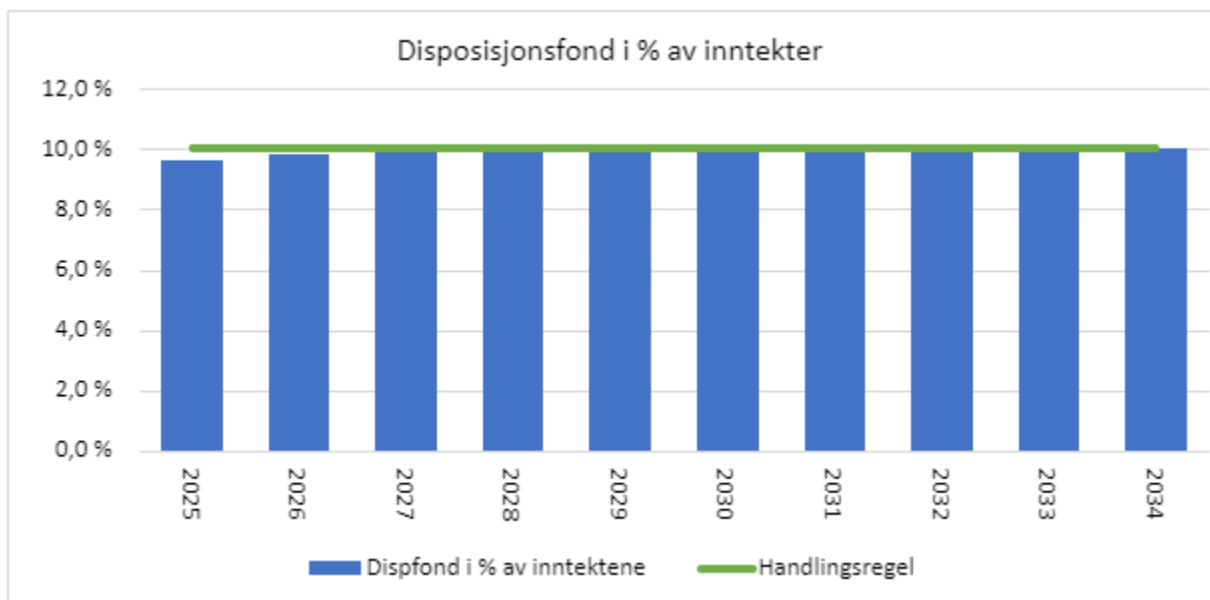
Kommunedirektøren legger frem et budsjettforslag som gir ett underskudd på 6,6 millioner kroner i 2025. Det vil si at det må brukes midler fra disposisjonsfondet for å finansiere driften av kommunen. Dersom dette skal kunne forsvares må det vedtas en realistisk plan

for å bedre situasjonen. Handlingsprogrammet inneholder følgende tiltak som skal sørge for at driftsresultatene kommer tilbake til et bærekraftig nivå som gjør at vi kan opprettholde gode tjenester i Lier kommune:

- Utsettelse av investeringer
- Restrukturering av finansielle verdier og gjennomgang av utbyttepolitikk
- Gjennomføre ett nytt omstillingsprosjekt, som forberedes i 2025 og iverksettes fra 2026
- Fortsatt stram økonomistyring i kommunens virksomheter og fokus på gjennomføring av allerede vedtatte omstillingsprosjekter

Disposisjonsfondet i perioden 2025-2034

Tabellen nedenfor viser prognostisert utvikling i disposisjonsfondet i prosent av driftsinntektene i 10-årsperioden.

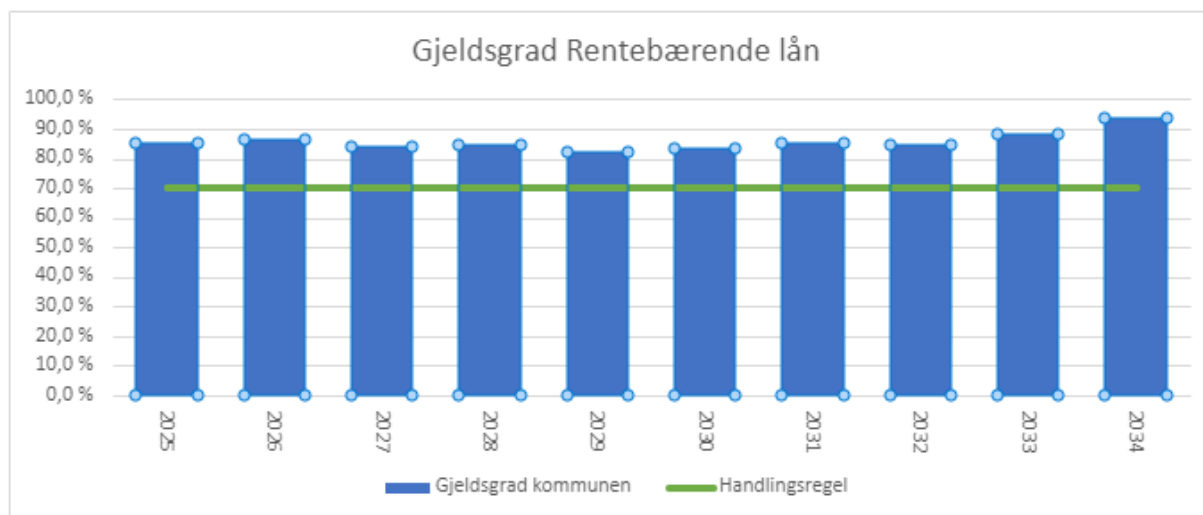


Disposisjonsfondet foreslås holdt stabilt på 10 % av inntektene i tråd med handlingsregelen. Dette er ikke mulig i 2025 og 2026, ettersom det foreslås å benytte oppsparte midler til å dekke driftsutgifter i 2025.

Dersom prognosen for 2024 slår til, vil disposisjonsfondet svekkes utover det som fremkommer av figuren over. De årlige overskuddene vil fra 2027 bli brukt til å finansiere investeringsprogrammet, slik at lånebehovet blir noe lavere.

Gjeldsgraden i perioden 2025-2034

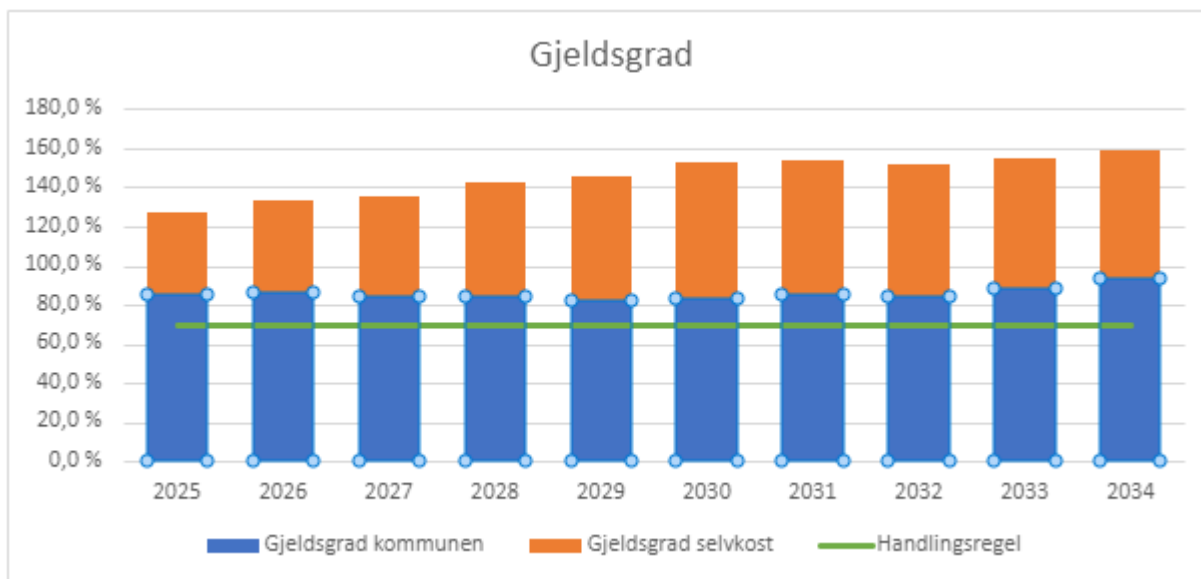
Figuren nedenfor viser prognostisert utvikling i gjeldsgraden til investeringer i prosent av driftsinntektene. Figuren viser gjeld eksklusive investeringer i selvkostområdene for vann og avløp, da dette er investeringer som skal finansieres av gebyrinntekter.



Som følge av at større investeringer foreslås utsatt vil gjeldsgraden gå noe ned frem til 2032. Dette gjør kommunen noe mindre sårbar for høye renter, og gir mer midler til driften av tjenestene enn vi ellers ville hatt. Til tross for utsettelsene vil gjeldsgraden være vesentlig høyere enn handlingsregelen.

Mot slutten av perioden vil gjeldsgraden øke igjen, som følge av bygging eller rehabilitering av Tranby skole og bygging av ny Tranbyhall. I 2034 vil gjeldsgraden være 93,4 % av driftsinntektene.

Når vi tar med gjelden for selvkostområdene vil kommunen ha en gjeldsgrad på 158,7 % i slutten av perioden.



Gjeldsgraden inklusive vann- og avløpsinvesteringer (selvkost) er ett parameter som brukes til å sammenligne kommunene i KOSTRA. KOSTRA-tallet kan avvike noe fra tallene over fordi KOSTRA korrigerer for ubrukte lånemidler (prosjekter hvor lånet er tatt opp, men ikke brukt til gjennomføring). I KOSTRA for 2023 hadde Lier en gjeldsgrad på 109,5 %. KOSTRA-gruppe 9, som Lier er en del av, hadde en gjeldsgrad på 127,4 % og snittet for landet var på 111,5 %. En gjeldsgrad på 158,7 % vil altså være høy i forhold til dagens gjennomsnitt i kommunesektoren.



KLIMABUDSJETT

Innledning

Lier kommune har mål om å være et klimanøytralt samfunn innen 2030. Det vil si at det skal være netto null direkte utslipp innen kommunens egne grenser og indirekte utslipp fra elektrisitet og fjernvarme. Kommunen har også et delmål om at kommuneorganisasjonen skal være klimanøytral innen 2025. Klimabudsjettet er et viktig verktøy i dette arbeidet. Klimabudsjettet følger årshjul og rapporteringsrutiner på samme måte som det ordinære budsjettet.

Klimabudsjettet viser hvilke tiltak som skal gjennomføres i 2025, og hvilke prioriteringer som det legges opp til i fireårsperioden. Tiltakene er først og fremst hentet fra allerede politisk vedtatte tiltak i Energi- og klimaplan for Lier kommune 2017-2020, kommuneplanens samfunnsdel 2019-2028 og enkelte andre politisk vedtatte tiltak. Kommunedirektøren arbeider for tiden med å ferdigstille utkast til en klimahandlingsplan for 2024-2030, som vil legges frem til politisk behandling høsten 2024.

Ordforklaring klimabudsjett

CO2-ekvivalent (CO2e) er en enhet som brukes i klimagassregnskap. Enheten tilsvarer den effekten en gitt mengde (som regel et tonn) CO2 har på den globale oppvarmingen over en gitt tidsperiode (som regel 100 år). De øvrige drivhusgassene har et sterkere oppvarmingspotensial enn CO2, og utslipp av disse gassene omregnes derfor til CO2-ekvivalenter for å være sammenlignbare.

Direkte utslipp for en kommune vil si de utslippene som skjer innenfor kommunens geografiske grenser, for eksempel fra biler og fabrikkpiper.

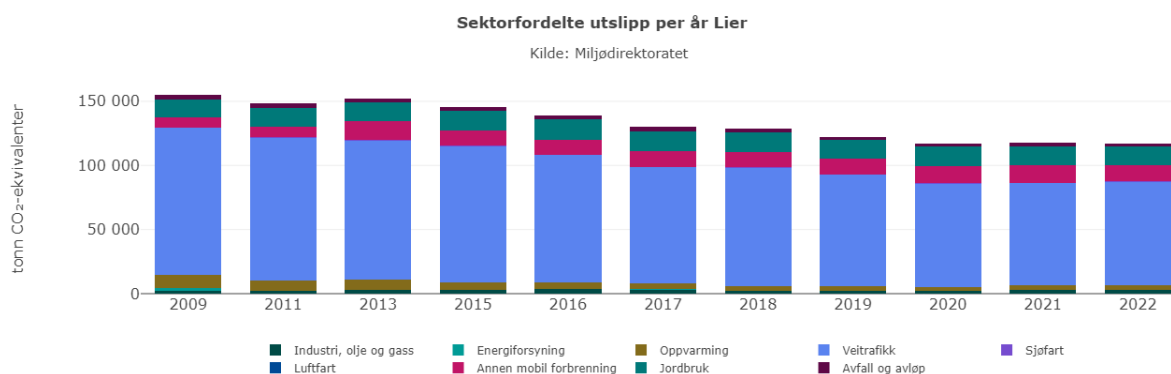
Indirekte utslipp er utslipp som skjer utenfor kommunegrensen som en konsekvens av forbruk av varer og tjenester innenfor kommunegrensen. Et eksempel på indirekte utslipp kan være utslipp i forbindelse med produksjon av en vare som produseres utenfor kommunens grenser, men som forbrukes av kommunen.

Klimafotavtrykk er en beregning av den totale klimapåvirkningen, både direkte og indirekte utslipp, som for eksempel et land, en person eller en kommune etterlater seg.

En **referansebane** er en framskrivning av utslipp som skyldes forhold utenfor klimabudsjettet, slik som befolkningsvekst, teknologiutvikling og økonomiske konjunkturer, samt statlig iverksatt klimapolitikk. Sett i sammenheng med kommunens utslippsmål, viser referansebanen hvor store utslipp kommunen må kutte i løpet av de neste årene for å nå sitt utslippsmål. Den er et overslag med betydelig usikkerhet, og kan kun gjenspeile de faktorene og antakelsene som er tatt med i beregningene.

Status utslipp i Lier

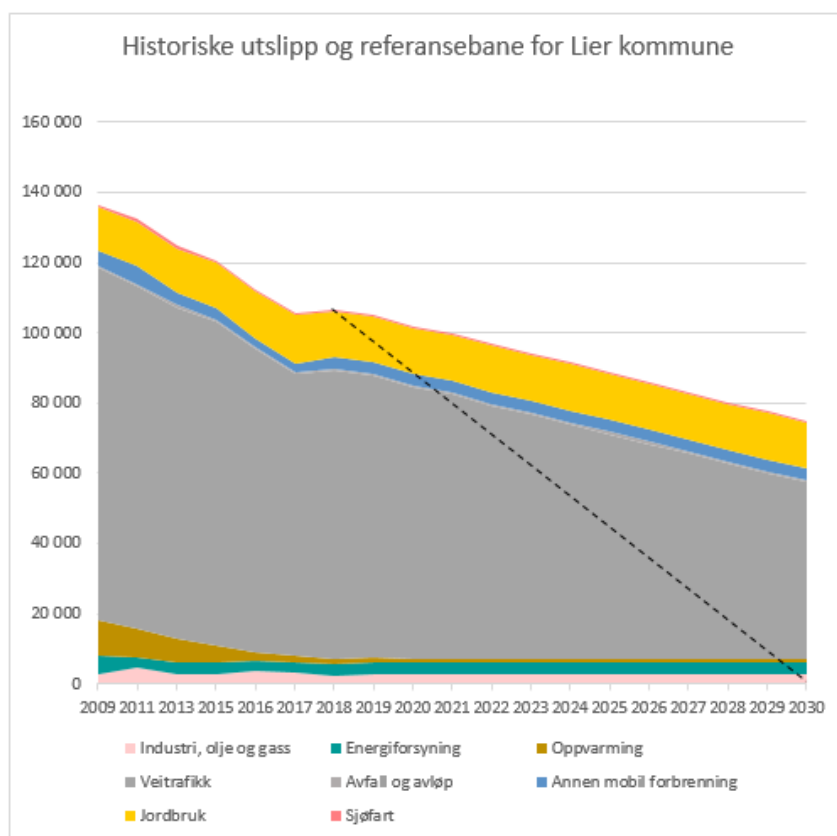
I 2022 var de direkte utslippene innenfor Lier kommunes grenser 117 240 tonn CO₂e (kilde: Miljødirektoratet). Direkte utslipp er utslipp som slippes ut fra eksempelvis eksosrør, fabrikkpiper og andre kilder innenfor kommunens grenser. Det er særlig personbiltransport innenfor sektor veitrafikk som utgjør den største utslippskilden. Innen veitrafikk har utslippene i Norge økt med 8% fra 1990 til 2023, mye grunnet varetransport. Veitrafikk er likevel den kategorien der det er størst utslippsreduksjon på grunn av teknologiutvikling. Utslippene fra veitrafikk gikk for eksempel ned med 7,8% fra 2022 til 2023 på nasjonalt nivå. Dette skyldes i stor grad at flere reiser med elbil (kilde: Miljøstatus). I Lier må man regne med at en stor del av utslippene kommer fra gjennomgangstrafikk som kommunen har begrenset mulighet til å påvirke.



Figur 1 viser utslipp av klimagasser i tonn CO₂-ekvivalenter per år i Lier kommune. Utslippsregnskapet omfatter kun direkte utslipp, det vil si utslipp som skjer innenfor kommunens geografiske grense (Miljødirektoratet).

En gjennomsnittlig innbygger i Lier forurenses omtrent 12,5 tonn CO₂e i året (kilde: Ducky, folkets fotavtrykk). Dette er tett opp mot landsgjennomsnittet i Norge på 12,6 tonn CO₂e per person. Disse utslippene skyldes blant annet bruk av strøm, forbruk av varer og tjenester, offentlige tjenester, transport og mat. For å få ned utslippene kan vi alle gjennomføre små og store klimatiltak i hverdagen.

I 2020 fikk Lier kommune utarbeidet en referansebane frem mot 2030 (se figur 2). Referansebanen viser hvordan de direkte klimagassutslippene i kommunen er forventet å utvikle seg. Referansebanen tar blant annet hensyn til allerede vedtatte lover, forventet utvikling i befolkning og økonomi. Klimamålbanen (stiplet linje) viser en gradvis utslippsreduksjon fra 2018-2030 for å nå målet om klimanøytralt lersamfunn i 2030.

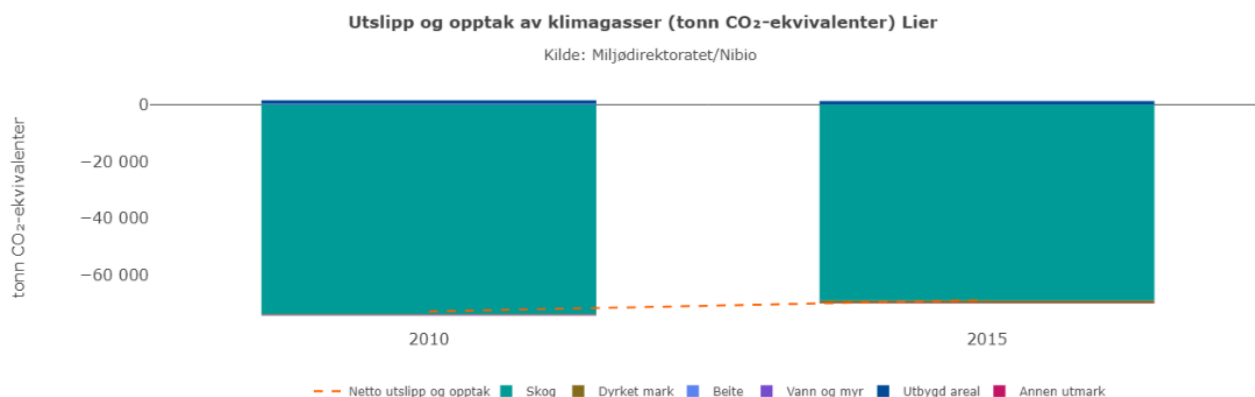


Figur 2 over viser en referansebane og en klimamålbane (stiplet linje) for hvordan utslippene må utvikle seg dersom man skal nå målet om klimanøytralitet i 2030. Klimamålbanen er framstilt med jevn reduksjon hvert år fra 2018, til 2030.

Med et klimagassutslipp på 117 240 tonn CO₂e i 2022, er liersamfunnet foreløpig langt fra målet om utslippskutt på vei mot 2030. For å oppnå tilstrekkelige utslippskutt må vi gjennomføre en rekke omfattende klimatiltak de kommende årene, og det vil kreve betydelig innsats og omstillingsvilje i hele liersamfunnet.

Opptak av klimagasser fra skog og arealbruk

Miljødirektoratet publiserer hvert femte år et regnskap over utslipp og opptak fra skog og arealbruk i Lier (figur 3). Negative tall betyr opptak av klimagasser, mens positive tall betyr utslipp. Statistikk for 2020 har enda ikke blitt publisert av Miljødirektoratet. I 2015 var netto opptak i Lier 68 906 CO₂e. Det er en liten reduksjon i opptaket siden 2010, da netto opptak var 72 929 CO₂e. Det er i hovedsak skog som står for mesteparten av opptaket. Andre faktorer som påvirker regnskapet er utbygd areal, dyrket mark, beite, vann og myr og annen utmark.

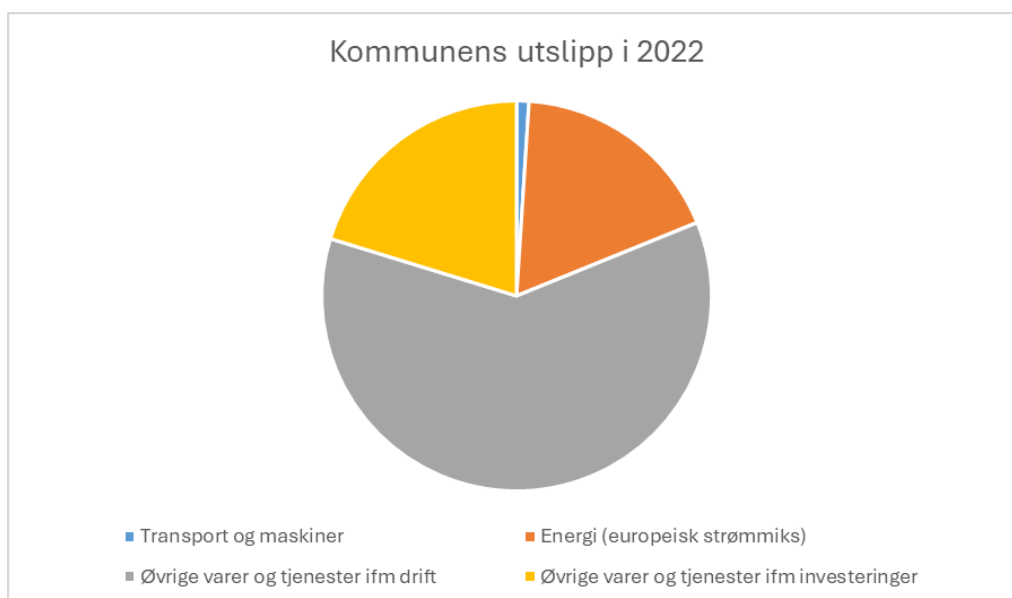


Figur 3 viser Miljødirektoratets regnskap over utslipp og opptak fra skog og arealbruk i Lier. Statistikken for 2020 har ikke enda blitt publisert av Miljødirektoratet.

Kommunens egen virksomhet

Lier kommune har et delmål om at egen virksomhet skal være klimanøytral innen 2025. Målet gjelder direkte utslipp, og indirekte utslipp fra elektrisitet og fjernvarme. Direkte utslipp er det som slippes ut direkte fra eksempelvis eksosrør på biler og fabrikkpiper innenfor kommunens grenser. Indirekte utslipp skjer andre steder i Norge eller verden som følge av forbruk av varer og tjenester i kommunes drift og investeringer.

Siden 2017 har det blitt laget et klimagassregnskap for Lier kommunes egen virksomhet. Klimagassregnskapet viser kommunens klimagassutslipp, både for direkte og indirekte utslipp (ihht GHG protokollen). Det nyeste klimaregnskapet ble utarbeidet for året 2022.



Figur 4: Klimagassutslipp for Lier kommunes virksomhet i 2022, fordelt på kategori og underkategorier (kilde: Niras 2023)

Indirekte utslipp størst

I 2022 hadde kommunens egen virksomhet et utslipp på 42 565 tonn CO₂e. Utslippene fra transport og maskiner var på 433 tonn CO₂e, og elektrisitet og fjernvarme på 7598 tonn CO₂e (beregnet med europeisk strømmiks). Det er disse utslippene som er inkludert i delmålet om at kommunens egen virksomhet skal være klimanøytral i 2025.

De indirekte utslippene fra forbruk av øvrige varer og tjenester er betydelig større enn de direkte utslippene: 25 910 tonn CO₂e fra drift og 8 624 tonn CO₂e fra investering. Kommunen arbeider med å redusere indirekte utslipp, blant annet ved å stille klimakrav i anskaffelser, praktisere ombruk, redusere matsvinn og redusere transport av varer og tjenester.

Transport og maskiner

For å ha null direkte utslipp i 2025 må kommunen erstatte fossildrevne transportmidler og maskiner med elektriske, og vurdere andre alternativer der det ikke finnes et godt elektrisk alternativ på markedet. Per juni 2024 var omtrent 40 % av kommunens tjenestebilpark elbiler. Det er forventet at denne prosenten vil stige før utgangen av 2024 ettersom flere leasingavtaler går ut. Kommunen jobber kontinuerlig med utskiftning ved alle innkjøp eller fornyelser av leasingavtaler for å nå målet om klimanøytralitet i 2025.

Elektrisitet og fjernvarme

Målet om klimanøytral drift omfatter også elektrisitet og fjernvarme. Hvis man tar utgangspunkt i utslippsfaktoren fra en europeisk strømmiks, var utslippene fra elektrisitet i Lier kommunes egen virksomhet 7 164 tonn CO₂e i 2022. Kommunen arbeider systematisk med å blant annet effektivisere energibruk i bygg, senke innetemperaturer, skifte til LED armatur på vei- og gatebelysning og produsere mer strøm selv. Flere av tiltakene som bidrar til redusert strømforbruk kan gi betydelige økonomiske besparelser for kommunen på sikt.

Prioriteringer i handlings- og økonomiplanperioden

I klimabudsjettet 2025-2028 er det beskrevet konkrete tiltak for å kutte utslippene fra kommuneorganisasjonen. Det er vanskeligere for Lier kommune å påvirke utslippsreduksjoner direkte for liersamfunnet. Tiltak er likevel foreslått. Under er det listet opp konkrete tiltak i ulike tabeller. Alle tiltak er også beskrevet under tabellene.

Klimaeffekten er i mange av tiltakene utfordrende å beregne da effekten kommer an på omfanget av aktiviteter, når de gjennomføres og hvordan effekten av andre tiltak påvirker utslippskutt fra disse. Der det er beregnet reduksjoner er det tatt utgangspunkt i hvor mye det anslås at tiltaket vil redusere utslippene sammenlignet med forventet utslippsnivå dersom tiltaket ikke blir gjennomført det aktuelle året (se referansebanen).

Klimatiltak

Direkte utslipp

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter
Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2025	Totalkostnad 2025-2028	Langsiktig Sektor økonomisk effekt	Kilde	Langsiktig reduksjon
01. Arealplanlegging som tilrettelegger for redusert transportbehov	0	0	0 Veitrafikk	Personbiler	1 507,0
02. Delta i Buskerudbysamarbeidet	300	1 200	0 Veitrafikk	Personbiler	0,0
03. Delta i prosjektet Varelogistikk i Vestkorridoren (ViV)	150	600	600 000 Veitrafikk	Varebiler	0,0
04. Gjennomføre kampanjer for å få flere til å gå, sykle og ta kollektivt	0	0	0 Miljøledelse	Personbiler	3 517,0
05. Tilrettelegge for sykkel, gange og kollektivt	0	0	0 Veitrafikk	Personbiler	1 005,0
06. Trygg sykkelparkering på mobilitetsknutepunkter	75	300	0 Veitrafikk	Personbiler	0,0
07. Trygg sykkelparkering ved kommunens virksomheter	0	0	0 Veitrafikk	Personbiler	0,0
08. Utrede muligheter for bruk av biokull	0	0	0 Jordbruk	Behandling av avfall	0,0
09. Utskifting av fossile maskiner og tyngre kjøretøy til fossilfrie	0	0	0 Veitrafikk	Personbiler	0,0
10. Utskifting av fossile tjenestebiler til elbiler	0	0	0 Veitrafikk	Personbiler	0,0
11. Etablere ladepunkter ved kommunens virksomheter	0	0	0 Veitrafikk	Personbiler	0,0
Sum	525	2 100	600 000		6 029,0

Beskrivelse klimatiltak

1. Arealplanlegging som tilrettelegger for redusert transportbehov

Det daglige transportbehovet bestemmes i stor grad av avstanden mellom hjem og arbeidsplass, og avstand til barnehage, skoler, butikker, og andre servicetilbud. Gjennom arealplanlegging med nærhet til daglige gjøremål og god tilrettelegging for kollektivtransport, sykkel og gange, reduseres både transportbehovet og behovet for egen bil. Estimert utslippskutt forutsetter 8% reduksjon i privattransport.

2. Delta i Buskerudbysamarbeidet

Buskerudbyen jobber for bedre fremkommelighet og bedre bymiljø. Gjennom Buskerudbyen mottar Lier belønningsmidler som er viktig for kommunens arbeid med å tilrettelegge for grønn mobilitet. Buskerudbyen har i flere år jobbet for å få en byvekstavtale med staten for å få mer forutsigbarhet og større økonomisk handlekraft.

3. Delta i prosjektet Varelogistikk i Vestkorridoren (ViV)

Prosjektet Varelogistikk i Vestkorridoren (ViV) er et regionalt samarbeidsprosjekt mellom kommunene Asker, Bærum, Drammen, Lier og Oslo, Statens vegvesen og

fylkeskommunene Akershus og Buskerud. Prosjektet tester og utvikler innovative og bærekraftige løsninger for å effektivisere varelogistikken langs E18 Vestkorridoren. Med viktige arealer langs E18 er Lier en sentral del av Vestkorridoren som strekker seg mellom Oslo og Drammen. ViV jobber aktivt med klimaomstilling ved å skape nye løsninger for å kutte klimagassutslipp fra varetransport. Dette arbeidet er i tråd med kommunens mål om klimanøytralt liersamfunn i 2030.

4. Gjennomføre kampanjer for å få flere til å gå, sykle og ta kollektivt

Drive målrettet informasjon- og holdningsarbeid, blant annet gjennom kampanjer Hjertesone, trafiksikker kommune og klimakalkulator for innbyggere (se eget tiltak). Utslippsreduksjonen forutsetter omfattende holdnings- og informasjonsarbeid som medfører 7% utslippsreduksjon.

5. Tilrettelegge for sykkel, gange og kollektivt

Tilrettelegging for økt gange, sykkel og kollektivt finansieres både gjennom midler fra Lier VVA og Buskerudbyen (statlige belønningsmidler).

6. Trygg sykkelparkering på mobilitetsknutepunkter

Videreføre ordningen med gratis sykkelparkering i sykkelparkeringsboksene ved Høvik skole og i Lierbyen. Den ene sykkelboksen i Lierbyen flyttes i 2024 til pendlerparkeringen på Heiatoppen.

7. Trygg sykkelparkering ved kommunens virksomheter

Det ble satt av 100.000 kroner bevilget i investeringsmidler 2022 til flere sykkelparkeringer ved kommunens virksomheter. Arbeidet er ikke ferdigstilt og videreføres i 2025.

Finansiering: Midlene overføres fra 2024 til 2025.

8. Utrede muligheter for bruk av biokull

Biokull kan holde på karbon i over 1000 år og er derfor en godkjent metode for langsiktig karbonlagring. Biokull kan produseres fra ulike typer avfall gjennom pyrolyse (brenning på høy temperatur). Pyrolyseprosessen skaper også varme som kan brukes til oppvarming. Biokull har mange positive funksjoner utover opptak av klimagasser, for eksempel å redusere overvann og hindre avrenning fra jordbruk.

9. Utskifting av fossile maskiner og tyngre kjøretøy til fossilfrie

Utskifting av maskiner og tyngre kjøretøy som i dag går på fossilt drivstoff til utslippsfrie alternativer som eksempelvis går på elektrisitet eller biogass. Dette lar seg ikke gjøre uten ekstra finansiering, det bør også søkes om ekstern støtte via blant annet Klimasats.

10. Utskifting av fossile tjenestebiler til elbiler

Per juni 2024 var 40% av kommunens tjenestebiler elbiler. Målet er 100% innen 2025. Bilparken skiftes gradvis ut ettersom blant annet leasingavtaler går ut.

11. Etablere ladepunkter ved kommunens virksomheter

Det ble satt av 3,7 millioner kroner i investeringsmidler i 2022 til nye ladepunkter og oppgradering av eksisterende ladepunkter jf. Temaplan for elbilladepunkt. Tiltaket videreføres i 2025.

Indirekte utslipp

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter
Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2025	Totalkostnad 2025-2028	Langsiktig Sektor økonomisk effekt	Kilde	Langsiktig reduksjon
12. Delta i kommunenettverk for klimaomstilling	40	160	0 Annet	Annet	0,0
13. Delta i prosjektet Klimakrav i anskaffelser	0	0	0 Innkjøp	Annet	0,0
14. Digitalt verktøy for ombruk av møbler og utstyr i kommunens drift	150	600	0 Innkjøp	Annet	0,0
15. Gratis energirådgivning for private boligeiere	100	400	0 Energiforsyning	Elektrisitetsproduksjon og annen energiforsyning	0,0
16. Implementering av klimakalkulator for innbyggere i Lier	40	160	0 Annet	Annet	0,0
17. Klimakalkulator i arealplanleggingen	0	0	0 Annet	Annet	0,0
18. Oppfordre landbruksnæringen i Lier til å bruke klimakalkulatoren og gjennomføre tiltak	0	0	0 Jordbruk	Annet	0,0
19. Opprettholde Miljøfyrtårn i kommunens virksomheter	120	480	0 Miljøledelse	Annet	0,0
20. Redusere matsvinn ved kommunens omsorgsvirksomheter	0	0	0 Annet	Annet	0,0
21. Styrking av energiledelse gjennom energi- og driftsoppfølging	0	0	0 Energiforsyning	Elektrisitetsproduksjon og annen energiforsyning	0,0
22. Tiltak for å redusere fremmedvann på avløpsnettet	0	0	0 Avfall og avløp	Avløp	0,0
23. Utarbeide klimagassregnskap for kommunens drift	170	340	0 Miljøledelse	Annet	0,0
24. Utskiftning av gatelys til LED-armatur	0	0	0 Energiforsyning	Tjenester tilknyttet transport	960,0
25. Vurdere tilleggsanbud på massiv tre ved store byggeprosjekter	0	0	0 Bygg	Annet	0,0
26. Rehabilitering av bygg fremfor riving og ombruk av materialer i byggeprosjekter	0	0	0 Bygg	Bygg og anlegg	0,0
27. Bygge kommunale bygg og rehabiliteringsprosjekter i passivhusstandarden	0	0	0 Bygg	Elektrisitetsproduksjon og annen energiforsyning	0,0
28. Grønne Liers klima- og miljøpris 2025	15	30	0 Annet	Annet	0,0
Sum	635	2 170	0		960,0

Beskrivelse klimatiltak

12. Delta i kommunenettverk for klimaomstilling

Kommunenettverk for klimaomstilling har siden 2016 vært en samarbeidsarena for kommuner på Østlandet. Formålet med nettverket er å være et handlingskraftig innovativt nettverk som jobber målrettet med klimagassreduksjon og omstilling til

lavutslippssamfunnet. Nettverket består av 24 kommuner. Det er lagt en delfinansiering fra hver av kommunene til drift.

13. Delta i prosjektet Klimakrav i anskaffelser

Vest-Viken Innkjøpssamarbeid (VVI) som Lier er del av. Drammen kommune har ansatt en treårig prosjektarbeider som skal bidra til at kommunene systematisk etterspør og krever klimavennlige løsninger i sine anskaffelser. Prosjektet er støttet av Klimasats.

14. Digitalt verktøy for ombruk av møbler og utstyr i kommunens drift

Legge til rette for et godt system for gjenbruk av møbler, IKT-utstyr og andre gjenstander i kommunens egen drift. Se på muligheten å ta i bruk et digitalt verktøy for ombruk. Satsningen forventes på sikt å kunne gi større besparelser enn kostnader. Kostnadene anslått er usikre.

15. Gratis energirådgivning for private boligeiere

Det er satt av 100 000 kroner årlig til energirådgivning for privathusholdninger i kommunen.

16. Implementering av klimakalkulator for innbyggere i Lier

Klimakalkulatoren skal gjøre det enkelt for innbyggere å regne på eget klimagassutslipp og klimaeffekt av vaner og valg i hverdagen. Kalkulatoren kan også brukes i undervisning på eksempelvis skoler og arbeidsplasser. Det er også mulig å arrangere konkurranser.

17. Klimakalkulator i arealplanleggingen

Kommuneplanens bestemmelse § 7-3 stiller krav om plan for redusert klimabelastning (pbl. § 11-9 nr. 6 og 8). Ved utarbeidelse av reguleringsplan for utbygging til næringsformål og offentlig formål av enhver art eller ved utbygging av tre eller flere boenheter, skal det redegjøres for valg av materialer og tekniske løsninger med tilhørende energi- og klimagassbudsjett. Planen skal klargjøre på hvilken måte utbyggingen bidrar til målsettingen om et klimanøytralt liersamfunn innen 2030, og Liers mål om å bli et lavenergi- og lavutslippssamfunn. Kalkulatoren er utarbeidet som et overordnet og forenklet verktøy for å synliggjøre klimagassutslipp i reguleringsplan-arbeidet. Klimakalkulatoren vil både bli brukt på utvikling av næringsprosjekt og private boliger.

18. Oppfordre landbruksnæringen i Lier til å bruke klimakalkulatoren og gjennomføre tiltak

Klimakalkulatoren er et digitalt verktøy som er spesielt utviklet for landbruksnæringen og gir bonden oversikt over utslipp og hvilke muligheter som finnes både for å redusere utslipp og binde karbon på gårdsnivå. Kommunen skal bidra ved å informere om mulighetene den gir, blant annet tilskudd til klimarådgivning gjennom Regionalt miljøprogram (RMP). Rådgivningstjenesten (NLR) og organisasjonene jobber tett med produsentene om klimarådgivning og klimaprojekter. Kommunen forvalter tilskuddsordninger som SMIL, RMP og PT og kan bruke eksisterende plattformer og møteplasser til å informere om klimatiltak.

19. Opprettholde Miljøfyrtårn i kommunens virksomheter

Miljøfyrtårn er en del av kommunens kvalitet- og miljøstyringssystem. Alle virksomheter er sertifisert.

20. Redusere matsvinn ved kommunens omsorgsvirksomheter

I 2022 ble det gjennomført et prosjekt for å redusere matavfallet ved kommunens sykehjem med flere gode resultater. Prosjektet er ikke ferdigstilt og videreføres i 2025.

21. Styrking av energiledelse gjennom energi- og driftsoppfølging

Det arbeides kontinuerlig med energioppfølging og energieffektiviseringstiltak i kommunens bygg. Kompetanseheving av personell er viktig for ha et høyt fokus på mest mulig effektiv energibruk.

22. Tiltak for å redusere fremmedvann på avløpsnett

Det er opprettet et kildesorteringsteam som arbeider med å kartlegge ledningsnett og finne feilkoblinger og innlekking for å redusere fremmedvann på avløpsnett. Dette er et svært viktig tiltak for å redusere vannmengden og videre energiforbruk ved pumpestasjoner og renseanlegg. Det er pr nå vanskelig å anslå hva dette vil utgjøre i redusert energiforbruk.

Finansiering: Innenfor ramme.

23. Utarbeide klimagassregnskap for kommunens drift

I forbindelse med delmålet om at Lier kommune sin egen drift skal være klimanøytral i 2025 har det blitt utarbeidet et klimaregnskap for Lier kommunes egen drift siden 2017. Klimagassregnskapet for Lier kommunes virksomhet tar utgangspunkt i Greenhouse Gas Protocol (GHG-protokollen). GHG-protokollen er en internasjonal anerkjent standard for å regne ut fotavtrykksbaserte klimagassutslipp for organisasjoner og virksomheter så vel som kommuner og land. Klimaregnskapet gir viktig innsikt i kommunens utslipp.

24. Utskiftning av gatelys til LED-armatur

Utskifting av gatelys til LED-armatur. En overgang til gatelys med LED-armatur reduserer forbruket fra 125w til 40w per armatur. Det skiftes ut ca. 500 armaturer i året.

25. Vurdere tilleggssanbud på massivtre ved store byggeprosjekter

Tre som byggemateriale bidrar til redusert CO₂-innhold i atmosfæren ved å erstatte mer klimabelastende materialer og gjennom karbonlagring.

26. Rehabilitering av bygg fremfor riving og ombruk av materialer i byggeprosjekter

Det skal prioriteres rehabilitering av eksisterende bygningsmasse fremfor riving og nybygg der det er hensiktsmessig. Kommunen skal benytte livsløpsanalyser (LCA)/(LCC) av materialer i kommunale byggeprosesser for å finne helhetlige løsninger med lavest klima- og miljøpåvirkning, samt kostnad. Både ved nybygg og totalrenovering.

27. Bygge kommunale bygg og rehabiliteringsprosjekter i passivhusstandarden

For å redusere behovet for oppvarming bør passivhusstandard velges i alle byggeprosjekter og større rehabiliteringer.

28. Grønne Liers klima- og miljøpris 2025

Dele ut to klima- og miljøpriser i forbindelse med Lierdagene 2025:

- Grønne Liers klima- og miljøpris for barn og unge
- Grønne Liers klima- og miljøpris for bedrifter og organisasjoner



DIGITALISING

Lier kommunes digitaliseringsstrategi

Digitalisering er essensielt for å møte morgendagens utfordringer. Lier kommunes digitaliseringsstrategi ble vedtatt av kommunestyret i mars 2019. Strategien har følgende hovedmål;

«Lier skal være en digitalt modig kommune som tar bevisste valg i innføringen av digitale løsninger. Med modig menes at kommunen våger å ha et nytenkende og helhetlig perspektiv i møte med ny teknologi. Gjennom dette skal Lier ta smarte og realistiske valg til det beste for Liersamfunnet».

Strategien har åtte digitale veivalg. Det er knyttet tiltak opp mot disse veivalgene.

Siden digitaliseringsstrategien ble vedtatt er både trusselbildet og mulighetsrommet endret, sistnevnte særlig med hensyn til bruk av kunstig intelligens (KI). Digitaliseringsstrategien vil derfor bli gjennomgått i 2025. En revidert strategi vil også ta opp i seg nasjonale anbefalinger og føringer av betydning for kommunen.

Digitalisering – fokus fremover

Større grad av samarbeid på tvers, smidig arbeidsmetodikk, prosessforbedring og et større fokus på gevinstrealisering vil være viktig for å få effekt av digitaliseringen i årene fremover. Det å identifisere tiltak som gir høy nytteverdi med relativt lav kostnad, eksempelvis knyttet til automatisering av manuelle prosesser, vil bli en viktig del av arbeidet.

Fokus på velferdsteknologi er en nøkkel for å kunne møte den demografiske utviklingen. Både det å identifisere nye muligheter, øke digital kompetanse og iverksette gode løsninger blir viktig. Det vil bli ferdigstilt en ny handlingsplan for velferdsteknologi i løpet av 2024, med plan for videre arbeid med tiltak i 2025.

Kunstig intelligens

Kunstig intelligens (KI) har hatt en enorm utvikling de siste årene og representerer et mulighetsrom som Lier kommune ønsker å ta et bevisst eierskap til. Bruk av KI gir både muligheter og utfordringer.

Kunstig intelligens kan effektivisere prosesser, forbedre beslutningstaking og bidra til mer bærekraftige og innbyggerfokusede tjenester. I løpet av 2024 vil det komme en retningslinje for bruk av KI i Lier kommune for å legge til rette for at ansatte kan teste ut mulighetene som ligger i bruk av dette verktøyet, men samtidig sikre ansvarlig, sikker og etisk bruk. En egen KI-modell for oppvekstsektoren levert av SIKT (kunnskapssektorens tjenesteleverandør) er i pilot for IKT-kontaktene innen skole.

Sett frem i tid kan mulighetene være store. Innen arealplanlegging vil store mengder data kunne brukes på en mer effektiv måte for å identifisere eller simulere optimal bruk av areal, eksempelvis gjennom bruk av geografiske informasjonssystemer og maskinlæring. Ved bruk av snakke-roboter og virtuelle assistenter kan kommunen gi raskere svar til innbyggerne og byggesaksbehandlingen vil i større grad kunne automatiseres. På miljøområdet vil KI kunne brukes til å overvåke og analysere miljødata for å bedre forstå miljøpåvirkninger og håndtere problemer som luft- og vannkvalitet.

Pågående digitaliseringstiltak

Det pågår flere digitaliseringsprosjekter i Lier kommune. Dette er prosjekter som gjennomføres på tvers i organisasjonen og tiltak som gjennomføres i de ulike tjenesteområdene. Noen av prosjektene er rene prosessforbedringer, mens andre handler om implementering av nye systemer.

Velferdsteknologi er en nøkkel for å kunne møte den demografiske utviklingen. Både det å identifisere nye muligheter, øke digital kompetanse og iverksette gode løsninger blir viktig.

Kommunedirektøren har innført porteføljestyring av digitaliseringsinitiativene for å sikre god prioritering og helhet i digitaliseringsarbeidet. Under følger informasjon om noen av de pågående digitaliseringstiltakene som det jobbes med.

- **Nytt intranett** - nytt intranett basert på SharePoint - en del av Microsoft 365. I 2025 skal intranettet etter planen være overført til drift, og ha erstattet det gamle intranettet. Vil gi organisasjonen en god kommunikasjonsplattform.
- **DigiBarnevern** - digitale løsninger som støtter barnevernet i deres arbeid blant annet gjennom digitalt kvalitetssystem som gir saksbehandlere faglig og juridisk støtte i vurderinger, avgjørelser og dokumentasjon i barnevernssaker. Målet er å gjøre barnevernet mer effektivt og gi bedre hjelp til barn og unge som trenger det.
- **SkoleSec** - verktøy for å gjennomgå de læringsressurser og samhandlingsløsninger som brukes mest. På lengre sikt skal SkoleSec bidra til en mer samordnet sektor i samspill med andre sentrale ressursmiljøer og leverandørmarkedet.
- **Jamf** - verktøy for styring av apper og nettverk på elev-lpad er innført i skole i 2024. Det er også planlagt innføring av Jamf Parent, som er en app som gir foreldrene mulighet til å styre skjermbruk på skoleenhet i fritiden.
- **Visma Flyt Sikker Sak** - en løsning som legger til rette for sikker saksbehandling og et sikkert sted for dokumentering av sensitive opplysninger rundt barnet.
- **Digital hjemmeoppfølging (DHO)** - er et tjenestetilbud til kronisk syke, som skal sikre bedre koordinering av tjenester mellom fastleger, spesialisthelsetjeneste og pasient. Vil kunne bidra til bedre ressursutnyttelse på tvers av tjenestenivåer og sektorer og gi

en bedre pasientopplevelse. Lier kommune ønsker å utvikle digital hjemmeoppfølging for flere brukergrupper.

- **DigiHelse** - gir brukere og pårørende mulighet til å kommunisere digitalt med helsepersonell via helsenor.no. De ansatte i kommunen betjener DigiHelse i sitt eget journalsystem. Kommunen har anskaffet den tekniske løsningen og det er nå en utprøving mellom Hjemmetjenesten og fysio- og ergoterapitjenesten.
- **DigiHelsestasjon** - gir muligheter for innbygger å sende og motta meldinger fra helsestasjon og skolehelsetjenesten. Innbygger vil på en sikker og trygg måte få oversikt over avtaler, motta varslinger og få tilgang til relevant informasjon.
- **Kobo** - er en digital tjeneste for boligsosialt arbeid. Målet er at det skal gjøre det lettere å søke kommunal bolig og gi innbygger innsyn og følge sin egen sak digitalt, noe som vil gi bedre service til kommunens innbyggere. Kommunen vil oppnå gevinster med enklere saksbehandlingsprosess og bedre planlegging og utnyttelse av boligmassen.
- **Digital tilgang til inntekts-, skatte- og eiendomsopplysninger**. KS og Skatteetaten om å forenkle saksbehandling i kommunene og legge til rette for sammenhengende digitale tjenester.
- **Visma** - kommunens økonomi, HR og lønssystem. Visma-systemet kommunen har i dag vil ikke bli supportert etter 31.12.2025. Prosjektet skal oppgradere til ny sky-basert versjon av Visma. Dette vil sikre en løsning som er mer driftssikker og mindre utsatt for dataangrep. Parallelt med dette er det satt i gang prosjekter som skal bidra til effektivisering av rutiner for håndtering av både inngående og utgående fakturaer.

Utfordringer

- Digitalisering oppleves både tids- og kapasitetskrevende
- Virksomhetene har begrenset med tid til å bidra i utviklingsarbeid og ta systemansvar
- Det er krevende å måle gevinstene av digitaliseringstiltak
- Varierende digital kompetanse i kommunen



UTENFORSKAP

Hva er utenforskap?

Utenforskap er et vidt begrep som kan favne mye. Store Norske Leksikon definerer utenforskap slik: "Uttrykket beskriver en situasjon der enkeltmennesker eller grupper av mennesker står utenfor samfunnet ellers, for eksempel der de ikke deltar i arbeidsliv eller tar utdanning, eller der de mangler språklig eller kulturell tilknytning til samfunnet ellers."

Nasjonale føringer

I Stortingsmelding 32 (2020-2021) "Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv" legges det vekt på å motvirke årsakene til utenforskap i større grad enn det å iverksette avbøtende tiltak. Noen av hovedpunktene som nevnes i stortingsmeldingen for å bekjempe utenforskap er:

- Inkluderende kunnskapsskole og gode barnehager av høy kvalitet.
- Politikk for å stimulere til verdiskaping og arbeidsplasser slik at flere kan komme i jobb.
- Arbeidsliv som gir trygge rammer for arbeidstakere og seriøse arbeidsgivere.
- Helsevesen som setter pasienten først, og som særlig løfter rusbehandlingen og psykiatrien.
- Økt integrering slik at innvandrere i større grad deltar i arbeids- og samfunnsliv.
- Støtte og trygghet til dem som faller utenfor, samtidig som vi har mål om deltakelse og aktivitet for alle som kan bidra.
- Politikk som fremmer likeverd, likestilling og respekt for den enkeltes frie valg, og bekjemper diskriminering, ufrihet og urettferdighet.

Store samfunnsmessige utfordringer

KS har i sitt arbeid mot utenforskap identifisert flere typer utenforskap knyttet til ulike livsområder. Årsaker til utenforskap kan blant annet være psykiske helseproblemer, ensomhet, rus- og alkoholproblemer, fattigdom og manglende integrering. Tall fra 2022 viser at ca. 11% under 30 år verken er i arbeid eller i et utdanningsløp, mens 23% ikke fullfører videregående skole. For Lier kommune vet vi at omtrent 20% av alle i aldersgruppen 19 – 29 år verken er i lønnet arbeid eller under utdanning. Utenforskap har følgelig store konsekvenser både for samfunnet og for enkeltmennesket.

Arbeid mot ungt utenforskap i Lier kommune

Mange av kommunens tjenestoområder arbeider i dag med tiltak som har som mål å redusere utenforskap. Både lavterskeltiltak, som ungdomshuset V2 og BUA, og mer konkrete målrettede tiltak som jobbsjansen i regi av NAV er alle viktige brikker i arbeidet mot

utenforskap i Lier kommune. Vi vil her kort nevne noen tiltak som retter seg spesielt mot ungt utenforskap:

- Lier kommune deltar i ABSOLUTT-programmet i regi av KS. Programmet har fokus på å forbedre barn og unges læring, utvikling, trivsel og tilhørighet. Kommunedirektøren vurderer å utarbeide et opplegg for foreldreveiledning som når ut til alle foreldre i lierbarnehagen og kanskje på sikt også til alle foresatte i skole.
- Fakt-UNG – et tilbud i samarbeid med psykisk helse i andrelinjetjenesten og Drammen kommune, som gir tett oppfølging til ungdom som har særskilte utfordringer som i hovedsak omfatter psykisk helse og rus.
- Kommunen tilbyr naturskolen til noen elever på 6.-10. trinn etter modell av Trygg av natur. Dette er et tilbud til barn og unge som ønsker seg mer glede og motivasjon i hverdagen. Naturskolen skal fremme trivsel, mestring og tilhørighet.
- Inntaksteam og utadrettet team – tverrfaglig samarbeid som ønskes etablert, vil ha fokus på unge med et komplekst og sammensatt utfordringsbilde. Teamet er tenkt å jobbe både mot individet som har utfordringer og som støtte for deres familie.

Handlingsplan mot utenforskap

Kommunedirektøren har i HP 2024 – 2027 fått et HP-opppdrag (3.19) knyttet til ungt utenforskap: *“Arbeidet mot ungt utenforskap skal prioriteres ved alle kommunale prioriteringer. Dette gjelder unge i alderen 15 – 29 år som ikke er i arbeid, utdanning/opplæring eller med varige trygdeytelser. Vi ber om at kommunedirektøren legger frem en sak i løpet av 2024 med fokus på hvordan oppfølgingen av denne gruppen kan bedres, samt sikre et enda bedre samarbeid mellom skole, helsetjeneste, NAV og arbeidsgiver. Vi ber også om at kommunedirektøren vurderer ulike befolkningsrettede forebyggende tiltak i samråd med helsetjenesten for å forebygge angst og depresjon i den aktuelle gruppen, i tillegg til den ordinære behandlingsrettede helsetjenesten.”*

Det er igangsatt et arbeid med en handlingsplan mot utenforskap. Planen skal ha tiltak mot ungt utenforskap for aldersgruppen 15 til 29 år.

I tillegg til pågående tiltak er det flere politisk vedtatte strategier og temaplaner i kommunen som berører temaet ungt utenforskap. Som en del av planarbeidet kartlegges eksisterende planverk og utenforskapstiltak. Dette for å sikre god helhet i handlingsplanen. Det vil også bli gjennomført møter på tvers av tjenesteområdene internt i kommunen. Dette for å sikre god samhandling, slik at vi utnytter synergieffektene i eksisterende tiltak og optimaliserer ressursbruken i arbeidet mot utenforskap. Kommunedirektøren vil i arbeidet med planen invitere representanter for frivillighet, næringsliv og innbyggere til dialog. Målet er å oppnå en dypere innsikt i utfordringer knyttet til ungt utenforskap, samt oppmuntre til innovativ tenkning om hvordan vi kan møte disse utfordringene i fellesskap. Handlingsplanen er forventet å bli ferdigstilt i 2025.



UTVALG FOR OPPVEKST,
KULTUR OG IDRETT

Innledning

Utvalg for oppvekst, kultur og idrett (OKI) omfatter alle tjenestene og virksomhetene under oppvekstsektoren, samt kulturvirksomhetene som ligger organisatorisk under steds- og samfunnsutvikling. Tjenestene omfatter barnehage tilbud, grunnskoleopplæring, voksenopplæring, barnevern, helsetjenesten barn, unge, foreldre og gravide, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT), folkehelse, kulturskole og de fleste tjenestene innenfor kultur og fritid.

Alle barn og unge har rett til omsorg, utvikling, læring og deltagelse i samfunnet, uavhengig av forutsetninger. Tjenestene samhandler på tvers for å utvikle gode oppvekstvilkår. Barn og unge skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger som grunnlag for livsmestring og for å kunne delta i arbeid og fellesskap.

Status

Lierskolen og lierbarnehagen har felles kvalitetsplan; «Lekeglede, lærelyst og livsmestring», felles veileder for «Atferd som utfordrer - forståelse og tiltak» og en felles plan for inkluderende barnehage- og skolemiljø.

Det er innført mange gode tiltak for livsmestring gjennom et samarbeid mellom skoler, helsetjenesten, PPT, politiet, Trygg av natur, Inn på tunet, Barnevakten.

Organisering av livsmestringstiltak i modellen Sunne og aktive liunger med barnehagen og skolen som gjennomføringsarena sikrer langsiktig innsats over tid for alle barn.

Ny opplæringslov tredder i kraft 1.8.24 og vil kreve endringer i det meste av rutiner, prosedyrer og skjema.

Kulturskolen er forankret i opplæringsloven, og har i den nye opplæringsloven fått egen formålsparagraf. Skolen gir undervisning av høy kvalitet i kunst og kultur, og er en samskappingsaktør og ressurs for andre virksomheter og for frivilligheten. Skoleslaget skal være en inkluderende kraft i kommunen og bidra til levende nærmiljø. Virksomheten forvalter en friplassordning som skal ivareta deltakelse for barn fra lavinntektsfamilier, men arbeider også generelt for å motvirke utenforskap og for å skape gode oppvekstvilkår og levende nærmiljø i kommunen.

Utfordringer

Det er mangel på barnehageplasser i Heia-området, mens det er ledig kapasitet i andre deler av kommunen. Det har blitt stadig mer utfordrende å rekruttere og beholde kvalifiserte ansatte innen oppvekst.

Skolene går med et merforbruk grunnet økende antall elever som trenger særskilt tilrettelegging av ulike årsaker, og økte lønnskostnader til masterutdannede lærere. Det er ikke tilstrekkelig kapasitet på de tilrettelagte enhetene for elever på barnetrinnet med særskilte behov, og det samme gjelder plasser til avlasting.

Oppvekstreformen gir kommunen mer ansvar for barn som bor i fosterhjem. Dette utfordrer med tanke på å rekruttere fosterhjem til barnevernstjenesten.

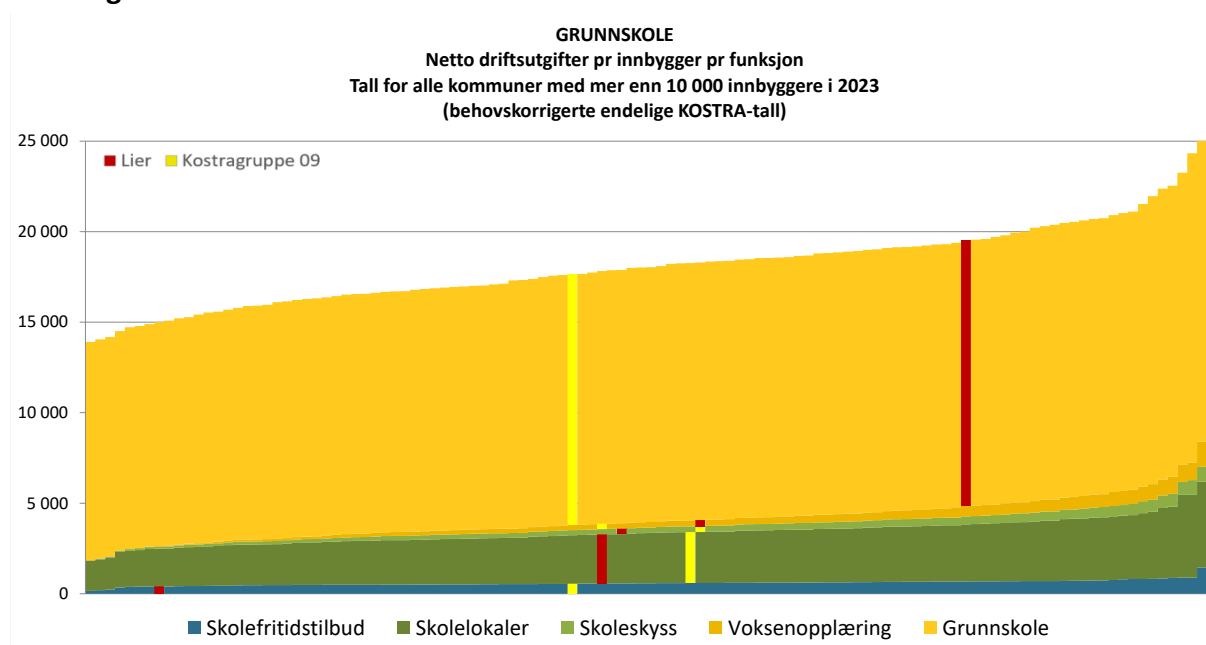
Det mangler et koordinert og helhetlig tilbud til barn, unge og familier som trenger et omfattende og langvarig tilbud.

Det er ventelister på kulturskolen og manglende ressurser til å utvikle tilbudet.

Sammenligninger med andre kommuner

Lier har vurdert sine kostnader i 2023 opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt KOSTRA-gruppe 9, per tjenesteområde. Plasseringen til Lier er i figuren under markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9 er markert med gult.

Skole og PPT





GRUNNSKOLE	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Grunnskole	14 679	13 847	13 073	12 624	12 763	13 953
Voksenopplæring	335	300	234	260	330	333
Skolefritidstilbud	400	550	573	377	503	603
Skolelokaler	2 720	2 815	2 818	2 251	3 160	2 808
Skoleskyss	293	321	288	138	268	319
Totalt	18 428	17 834	16 986	15 650	17 024	18 015

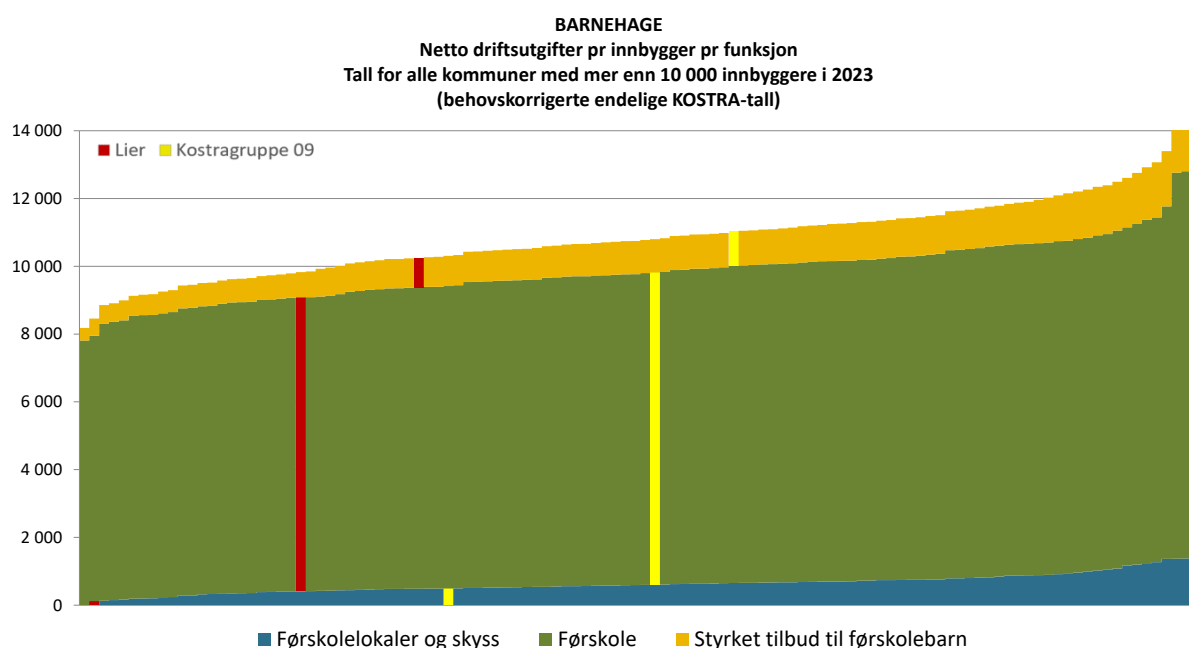
Grunnskole. Behovskorrigerte kostnader per innbygger, kroner

Slik det kommer frem av figur og tabell over, har kommunen fem sammenligningstall innen grunnskole. Den desidert største andelen av kostnader går til samleposten «grunnskole». Dette er en sum av alle kostnader knyttet til undervisning. Lier hadde i 2023 en vesentlig økning i kostnader til undervisning i forhold til 2022, en økning på 10,8 %. De vi sammenligner oss med hadde også en stor økning fra forrige år, KOSTRA-gruppe 9 økte med 9,3 % til grunnskole, Drammen med 10,1 % og landet med 9,3 %.

Skolene hadde i 2023 noen flere årsverk enn hva lærernormen krever, samt at utgiftene til spesialundervisning var høye. Lier ligger høyest av de vi sammenligner oss med. For de øvrige fire parameterne ligger Lier stort sett under KOSTRA-gruppe 9, men disse utgjør som nevnt ikke så mye av de totale kostnadene, med unntak av skolelokaler, hvor kostnadene har stabilisert seg de siste årene.

Totale kostnader til grunnskole har økt med 11,7 % fra 2022, mens de i KOSTRA-gruppe 9 har økt med 9,9 % fra 2022. Økningen i kostnader i Lier er større enn den var fra 2021 til 2022 (9 %). Det er en trend for alle vi sammenligner oss med, at kostnadene er sterkt økende. KOSTRA-gruppe 9 økte med «kun» 4,3 % fra 2021 til 2022.

Barnehage



BARNEHAGE	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Førskole	8 667	9 212	8 850	8 660	8 837	9 173
Styrket tilbud til førskolebarn	873	1 014	972	1 154	722	971
Førskolelokaler og skyss	119	494	599	511	427	700
Totalt	9 659	10 721	10 422	10 325	9 986	10 844

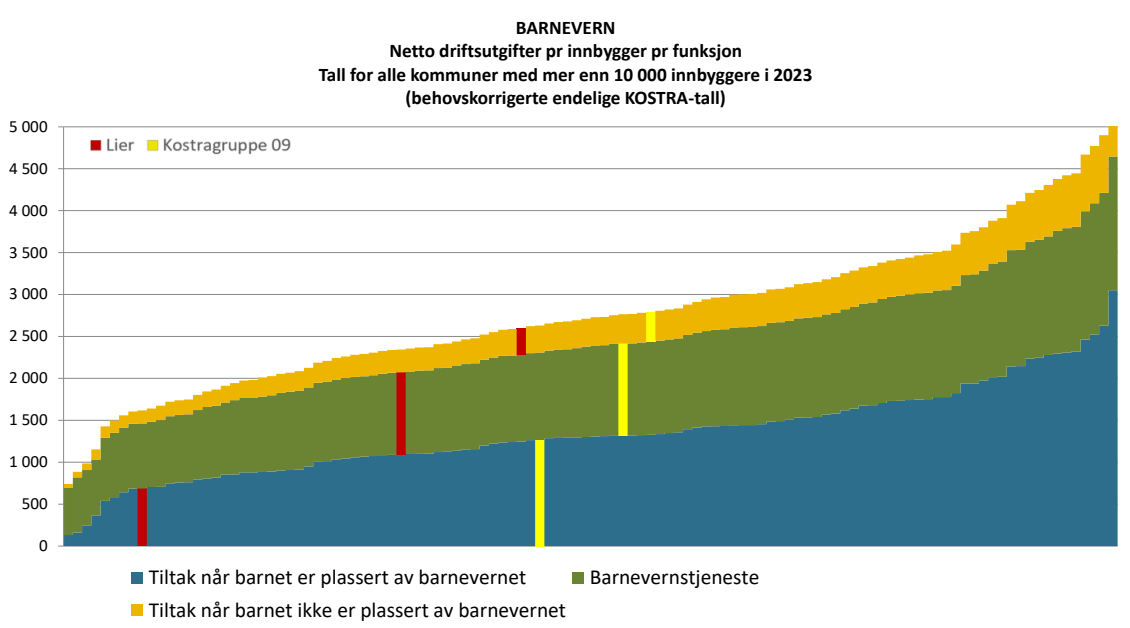
Barnehage. Behovskorrigerte kostnader per innbygger, kroner

I tabellen over har ordinær bemanning fått benevnelsen førskole. I praksis er dette bemanning i kommunale barnehager og tilskudd til private barnehager inklusive kapitaltilskudd for kostnader til lokaler for private barnehager. Lier har meget lave kostnader til barnehagelokaler. Dette skyldes at kommunen har få kommunale barnehager, og at kompenseringen for kostnader til private barnehagers lokaler ikke er skilt ut fra det samlede tilskuddet de får per barn.

Lier har mange private barnehager. Disse dekker rundt 90 % av alle barn som går i barnehager i Lier. Kostnadene i våre kommunale barnehager ligger til grunn for tilskuddene vi gir til de private. Lave kostnader i kommunale barnehager er derfor førende for de totale kostnadene for barnehagesektoren. Førskole, som viser hva det ordinære tilbudet i kommunen koster og som utgjør 90 % av totalen, har økt med kun 1,2 % fra 2022. Det er bare Asker kommune som ligger i nærheten av å ha så lav kostnadsøkning. KOSTRA-gruppe 9 økte med 9,8 %.

Styrket tilbud har økt langt mer, med 8,6 % fra 2022. Denne økningen er ganske lik for hele landet.

Barnevern

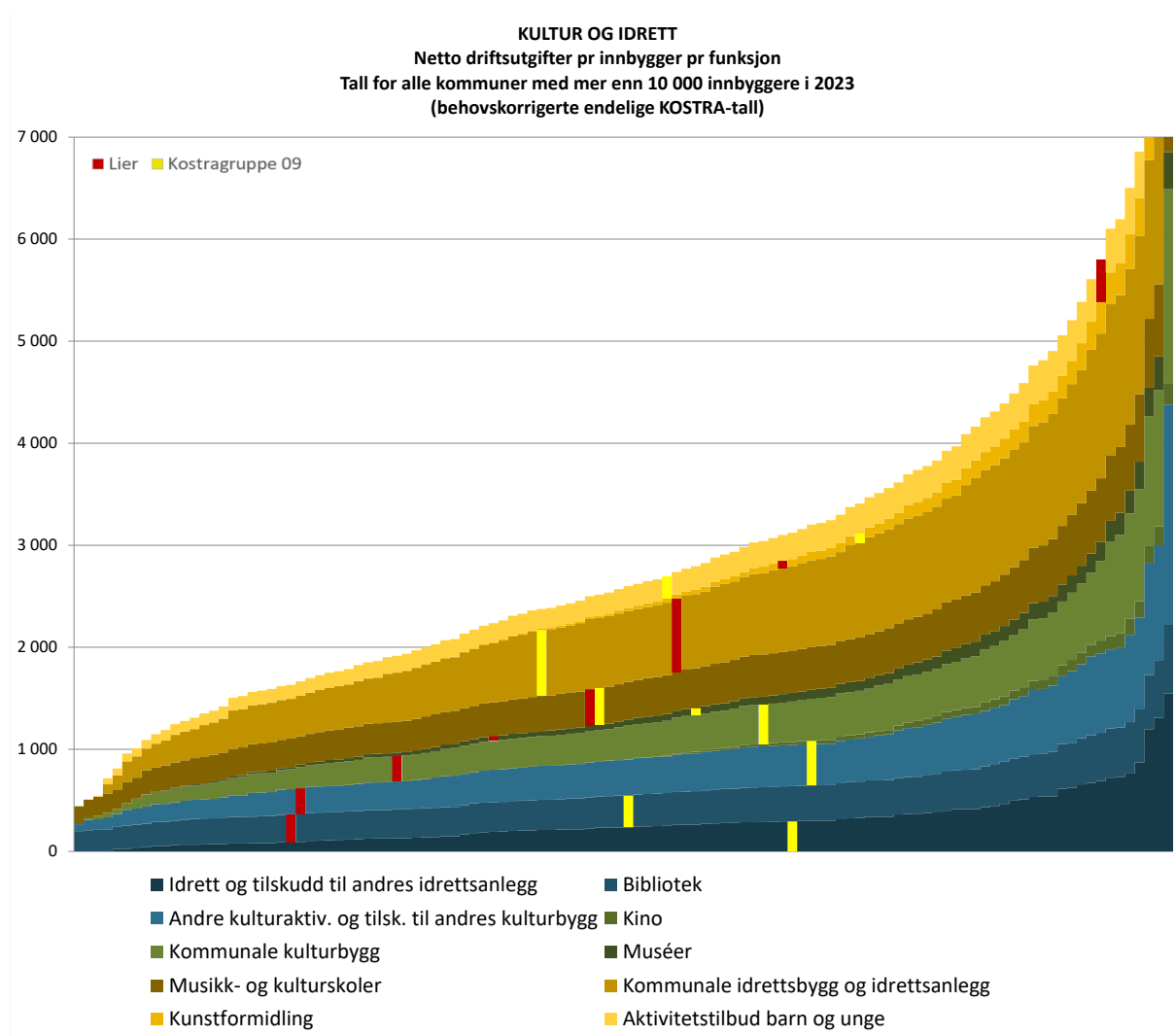


BARNEVERN	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Barnevernstjeneste	983	1 100	1 079	1 002	943	1 117
Tiltak når barnet ikke er plassert av barnevernet	318	354	353	173	431	350
Tiltak når barnet er plassert av barnevernet	686	1 265	1 315	1 312	366	1 327
Totalt	1 987	2 720	2 746	2 487	1 739	2 793

Barnevern. Behovskorrigerte kostnader per innbygger, kroner

Tabellen over viser at barnevernet i Lier driftes rimeligere enn KOSTRA-gruppe 9, og rimeligere enn alle vi sammenligner oss med, med unntak av Asker. Barnevernet har et bevisst fokus på å yte hjelpetiltak i hjemmet for å redusere behovet for plasseringer utenfor hjemmet og inn i andre omsorgstiltak. Dette er i tråd med barnevernsreformen, som trådte i kraft 01.01.2022. Reformen fokuserer på at kommunene skal jobbe med forebyggende tiltak og en felles oppvekstreform.

Kultur og idrett



KULTUR OG IDRETT	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Aktivitetstilbud barn og unge	417	218	269	156	341	249
Bibliotek	271	311	324	307	376	344
Kino		32	17		1	22
Muséer	46	68	38	78	74	94
Kunstformidling	71	92	81	305	37	154
Idrett og tilskudd til andres idrettsanlegg		294	245	187	259	278
Kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg	715	646	851	823	1 558	794
Musikk- og kulturskoler	356	357	320	274	378	394
Andre kulturaktiv. og tilsk. til andres kulturbygg	251	405	378	357	595	422
Kommunale kulturbygg	250	387	376	396	543	366
Totalt	2 377	2 810	2 899	2 883	4 162	3 117

Kultur og idrett. Behovskorrigererte kostnader per innbygger, kroner

Tabellen over viser at kultur og idrett i Lier driftes med lavere kostnader enn gjennomsnittet i utvalget. Det er stor variasjon i netto kostnader til kultur og idrett mellom kommunene i sammenligningen.

Prioriteringen innen områdene kultur og idrett er også forskjellig fra kommune til kommune. Lier bruker klart mest på aktivitetstilbud til barn og unge, men det er innenfor en langt strammere samlet ramme. I motsatt ende ser vi at Lier bruker lite på kommunale kulturbygg, idrett og tilskudd til idrettsanlegg samt andre kulturaktiviteter og tilskudd til kulturbygg. For idrett og tilskudd til idrettsanlegg kommer imidlertid gratis eller sterkt subsidiert tilgang til lokaler og anlegg inn som Liers viktigste bidrag. I Lier er det kommunen som eier og drifter de fleste idrettsanleggene, delvis i avtalebasert samarbeid med flere av idrettslagene. Kommunen stiller lokaler og anlegg gratis til disposisjon for lokale foreninger med tilbud til barn og unge, og har en subsidiert leie for foreninger med voksentilbud og for særlige arrangementer. Dette er en nødvendig forutsetning for all den aktivitet som sikres i frivillig regi.

Lier har ikke kino, men dette er heller ikke en stor netto kostnad i andre kommuner. Øvrige områder ligger nærmere gjennomsnittet i utvalget og gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9 med hensyn til netto kostnader.

Satsingsområder

- Godt tverretatlig samarbeid må styrkes for å videreutvikle det tverrfaglige tilbudet til sårbare gravide og barn og familier der barnet har store og omfattende vansker. Det utredes en organisering med et inntaksteam og et utadrettet team for å gi et bedre og samordnet tilbud til denne gruppen.
- Ny opplæringslov og kvalitetsplanen for lierskolen og lierbarnehagen gir føringer om at flere barn skal ivaretas innenfor det ordinære barnehage- og skoletilbudet.
- Et rammeverk for barn med adferd som utfordrer skal implementeres for å styrke kompetansen til de ansatte i møte med disse barna.
- Sertifisering dysleksivennlig skole vil kreve mye av skolenes utviklingstid dette året.



- Arbeidet med livsmestring og folkehelse i skolen gjennom SAL (Sunne og aktive liunger) videreutvikles.
- Alle barn og unge i Lier skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst en organisert fritidsaktivitet sammen med andre (ref. Fritidserklæringen).
- Alle barn og unge i Lier skal ha mulighet til å delta på åpne møteplasser i sitt lokalmiljø.
- Lier bibliotek skal ta en aktiv rolle som samfunnsutvikler i Lier ved å skape møteplasser som fremmer fellesskap, lokaldemokratisk engasjement og som bidrar positivt til helsefremmende lokalsamfunn.
- Lier kommune skal være en av Norges beste friluftslivskommuner. Alle innbyggere i Lier skal ha god tilgang på både enkle og ville naturopplevelser, sommer og vinter (ref. Anleggsplan for fysisk aktivitet, friluftsliv og idrett 2022-26).
- Placemaking brukes som verktøy for å skape tilgjengelighet, attraktivitet og brukervennlighet i stedsutvikling (ref. Fjordbyen, Tranby og Lierbyen).
- Økt mangfold og inkludering i kulturskolen (satsingsområde 1 i La det blomstre-kvalitetsplan for Lier kulturskole 2023-2027) skal nås gjennom utvikling av kulturskolens breddetilbud og kulturkarusell i SFO-tiden.
- Fordypningsprogrammet er under utvikling, med mål om å favne alle kunstfagene i kulturskolen. Dette skal sikre barn og unge med særskilt interesse og talent mulighet til å fordype seg og utvikle sine ferdigheter lokalt i kulturskolen (satsingsområde 2 i La det blomstre- kvalitetsplan for Lier kulturskole 2023-2027).

Mål

Samfunns mål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
1 Levende landskap	1.2 Naturen skal være lett å ta i bruk gjennom et allsidig og attraktivt friluftslivstilbud.	HP. Nye friområder skal sikres kommunale driftsressurser. Dette øker tilrettelegging og tilgang til grønne Lier.	HP. Økte rammer for økt drift sikres årlig i HP. Måloppnåelse ved 100% dekning	100 %	100 %	100 %
2 Tilhørighet til bygda	2.2 Lier skal være blant Norges fremste frivillighetskommuner.	HP. Lier kommune skal ha en oppdatert og aktiv frivillighetspolitikk og etterleve denne	HP. Oppfølging av ny frivillighetspolitikk fra høsten 2023. Årlig mål om å gjennomføre frivillighetsmøter og frivilligbørs.		Ja til årlige mål	Ja til årlige mål
		HP. Samarbeide tett med Lier Bygdetun, lokale foreninger, grunneiere og Viken fk.	HP. Årlige tilskudd og samarbeids-prosjekter med Lier Bygdetun i hht avtale. Gjennomførte samarbeids-prosjekter med frivillighet, andre lokale aktører og Viken fylkeskommune ut fra årlige prioriteringer		Ja + rapport	Ja + rapport
	2.7 Innbyggerne skal ha tilgang på attraktive arenaer for sosialt samvær og aktivitet	HP. Alle skal ha mulighet for deltakelse i aktuelle samvær og aktiviteter	HP. Det skal være bredde i tilbud – noe for alle. Deltakelse og inkludering skal sikres best mulig – alle skal ha reell tilgang og anledning. Vurderinger avklarer måloppnåelse.		Vurdert som ivaretatt	Vurdert som ivaretatt
		HP. Innenfor sine rammer og sitt mandat skal kulturskolen arbeide for at målet på 30% dekning av barn og unge i skolealder som har plass i kulturskolen nås. Publikum og uformelle deltakere teller ikke inn i målingen.	HP. Andel elever i grunnskolealder (6-15 år)	19,8 %	30,0 %	30,0 %
		HP. Kommunale flerbrukslokaler og uteanlegg skal være enkelt tilgjengelig	HP. Utleie til trening for barn og unge skal være gratis. Booking skal være digitalt og enklest mulig.	ja	Ja	Ja

Handlingsprogram 2025-2028

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
3 Livsmestring for alle	3.1 Lier skal ha helsefremmende og inkluderende barnehager og skoler som gir de beste muligheter for læring og sosial utvikling.	HP Elevene i Lierskolen er robuste barn og ungdommer som takler hverdagen og er rustet for fremtidige utfordringer.	HP skolebidragsindikator 5.-7. trinn	-0,60	0,00	0,00
			HP. Skolebidragsindikator 1.-4. trinn	0,40	0,50	0,50
			HP. skolebidragsindikator 8.-10. trinn	0,0	0,4	0,4
		HP Elevene i Lierskolen opplever tilhørighet i et inkluderende fellesskap preget av trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd. De er robuste barn med et godt selvbilde som takler motgang og mestrer livene sine. Gjennom å utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger bidrar de til et samfunn preget av toleranse, respekt, åpenhet og inkludering.	HP. Grunnskolepoeng	43,80	43,80	43,80
			HP. Mobbing	9,00	5,00	5,00
			HP Motivasjon	3,45	3,89	4,00
			HP. Trivsel	4,30	4,30	4,30
		HP Helsetjenesten skal være en synlig og tydelig aktør inn i det helsefremmende arbeidet i skole og barnehage. Helsetjenesten skal bidra til et godt tverrfaglig arbeid rundt barn og unge som har behov for hjelpetjenester	HP Hjelpetjenestene deltar på 2 nettverksmøter i året pr barnehagenettverk	100,0 %	100,0 %	100,0 %
			HP. Andel skoler som gjennomfører tverretatlige møter i følge rutinen	100%	100%	100%
		HP Kulturskolen vil være et ressurscenter for integrering og samhandling mellom barn og unge med forskjellige oppvekstvilkår og kulturer.	HP. Antall friplasser i kulturskolen (egen telling)	25	65	100
		HP Lierskolen skal gi den enkelte elev de beste muligheter for faglig og sosial utvikling.	HP. Gjennomføring av videregående skole etter 5 år (SSB)	84,5 %	85,0 %	85,0 %

Handlingsprogram 2025-2028

Samfunnsmål Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
	HP. Barn i Lier barnehagen er robuste, mestrer hverdagen og er rustet for fremtidige utfordringer.	HP. Foreldreundersøkelsen: Barnas trivsel	4,80	4,80	4,80
		HP. Foreldreundersøkelsen: Jeg har inntrykk av at personalet i barnehagen oppmuntrer mitt barns nysgjerrighet og lyst til å lære	4,8	4,8	4,8
	HP. I lierbarnehagen har vi fokus på inkluderende barnehagemiljø hvor alle barn opplever tilhørighet og vennskap	HP. Foreldreundersøkelsen: barnet mitt har venner i barnehagen	4,9	5,0	5,0
		HP. Foreldreundersøkelsen: jeg har inntrykk av at barnet mitt får være med på å påvirke innholdet i barnehagedagen	4,6	4,3	4,3
	HP. Kulturskolen skal tilby undervisning av høy kvalitet	HP. Elever i fordypning	23	30	30
		HP. Tilfredshet tjenestemottaker (brukerundersøkelse)	5,30	4,70	4,70
	HP. PP-tjenesten samarbeider med skolene og barnehagene om å videreutvikle et godt faglig og inkluderende læringsmiljø for elevene og en barnehage som gir barna gode forutsetninger for lek, læring og livsmestring.	HP. Sakkyndige vurderinger utarbeides ihht krav om forsvarlig saksbehandlingstid (max 3 mnd). Ønsket resultat = 100 %	91,0 %	100,0 %	100,0 %
	3.2 Liunger skal gis muligheter for utdanning, jobb eller annen meningsfull aktivitet.	HP. Voksenopplæringen skal bidra til deltakernes samfunnsforståelse og livsmestring gjennom at opplæringstilbudet er tilpasset gruppen.	HP. Lese (A2 eller høyere)	84,0 %	80,0 %
			HP. Lytte (A2 eller høyere)	88,0 %	90,0 %
			HP. Muntlig (A2 eller høyere)	97,0 %	90,0 %
			HP. Skriftlig (A2 eller høyere)	85,0 %	80,0 %
		HP. Ventelisten i kulturskolen skal holdes på et forsvarlig lavt nivå og jevnlig rekruttering skal være i fokus	HP. Andel barn i grunnskolealder (6-15 år) på venteliste til plass i kulturskolen (KOSTRA)	2,9 %	1,5 %

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
3.3 Liunger som trenger bistand skal tilbys tjenester på riktig nivå i alle livets faser.	HP Helsetjenesten skal være en synlig og tydelig aktør inn i det helsefremmende arbeidet i skole og barnehage. Helsetjenesten skal bidra til et godt tverrfaglig arbeid rundt barn og unge som har behov for hjelpetjenester	HP. Hjemmebesøk fra sykepleier innen 14 dager etter hjemkomst	100,0 %	100,0 %	100,0 %	
		HP. Andel barn med vedtak om IP og koordinator fra Helsetjenesten som har fått oppnevnt koordinator.	100,0 %	100,0 %	100,0 %	
		HP. Andel gravide med svangerskapsjournal	95,0 %	90,0 %	90,0 %	
		HP. Vaksinasjonsdekning MMR	95,0 %	95,0 %	95,0 %	
		HP. Barneverntjenesten skal være en synlig og delaktig aktør inn i barn og unges liv i kommunen med økt fokus på samhandling og samordning med andre hjelpetjenester. Det å jobbe forebyggende på alle nivå er viktig. Alle barn og unge skal føle tilhørighet, trygghet og personlig utvikling. Det skal jobbes med tidlig innsats inn i hjemmet, slik at barn kan få vokse opp hos sin familie og unngå å måtte flytte.	HP. Riktig hjelpetiltak til barn og unge, fokus på brukermedvirkning	80,0 %	95,0 %	95,0 %
		HP. Unngå å flytte barn ut fra sin familie	80,0 %	95,0 %	95,0 %	
		HP. Økt bruk av familieråd og nettverksarbeid i alle saker	60,0 %	95,0 %	95,0 %	
		3.5 Kommunen skal bidra til bedre helse og livssituasjon for Liunger med oppfølgingsbehov.	HP Kulturskolen skal tilby en bredde av tilrettelagte tilbud og være en inkluderingsarena for de med behov for tilrettelegging	HP. Antall elever i faste tilrettelagte tilbud (institusjonstilbudene telles ikke med)	12	25
HP Med satsing på kompetanse og rekruttering vil vi sikre forsvarlige tjenester	HP. Andel saker i barnevernstjenesten med avvikende saksbehandlingstid, jf. Barnevernloven		2	0%	0%	

 Handlingsprogram 2025-2028

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
6 Kommunen som organisasjon	6.1 En attraktiv og nyskapende organisasjon med gjennomføringskraft.	HP felles Høyt nærvær blant kommunens ansatte	HP Felles Nærværprosent	92,3 %	95,0 %	95,0 %
			HP. Nærværprosent Barnehage	90,1 %	94,4 %	94,4 %
			HP. Nærværprosent Grunnskole	92,1 %	95,6 %	95,6 %
		HP Organisasjonsutvikling	HP Felles Mestringsklima (annethvert år)	4,2	4,5	4,5
			HP Felles Mestringsorientert ledelse (annethvert år)	4,2	4,4	4,4
			HP. Felles Etablere tilbakemeldingskultur, øke meldte avvik	781	470	470



Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer Utvalg for oppvekst, kultur og idrett

Beløp i 1000

	Handlingsprogram			
	2025	2026	2027	2028
	1 017 386	1 017 386	1 017 386	1 017 386
Opprinnelig budsjett				
Vedtak forrige periode				
1 HP 21 1. tertial Aktivitetstilskudd	50	50	50	50
2 HP 23 KS Revidert reguleringsplan Lier Bygdetun - ref 3.19 - utredningsramme	500	500	500	500
3 HP 24 Endring fra adjunkt til master lønn - økt lønnskostnad	-500	-1 000	-2 000	-2 000
4 HP 24 KS Engangsstøtte til lærebøker i skolen. Verbalpunkt 3.7	-669	-669	-669	-669
5 HP 24 KS Eplefondet. Verbalpunkt 3.17	0	-200	-200	-200
6 HP 24 KS Hjerterstartere i store offentlige bygg. Verbalpunkt 3.38	-50	-50	-50	-50
7 HP 24 KS Lavterskel musikktilbud. Verbalpunkt 3.11	0	-100	-100	-100
8 HP 24 KS PPT styrkes med logoped	430	430	430	430
9 HP 24 Omstilling/Innsparing	-10 342	-10 342	-10 342	-10 342
10 HP 24 Økende antall elever med store vedtak (økt m/15 mill.) Skole	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
11 HP 24 Økende antall elever med store vedtak PP-tjenesten	-300	-500	-500	-500
12 HP 24 Økte ressurser til barn i barnehage med spes.ped.	-500	-500	-500	-500
Sum Vedtak forrige periode	-12 381	-14 381	-15 381	-15 381
Demografijustering				
13 Demografi Barnehage	0	-6 769	-6 485	-7 547
Demografi Barnevern	0	-385	-263	-43
Demografi Grunnskole	0	191	-723	-419
Sum Demografijustering	0	-6 963	-7 471	-8 009
Budsjettjusteringer i år				
14 Sum Budsjettendring i år	40 142	36 842	36 842	36 842
Sum konsekvensjusteringer	27 761	15 498	13 990	13 452
Konsekvensjustert ramme	1 045 147	1 032 884	1 031 376	1 030 838
Kostnadsreduksjon				
15 Omstilling/Innsparing	0	-5 176	-10 351	-10 351
16 Reversere HP 23 KS Revidert reguleringsplan Lier Bygdetun - ref 3.19 - utredningsramme	-500	-500	-500	-500
Sum Kostnadsreduksjon	-500	-5 676	-10 851	-10 851
Nye brukere/kostnadsendring				
17 Omgjøring av stilling- Fritidsbasen	150	150	150	150
18 Økt brukerbehov og grunnbemanning i tjenester til barn og ungdom med funksjonsnedsettelse	6 000	6 000	6 000	6 000
19 Bedre tilpasset opplæring i skolen	3 000	2 000	2 000	2 000
20 Elever med store vedtak - PP-tjenesten	300	500	500	500
21 Nedgang barn 1-5 år i kommunen	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
22 Redusert elevtall i skole	-3 100	-3 100	-3 100	-3 100
23 Økt kjøp av barnehageplasser i Asker kommune	1 600	1 600	0	0
24 Økt kommunalt tilskudd til private barnehager som følge av økt lønn til pedagoger i de kommunale barnehagene	0	3 000	3 000	3 000
Sum Nye brukere/kostnadsendring	6 450	8 650	7 050	7 050



Beløp i 1000		Handlingsprogram			
		2025	2026	2027	2028
Tiltak til mål					
25	Dysleksivennlig skole	360	360	360	360
26	Helsefaglig medarbeider Fact Ung team	400	400	400	400
27	Teamleder for Lier utadrettet team (LUT)	0	0	750	750
Sum Tiltak til mål		760	760	1 510	1 510
Annet					
28	Trygg Av Natur	500	0	0	0
Sum Annet		500	0	0	0
Nye tiltak og realendringer budsjett		7 210	3 734	-2 291	-2 291
Ramme 2025-2028		1 052 357	1 036 618	1 029 085	1 028 547

Beskrivelser av rammeendringer

Vedtak forrige periode

1. HP 21 1. tertial Aktivitetstilskudd - I handlingsprogrammet for 2021 fikk kulturskolen 500 000 kroner i fast økt ramme til aktivitetstilskudd, øremerket utvidede spilletimer fra 20 til 25 minutter per elev. Knyttet til denne omstillingen, ble det i 1. tertial 2021 vedtatt en ytterligere økning på 150 000 kroner. Dette ble fulgt opp i handlingsprogrammet for 2022 med en planlagt økning i 2024 og 2025, på henholdsvis 50 000 kroner og 100 000 kroner. Fra og med 2025 er rammen til kulturskolen til sammen økt med 750 000 kroner sammenlignet med før 2021 (tabellen over viser kun økningen fra 2024 til perioden 2025--2028. Det som ble bevilget fra 2021 til 2024 inngår i "opprinnelig budsjett", 1.linje i tabellen).
2. HP 23 KS Revidert reguleringsplan Lier Bygdetun - ref 3.19 – utredningsramme - I handlingsprogrammet for 2023 (verbalvedtak 3.19) ble det avsatt midler til "Revidert reguleringsplan Lier Bygdetun". Dette er midler til utredning, som skal benyttes fra 2025. Fremtidig utvikling av Lier Bygdetun er avhengig av at det foretas grunnundersøkelser og utarbeides en ny reguleringsplan. Oppdraget vil gå i regi av bygdetunet med finansieringsbidrag fra kommunen.
3. HP 24 Endring fra adjunkt til masterlønn - økt lønnskostnad - Lærere (adjunkter) som slutter erstattes av lærere med mastergrad (lektorer). Lektorer har langt høyere lønn, og dette har ikke blitt kompensert skolene. Rammen ble økt med 4 millioner kroner i 2024, med en nedtrapping til 3,5 millioner i 2025, 3 millioner i 2026 og 2 millioner i 2027. Endringen fra 2024 blir derved en reduksjon på 0,5 millioner kroner i 2025, 1 million kroner i 2026 og 2 millioner kroner fra 2027. Den resterende utgiftsøkningen må tas innenfor eksisterende rammer.
4. HP 24 KS Engangsstøtte til lærebøker i skolen. Verbalvedtak 3.7 - Kommunestyret bevilget støtte til lærebøker på 669 000 kroner i 2024. Dette var ekstraordinære midler dette ene året, og trekkes derfor ut av rammen fra 2025.
5. HP 24 KS Eplefondet. Verbalvedtak 3.17 - "Flere familier opplever utfordringer med å betale for barnas aktiviteter og Eplefondet er en ubyråkratisk tilskuddsordning hvor klubbene kan søke om tilskudd til fritidsaktiviteter. Kommunedirektøren bes i samarbeid med Kiwanis om å styrke Eplefondet i

samarbeid med ideelle, private aktører og legater for å imøtekomme det faktiske behovet.” Det ble bevilget 200 000 kroner i 2024 og det gjelder kun perioden 2024-25.

6. HP 24 KS Hjertestartere i store offentlige bygg. Verbalpunkt 3.38 - Det ble i HP 2024 vedtatt en økning på 50 000 kroner i rammen for 2024. Beløpet gjaldt kun for det ene året, og trekkes derfor ut av rammen fra 2025.
7. HP 24 KS Lavterskel musikktilbud. Verbalpunkt 3.11 - “Lavterskel musikktilbud i skolen. Gjennom lavterskel musikktilbud med fokus på samspill og mestring, vil barn og unge oppleve glede og utvikling med musikk. Vi ønsker å gjennomføre et pilotprosjekt med lavterskel musikktilbud som eksempelvis EC-Play i Lier med evaluering etter skoleåret 2024/2025”. Midlene tas ut fra 2026.
8. HP 24 KS PPT styrkes med logoped – Kommunestyrevedtak – PP-tjenesten ble styrket med et årsverk til logoped. Dette lå med halvårsvirkning i 2024, og økes med 430 000 kroner fra 2025 til en helårsvirkning på 780 000 kroner.
9. HP 24 Omstilling/Innsparing - I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag for 2024 ble det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 30 millioner kroner (1,67 % av netto rammer) i 2024 og økene til totalt 50 millioner kroner (2,78 % av netto rammer) fra 2025. Summen i dette tiltaket utgjør økt innsparing fra 2024 til 2025 vedtatt i opprinnelig HP 24. Se punkt 14 hvordan omstillingsrammen er justert etter vedtaket i omstillingssaken i juni 2024.
10. HP 24 Økende antall elever med store vedtak - Skole - Det er flere barn enn tidligere med alvorlige diagnoser som krever tett oppfølging både i skole og SFO. For eksempel har barn med autismediagnoser økt fra 2-3 elever i året til 17-18 elever per år. Utgiftene til spesialundervisning har økt med rundt 15 millioner kroner fra nivået i 2019, noe som tilsvarer mer enn 15 årsverk pedagoger. Det forutsettes at tiltak skal kunne redusere nivået på tjenesten noe, men uten tilførsel av midler, så vil det ikke være mulig å holde budsjettene. Det ble vedtatt en rammeøkning på 9 millioner kroner for 2024, synkende til 8 millioner kroner for 2025 og 7 millioner kroner fra 2026. Endringen fra 2024 blir derved en reduksjon på 1 million kroner i 2025 og 2 millioner kroner fra 2026.
11. HP 24 Økende antall elever med store vedtak PP-tjenesten - PP-tjenesten opplever en økning i antall henvisninger og antall barn og unge som mottar spesialpedagogisk hjelp. Rammen ble styrket med 1,5 millioner kroner i 2024, med 1,2 millioner kroner i 2025 og med 1 million kroner fra 2026. Endringen fra 2024 fremkommer derved som en reduksjon på 0,3 og 0,5 millioner kroner i 2025 og fra 2026.
12. HP 24 Økte ressurser til barn i barnehage med spesialpedagogisk hjelp - Det er en økning av barn i barnehage som mottar spesialpedagogisk hjelp. Rammen ble økt med 3 millioner kroner i 2024, og redusert til 2,5 millioner kroner fra 2025. Endringen fra 2024 blir derved en reduksjon på 500 000 kroner fra 2025.

13. Demografiendringer fra 2026 er forventet justering av økonomisk ramme som følge av befolkningsprognose for aktuelle aldersgrupper. Endringer for 2025 er bevilget under «nye tiltak og realendringer».
14. Budsjettendringer i år (2024) er vedtak i omstillingsprosjektet samt andre justeringer innenfor kommunedirektørens fullmakt herunder kompensasjon for lønnsoppgjør. Budsjettjustering for omstilling innebærer at midlertidig fordeling av omstillingsprosjektet nullstilles og rammene justeres i henhold til vedtatte tiltak i omstillingssaken.

<i>Tall i 1000 kr.</i>				
<u>HP vedtak omstillingsprosjektet</u>	2025	2026	2027	2028
Omstilling - Midlertidig fordeling 2024	-15 513	-15 513	-15 513	-15 513
Omstilling - Midlertidig fordeling økning 2025 (se pkt 9)	-10 342	-10 342	-10 342	-10 342
Sum midlertidig fordeling	-25 855	-25 855	-25 855	-25 855
<u>Budsjettjustering etter vedtak i sak Omstillingsprosjekt</u>				
Nulstille midlertidig fordeling	25 855	25 855	25 855	25 855
Tiltak iht Vedtak Omstillingssak	-9 930	-13 230	-13 230	-13 230
Sum budsjettjustering i omstillingssaken	15 925	12 625	12 625	12 625
Andre budsjettjusteringer (lønnsoppgjør og administrative justeringer)	24 217	24 217	24 217	24 217
Sum budsjettjusteringer i år	40 142	36 842	36 842	36 842

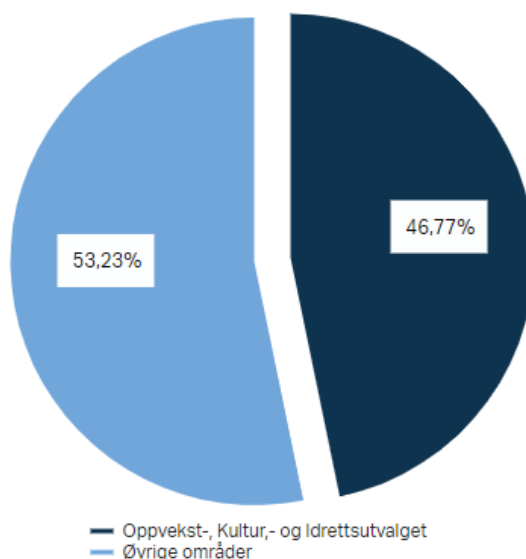
15. I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 10 millioner kroner (0,49 % av netto rammer) i 2026 og økene til totalt 20 millioner kroner (0,98 % av netto rammer) fra 2027. Summen utgjør fordeling utfra netto rammer.
16. I HP 23 la kommunestyret inn midler til utredningsramme for revidert reguleringsplan Lier Bygdetun (se pkt. 2). Det ble lagt inn midler fra 2025. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for dette i kommunens økonomiske situasjon.
17. Omgjøring av stilling- Fritidsbasen - Det er behov for å endre en fagarbeiderstilling til vernepleierstilling i forbindelse med at en fagarbeider har sagt opp sin stilling. For å imøtekomme krav om "kap. 9 bruk av tvang og makt", oppfølging av dokumentasjonsplikt og generell faglig oppfølging, er det behov for en vernepleier på fritidsbasen. Enheten har ikke vernepleierkompetanse eller annen relevant høgskolekompetanse fra tidligere.
18. Økt brukerbehov og grunnbemanning Eikenga - Bemanningsbehovet ved Eikenga har økt betydelig over flere år på grunn av stadig økning i vedtak om avlastning, og økning i tjenestebehovet til barna/ungdommene. Flere trenger mer tilsyn på natt. Det er ingen av barna som kan dele personale, da de har så omfattende behov at de må ha 1:1 og 2:1 bemanning. For å kunne gi faglig forsvarlige tjenester til de som er alvorlig syke er det behov for 3 miljøterapeuter og 5 fagarbeidere, til sammen 8 årsverk. Virksomheten vil få ett merforbruk i 2024 på 6,0 millioner kroner. Bevilgningen skal gi realistiske rammer til å yte tjenester på dagens nivå.
19. Bedre tilpasset opplæring i skolen - I handlingsprogrammet for 2024 ble skolene styrket med 9 millioner kroner, fordi antall årsverk som har spesialundervisning har hatt en stor

- økning de siste årene uten at dette har blitt kompensert i rammen. Det er satt i gang flere tiltak for å redusere nivået på tjenesten, men skolene sliter fortsatt med å komme ned på nivå med budsjett da antall barn med alvorlige diagnoser fortsetter å øke. Det foreslås derfor en ytterligere styrkning på 3 millioner kroner i 2025, med en nedtrapping til 2 millioner fra 2026. Dette forslaget må ses i sammenheng ved vedtaket i HP 2024 (se punkt 10 ovenfor).
20. Elever med store vedtak - PP-tjenesten - I handlingsprogram for 2024-27 ble budsjettet til PP-tjenesten styrket med 1,5 millioner kroner for 2024, og med noe reduksjon utover i perioden. Antall barn som har behov for spesialpedagogisk hjelp har dessverre ikke blitt redusert, og det foreslås derfor at styrkingen på 1,5 millioner kroner blir en varig styrkning. Dette medfører en økning på 300 000 kroner i 2025 og 500 000 kroner fra 2026 (se også punkt 11 ovenfor).
21. Nedgang barn 1-5 år i kommunen - Prognoser for befolkning viser at kommunen vil få en nedgang i antall barn 1-5 år i 2025. Dette vil redusere antall barn i private barnehager, og derav kommunens tilskudd til private barnehager. Beregnet effekt i 2025 er 1,5 millioner kroner.
22. Redusert elevtall i skole - Det er en reduksjon i det totale elevtallet fra skoleåret 2024/25. Hallingstad og Hennummarka skole har størst nedgang, mens det er en økning ved Heia og Hegg skole. Det foreslås en reduksjon i rammen på 3,1 millioner kroner som følge av nedgang i antall elever.
23. Økt kjøp av barnehageplasser i Asker kommune - Lier kommune har for få barnehageplasser på Lierskogen. En del familier velger derfor å benytte barnehager i Asker. Det har vært en økning av antall plasser i Asker de siste årene, og disse barna betaler Lier kommune nasjonale tilskuddssatser for. Disse er høyere enn Liers egne satser. Den foreslås en rammeøkning på 1,6 millioner kroner i 2025 og 2026. Etter hvert som det blir frigjort plasser i Lier kommune, vil dette behovet falle bort.
24. Økt kommunalt tilskudd til private barnehager som følge av økt lønn til pedagoger i de kommunale barnehagene - Kommunestyret vedtok i 2024 at lønn til pedagoger i de kommunale barnehagene skulle styrkes med totalt 300 000 kr. Denne lønnsøkningen vil medføre økt tilskudd til de private barnehagene fra 2026, da satsene baserer seg på utgiftene i kommunale barnehager to år før tilskuddsåret. Fra 2026 vil tilskudd øke med 3 millioner kroner som følge av denne endringen.
25. Dysleksivennlig skole - Alle skolene må være fagmedlem av Dysleksi Norge. Dette utgjør i snitt ca. 5000 kroner årlig per skole og ble første gang betalt våren 2024. «Dysleksihåndboka for lærere» koster ca. 300 kroner per stk. og det anbefales at alle ansatte har et eksemplar av denne. Den felles digitale planleggingsdagen for alle ansatte koster 10.000 kroner. Sertifiseringen av skolene koster 25 000 kroner per skole og skal betales i 2025. Kommunedirektørens forslag innebærer en bevilgning som dekker sertifiseringen av skolene i 2025 (300 000 kroner) og fagmedlemskapet (60 000 kroner), totalt 360 000 kroner.
26. Helsefaglig medarbeider Fact Ung team - Fact Ung er et samarbeid mellom Drammen kommune, Lier kommune og spesialisthelsetjenesten. Det gis et tverrfaglig tilbud til ungdom som har sammensatte psykiske og sosiale utfordringer. Fact Ung- teamet benytter annen metodikk, har mulighet for tett oppfølging over tid og jobber på ulike arenaer som skole, hjem og fritid. Erfaringer så langt viser at mange ungdommer og

deres familier ser på dette som et tiltak de har tro på. Stillingene i prosjektet har vært tilskuddsmiddelbasert i oppstarten, men må gradvis over i ordinær drift. Det foreslås en rammeøkning på 400 000 kroner.

27. Teamleder for Lier utadrettet team (LUT) - Det er et ønske om å etablere et team underlagt oppvekst, «Lier utadrettet team». Teamet skal jobbe med å gi bedre tjenester til barn og unge i familier med store og sammensatte behov. Det vil være behov for å ha en teamleder. Kostnaden utgjør 750 000 kroner per år. Tiltaket starter først opp i 2027 på grunn av kommunens økonomiske situasjon.
28. Trygg Av Natur - Tiltaket «Trygg Av Natur» i skolen har til nå blitt dekket av fondsmidler. Det er et behov for budsjettmidler på 800 000 kroner for å dekke tre 20% stillinger, samt noe utstyr og transport. Tiltaket foreslås opprettholdt ut skoleåret 2024/25, hvilket betyr en kostnad på 500 000 i 2025.

Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter





Fordeling på utgifter og inntekter

Beløp i 1000	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Rev.bud 2024	Handlingsprogram			
				2025	2026	2027	2028
Driftsutgifter							
Lønn	707 655	612 043	656 985	649 752	634 112	628 180	627 642
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	164 372	156 364	158 997	157 031	156 931	156 931	156 931
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	283 151	300 820	300 049	298 095	298 095	296 495	296 495
Overføringsutgifter	28 437	17 438	17 641	17 488	17 488	17 488	17 488
Finansutgifter	6 982	0	0	0	0	0	0
Sum Driftsutgifter	1 190 597	1 086 665	1 133 672	1 122 366	1 106 626	1 099 094	1 098 556
Driftsinntekter							
Salgsinntekter	-32 801	-23 106	-25 935	-23 836	-23 836	-23 836	-23 836
Refusjoner	-111 484	-45 822	-55 208	-45 822	-45 822	-45 822	-45 822
Overføringsinntekter	-3 529	-350	-350	-350	-350	-350	-350
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-5 426	0	-1 988	0	0	0	0
Sum Driftsinntekter	-153 240	-69 278	-83 481	-70 008	-70 008	-70 008	-70 008
Sum	1 037 356	1 017 387	1 050 193	1 052 357	1 036 618	1 029 085	1 028 547

Investeringer

Beløp i 1000

	Handlingsprogram				Sum
	2025	2026	2027	2028	Handlingsprogram 2025-28
Investeringsprosjekter					
Anleggsplan idrett/friluftsliv	0	1 000	1 000	1 000	3 000
Gullaug skole - Oppgradering skolegård	1 500	0	0	0	1 500
Gullaug skole -Rehab av tak	0	0	4 000	0	4 000
Gullaug skole ventilasjon	0	0	0	3 500	3 500
Hallingstad nytt skolekjøkken	2 200	0	0	0	2 200
Hallingstad skole - Oppgradering uteområde Verbalpunkt 3,5 KS vedtak 2024	0	2 500	0	0	2 500
Heia skole administrasjonsfløy	0	0	0	35 000	35 000
Heia Skole-Oppgradere ventilasjonsaggregater 3 stk	0	0	0	4 000	4 000
Heia skole-Oppgradere vinduer	0	0	0	3 000	3 000
Hennummarka barnehage - Vognskur og maling	850	0	0	0	850
Hennummarka skole ventilasjonsanlegg etc.	0	0	20 000	0	20 000
Kulturskolen - blackbox	800	0	0	0	800
Lierhallen / svømmehall (betongrehabilitering)	0	0	18 000	0	18 000
Maskininvesteringer	500	500	500	500	2 000
Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	812	812	812	812	3 248
Opprusting av uteanlegg ved skoler mm.	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Rehabilitering av 7-er (liten 9-er) kunstgressbane Stoppen idrettspark	4 000	0	0	0	4 000
Restaurering og sikring av bruer jernbanelinja Reistad-Gullaug	100	600	100	100	900
Sylling skole - oppgradering paviljonger	0	0	0	3 000	3 000
Sylling skole/ Hall - rehab tak og fasade	0	0	4 500	0	4 500
Voksenopplæringen og kulturskolen - oppgr. innvendig	5 000	0	0	0	5 000
Sum investeringsprosjekter	16 762	6 412	49 912	51 912	124 998

Investeringer i bygg vises hos det enkelte utvalg, men utførelse og ramme ligger hos Lier eiendomsselskap KF. Beskrivelse av prosjektene ligger i vedlegg 1



UTVALG FOR HELSE,
OMSORG OG VELFERD

Innledning

Utvalg for helse, omsorg og velferd (HOV) er ansvarlig for kommunens tjenester innenfor deler av helsetjenestene, psykisk helse og rus, hjemmetjenester, velferdsteknologi, sykehjem, bemannede boliger, omsorgsboliger, rehabiliteringstjenester, friskliv, folkehelse, seniortjenester, tilrettelagte kultur og fritidstilbud, voksne med funksjonsnedsettelse, NAV, flyktningtjenester og alkoholloven.

HOV-området gir både lovpålagte og ikke-lovpålagte tjenester til kommunens innbyggere. Sektoren gir helse og omsorgstjenester for barn og unge med funksjonsnedsettelse og tilbud om avlastning for voksne med funksjonsnedsettelse. Kommunen er helt avhengig av samarbeid med private avlastere for å kunne gi et forsvarlig avlastningstilbud til disse gruppene.

Kommunen har avtaler med private leverandører for å kunne gi et godt og forsvarlig botilbud til mennesker med psykiske lidelser, og har også avtaler med private leverandører for å gi botilbud for personer med sammensatte diagnoser innenfor rus og psykiatri. Kommunen kjøper også sykehjemsplasser av private leverandører for å kunne ha tilstrekkelig kapasitet med institusjonsplasser i kommunen.

Nasjonale tiltak som følger av NOU 2023:4 Helsepersonellkommisjonens rapport, «Tid for handling», vil legge føringer for hvordan kommunen fremover vil måtte planlegge helse- og omsorgstjenestene. Det vil bli færre ansatte til å utøve tjenestene, og kommunen må derfor legge vekt på forebygging og egenomsorg samtidig med implementering av velferdsteknologi og heltidskultur.

Digitalisering innenfor helse, omsorg og velferd vil være viktig i tiden som kommer, og vil for den enkelte kunne føre til økt grad av selvbestemmelse og egenmestring rundt egen livssituasjon og helse. Digitalisering og implementering av velferdsteknologiske løsninger vil være viktig for å frigjøre helsepersonell til andre omsorgsoppgaver.

Status

Demografiske endringer vil føre til en større andel eldre over 80 år de neste tiårene, samtidig som det blir knapphet på helsepersonell. Dette vil føre til et økt press på tjenestene, fordi behovet i befolkningen vil være større enn hva kommunen kan tilby. Det vil bli fokusert på egenmestring og implementering av velferdsteknologiske løsninger for den enkelte. På denne måten vil kommunen kunne prioritere og vri ressursene der behovet er størst. Samtidig som en større andel eldre kan bo hjemme med bistand fra hjemmetjenesten, vil flere eldre få behov for en institusjonsplass. Den demografiske utviklingen og framskrivningen av sykehjemsplasser anslår behov for omlag 20 nye plasser allerede i 2027.

Det er et økende behov av tjenester for alle brukergrupper innenfor sektoren. Spesielt er det en økning av barn og unge med komplekse helseutfordringer med behov for spesialisert fagkompetanse. Kommunen opplever også at flere barn og unge har behov for tjenester på et høyt omsorgsnivå. Det er behov for flere avlastningstilbud til barn og unge med funksjonsnedsettelse, fordi Eikenga ikke har tilstrekkelig kapasitet til alle. Det er heller ikke tilstrekkelig tilbud til voksne med funksjonsnedsettelse som har behov for avlastning, eller som ønsker å flytte inn i et bofellesskap.

Brukermedvirkning og samarbeid med pårørende er viktig for å skape gode tjenester til kommunens innbyggere. Vi har mange engasjerte pårørende og frivillige som bidrar på ulike måter. Knapphet på ressurser og helsepersonell fremover, vil føre til at kommunen i større grad enn tidligere vil se hen til samarbeid med de frivillige i årene fremover.

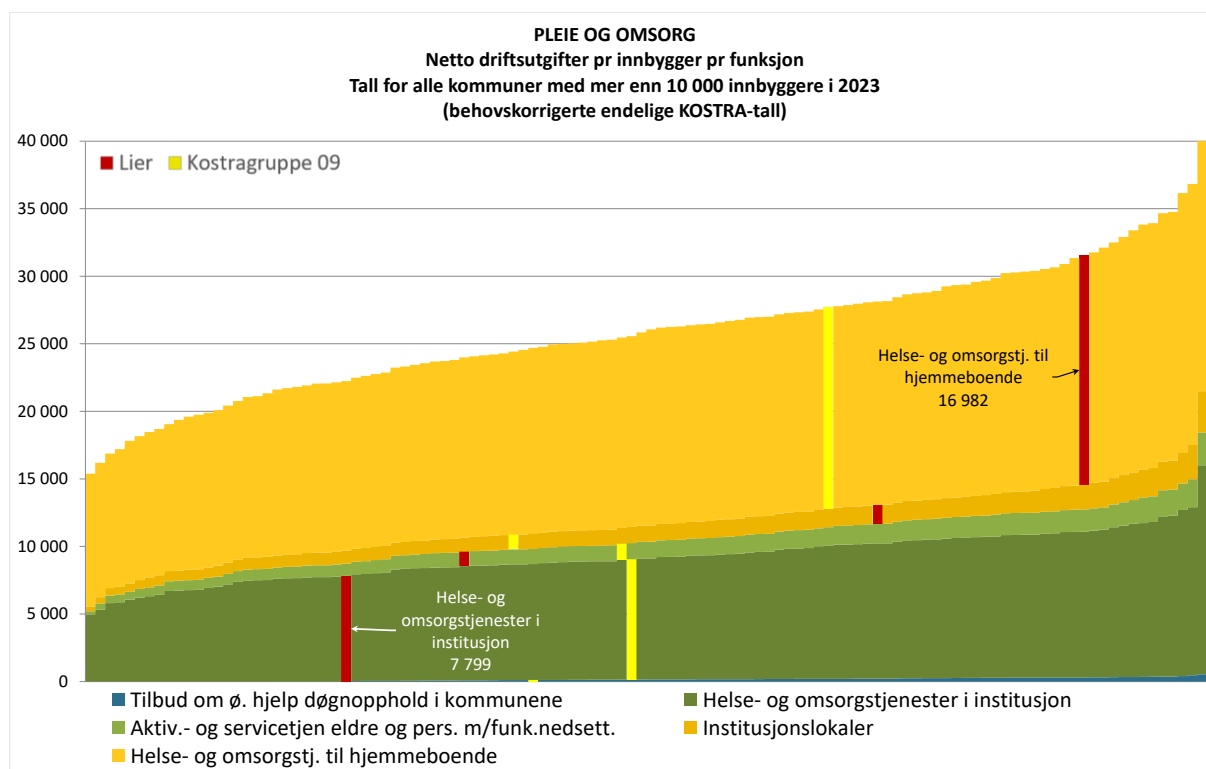
Utfordringer

- Brukere med komplekse og sammensatte behov øker.
- Demografiutviklingen gir en økt andel eldre og behovet for institusjonsplasser er økende, der behovet er større enn tilbudet.
- Akuttinnkvartering av flyktninger fra Ukraina medfører et økt behov og etterspørsel av korttidsopphold og helsetjenester i hjemmet.
- Kommunen mangler egnede boliger til enkelte brukere med utfordringer innen rus og/eller psykisk helse (småhus).
- Økt prisstigning i samfunnet bidrar til økt usikkerhet spesielt for barnefamilier. Utenforskap er en betydelig utfordring. Gjeldsrådgivningen øker, et område NAV ser behov for å styrke. Den totale utbetalingen av økonomisk sosialhjelp har økt i Lier kommune, selv om ikke antall søknader øker. Økning i antall utbetalinger er bistand til nødhjelp.
- Barnefattigdom er et økende problem. NAV har en satsning for å motvirke dette gjennom familieveiledere som følger opp lavinntektsfamilier helhetlig, men ser det ville vært nyttig å styrke tjenesten økonomisk råd og veiledning. Kultur og fritids fritidsveiledning og muligheter til å yte tilskudd via Eplefondet er også viktige virkemidler for å redusere utenforskap.
- Utenforskapet blant ungdomsgruppen 18-30 år er stort i Lier, og en økende andel med psykiske helseutfordringer har krevd tiltak for å møte dette.
- Styrking av aktivitetstilbudet ved Liertun Café, behov for å bygge opp aktivitetstilbudet til brukere som faller utenfor dagens tilbud.
- Pasientene er dårligere, og har et mer sammensatt bistandsbehov enn tidligere.
- Stor økning i brukergruppen med psykiske lidelser gir nye utfordringer for hjemmetjenesten.

- Stadig strengere krav til dokumentasjon medfører mer bruk av tid borte fra pasienten.
- Mange ledige helsefagarbeiderstillinger på helg fører til bruk av overtid.
- Lav dekning av kommunalt ansatte fysioterapeuter, ergoterapeuter og avtalefysioterapeuter sett opp mot sammenlignbare kommuner.
- Økende press på tjenesten syns- og hørselskontakt.
- Finne egnede praksisplasser til flyktninger.
- Kort tid i introduksjonsprogram for personer som har videregående utdanning i hjemlandet. Programtiden for denne gruppen er tre-seks måneder med mulighet for forlengelse i seks måneder hvis det er sannsynlig at de når sitt mål i program.

Sammenligning med andre kommuner

Lier har vurdert sine kostnader i 2023 opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt KOSTRA-gruppe 9. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9 er markert med gult.



PLEIE OG OMSORG	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Aktiv.- og servicetjen eldre og pers. m/funk.nedsett	1 077	1 194	1 274	1 147	1 324	1 231
Helse- og omsorgstjenester i institusjon	7 799	8 900	8 581	7 726	8 483	9 384
Helse- og omsorgstj. til hjemmeboende	16 982	14 901	13 653	12 521	14 668	13 862
Tilbud om ø. hjelp døgnoophold i kommunene		114	187	130	137	165
Institusjonslokaler	1 402	1 102	1 318	912	1 235	1 336
Totalt	27 261	26 211	25 013	22 436	25 847	25 978

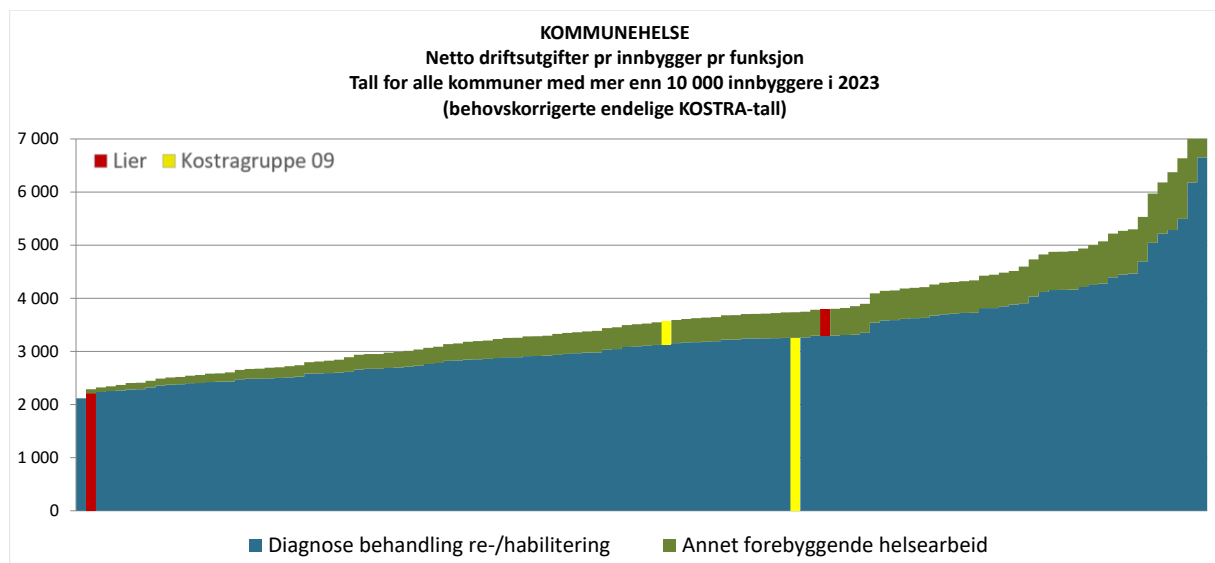
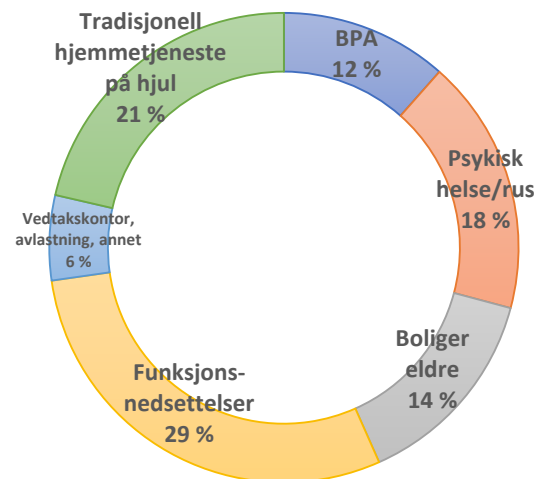
Pleie og omsorg. Behovskorrigerende kostnader per innbygger, kroner

Pleie og omsorg driftes med høyere kostnad enn gjennomsnittet i utvalget, og ligger 4 % dyrere enn KOSTRA-gruppe 9. Lier kommune plasserer seg svært forskjellig i de to største kategoriene. For helse- og omsorgstjenester i institusjon ligger kostnadene relativt lavt i Lier, mens for helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende ligger kostnadene relativt høyt.

Det er her viktig å være klar over at hjemmeboende ikke kun er eldreomsorg løst av hjemmetjenesten. 40 % omfatter tjenester til eldre, mens øvrige tjenester går til personer med utfordringer knyttet til rus og/eller psykisk helse (18 %) samt unge og voksne brukere med funksjonsnedsettelse (41 %).

Når det gjelder omsorgstjenester for eldre brukere, er det både kvalitativt og kostnadmessig gunstig at brukere får hjemmebaserte tjenester i stedet for tjenester i institusjon, så langt det er mulig. De lave kostnadene Lier har til institusjon henger dels sammen med at vi tilrettelegger for at folk kan bo hjemme lenger, samt en effektiv drift av institusjonsplassene våre. Lier har også færre institusjonsplasser enn andre sammenlignbare kommuner, noe som i seg selv reduserer kostnadene. Å jobbe for en god hjemmetjeneste og gode boforhold, som gjør det mulig at flest mulig bor hjemme livet ut, er viktig også fremover for å holde kostandene her nede.

Fordeling av KOSTRA-funksjonen "Helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende"



KOMMUNEHELSE	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Annet forebyggende helsearbeid	498	433	611	1 141	928	482
Diagnose behandling re-/habilitering	2 203	3 254	2 846	2 912	2 658	3 252
Totalt	2 701	3 687	3 457	4 053	3 586	3 734

Kommunehelse. Behovskorrigerte kostnader per innbygger, kroner

Kostnadene til kommunehelse ligger samlet sett vesentlig lavere enn gjennomsnittet. Annet forebyggende helsearbeid ligger noe høyere enn gjennomsnittet, mens diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering ligger svært lavt.

Satsningsområder

Vi blir færre arbeidstakere bak hver pensjonist og færre hender til å yte tjenester til innbyggerne i kommunen. Veksten innenfor helse- og omsorgssektoren kan ikke fortsette å stige slik det har gjort de siste tiårene, selv om behovet i befolkningen er økende.

Dialog og samarbeid med innbyggerne om forventningsavklaring av nivå og omfang av framtidig helse- og omsorgstilbud vil være viktig, slik at vi sammen er i stand til å løse utfordringene. NOU 2023:4 Helsepersonellkommisjonens rapport «Tid for handling» har etablert et kunnskapsgrunnlag, der det blir foreslått tiltak i årene framover for å utdanne, rekruttere og beholde kvalifisert personell i helse - og omsorgstjenesten på kort og lang sikt.

Utredningen peker på hvordan innovasjon, digitalisering, teknologi og nye arbeidsformer kan påvirke personellbehovet og bidra til bærekraft. Økt satsning på heltidskultur med iverksettelse av TØRN-prosjektet, i regi av KS, vil være et viktig satsningsområde i Lier kommune i årene fremover. Økt satsning på heltidskultur vil gi kvalitet og trygghet i tjenestene. Kartlegging og systematisering av de ansattes kompetanse vil gjøre at vi også kan benytte personell på tvers av sektoren, som gir bedre ressursutnyttelse av helsepersonell i kommunen. Utvikling av nye arbeidstidsordninger, som bidrar til forutsigbarhet og kontinuitet i tjenestene, gir synergieffekt med reduserte kostnader på sikt.

TØRN-prosjektet på Fosshagen vil gi oss nyttige erfaringer, som vil legge grunnlaget for hvordan vi skal kunne omstille sektoren i fremtiden, når vi blir færre helsepersonell og behovet for tjenester øker.

Kommunen har over tid hatt et stort behov av flere institusjonsplasser. Det er nå vedtatt av kommunestyret at kommunen vil få en tilvekst av 34 nye institusjonsplasser ved å rehabiliter 3. og 4. etg. på Liertun i kommende handlingsplanperiode. Kommunen vil da bli godt rustet til å kunne gi forsvarlige helse og omsorgstjenester i tiden fremover, når behovet for flere institusjonsplasser vil øke.

Ved å flytte korttidsplassene i kommunen til ett sykehjem, vil dette føre til mer effektiv drift av plasser som har en høy bemanning. Omgjøring av plasser på Nøstehagen vil føre til at

kommunen vil få flere langtidsplasser innen somatikk og sykehjemmet kan rendyrkes som sykehjem for langtidsplasser. Fosshagen er i dag et ressurscenter innenfor demensomsorgen, og har alle plassene for pasienter innenfor dette fagområdet samlet.

Spesialisering og samling av like plasser på sykehjemmene vil føre til mer robuste fagmiljøer og bedre og lik praksis innenfor fagområdene, som igjen vil føre til økt kvalitet i tjenestene. Utvikling av nye kompetansemiljøer ved de tre sykehjemmene vil dermed være et viktig satsningsområde i tiden fremover.

Det ble i 2018 startet opp med hverdagsrehabilitering i hjemmet i Lier kommune. Dette har vært et viktig bidrag innen helsetjenesten i kommunen for å bidra til at mange har kunnet fortsette å bo i eget hjem etter et funksjonsfall. Det jobbes nå med å endre tilbudet fra et standardisert behandlingsforløp slik hverdagsrehabilitering har tilbudt, og over til et tverrfaglig innsats-team, som vil gi et målrettet individuelt tilpasset behandlingsopplegg. Målet med endringen er å kunne bidra til at enda flere vil kunne motta hjelp til opptrening i eget hjem, og redusere behovet for heldøgns rehabiliteringsplasser.

Styrket fokus på folkehelsearbeidet i vurderingen av helse- og omsorgstjenestene og som del av et helhetlig tjenestetilbud, gir reduserte kostnader på både kort og lang sikt. Dette vil fortsatt være et satsningsområde i kommunen. Ved å satse på lavterskeltilbud og forebyggende arbeid innen helse, omsorg og velferd, vil vi kunne redusere og utsette behovet for tjenester på et høyere omsorgsnivå. Det er et stort behov for fortsatt satsning innen lavterskel- og forebyggende tjenester innenfor alle brukergrupper.

Arbeid og selvforsørgelse er viktig for et godt liv. Å korte ned stønadstiden og få flere brukere raskere i jobb eller arbeidsrettet aktivitet er et viktig mål. Det er her særlig viktig å kunne opprettholde lovpålagt aktivitetsplikt med kurs i kommunal regi, spesielt for målgruppen ungdom og flyktninger. NAV Lier har med støtte fra Statsforvalteren igangsatt en familiesatsning internt med søkelys på å følge opp familier. Det er satt av en stilling direkte mot familier der foreldrene er under 30. Det er også viktig å finne mulighet til å øke innsatsen mot flyktninger som overføres fra introduksjonsordningen. Dersom NAV Lier skal bygge opp under målet «livsmestring for alle», vil sosialhjelpsbrukere med barn samt mennesker med begrensede språkkunnskaper og formell kompetanse være viktige innsatsområder. NAV Lier har ansatt en psykiater som rådgiver for å ha et bedre faglig vurderingsgrunnlag for å avklare rettigheter for langtidsmottakere av sosialhjelp. Det er også behov for å styrke det forebyggende arbeidet ytterligere for å redusere antall barn som «arver» utfordringer knyttet til utenforskap og behov for sosialhjelp.

Mål

Tjenesteområdet vil i 2025 ha fokus på nye innsatsområder og delmål. Måltall og indikatorer for nye delmål vil bli konkretisert i løpet av 2024 og 2025. I tillegg vil noen av delmålene fra 2024 bli videreført i 2025.

Innsatsområdene i kommuneplanens samfunnsdel 2.5, «Lier sine innbyggere skal leve i trygge lokalsamfunn», har flere delmål. Forsvarlige helse og omsorgstjenester til innbyggere og kommunikasjon er viktige parametere. Tjenesteområdet vil styrke bruker- og pårørendesamarbeidet. Kommunen gjennomgår nå metoden for gjennomføring av bruker- og pårørendeundersøkelser og ønsker å øke svarprosenten. Svarprosent på undersøkelser vil derfor være en indikator i 2025. Innsatsområdet i kommuneplanens samfunnsdel 3.5, «Kommunen skal bidra til bedre helse og livssituasjon for liunger med oppfølgingsbehov», har flere delmål under innsatsområdet. Det er viktig for kommunen å både styrke det forebyggende arbeidet med lavterskeltjenester innenfor helse, omsorg og velferd, og samtidig sørge for å ha tilstrekkelig kapasitet til de av våre innbyggere som har behov for tjenester på et høyere omsorgsnivå.



Tabellen under viser sammenhengen mellom mål i kommuneplanens samfunnsdel og tiltak i utvalg for helse, omsorg og velferd.

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
2 Tilhørighet til bygda	2.2 Lier skal være blant Norges fremste frivillighetskommuner.	HP Helse-, omsorg og velferd fremstår som et tjenesteområde der frivillige gis mulighet til bidra på egen premisser. Frivillig innsats verdsettes og skaper merverdi i tjenesten.	HP. Antall frivillige bidragdytere totalt.	187	160	160
	2.5 Lier sine innbyggere skal leve i trygge lokalsamfunn.	HP Helse, omsorg og velferd skal sikre at innbyggerne får forsvarlige helse, og omsorgstjenester og har god kommunikasjon med kommunens innbyggere	HP. Svarprosent bruker og pårørendeundersøkelser	0	50	60
	2.7 Innbyggerne skal ha tilgang på attraktive arenaer for sosialt samvær og aktivitet	HP Helse-, omsorg og velferd etablerer og drifter attraktive arenaer som gir ulike brukergrupper mulighet for sosialt samvær og aktivitet	HP. Alle eksisterende arenaer videreføres og det etableres minst en ny arena i løpet av året.	56	60	65
3 Livsmestring for alle	3.2 Liunger skal gis muligheter for utdanning, jobb eller annen meningsfull aktivitet.	HP Helse, omsorg og velferd har aktiviteter som bidrar til meningsfylte dager for de som faller utenfor det ordinære arbeidslivet	HP Andel av utsatte grupper som deltakere på ulike tiltak	0,0 %	50,0 %	50,0 %
		HP Helse, omsorg og velferd har arbeidsmetoder som gir flere sosialhjelpsmottakere mulighet for selvforsørgelse	Andel mottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde (B)	38,0 %	35,0 %	35,0 %
			HP. Redusere andel barnefamilier med sosialhjelp som hovedinntektskilde	15,0 %	20,0 %	20,0 %
	3.3 Liunger som trenger bistand skal tilbys tjenester på riktig nivå i alle livets faser.	HP Helse, omsorg og velferd har samarbeidsarenaer og arbeidsmetodikker som sikrer rett tjenestenivå til alle brukere	HP. Antall klager der Statsforvalter gir klager medhold	0	3	2

Handlingsprogram 2025-2028

Samfunns mål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
	3.4 Lier skal ha tilrettelagte boforhold for de som trenger det.	HP Helse, omsorg og velferd bidrar med kunnskap, planarbeid, tildeling og oppfølging som sikrer riktig tilrettelegging.	HP. Antall boligsaker som blir omgjort i den lokale klagenemnda	0	0	0
	3.5 Kommunen skal bidra til bedre helse og livssituasjon for Liunger med oppfølgingsbehov.	HP. Helse, omsorg og velferd skal gi riktige tjenester til rett tid	HP. Antall innbyggere som venter på langtidsplass/omsorgsbolig	-	5	3
4 Klimanøytralt Liersamfunn	4.4 Lier kommunes egen virksomhet skal være klimanøytral i 2025.	HP Helse, omsorg og velferd tar klimavennlige valg	HP. Andel klimasertifiserte virksomheter	100,0 %	100,0 %	100,0 %
6 Kommunen som organisasjon	6.1 En attraktiv og nyskapende organisasjon med gjennomføringskraft.	HP felles Høyt nærvær blant kommunens ansatte	HP Felles Nærværsprosent	91,3 %	92,0 %	92,0 %
		HP Organisasjonsutvikling	HP Felles Mestringsklima (annethvert år)	4,0	4,5	4,5
			HP Felles Mestringsorientert ledelse (annethvert år)	3,9	4,4	4,4
			HP. Felles Etablere tilbakemeldingskultur, øke meldte avvik	2 623	3 300	3 300



Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer Utvalget for helse, omsorg og velferd

Beløp i 1000

	Handlingsprogram			
	2025	2026	2027	2028
Opprinnelig budsjett	778 056	778 056	778 056	778 056
Vedtak forrige periode				
1 HP 22 Tomgangsleie Glitre	-220	-220	-220	-220
2 HP 22 Økt tomgangsleie	-200	-200	-200	-200
3 HP 23 KS Tomgangsleie - ref 3.5	-100	-100	-100	-100
4 HP 24 1. tertial - Dagaktivitetstilbud to nye brukere	470	470	470	470
5 HP 24 Kjøkkenet Driftskostnader bil + økte telefonutgifter	-30	-30	-30	-30
6 HP 24 KS Fysioterapisaken KS 96/2023	1 200	1 200	1 200	1 200
7 HP 24 Omstilling/Innsparing	-7 857	-7 857	-7 857	-7 857
8 HP 24 Overforbruk legevakten 2023	-800	-800	-800	-800
9 HP 24 Verneutstyr Glitre	-60	-60	-60	-60
Sum Vedtak forrige periode	-7 597	-7 597	-7 597	-7 597
Demografijustering				
10 Demografi KommuneHelse	0	745	2 580	4 674
Demografi Pleie- og omsorg	0	17 303	40 980	61 622
Demografi Sosial	0	-185	1 002	2 651
Sum Demografijustering	0	17 863	44 562	68 947
11 Budsjettjusteringer i år				
Sum Budsjettendring i år	24 384	24 384	24 384	24 384
Sum konsekvensjusteringer	16 787	34 650	61 349	85 734
Konsekvensjustert ramme	794 843	812 706	839 405	863 790
Kostnadsreduksjon				
12 Omstilling/Innsparing	0	-3 925	-7 850	-7 850
13 Reversere HP 24 KS Fysioterapisaken KS 96/2023	-1 200	-1 200	-1 200	-1 200
Sum Kostnadsreduksjon	-1 200	-5 125	-9 050	-9 050
Nye brukere/kostnadsendring				
14 Dagtilbud til personer over 18 år	832	2 218	3 327	4 786
15 Ny bruker Glitre	3 035	3 035	3 035	3 035
Sum Nye brukere/kostnadsendring	3 867	5 253	6 362	7 821
Annet				
16 Demenskor ved Fosshagen ressurscenter (Fossekallen kor, K-sak 58/24) 1. tertial	206	206	206	206
17 Legevakten, ny legeavtale	0	800	800	800
18 Lønn lege (Fosshagen)	120	120	120	120
19 Responstid legevakten	250	250	250	250
Sum Annet	576	1 376	1 376	1 376
Nye tiltak og realendringer budsjett	3 243	1 504	-1 312	147
Ramme 2025-2028	798 086	814 210	838 093	863 937

Beskrivelser av rammeendringer

1. HP 22 Tomgangsleie Glitre - I handlingsprogrammet for 2022 fikk boligkontoret 220 000 kroner i økt ramme for å betale tomgangsleie for to av leilighetene ved

Glitre. Disse ble benyttet av brukere, som på den tiden var under 18 år. Frem til brukerne ble 18 år var boligene definert som barneboliger, og brukerne kunne ikke belastes husleie. I 2025 er brukerne 18 år og skal betale husleie. Husleien er derfor budsjettert som en inntekt.

2. HP 22 Økt tomgangsleie – I handlingsprogrammet for 2022 fikk boligkontoret tilført 1,2 millioner kroner til økt tomgangsleie, med en forventning om reduksjon i tomgangsleien på 200 000 kroner hvert år frem til 2025. Fra 2025 er den redusert til 600 000 kroner.
3. HP 23 KS Tomgangsleie - ref 3.5 – Det arbeides med å redusere tomgangsleien i utleieboliger gjennom bedre rutiner og økt fokus på samordning mellom boligkontoret, vedtakskontoret og LEKF. I handlingsprogrammet for 2023 fikk boligkontoret en reduksjon i rammen på 100 000 kroner. Fra 2025 er den redusert med ytterligere 100 000 kroner.
4. HP 24 1. tertial - Dagaktivitetstilbud to nye brukere -To brukere med funksjonsnedsettelse og høy bemanningsfaktor ble innvilget tilrettelagt dagtilbud fra 01.08.23 i handlingsprogrammet for 2024-2027. Beløpet ble vedtatt økt med 470 000 kroner fra 2025, for å dekke helårsvirkning av tiltaket.
5. HP 24 Kjøkkenet Driftskostnader bil + økte telefonutgifter - Innkjøp av en bil medfører utgifter til vedlikehold og forsikring. Det er også behov for å kjøpe inn mobiltelefoner og abonnement til aktivitetssentrene, fordi fasttelefonene fases ut. I 2024 ble det bevilget 64 000 kroner, hvorav 30 000 kroner er for innkjøp av mobiler og 34 000 kroner for abonnement. Fra 2025 videreføres abonnementet på 34 000 kroner, mens de andre kostnadene fases ut.
6. HP 24 KS Fysioterapisaken KS 96/2023 - Med henvisning til kommunestyresak 96/2023 «Fysioterapiplan for Lier kommune» vedtok kommunestyret å øke rammene til årsverk/hjemler til fysioterapi med 570 000 kroner i 2024. Beløpet ble økt med 1 200 000 kroner fra 2025. (se også pkt. 12)
7. HP 24 Omstilling/Innsparing - I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag for 2024 ble det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 30 millioner kroner (1,67 % av netto rammer) i 2024 og økene til totalt 50 millioner kroner (2,78 % av netto rammer) fra 2025. Summen utgjør økt innsparing fra 2024 til 2025 vedtatt i opprinnelig handlingsprogram for 2024. Se pkt. 11 hvordan omstillingsrammen er justert med vedtaket i omstillingssaken.
8. HP 24 Overforbruk legevakten 2023 - Legevakten hadde et overforbruk i 2023 hvor Lier ble belastet med sin andel i 2024. Dette var en engangssum og rammen reduseres derfor fra 2025.
9. HP 24 Verneutstyr Glitre - Det er påkrevd med formstøpt ørebeskyttelse for medarbeidere som jobber hos brukere som skriker svært høyt, fordi det er fare for hørselsskader. Dette ble bevilget opp i rammen i 2024 og tas ut i 2025.



10. Demografiendringer fra 2026 er forventet justering av økonomisk ramme som følge av befolkningsprognose for aktuelle aldersgrupper. Endringer for 2025 er bevilget opp under «nye tiltak og realendringer».
11. Budsjettdringer i år (2024) er vedtak i omstillingsprosjektet samt andre justeringer innenfor kommunedirektørens fullmakt, herunder kompensasjon for lønnsoppgjør.

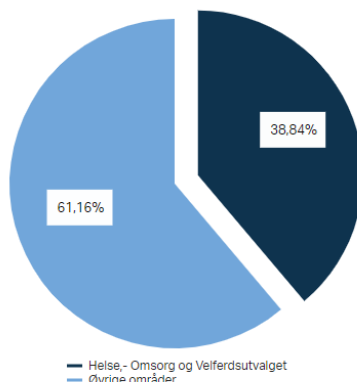
Budsjettjustering for omstilling innebærer at midlertidig fordeling av omstillingsprosjektet nullstilles og rammene reduseres i henhold til vedtatte tiltak i omstillingssaken.

<i>Tall i 1000 kr.</i>				
<u>HP vedtak omstillingsprosjektet</u>	2025	2026	2027	2028
Omstilling - Midlertidig fordeling 2024	-11 785	-11 785	-11 785	-11 785
Omstilling - Midlertidig fordeling økning 2025 (se pkt 7)	-7 857	-7 857	-7 857	-7 857
Sum midlertidig fordeling	-19 642	-19 642	-19 642	-19 642
<u>Budsjettjustering etter vedtak i sak Omstillingssak</u>				
Nulstille midlertidig fordeling	19 642	19 642	19 642	19 642
Tiltak iht Vedtak Omstillingssak	-18 133	-18 133	-18 133	-18 133
Sum budsjettjustering i omstillingssaken	1 509	1 509	1 509	1 509
Andre budsjettjusteringer (lønnsoppgjør og administrative justeringer)	22 875	22 875	22 875	22 875
Sum budsjettjusteringer i år	24 384	24 384	24 384	24 384

12. I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 10 millioner kroner (0,49 % av netto rammer) i 2026 og økene til totalt 20 millioner kroner (0,98 % av netto rammer) fra 2027. Summen utgjør fordeling utfra netto rammer.
13. Reversere HP 24 KS Fysioterapisaken KS 96/2023 (se pkt. 6) - Med henvisning til kommunestyresak 96/2023 «Fysioterapiplan for Lier kommune» vedtok kommunestyret å øke rammene til årsverk/hjemler til fysioterapi med 570 000 kroner i 2024. Beløpet ble økt med 1 200 000 kroner fra 2025. Med den økonomiske situasjonen finner kommunedirektøren ikke rom for økningen fra 2025.
14. Dagtilbud til personer over 18 år – Unge med funksjonsnedsettelser, som blir ferdig på videregående skole, trenger et dagtilbud. Antall brukere i denne kategorien øker i årene fremover, noe som fører til økt bemanningsbehov.
15. Ny bruker Glitre – Det er økt bemanningsbehov ved Glitre på grunn av ny bruker, som kommer 01.10.24. Dette har helårseffekt fra 2025.
16. Demenskor ved Fosshagen ressurscenter (Fossekallen kor, K-sak 58/24) 1. tertial - Midler til drift av demenskor på Fosshagen ressurscenter.
17. Legevakten, ny legeavtale - Det skal innføres et nytt system for godtgjøring til LIS1 på legevakten. LIS1 er leger som har oppnådd første grad av spesialisering. Lier kommune må dekke sin andel av disse kostnadene.
18. Lønn lege (Fosshagen) - Fosshagen har ansatt en sykehjemslege som har 120 000 mer i lønn enn forrige lege

19. Responstid legevakten - Det er en økning i kostnader for legevakten i 2025. Av dette er 250 000 kroner kostnader til økt bemanning på legevaktsentralen for å få bedre svartid for pasientene

Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter



Fordeling på utgifter og inntekter

Beløp i 1000	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Rev.bud 2024	Handlingsprogram			
				2025	2026	2027	2028
Driftsutgifter							
Lønn	732 360	638 579	674 558	644 432	660 556	684 439	712 858
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	97 695	91 249	105 531	91 012	91 012	91 012	90 745
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	181 859	141 106	163 654	162 664	162 664	162 664	160 195
Overføringsutgifter	49 803	42 125	47 895	38 701	38 701	38 701	38 725
Finansutgifter	1 273	0	0	0	0	0	0
Sum Driftsutgifter	1 062 990	913 059	991 638	936 809	952 933	976 816	1 002 523
Driftsinntekter							
Salgsinntekter	-45 845	-40 654	-52 691	-44 376	-44 376	-44 376	-44 237
Refusjoner	-162 174	-92 070	-103 019	-92 070	-92 070	-92 070	-92 070
Overføringsinntekter	-1 510	-2 278	-2 278	-2 278	-2 278	-2 278	-2 278
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-1 656	0	0	0	0	0	0
Sum Driftsinntekter	-211 185	-135 002	-157 988	-138 724	-138 724	-138 724	-138 585
Sum	851 805	778 056	833 649	798 086	814 210	838 093	863 937



Investeringer

Beløp i 1000

	Handlingsprogram				Sum
	2025	2026	2027	2028	Handlingsprogram 2025-28
Investeringsprosjekter					
Fosshagen ressurscenter - Ventilasjon og varmepumper	5 000	0	0	0	5 000
Lierlegene - Utstyr sårklinikk	250	0	0	0	250
Liertun - rehab 3. og 4. etg.	16 000	0	0	0	16 000
Liertun - ventilasjon	0	0	0	6 000	6 000
Nye senger Nøstehagen	350	0	0	0	350
Oppgraderinger og brukertilpasninger i boliger	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
Utkjøp av leasingbil hjemmetjensten	350	0	0	0	350
Utstyr Legekontor	100	0	0	0	100
Sum investeringsprosjekter	25 050	3 000	3 000	9 000	40 050

Investeringer i bygg vises hos det enkelte utvalg, men utførelse og ramme ligger hos Lier eiendomsselskap KF. Beskrivelse av prosjektene ligger i vedlegg 1



UTVALG FOR MILJØ OG PLAN

Innledning

Utvalg for miljø og plan (UMP) omfatter tjenester fra virksomheter innenfor kommunalområdet samfunnsutvikling og kultur. Disse er stedsutvikling og plan, bygg og geodata og det kommunale foretaket Lier vei, vann og avløp KF. I tillegg vil også virksomhetene kultur og fritid og landbruk og miljø i noen grad utføre tjenester innenfor utvalgets ansvarsområde.

Kommunalområdet samfunnsutvikling og kultur har et bredt oppgavespekter knyttet til de store utviklingsprosjektene og de daglige tjenestene. De skal sikre at Lier oppleves som en åpen, ryddig og god kommune for innbyggere og næringsdrivende. Samtlige virksomheter innenfor området forholder seg aktivt til flere sektorovergripende planer.

Utvalg for miljø og plan er ansvarlig for tjenester innen forurensing, renovasjon, samferdsel og infrastruktur, stedsutvikling, plansaker, bygge-, oppmålings-, seksjonerings- og reguleringsaker, opprettelse og vedlikehold av kommunens kartverk og matrikkel (bygg – og eiendomsregister) og gjennomføring av eiendomsmåling etter matrikkelloven, havner, samfunnssikkerhet og beredskap og vei vann og avløp.

Status

Stedsutvikling og plan har mange løpende og omfattende planprosesser i porteføljen, både planer som kommunen selv er ansvarlig for, men også planer hvor kommunen er myndighet som for eksempel E134 Dagslett - E18. Flere av disse planene forventes lagt frem for behandling i perioden. Dette gjelder reguleringsplan for E134 Dagslett - E18, kommunedelplan for samferdselsinfrastruktur og kollektivknutepunkt (Fjordbyen), områdeplanen for Fjordbyen, kommunedelplan for Gullaug, kommunedelplan for veisystemet i E18 korridoren Asker grense – Tranbykrysset, reguleringsplan for ny hovedvannforsyning Kleivdammen - Liertoppen samt reguleringsplan for overføringsledning fra Linnes renseanlegg til Solumstrand i Drammen.

Virksomheten bygg og geodata har arbeidsoppgaver som byggesaker, delesaker, ulovlighetsoppfølging og geodata/oppmåling. I tillegg har virksomheten ansvaret for henvendelser knyttet til ras- og skredfare.

Utfordringer

- Arbeid med plansaker og større utviklingsprosjekter er arbeidskrevende og krever prioritering. Det er ikke kapasitet til å gjennomføre alle sakene parallelt.
- Begrenset kompetanse innen by- og stedsutvikling og urbanisme, som er målet for utviklingen av Fjordbyen.

- Begrenset kompetanse og kapasitet til arbeid med utbyggingsavtaler.
- Klimahandlingsplan vil også være en viktig plan å få på plass kommende periode for at kommunen skal nå sine ambisiøse klimamålsettinger. Omstilling av reisemønsteret ved å prioritere grønne mobilitetsløsninger er viktig i klimaarbeidet, og har en sentral plass i alle kommunens planer.
- Store restanser innenfor byggesak sitt område i 2023/2024 som følge av redusert bemanning. Dette er krevende for de ansatte og har negativ innvirkning på arbeidsmiljø og den enkeltes trivsel på jobb.
- Avløpsproblematikk ved Linnens renseanlegg fører til stans i bygging av nye boliger og næringsbygg i store deler av Lier. Ingen nye, eller endrede tilknytninger som fører til vesentlig økt utslipp, kan tillates.
- Inntektsdrivende saker blir ikke igangsatt og gebyrinntektene går ned. Vedtatt revisjon av gebyrregulativet vil på sikt gi mer inntekter i de mindre sakene (selvkost).

Satsningsområder

Gjennom planarbeidet sørge for gode bomiljøer som i større grad enn i dag prioriterer grønne mobilitetsløsninger. Dette skal bevege kommunen i en mer klimanøytral retning.

- Legge til rette for flere arbeidsplasser. Dette skal sikre økt verdiskaping, redusere behovet for pendling og at liunger får mer tid til «det gode liv».
- Eksisterende tettsteder og lokalsamfunn i bygda skal videreutvikles gjennom bred medvirkning, slik at de oppleves som trygge, har gode sosiale møteplasser, bygger på Liers identitet og er attraktive for nye liunger og næringsdrivende.
- Ferdigstille planarbeidet for Fjordbyen og Gullaug, slik at disse områdene tar hånd om den fremtidige boligveksten uten at det går utover dyrket mark og samtidig bygger opp om klimamålet for liersamfunnet. Planarbeidet skal sørge for gode bomiljøer, som i større grad enn i dag prioriterer grønne mobilitetsløsninger. Dette for å bevege kommunen i en mer klimanøytral retning og et godt sted å bo for nåværende og fremtidige liunger.
- Videreføre arbeidet med å omstille reisemønsteret ved å prioritere grønne mobilitetsløsninger videreføres.
- Sikre saksbehandlingstid innenfor lovpålagte rammer, både for byggesaker og oppmålingssaker.
- Økt fokus på, og kapasitet til, tilsyn i byggesaker. Dette skal bidra til å sikre kvalitet i byggverk og etterlevelse av gjeldende regelverk.
- Saksbehandling og innsynsløsninger rettet mot publikum skal digitaliseres, blant annet gjennom digital dialog med innbyggere i plan- og byggesaksbehandlingen.
- Gjennomføre oppdatering og innføring i bruk av geografiske informasjonssystemer (GIS), herunder tilby disse tjenestene til interne virksomheter.



Mål

Tabellen under viser sammenhengen mellom mål i kommuneplanens samfunnsdel og tiltak i utvalg for miljø og plan.

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
1 Levende landskap	1.2 Naturen skal være lett å ta i bruk gjennom et allsidig og attraktivt friluftslivstilbud.	HP Gode og alsidige kultur, idrett og friluftslivstilbud er viktige forutsetninger for god folkehelse og livsmestyring.	HP. Rekkefølgekrav i bestemmelser	100%	100%	100%
			HP. Vise hvordan en kan ta seg frem til "marka"/friområder i alle arealplaner	100,0 %	100,0 %	100,0 %
2 Tilhørighet til bygda	2.3 Lier skal bruke kulturarven som en identitetsbærende ressurs	HP Sikre langsiktig vern og bruk av viktige kulturminner og kulturmiljøer i Lier	HP. Antall bygg med svært høy verneverdi revet	0	0	0
			HP. Antall godkjente byggetiltak som kan medvirke til bevaring av verneverdige kulturminner	0	>0	>0
			HP. Antall tiltak som forringer de definerte kulturmiljøene	0	0	0
	2.4 By- og stedsutvikling skal bygge på Lier sin identitet.	HP. Alle stedsutviklings-prosjekter skal aktiv synliggjøre og konkretisere hvilke kvaliteter som er særlig viktig for det konkrete prosjektet	HP. Gjeldende og pågående planprosjekter skal følge opp delmålet	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	2.7 Innbyggerne skal ha tilgang på attraktive arenaer for sosialt samvær og aktivitet	HP. Alle reguleringsplaner skal sikre at det etableres gode sosiale møteplasser for alle aldersgrupper	HP. Gjeldende og pågående planprosjekter skal følge opp delmålet	100,0 %	100,0 %	100,0 %
4 Klimanøytralt Liersamfunn	4.1 Liersamfunnet skal omstille reisemønsteret ved å prioritere grønne mobilitetsløsninger.	HP. Prioritere de «grønne» transportsystemene i alle plansaker	HP. Gjennomsnitt pr. døgn i sommerhalvåret målt av Statens vegvesen.. Sykkelvei v/Protan	517	400	500
			HP. Gjennomsnitt pr. døgn i sommerhalvåret målt av SVV. Sykkelvei over Strandveien v/Brakerøya	0	500	600

Handlingsprogram 2025-2028

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
4.2	Nullvekstmålet for personbiltransporten skal være førende for kommunens utbyggingsmønster.	HP. Ekstra restriktiv dispensasjonspraksis for bygging i LNF der det ikke er god kollektivdekning.	HP. Antall dispensasjonssaker for nye boliger utenfor prioriterte områder	3	0	0
		HP. Lavere utnyttelsesgrad i utbyggingsområder som ligger langt unna gode kollektivtraseer	HP. Antall kjørende målt på Drammenveien øst for Liertoppen (årsdøgntrafikk)	9185	<9200	<9200
			HP. Antall kjørende målt på Lierbakkene v/Damtjern (årsdøgntrafikk)	4999	<4900	<4900
			HP. Antall kjørende målt på Nøsteveien v/Stoppen (årsdøgntrafikk)	4047	<4100	<4100
			HP. Antall kjørende målt på Ringeriksveien v/E-verket (årsdøgntrafikk)	7333	<7400	<7400
			HP. Antall kjørende målt på Strandveien på grensen til Drammen (årsdøgntrafikk)	19561	<19 900	<19 900
5	Framtidsretta og næringsvennlig 5.1 Lier kommune skal være en utviklingsorientert næringslivspartner	HP. Effektiv og korrekt saksbehandling	HP. Andel byggesaker med overskredet frist	37 %	<10%	<10%
			HP. Behandlingstid byggesak med 12-ukers saker (antall dager)	23	<84	<84
			HP. Behandlingstid byggesaker med 3 ukers frist (antall dager)	19	<21	<21
			HP. Behandlingstid oppmåling (antall dager)	59	<112	<112
			HP. Omgjøring i klagesak hos Statsforvalteren	13.3 %	<10%	<10%
		HP. Jevnlige dialogmøter mellom kommunen og næringslivet	HP. Antall møter mellom Lier kommune og næringslivet	2	4	4
		HP. Næringslivet skal oppleve Lier kommune som en utviklingsorientert samarbeidspartner.	HP. Plassering NHO kommune NM	11 plass	Topp 10	Topp 10
			HP. Plassering NHO kommune NM - Delområde næring	3. plass	Topp 5	Topp 5

Handlingsprogram 2025-2028

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
6 Kommunen som organisasjon	6.1 En attraktiv og nyskapende organisasjon med gjennomføringskraft.	HP felles Høyt nærvær blant kommunens ansatte	HP Felles Nærværsprosent	0,0 %	95,0 %	95,0 %
		HP Organisasjonsutvikling	HP Felles Mestringsklima (annethvert år)	4,6	4,7	4,7
			HP Felles Mestringsorientert ledelse (annethvert år)	4,6	4,7	4,7
			HP. Felles Etablere tilbakemeldingskultur, øke meldte avvik	5	55	55



Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer Utvalget for miljø og plan:

Beløp i 1000		Handlingsprogram			
		2025	2026	2027	2028
	0	42 625	42 625	42 625	42 625
Vedtak forrige periode					
1 HP 23 Prosjektledelse bredbånd		0	-450	-450	-450
2 HP 24 Erfaren arealplanlegger med urban kompetanse (fjordby kontoret)		-500	-500	-500	-500
3 HP 24 Gatebruksplan/kvalitetsprogram Lierbyen		-500	-500	-500	-500
4 HP 24 KS Gründerplan. Verbalpunkt 3.40		50	50	50	50
5 HP 24 KS Matveien -inntekt. Verbalpunkt 3.29		-100	-200	-200	-200
6 HP 24 Omstilling/Innsparing		-483	-483	-483	-483
7 HP 24 Rullering av kommuneplanens samfunnsdel		0	-250	-250	-250
8 HP 24 Utredningsbehov - rullering av kommuneplanens arealdel		700	200	-300	-300
Sum Vedtak forrige periode		-833	-2 133	-2 633	-2 633
Budsjettjusteringer i år					
9 Sum Budsjettendring i år		-6 015	-6 015	-6 015	-6 015
Sum konsekvensjusteringer		-6 848	-8 148	-8 648	-8 648
Konsekvensjustert ramme		35 777	34 477	33 977	33 977
Kostnadsreduksjon					
10 Omstilling/Innsparing		0	-178	-357	-357
Sum Kostnadsreduksjon		0	-178	-357	-357
Vedtatte endringer					
11 1. tertial 2024 - Gjennomføring av matveien		500	500	500	500
Sum Kostnadsreduksjon		500	500	500	500
Annet					
12 Miljørådgiver		0	0	0	800
Sum Tiltak til mål		0	0	0	800
Nye tiltak og realendringer budsjett		500	322	143	943
Ramme 2025-2028		36 277	34 799	34 120	34 920

Beskrivelser av rammeendringer

1. HP 23 Prosjektledelse bredbånd - Prosjektledelse og styring av bredbåndsutbygging i Lier kommune, inkludert utarbeidelse av en bredbåndplan. Det ble bevilget 450 000 kroner for 2023-2025. Bevilgningen reduseres derfor fra 2026.
2. HP 24 Erfaren arealplanlegger med urban kompetanse (fjordbykontoret) - Det antas at kommunedelplan og områdeplan for Fjordbyen blir vedtatt i 2024. Bevilgningen tas ut i 2025.
3. HP 24 Gatebruksplan/kvalitetsprogram Lierbyen - Områdeplanen for Lierbyen legger opp til at det skal lages et kvalitetsprogram og en gatebruksplan, som ett styrende

dokument for de etterkommende reguleringsplanene. Bevilgningen gjelder 2024 og tas ut i 2025.

4. HP 24 KS Gründerplan. Verbalpunkt 3.40 - Verbalpunkt 3.40. «Gründerplan. Kommunedirektøren bes innen juni-24 legge frem sak om en overordnet gründerplan frem til politisk behandling. Vi ønsker en målrettet satsing på nyskapning, og ber kommunedirektøren som et minimum vurdere følgende:
 - 1) Vurdere hvordan Lier kan bidra både lokalt i Lier og gjennom et regionalt samarbeid for å stimulere oppstarts- bedrifter
 - 2) Vurdere et pre-så Kornfond hvor kommunen delfinansierer prosjekter sammen med private investorer
 - 3) Sikre gode møteplasser som samler gründere og kompetanse. Vurdere regional samlokalisering med satellitt i Lier, eksempelvis i regi av næringsforeningen
 - 4) Vurdere hvordan Lier kommune kan legge bedre til rette for innovasjon for private bedrifter.»Det ble lagt inn 200 000 kroner i 2024, økende til 250 000 kroner fra 2025.
5. HP 24 KS Matveien -inntekt. Verbalpunkt 3.29 – «Matveien arrangeres av Lier kommune i samarbeid med flere aktører i matnæringen. Konferansen har etter et par år nådd et høyt nivå og det er naturlig at flere aktører bidrar økonomisk til at arrangementet blir økonomisk bærekraftig. Det bes om at kommunedirektøren sørger for at aktører bidrar økonomisk i langt større grad enn tidligere. Dersom aktørene bidrar økonomisk, vil det også fremme innovasjon og utvikling av Matveien (se også pkt. 10)».I 2024 ble det lagt inn et inntektskrav på 300.000 kroner. Dette ble økt med 100.000 kroner i 2025 per år frem til 2026.
6. HP 24 Omstilling/Innsparing - I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag ble det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 30 millioner kroner (1,67 % av netto rammer) i 2024 og økene til totalt 50 millioner kroner (2,78 % av netto rammer) fra 2025. Summen i dette tiltaket utgjør økt innsparing fra 2024 til 2025 vedtatt i det opprinnelige handlingsprogrammet for 2024. Se pkt. 9 hvordan omstillingsrammen er justert etter vedtaket i omstillingssaken.
7. HP 24 Rullering av kommuneplanens samfunnsdel – Det ble bevilget 250 000 kroner i 2024 og 2025 til rullering av planen i fjorårets handlingsprogram. Midlene tas ut fra 2026.
8. HP 24 Utredningsbehov - rullering av kommuneplanens arealdel - Det vil være behov for utredninger knyttet til ulike temaer. Kostnaden er veldig usikre fordi utredningsbehovet ikke er avklart. Det ble bevilget 300 000 kroner i 2024 økende til 1 000 000 kroner i 2025, 500 000 kroner i 2026 og 0 fra 2027. Justeringene er i forhold til budsjettet i 2024.
9. Budsjettendringer i år (2024) er vedtak i omstillingsprosjektet samt andre justeringer innenfor kommunedirektørens fullmakt herunder kompensasjon for lønnsoppgjør.

Budsjettjustering for omstilling innebærer at midlertidig fordeling av omstillingsprosjektet nullstilles og rammene reduseres i henhold til vedtatte tiltak i omstillingssaken.

<i>Tall i 1000 kr.</i>				
HP vedtak omstillingsprosjektet	2025	2026	2027	2028
Omstilling - Midlertidig fordeling 2024	-725	-725	-725	-725
Omstilling - Midlertidig fordeling økning 2025 (se pkt 6)	-483	-483	-483	-483
Sum midlertidig fordeling	-1 208	-1 208	-1 208	-1 208
<u>Budsjettjustering etter vedtak i sak Omstillingsprosjekt</u>				
Nulstille midlertidig fordeling	1 208	1 208	1 208	1 208
Tiltak iht Vedtak Omstillingssak	-7 482	-7 482	-7 482	-7 482
Sum budsjettjustering i omstillingssaken	-6 274	-6 274	-6 274	-6 274
Andre budsjettjusteringer (lønnsoppgjør og administrative justeringer)	259	259	259	259
Sum budsjettjusteringer i år	-6 015	-6 015	-6 015	-6 015

10. I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 10 millioner kroner (0,49 % av netto rammer) i 2026 og økene til totalt 20 millioner kroner (0,98 % av netto rammer) fra 2027. Summen utgjør fordeling utfra netto rammer.
11. 1. tertial 2024 - Gjennomføring av matveien - Formannskapet vedtok i sak 200 den 21/03 å bevilge 500 000 kroner til gjennomføring av arrangementet Matveien. Denne økningen ble ikke tatt inn i handlingsprogrammet. I HP 24 (se pkt. 5) ble det lagt inn en reduksjon av rammene til matveien med forutsetning at bevilgningen lå inne.

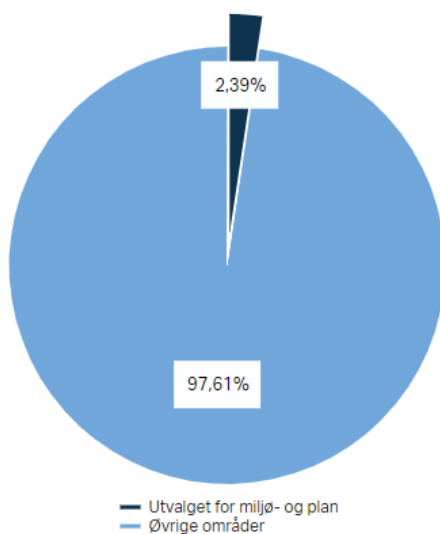
For at rammene til Matveien (inkl. pkt. 5) skal være lik intensjonen må rammene på 500 000 kroner bevilges opp. I 1. tertial ble summen bevilget opp for 2024, og følges opp for årene fra 2025 i denne bevilgningen.

Med denne bevilgningen ser rammene til Matveien slik ut:

	2024	2025	2026	2027
Behov økt ramme	500	500	500	500
KS vedtak HP 24	-300	-400	-500	-500
Endret ramme	200	100	0	0

12. Ny miljørådgiver fra 2028. Virksomheten landbruk og miljø har i flere år hatt svært begrenset kapasitet innenfor fagområdet ytre miljø og forurensing til å gjennomføre tilsyn, oppfølging av grunnforurensing og jobbe proaktivt med rådgivning til innbyggere og næringsliv. Det har i flere år vært ønskelig å styrke miljøarbeidet i kommunen.

Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter



Fordeling på utgifter og inntekter

Beløp i 1000

	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Rev.bud 2024	Handlingsprogram			
				2025	2026	2027	2028
Driftsutgifter							
Lønn	28 556	29 819	28 709	28 752	28 474	28 296	29 096
Kjøp av varer og tjenester som inngår i	42 801	27 481	27 981	28 181	26 981	26 481	26 481
Kjøp av varer og tjenester som erstatter	328	353	353	353	353	353	353
Overføringsutgifter	4 122	395	2 301	395	395	395	395
Finansutgifter	2 506	0	0	0	0	0	0
Sum Driftsutgifter	78 313	58 048	59 344	57 681	56 203	55 525	56 325
Driftsinntekter							
Salgsinntekter	-10 299	-15 422	-16 744	-21 404	-21 404	-21 404	-21 404
Refusjoner	-7 900	0	0	0	0	0	0
Overføringsinntekter	-15	0	0	0	0	0	0
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-6 010	0	-1 906	0	0	0	0
Sum Driftsinntekter	-24 224	-15 422	-18 650	-21 404	-21 404	-21 404	-21 404
Sum	54 088	42 625	40 694	36 277	34 799	34 120	34 920

Investeringer

Beløp i 1000

	Handlingsprogram				Sum
	2025	2026	2027	2028	Handlingsprogram 2025-28
Investeringsprosjekter					
Forsterket satsing kollektiv, gange og sykkelveier	5 000	0	0	0	5 000
Kartverk	0	0	600	0	600
Matveien	100	50	50	50	250
Torgløsning Tranby	0	0	0	50 000	50 000
Utbygging Lierbyen - Kommunens andel + forskuttering	0	25 000	0	25 000	50 000
Sum investeringsprosjekter	5 100	25 050	650	75 050	105 850

Investeringer i bygg vises hos det enkelte utvalg, men utførelse og ramme ligger hos Lier eiendomsselskap KF. I bevilgningen til Fjordbyen ligger alle investeringene inkl. skole. Beskrivelse av prosjektene ligger i vedlegg 1.



UTVALG FOR LANDBRUK
OG NÆRING

Innledning

Utvalg for landbruk og næring er ansvarlig for landbruk (blant annet jordloven og konsesjonsloven), skogbruk, vilt og innlandsfisk, vern og forvaltning av naturområder, vassdrag og biologisk mangfold, friluftsområder, grøntstruktur og miljøvern samt næring og gründerplan.

Utvalg for landbruk og næring omfatter i all hovedsak tjenester fra virksomheter innenfor kommunalområdet samfunnsutvikling og kultur og fra virksomhetene landbruk og miljø og stedsutvikling og plan. I tillegg vil også virksomheten kultur og fritid i noen grad utføre tjenester innenfor utvalgets ansvarsområde.

Kommunalområdet legger frem saker for utvalget som omfatter landbruk-, vilt- og miløsaker i kommunen, skogbruk, miljøvern og klima samt næring og grüdersaker. Tjenesteområdet omfatter lovsaker (jordlov, konsesjonslov, skoglov, forurensningsloven m.m.), tilskuddsforvaltning (produksjonstilskudd, miljø m.m.), klima, miljø, viltsaker, veterinærvakt og kommuneskogen. Landbruk og miljø behandler i tillegg til landbruksområdet søknader og spørsmål innen områdene naturmangfold, forurensing, private avløpsanlegg, vassdrag og vannkvalitet. Virksomheten omfatter også avdelingen tilsynskontoret for små og mellomstore avløpsanlegg, som er et vertskommunesamarbeid.

Tilsynskontoret har ansvaret for alle private avløpsanlegg, altså alle anlegg som ikke er tilknyttet kommunale ledninger innenfor de sju samarbeidende kommunene Drammen, Lier, Holmestrand, Hole, Øvre Eiker, Modum og Krødsherad. Følgende oppgaver utføres: tømning av tanker (administrering av denne tjenesten som utføres av private firmaer), kontroll og tilsyn med anleggene, bistand til kommunene knyttet til spørsmål innenfor fagområdet og utslippstillatelser innenfor dette området.

Status

Lier er et viktig landbruksområde nasjonalt sett. Landbruksnæringen står sterkt i Lier kommune, omfatter mange arbeidsplasser og er innovativ og sentral for samfunnsutviklingen i kommunen. Ny landbruksplan for Lier kommune ble vedtatt i juni 2024.

Lierelva er livsnerven for å levere rent vann til landbruket, og tilbyr samtidig tilgang til natur for opphold og rekreasjon nær der innbyggerne bor. Lier kommune har myndighet på flere områder som påvirker vannmiljøet og vannkvaliteten, herunder avløp, landbruk, vannforsyning, miljø, forurensning og arealplanlegging. Videre er rent vann i indre Drammensfjorden i seg selv et viktig miljømål, samtidig som det er betydningsfylt for fremtidig attraktivitet knyttet til bosetting i planlagte utbyggingsområder i indre

Drammensfjorden. Ny rapport i 2024 viser at Lierelva er sterkt påvirket av plast, og landbruksforvaltningen vil sammen med landbruksnæringa ha stort fokus på denne utfordringen framover for å rydde opp.

Utfordringer

- Stadig mer sammensatte og krevende lovsaker.
- Tidkrevende saksbehandling knyttet til ulovlighetsoppfølging og klagesaker med resurssterke klagere.
- Svært begrenset kapasitet innenfor fagområdet ytre miljø og forurensning til å gjennomføre tilsyn, dokumentasjon og oppfølging av grunnforurensning samt rådgiving til innbyggere og næringsliv.
- Behov for bedre rutinene på miljøområdet.
- Flere oppgaver overflyttet fra Statsforvalteren til kommunen, som kan påvirke kapasiteten og stille krav til økt kompetanse.
- Lite fagmiljø sammenlignet med de store omkringliggende kommunene, Statsforvalteren i Oslo og Viken, Buskerud fylkeskommune og Statens vegvesen. Dette er godt synlig innenfor klimaområdet, hvor kommunen kun har en fagperson.

Satsingsområder

Det er viktig å praktisere et strengt jordvern for å ta vare på den gode matjorden og landbruksnæringens behov for store og sammenhengende produksjonsarealer. Det arbeides for å redusere forurensning til vassdrag for å sikre god vannkvalitet som tilfredsstiller krav til jordvanning. Vi har nå et økt fokus på utfordringer med plast i vassdraget.

Arbeidet med biologisk mangfold for å ivareta kommunens kvaliteter på området gjennom økt kompetanse, kommunikasjon og informasjon skal styrkes. Det skal sikres effektiv saksbehandling med god kvalitet. Arbeidet med digitalisering fortsetter, og vi skal bli enda bedre på formidling. Nye rutiner i nytt kvalitetssystem gir grunnlag for bedre internkontroll.

Det skal arbeides med å videreutvikle et tett og godt samarbeid med fagmiljøet i kommunen (også med nabokommunene) som har fokus på landbruk og miljø.

Arbeidet for å redusere forurensning generelt skal intensiveres, spesielt til vassdrag, for å sikre god vannkvalitet og muligheter for fiske og rekreasjon.

Fokuset på klima gjennom nye søknader om klimaprojekt som tar sikte på å redusere utslipp fra matnæringen skal økes. Det er viktig med fokus på beredskap i saksbehandlingen av plan og reguleringsarbeid. Konsekvenser av fremtidige klimaendringer skal vurderes og hensyntas i dette arbeidet.



Mål

Tabellen under viser mål i kommuneplanens samfunnsdel.

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
1 Levende landskap	1.1 Lierdalen skal være et produksjonsområde for frukt, bær og grønnsaker av nasjonal betydning.	HP. Praktisere et strengt jordvern, redusere omdisponering og nedbygging av dyrket mark.	HP. Lokalt mål mindre enn 6 daa årlig utover kommuneplanens arealdel.	9.2 daa	<6 daa	<6 daa
	1.2 Naturen skal være lett å ta i bruk gjennom et allsidig og attraktivt friluftslivstilbud.	HP. Øke kunnskapen om og forståelsen av landbruket. Alle elever i Lier skole skal gjøres kjent med natur og skogbruk	HP. % deltakelse fra skoler på skogdager	100,0 %	100,0 %	100,0 %
2 Tilhørighet til bygda	2.6 Liersamfunnet skal skjermes mot forurensning.	HP. Gjennomføre møter i forurensningsgruppa for å bedre kommunikasjon og samhandling	HP. Gjennomføring av møter	0	10	10
5 Framtidsretta og næringsvennlig	5.6 Lier kommune skal arbeide aktivt for en bærekraftig samfunnsutvikling.	HP. Fremme grønn og bærekraftig næringsutvikling.	HP. Inspirasjonsseminar for nye og kommende gårdbrukere hvert andre år	Ikke gjennomført	Gjennomføres	Gjennomføres
6 Kommunen som organisasjon	6.1 En attraktiv og nyskapende organisasjon med gjennomføringskraft.	HP felles Høyt nærvær blant kommunens ansatte	HP Felles Nærværprosent	95,4 %	95,0 %	95,0 %
		HP Organisasjonsutvikling	HP Felles Mestringsklima (annethvert år)	4,4	4,5	4,5
			HP Felles Mestringsorientert ledelse (annethvert år)	4,3	4,4	4,4
			HP. Felles Etablere tilbakemeldingskultur, øke meldte avvik	8	4 000	4 000



Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer Landbruk og næring

Beløp i 1000		Handlingsprogram			
		2025	2026	2027	2028
Opprinnelig budsjett		7 584	7 584	7 584	7 584
Vedtak forrige periode					
1 HP 24 Omstilling/Innsparing		-82	-82	-82	-82
Sum Vedtak forrige periode		-82	-82	-82	-82
Budsjettjusteringer i år					
2 Sum Budsjettendring i år		-1 180	-2 280	120	120
Sum konsekvensjusteringer		-1 262	-2 362	38	38
Konsekvensjustert ramme		6 322	5 222	7 622	7 622
Kostnadsreduksjon					
3 Omstilling/Innsparing		0	-33	-67	-67
Sum Kostnadsreduksjon		0	-33	-67	-67
Nye brukere/kostnadsendring					
4 Veterinærvakt på dagtid i Drammen vaktistrikt		485	485	485	485
Sum Nye brukere/kostnadsendring		485	485	485	485
Nye tiltak og realendringer budsjett		485	452	418	418
Ramme 2025-2028		6 807	5 674	8 040	8 040

Beskrivelser av rammeendringer

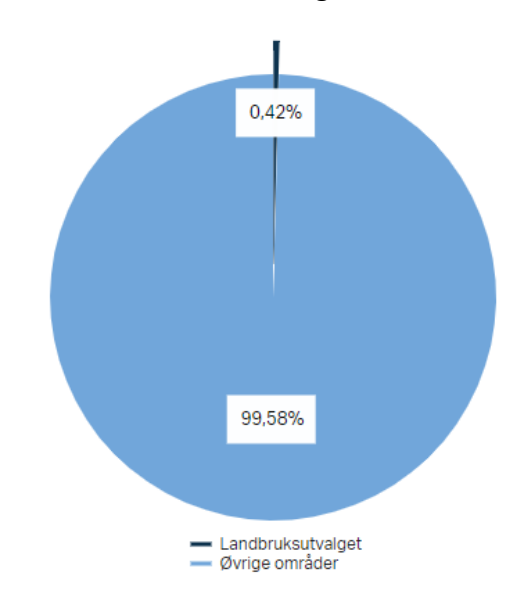
1. HP 24 Omstilling/Innsparing - I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag for 2024 ble det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 30 millioner kroner (1,67 % av netto rammer) i 2024 og økene til totalt 50 millioner kroner (2,78 % av netto rammer) fra 2025. Summen i tiltaket utgjør økt innsparing fra 2024 til 2025 vedtatt i opprinnelig HP 24. Se pkt. 2 hvordan omstillingsrammen er justert med vedtaket i omstillingssaken.
2. Budsjettendringer i år (2024) er vedtak i omstillingsprosjektet samt andre justeringer innenfor kommunedirektørens fullmakt herunder kompensasjon for lønnsoppgjør. Budsjettjustering for omstilling innebærer at midlertidig fordeling av omstillingsprosjektet nullstilles og rammene reduseres i henhold til vedtatte tiltak i omstillingssaken.



<i>Tall i 1000 kr.</i>				
<u>HP vedtak omstillingsprosjektet</u>	2025	2026	2027	2028
Omstilling - Midlertidig fordeling 2024	-122	-122	-122	-122
Omstilling - Midlertidig fordeling økning 2025 (se pkt 1)	-82	-82	-82	-82
Sum midlertidig fordeling	-204	-204	-204	-204
<u>Budsjettjustering etter vedtak i sak Omstillingsprosjekt</u>				
Nulstille midlertidig fordeling	204	204	204	204
Tiltak iht Vedtak Omstillingssak	-1 400	-2 500	-100	-100
Sum budsjettjustering i omstillingssaken	-1 196	-2 296	104	104
Andre budsjettjusteringer (lønnsoppgjør og administrative justeringer)	16	16	16	16
Sum budsjettjusteringer i år	-1180	-2280	120	120

3. I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 10 millioner kroner (0,49 % av netto rammer) i 2026 og økene til totalt 20 millioner kroner (0,98 % av netto rammer) fra 2027. Summen utgjør fordeling utfra netto rammer.
4. Veterinærvakt på dagtid i Drammen vakt-distrikt - Lier kommune er administrasjonskommune for Drammen vakt-distrikt i Veterinærvaktordningen. Tidligere Røyken og Hurum kommuner og gamle Drammen kommune deltar også i dette vakt-distriktet. Kommunene er lovpålagt å drifte vaktordning utenom normal arbeidstid, samt å sikre tilfredsstillende tilgang på veterinærtjenester på dagtid jfr. dyrehelsepersonell loven §3a. Vaktordningen gjelder for produksjonsdyr. Vaktordning utenom ordinær arbeidstid finansieres over statsbudsjettet (post 60 i Prop. 1 S (Landbruks- og matdepartementet). Vakt på dagtid finansieres ikke av statlige midler, og endringer i antall husdyrbruk og driftsopplegg gjør at inntjeningen for veterinærene reduseres betydelig. Veterinærgruppa krever derfor kommunalt tilskudd for å kunne fortsette vakt på dagtid fra kommunene i Drammen vakt-distrikt. Lier kommune er i dialog med Drammen og Asker kommune om nivå på kommunalt tilskudd, og det forventes en avklaring i løpet av høsten 2024. Med bakgrunn i oversikt over antall utrykninger i hver av de tre kommunene, vil det være aktuelt med følgende spleiselag på tilskuddet mellom kommunene: 60% for Lier kommune og 20% for Drammen kommune og 20% for Asker kommune.

Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter



Fordeling på utgifter og inntekter

Beløp i 1000	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Rev.bud 2024	Handlingsprogram			
				2025	2026	2027	2028
Driftsutgifter							
Lønn	12 055	6 484	6 617	6 623	6 590	6 556	6 556
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	1 751	1 786	1 787	1 786	1 786	1 786	1 786
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	18 025	1 106	1 106	1 591	1 591	1 591	1 591
Overføringsutgifter	554	173	173	73	73	73	73
Finansutgifter	4 005	0	0	0	0	0	0
Sum Driftsutgifter	36 390	9 549	9 683	10 073	10 040	10 006	10 006
Driftsinntekter							
Salgsinntekter	-23 705	-354	-355	-1 654	-2 754	-354	-354
Refusjoner	-3 437	-1 611	-1 611	-1 611	-1 611	-1 611	-1 611
Finansinntekter og	-40	0	0	0	0	0	0
Sum Driftsinntekter	-27 182	-1 965	-1 966	-3 265	-4 365	-1 965	-1 965
Sum	9 208	7 584	7 717	6 807	5 674	8 040	8 040



FORMANNSKAPET – STAB

Innledning

Tjenesteområdet omfatter følgende virksomheter og stabsfunksjoner.

- Kommunedirektørens ledergruppe
- Kommunikasjon
- Kommuneadvokaten
- Beredskap
- HR
- Innbyggjerservice
- IKT
- Utvikling
- Økonomi
- Virksomhetsstyring
- Internkontroll og kvalitet
- Eierstyring

Tjenesteområdet har en viktig rolle knyttet til å sikre enhetlig praksis og samhandling i hele organisasjonen, samt legge til rette for sektorovergripende innovasjon og utviklingsarbeid, som eksempelvis digitalisering og kompetanseutvikling. Området gir støttefunksjoner som skal sikre god administrativ styring og utvikling. Dette skjer blant annet gjennom å koordinere sektorovergripende prosesser, ved å utarbeide administrative beslutningsgrunnlag samt gjennom drift og videreutvikling av fellestjenester og støttetjenester for organisasjonen. Området tilrettelegger også for demokratiske prosesser gjennom sekretariattjenester for folkevalgte.

Status

Arbeidsgiverstrategien «Sammen for grønne Lier 2020-2028» fastsetter mål for organisasjonen. Med utgangspunkt i arbeidsgiverstrategien skal rekrutteringsstrategi og lønnspolitikk føre til styrking av kommunens konkurransekraft i arbeidsmarkedet ved å tiltrekke dyktige og engasjerte ledere og medarbeidere.

Et lederskap med god kompetanse er viktig for å nå målene i arbeidsgiverstrategien. For å styrke kunnskap blant kommunens ledere er det i 2024 startet opp et lederutviklingsprogram. Deltakere i programmet er virksomhetsledere og avdelingsledere med personalansvar i kommuneadministrasjonen. Programmet finansieres i stor grad av støtte via opplærings- og utviklingstiltaksmidler (UO midler) fra KS.

Kompetansestrategien ble vedtatt i 2022. Strategien inneholder konkrete tiltak som justeres årlig, og skal svare ut de viktigste kompetansebehovene i kommunen. Ett av de største tiltakene i strategien som det vil jobbes videre med i 2025 er kompetansestyringsverktøy.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) og nærværarbeid

Kommunens ledere er ansvarlig for at HMS-arbeidet tilfredsstiller de krav som stilles til HMS i lover og forskrifter. I henhold til Lier kommunes rutiner skal det gjennomføres årlige risiko- og sårbarhetsanalyser knyttet til HMS i virksomhetene. Det skal utarbeides en HMS

handlingsplan med konkrete tiltak for å forebygge, redusere eller forhindre risikofaktorene. Dette arbeidet følges også opp i lokale medbestemmelsesutvalg (LMU) i hver virksomhet, samt det sentrale arbeidsmiljøutvalget (AMU). Virksomhetene skal gjennomføre kvartalsvise LMU-møter i henhold til mandat, og vernerunder i henhold til overordnet HMS-rutine.

Lier kommune har et mål om 5% prosent sykefravær. Gjennom prosjekt «Helsefremming og nærvær» skal arbeidet med helsefremmende arbeidsplasser i kommunen styrkes. Målet med prosjektet er å utarbeide et rammeverk for kontinuerlig og systematisk nærværarbeid, som skal danne grunnlag for nærværarbeid i hele kommuneorganisasjonen. Tiltakene i nærværarbeidet skal bidra til å nå arbeidsgiverstrategiens hovedmål om å utvikle arbeidsplasser som fremmer god fysisk og psykisk helse, samt skape arenaer der medarbeidere blir hørt og har innflytelse. Helsefremmende arbeidsplasser skapes av alle og et godt arbeidsmiljø er et felles ansvar.

Kvalitetspolicy og kvalitetssystemet Rettesnora, som blant annet omfatter avvikshåndtering, skal bidra til et bedre systematisk HMS-arbeid i kommunen. Videre gjennomføres det årlig obligatorisk HMS-opplæring for nye verneombud og medlemmer i arbeidsmiljøutvalget.

IKT drift

Teknologisk infrastruktur og systemløsninger for IKT blir stadig mer komplekse, globale og integrerte. Den raske utviklingen gjør det krevende å forutse risikoer. Det digitale sikkerhetsarbeidet er et viktig område å prioritere.

Det ble i 2023 bevilget midler til å gjennomføre en ekstern analyse av alternativer for fremtidig organisering av IKT-tjenester og digitaliseringsarbeidet i Lier kommune. Rapporten med konklusjon var til politisk behandling i kommunestyret i september 2024. Det ble vedtatt å iverksette nødvendige tiltak for å kunne starte arbeidet med en fremtidig virksomhetsoverdragelse. Gjennomføring av dette vedtaket blir et prioritert arbeid i 2025.

Utfordringer

- Arbeidsmarkedet i regionen er stadig mer konkurranseutsatt. Særlig gjelder dette leder- og spisskompetanse innen helse, omsorg, velferd, skole, steds- og samfunnsutvikling og rådgivning. Rekruttering er under sterkt press.
- Kompetansesentre og fagutviklingsmiljøer i de større nabokommunene gir klare fortrinn for disse i rekruttering av ledere og fagpersoner. Lier kommune har fått bevilget ekstra lønnsmidler for å styrke konkurransekraften. Det vil fortsatt være store utfordringer med konkurransesituasjonen fra nabokommuner.
- For å utvikle en offensiv heltidskultur er kommunen avhengig av et godt partssamarbeid og felles forståelse for hensikt og målsettinger. Tørn-prosjektet er igangsatt i kommunen og skal gi flere heltidsstillinger i Helse, omsorg og velferd.

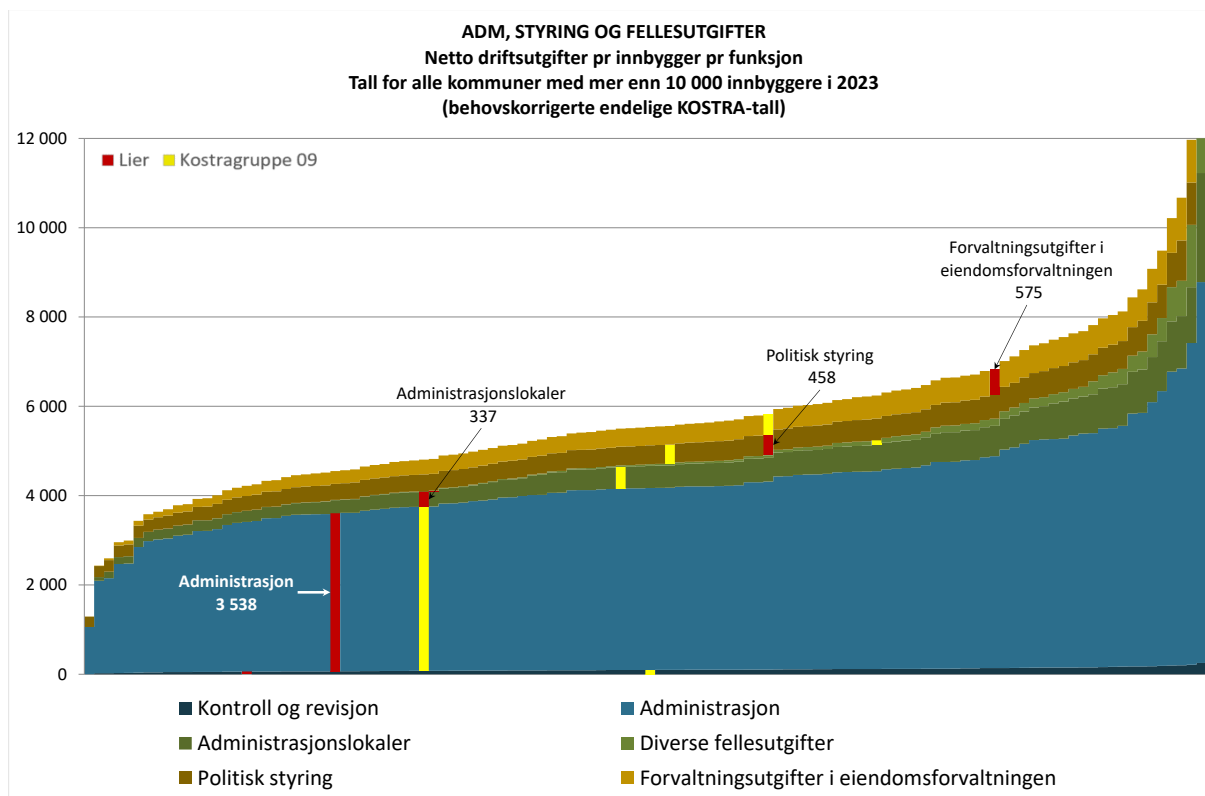
- Det kan være krevende å prioritere midler og ressurser til langsiktige interne investeringer i leder- og medarbeiderutvikling, som først gir avkastning frem i tid.
- Risikovurderinger er et viktig styringsverktøy både overordnet og i virksomhetene. Det er etablert krav til metode og type risikovurderinger som skal gjennomføres på ulike nivå, men det er foreløpig varierende kvalitet i de risikovurderingene som er utført. Det må derfor jobbes bedre med forståelse av metodikk og innholdet i vurderingene som gjøres, før det kan inngå som et ledd i den helhetlige risikostyringen.
- Metode og prosedyre for ledelsens gjennomgang er under arbeid og vil bli prioritert implementert høsten 2024 på overordnet nivå.

Lier kommune har en gammel versjon av økonomi/HR systemet til Visma. Denne vil ikke bli supportert etter 31.12.2025. Det må igangsettes et prosjekt for å oppgradere til ny skybasert løsning. Parallelt jobbes det med å ta i bruk ny funksjonalitet i systemene for å øke effektiviteten i de administrative oppgavene.

Sammenligning med andre kommuner

Lier har vurdert sine kostnader i 2023 for administrasjon, styring og fellesutgifter opp mot alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, samt KOSTRA-gruppe 9, per område. Plasseringen til Lier er markert med rødt og plasseringen til gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9 er markert med gult.

Av tabellen nede kommer det frem at Lier kommunes utgifter til administrasjon, styring og fellesutgifter ligger lavest i utvalget.



ADMINISTRASJON, STYRING OG FELLESUTGIFTER	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Politisk styring	458	425	423	358	431	497
Kontroll og revisjon	62	98	84	77	54	113
Administrasjon	3 538	3 672	4 130	4 630	4 117	4 360
Forvaltningsutgifter i eiendomsforvaltningen	575	452	490	534	555	427
Administrasjonslokaler	337	481	577	524	729	541
Diverse fellesutgifter	14	104	70	99	88	125
Tjenester utenfor ordinært kommunalt ansvarsomr		749	70	-30	12	211
Interkomm. samarbeid (§§ 27/28a - samarbeid)		-3	1	-30		2
Totalt	4 983	5 978	5 845	6 161	5 986	6 276

Administrasjon, styring og fellesutgifter. Behovskorrigerende kostnader per innbygger, kroner

Kommunen har vesentlig lavere utgifter på dette området enn KOSTRA-gruppe 9 og alle andre i utvalget.

Lier kommune er i vekst og administrasjonen merker kapasitetsutfordringer på de ulike områdene i administrasjonen. Vi vil også bli stilt overfor kapasitets- og kompetanseutfordringer fremover som følge av planarbeid knyttet til større utviklingsprosjekter og utbyggingsavtaler. Bestillerfunksjon for offentlig infrastruktur og plankompetanse vil bli viktig for å sikre en positiv utvikling og gode beslutningsgrunnlag for politisk nivå.



Mål

Tabellen under viser sammenhengen mellom mål i kommuneplanens samfunnsdel og delmål i tjenesteområdet.

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
3 Livsmestring for alle	3.2 Liunger skal gis muligheter for utdanning, jobb eller annen meningsfull aktivitet.	HP Kommunen skal tilby en lærlingplass pr. 750 innbygger	HP. Antall lærlinger.	35	38	38
6 Kommunen som organisasjon	6.1 En attraktiv og nyskapende organisasjon med gjennomføringskraft.	HP felles Høyt nærvær blant kommunens ansatte	HP Felles Nærværspersent	94,6 %	95,0 %	95,0 %
		HP Kommunen skal sikre en effektiv innkreving av kommunale krav	HP Utestående saldo til innfordring pr. innbygger	112	2 500	2 500
		HP Organisasjonsutvikling	HP Felles Mestringsklima (annethvert år)	4,3	4,5	4,5
			HP Felles Mestringsorientert ledelse (annethvert år)	4,2	4,4	4,4
			HP. Felles Etablere tilbakemeldingskultur, øke meldte avvik	62	140	140
		HP Økonomi	HP. Disposisjonsfond i % av driftsinntektene	9,7 %	>10%	>10%
			HP. Gjeldsgrad ekskl. selvkost	61 %	<70% av driftsinntekt	<70% av driftsinntekt
			HP. Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	0,3 %	1,8 %	1,8 %
		HP. Lier kommune skal ha et omdømme som en god og attraktiv arbeidsplass	HP. Andel ledere som er internsertifisert i rekruttering	55,7 %	50,0 %	50,0 %



Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer Formannskapet – stab

Beløp i 1000	Handlingsprogram			
	2025	2026	2027	2028
Opprinnelig budsjett	127 788	127 788	127 788	127 788
Vedtak forrige periode				
1 Erkjentlighetsfest hvert annet år	-300	0	-300	0
2 HP 24 1. tertial - HP oppdrag 3.02 2023-2026, Riktig kompetanse	3000	6000	6000	6000
3 HP 24 Midler til utredning av salg av finansielle verdier	200	0	0	0
4 HP 24 Midlertidig bemanningsøkning økonomi	200	200	-300	-300
5 HP 24 Omstilling/Innsparing	-1236	-1236	-1236	-1236
6 HP 24 Omstillingsprosjekt - Ekstern gjennomgang	-300	-300	-300	-300
7 Valg hvert annet år	1150	0	1150	0
Sum Vedtak forrige periode	2 714	4 664	5 014	4 164
Budsjettjusteringer i år				
8 Sum Budsjettendring i år	1 966	2 016	1 966	1 966
Sum konsekvensjusteringer	4 680	6 680	6 980	6 130
Konsekvensjustert ramme	132 468	134 468	134 768	133 918
Kostnadsreduksjon				
9 Omstilling/Innsparing	0	-688	-1 375	-1 375
10 HP 24 midler til utredning av salg av finansielle verdier reduseres	-200	0	0	0
11 Omorganisering IKT, egen sak i 2025.	0	0	-1 000	-2 000
Sum Kostnadsreduksjon	-200	-688	-2 375	-3 375
Nye brukere/kostnadsendring				
12 Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning	90	90	90	90
13 Ny frikjøpt hovedtillitsvalgt	190	190	190	190
14 Prisjustering valg	488	0	488	0
15 Trend sikkerhetsløsning	300	300	300	300
16 Trådløst nettverk	0	600	600	600
17 Visma Enterprise Sikker Pålogging	54	54	54	54
18 Økning drift hjemmesider	190	190	190	190
19 Økning utover deflator for gruppelev, ulykkesforsikring, lærlinger, KS-kontigent og lønningskontor	2 300	2 300	2 300	2 300
Sum Nye brukere/kostnadsendring	3 612	3 724	4 212	3 724
Tiltak til mål				
20 Lisens Digdem	300	300	300	300
Sum Tiltak til mål	300	300	300	300
Vedtatte endringer				
21 1. tertial 2024 - Riktig kompetanse	967	1 967	1 300	1 300
22 Digi Viken (PS 151/2020)	80	80	80	80
23 Drammensregionens interkommunale politiske råd (PS 136/2021)	50	50	50	50
24 Kompensasjon for økning i godtgjøringssatsene og opprettelse av nytt råd.	1 630	1 630	1 630	1 630
Sum Vedtatte endringer	2 727	3 727	3 060	3 060
Annet				
25 Migrering til Enterprise +	905	655	655	655
Sum Annet	905	655	655	655
Nye tiltak og realendringer budsjett	7 344	7 718	5 852	4 364
Ramme 2025-2028	139 812	142 186	140 620	138 282

Beskrivelser av rammeendringer

1. Erkjentlighetsfest hvert annet år - Markering for ansatte som har jobbet 25 og 40 år i kommunen avholdes hvert annet år. Det legges inn en ramme for tiltaket de årene arrangementet avholdes. Det ligger ramme i 2024, som trekkes ut i 2025 da tiltaket ikke gjennomføres dette året.
2. HP 24 1. tertial - HP oppdrag 3.02 2023-2026, Riktig kompetanse på rett sted til rett tid - Opptrappingsplan for å styrke lønnsnivået i organisasjonen for å kunne konkurrere med nærliggende kommuner. Det vises til kommunestyresak 84/2023, vedtatt 14.06.2023.
3. HP 24 Midler til utredning av salg av finansielle verdier - Fra vedtaket i kommunestyret (se også pkt. 9).
4. HP 24 Midlertidig bemanningsøkning økonomi - Bemanningen på regnskapsfunksjonen består av to personer og er svært sårbar. Bemanningssituasjonen gjør at det er nødvendig å øke bemanningen for å sikre at funksjonen blir ivarettatt. Det er startet et arbeid med automatisering av oppgaver i regnskapsenheten. Økningen i 2025 er helårseffekt av tiltaket som ble vedtatt i 2024. Tiltaket tas ut fra 2027.
5. HP 24 Omstilling/Innsparing - I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag ble det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 30 millioner kroner (1,67 % av netto rammer) i 2024 og økene til totalt 50 millioner kroner (2,78 % av netto rammer) fra 2025. Summen i dette tiltaket utgjør økt innsparing fra 2024 til 2025 vedtatt i opprinnelig HP 24. Se pkt. 8 hvordan omstillingsrammen er justert etter vedtaket i omstillingssaken.
6. HP 24 Omstillingsprosjekt - Ekstern gjennomgang - Det er lagt opp til et omstillingsprosjekt på 30 millioner kroner i 2024 til 50 millioner kroner i 2025. Behov for ekstern bistand til analyse av muligheter og risikoer i prosjektet. Det ble bevilget opp 300 000 kroner i rammen 2024 som tas ut fra rammen 2025.
7. Valg hvert annet år - Bevilgning til gjennomføring av valg hvert annet år.
8. Budsjettendringer i år (2024) er vedtak i omstillingsprosjektet samt andre justeringer innenfor kommunedirektørens fullmakt herunder kompensasjon for lønnsoppgjør. Budsjettjustering for omstilling innebærer at midlertidig fordeling av omstillingsprosjektet nullstilles og rammene reduseres i henhold til vedtatte tiltak i omstillingssaken.

Tall i 1000 kr.

<u>HP vedtak omstillingsprosjektet</u>	2025	2026	2027	2028
Omstilling - Midlertidig fordeling 2024	-1 855	-1 855	-1 855	-1 855
Omstilling - Midlertidig fordeling økning 2025 (se pkt 5)	-1 236	-1 236	-1 236	-1 236
Sum midlertidig fordeling	-3 091	-3 091	-3 091	-3 091
<u>Budsjettjustering etter vedtak i sak Omstillingsprosjekt</u>				
Nulstille midlertidig fordeling	3 091	3 091	3 091	3 091
Tiltak iht Vedtak Omstillingssak	-2 330	-2 280	-2 330	-2 330
Sum budsjettjustering i omstillingssaken	761	811	761	761
Andre budsjettjusteringer (lønnsoppgjør og administrative justeringer)	1 205	1 205	1 205	1 205
Sum budsjettjusteringer i år	1 966	2 016	1 966	1 966

9. I kommunedirektørens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en omstilling med reduksjon i rammene på 10 millioner kroner (0,49 % av netto rammer) i 2026 og økene til

totalt 20 millioner kroner (0,98 % av netto rammer) fra 2027. Summen utgjør fordeling utfra netto rammer.

10. HP 24 ble det bevilget midler til utredning av salg av finansielle verdier se pkt 3. Det er ikke behov for bevilgningen i 2025 og tas derfor ut.
11. Omorganisering IKT, egen sak i 2025 – Det legges inn en forventet innsparing fra 2027 som en effekt av omorganisering av virksomhet IKT. Tiltaket er usikkert, det utarbeides egen sak i 2025.
12. Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning - Representantskapet for Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning (IUA) har besluttet å øke eierbidraget fra 3,5 til 6,5 kr per innbygger.
13. Ny frikjøpt hovedtillitsvalgt - Hjemlet i hovedtariffavtalen at tillitsvalgte har rett på frikjøp for å jobbe med fagforeningsarbeid. Delta har mange nok medlemmer til 25% frikjøp. Hovedtillitsvalgtes frikjøp lønnes av HR
14. Prisjustering valg - Valget har ikke blitt prisjustert med kommunal deflator siden 2015. Siden valget kun gjennomføres annethvert år har den opprinnelige rammen fra 2015 blitt lagt inn uten den årlige deflatorjusteringen. Valget er på samme måte som andre aktiviteter gjenstand for prisvekst. For valget 2025 har underdekningen akkumulert seg til 488 000 kroner. Et stigende overforbruk ved gjennomføring av valg har blant annet blitt finansiert av fond, som opprinnelig ble avsatt til andre formål.
15. Trend sikkerhetsløsning - Økte kostnader til Trend som følge av tilleggskjøp av sikkerhetsprodukter til Sikker sone og mobile enheter, samt tilgang til ASRM (Attack Surface Risk Management & Reduction) og XRD (extended detection and response).
16. Trådløst nettverk – Driftskostnader etter nødvendig oppgradering og utskifting av komponenter i trådløst nettverk. Eksisterende utstyr er over estimert levetid og vil ikke lenger motta sikkerhetsoppdateringer og vedlikehold fra leverandør. Det er lagt også inn investeringsmidler til oppgradering av utstyret.
17. Visma Enterprise Sikker Pålogging - Sikker pålogging til Visma Enterprise, for HR.
18. Økning drift hjemmesider - Prosjekt nye hjemmesider, økte driftskostnader.
19. Økning utover deflator for gruppeliv, ulykkesforsikring, lærlinger, KS-kontingent og lønningskontor - Underkompensert over flere år, ble delvis kompensert i 2023, kompenseres for faktisk økning i kostnader.
20. Lisens Digidem - I prosjektet Digitale politikere ble verktøy for møteavvikling og politiske dokumenter anskaffet. Virksomheten kompenseres for økte kostnader til grunnlisensen. Virksomheten dekker oppfølging og utvikling av systemet, samt tilleggsfunksjonalitet utover opprinnelig prosjektbeskrivelse, innenfor eksisterende budsjett.
21. 1. tertial 2024 - Riktig kompetanse - Dette er en justering av rammen for å ha bevilgning i tråd med vedtaket. Summen ble bevilget opp i 1. tertial 2024 og følges opp i handlingsprogrammet. (se også pkt 2)
22. Digi Viken (PS 151/2020) - Strategisk partnerskap innen digitalisering for kommunene i Viken, vedtatt i kommunestyresak 151/2020.
23. Drammensregionens interkommunale politiske råd (PS 136/2021) - Årlig kontingent for medlemskap i interkommunalt politisk råd for Drammensregionen. Vedtatt i kommunestyresak 136/2021.
24. Kompensasjon for økning i godtgjøringssatsene og opprettelse av nytt råd - Nye satser for godtgjøring til folkevalgte ble vedtatt i 2023 uten kompensasjon i rammene for

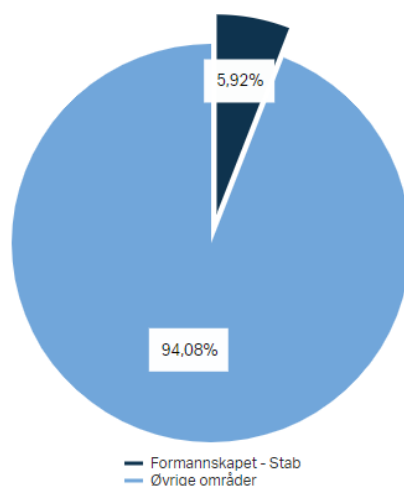


kostnadsøkning. Det samme gjelder utgifter til godtgjøring og drift og administrasjon av et nytt råd.

- 1 180 000 Endring i fastgodtgjøring, satser og antall
- 290 000 Endring i gruppestønad, endret profil + et parti ekstra
- 70 000 Endring i løpende godtgjøring for fem medlemmer i nytt råd
- 90 000 Sekretariat og drift av nytt råd

25. Migrering til Enterprise + - Visma migrerer alle kommuner over til skyløsning Enterprise+. Dette har mange fordeler i form av bedre brukeropplevelser på web, men fremfor alt en betydelig bedre sikkerhet for både operasjonell drift av økonomi og lønnssystemene samt IT-sikkerhet. Etter migrering vil Visma stå ansvarlig for IT-sikkerheten rundt systemet. Slik det er i dag er IKT-avdelingen i kommunen ansvarlige for løsningen som er lokalt installert. Visma supporterer ikke gammel løsning lenger.

Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter



Fordeling på utgifter og inntekter

Beløp i 1000	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Rev.bud 2024	Handlingsprogram			
				2025	2026	2027	2028
Driftsutgifter							
Lønn	85 183	85 536	89 549	95 561	97 573	95 819	93 669
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	44 063	36 942	36 942	38 269	38 631	38 819	38 631
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	6 695	7 486	7 586	8 068	8 068	8 068	8 068
Overføringsutgifter	9 284	1 053	953	1 143	1 143	1 143	1 143
Sum Driftsutgifter	145 225	131 017	135 030	143 041	145 415	143 849	141 511
Driftsinntekter							
Salgsinntekter	-53	-21	-21	-21	-21	-21	-21
Refusjoner	-14 448	-3 208	-3 208	-3 208	-3 208	-3 208	-3 208
Overføringsinntekter	-749	0	0	0	0	0	0
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	0	0	0	0	0	0	0
Sum Driftsinntekter	-15 250	-3 229	-3 229	-3 229	-3 229	-3 229	-3 229
Sum	129 975	127 789	131 801	139 812	142 186	140 620	138 282

Investeringer

Beløp i 1000



	Handlingsprogram				Sum
	2025	2026	2027	2028	Handlingsprogram 2025-28
Investeringsprosjekter					
Datautstyr - Trådløs nettverk	8 000	0	0	0	8 000
Digitalisering inklusiv velferdsteknologi	6 000	6 000	6 000	6 000	24 000
Rådhuset oppgradere ventilasjon	5 500	0	0	0	5 500
Sum investeringsprosjekter	19 500	6 000	6 000	6 000	37 500

Beløp i 1000

Investeringer i bygg vises hos det enkelte utvalg, men utførelse og ramme ligger hos Lier eiendomsselskap KF.

Beskrivelse av prosjektene ligger i vedlegg 1.



FORMANNSKAPET
– KOMMUNALE FORETAK

Innledning

Lier kommune har to kommunale foretak:

- Lier vei, vann og avløp KF, som forvalter, drifter og utvikler vei, vann, overvann og avløp for kommunen.
- Lier eiendomsselskap KF, som forvalter, drifter og utvikler bygg og eiendomsmasse for kommunen.

Disse selskapene er formelt en del av kommunen. De har imidlertid en særskilt stilling, ettersom de er direkte underlagt kommunestyret og ikke kommunedirektøren.

Et kommunalt foretak ledes av et styre og en daglig leder. Styret har myndighet til å treffe vedtak i alle saker som gjelder foretaket og dets virksomhet. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med lover og forskrifter, foretakets formål og vedtekter, kommunens økonomiplan og årsbudsjett og andre vedtak eller retningslinjer som er fastsatt av kommunestyret. Videre skal styret for et foretak vedta et eget årsbudsjett innenfor de rammene som kommunestyret har vedtatt for foretaket.

Kommunedirektøren har ingen instruksjons- eller omgjøringsrett overfor vedtak som fattes av styret i de kommunale foretakene, ettersom disse rapporterer direkte til kommunestyret. Derimot har kommunedirektøren rett til å uttale seg før styret treffer vedtak i saker som skal videre til kommunestyret, og alle saker som skal til kommunestyret skal gå via kommunedirektøren.

Kommunedirektøren får levert en rekke tjenester fra Lier eiendomsselskap KF, og har dermed en viktig bestillerrolle. Begge foretakene er også fagorgan overfor basisorganisasjonen innen sine respektive ansvarsområder.

I henhold til foretakenes vedtekter fastsetter kommunestyret overordnede målsettinger for foretakene. Kommunestyret fastsetter de økonomiske rammene for foretaket. Styret vedtar foretakets detaljerte budsjett innenfor disse rammene.

Status

Lier eiendomsselskap KF

Lier eiendomsselskap KF (LEKF) har ansvar for kommunens eiendommer, formålsbygg og boliger. Rehabiliterings- og vedlikeholdsprosjekter på kommunens bygningsmasse samt nybygg gjennomføres av LEKF som byggherre. Daglig leder rapporterer til styret, og har en personalgruppe på 68 medarbeidere i 65,2 årsverk.

Noen nøkkeltall:

- 122 387m2 egne formålsbygg
- 3 400 m2 egne bygg til næringsutleie (inkludert Haugestad)
- 10 491 m2 innleid areal
- 396 utleieboliger
- 46 m2 snittstørrelse på utleieboliger

Lier vei, vann og avløp KF

Lier vei, vann og avløp KF (LVVA) ivaretar drift, vedlikehold, utbygging, utvikling og forvaltning av kommunens infrastruktur innen vei, vann og avløp.

Foretaket har en utfordrende fremdriftsplan for å sikre at et nytt renseanlegg står klar til drift innen 2030. Det er etablert et regionalt samarbeid innen avløpshåndtering for kommunene Lier, Asker og Drammen. Arbeidet med reguleringsplan for nytt renseanlegg i Nordbykollen pågår. Det jobbes aktivt mot å avlaste eksisterende renseanlegg. Avlastning skal skape mer handlingsrom i forhold til at flere skal kunne tilknytte seg kommunalt nett, i tillegg til å oppheve byggestopp i kommunen.

Utfordringer

Lier eiendomsselskap KF

Kommunale tjenester er i rask utvikling og omstilling for å møte nye behov og forventninger. Til dette følger behov for bygningsmessige endringer og tilpasninger. Raske behov for omstilling kan utfordre risikoen knyttet til prosjektenes kostnader og kvalitet. Egnetheten av eksisterende bygg til nye formål og arbeidsmåter vil også variere, og kan medføre krevende løsninger og uforholdsmessige kostnader.

- Prosjekter
 - Tjenestenes behov og krav til løsninger i bestillinger kan oppleves ikke å være endelig fastsatt, og endringer sent i planleggingsprosessen vil være kostnadsdrivende.
 - Brukers forventning, ønsker og behov for raskere gjennomføringstid enn det som er faktisk mulig.
 - Kostnadsdrivende utvikling i tekniske krav til bygg, særlig innen energi-, klima- og materialløsninger.
- Forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling (FDVU)
 - Lier kommune har en betydelig andel eldre bygningsmasse med stort vedlikeholdsbehov og etterslep som krever langsiktig plan for rehabilitering. Krever prioriteringer basert på vurderinger av tilstand og egnethet.

- Krevende å sikre kapasitet/ ressurser til gjennomføring av planlagte rehabiliteringsprosjekter. Herunder avlastningskapasitet for blant annet skoler og sykehjem.
- Nyere bygg som har større teknisk kompleksitet med høyere FDVU-kostnader og krav til kompetanse enn eldre bygningsmasse.
- Renhold
 - Krav til sklisikre overflater på gulv krever mer ressurser og maskiner, og øker kostnadene til daglig renhold.
 - Bruk av kommunale bygg og skoler til idrettslag og organisasjoner utenfor vanlig arbeidstid øker renholdsbehovet og reduserer tidsvindu for gjennomføring av renhold.
- Bolig
 - Et mindre antall kommunale leietakere har stort behov for biveiledning og praktisk oppfølging. Manglende boevne vanskeliggjør mestring som leietaker og mulighet for å finne trygghet i eget hjem. Det er store kostnader til bygningsvedlikehold og oppfølgingsressurser knyttet til disse, og utviklet en tilpasset tjeneste sammen med kommunens virksomheter innen helse og velferd.
 - Krevende lokasjonsavklaring for småhus, som kan avlaste og forbedre eksisterende bomiljøer og bidra til å forbedre boferdigheter for noen flere med store utfordringer.
- Bygningsdrift
 - Krevende å rekruttere teknisk fagpersonell på kommunal lønnsstariff til drift av nyere bygg, i konkurranse med både privatmarkedet og andre kommuner/ offentlige eiendomsaktører.
 - Avklare ansvarsdeling av praktiske oppgaver mellom foretaket og virksomhetene/ på tjenestestedene iht. internhusleieavtalen.
- Øvrig
 - Sikre forståelse av foretakets rolle og mandat og grensesnitt til virksomhetene i kommuneorganisasjonen i henhold til foretakets etablerte styringsmodell.
 - Behov for å forankre eiendomsforetakets rolle som eiendomsforvalter og – utvikler som viktig ledd i kommunens energi- og miljøledelse samt tjenesteutvikling i virksomhetene. Herunder fokus på arealeffektivisering og fleksible arealløsninger.

Lier vei, vann og avløp KF

Tjenester vei, vann og avløp er i konstant utvikling. Klimaendring har medført økt fokus på overvannshåndtering. I tillegg har Statsforvalteren skjerpede krav til håndtering av avrenning fra veinettet og rensing av avløpsvannet. Dette medfører store investeringsbehov. Noen utfordringer som er identifisert er:

- Alder og tilstand på anleggene innebærer et betydelig fornyingsbehov for å møte krav til HMS, klimaendringer, IKT- og anleggssikkerhet, økte regulatoriske krav og vekst i næring og abonnenter.
- Avveining mellom drift- og investeringsbehov i forhold til gebyrutvikling. Dette kan utfordre kvaliteten på tjenesteleveransen.
- Stort fremtidig investeringsbehov innen avløpsrensing, samtidig som demografi og geografi påvirker gebyrer. Dette gjør oss mer sårbare for endringer i økonomiske rammebetingelser.
- Krav fra overordnet myndighet knyttet til renseanlegg utfordrer fremdriften. Dette sett fra et regionalt perspektiv.
- Endret krav og rammebetingelser fra sentrale myndigheter, både i forhold til drift og forvaltning av veinett samt vann- og avløpsnett. Mulig innføring av selvkostområde for overvann og krav til nitrogenfjerning, mikroplast og medisinerester på avløpsvann.
- Forventninger om bistand på oppgaver utenfor foretakets kompetanse og ansvarsområde.
- Høy konkurranse på rekruttering av faglige ressurser og kompetanse. Foretaket i konkurranse med konsulentselskaper.
- Høy gjennomsnittsalder i virksomheten.

Satsningsområder

Lier eiendomsselskap KF

I tillegg til sikring av den løpende driften, gjennomføring av vedtatte byggeprosjekter og tett samhandling med kommunedirektøren, vil foretakets overordnede prioriteringer i 2025 blant annet være:

- Videreutvikle en hensiktsmessig foretakskultur.
- Høy oppmerksomhet på kontinuerlig læring og kompetanseutvikling.
- Videreutvikle og utnytte system-, fag - og kompetanseressurser på tvers i hele organisasjonen.
- Sikre god kontinuitet og kompetanseoverføring ved skifte av personell.
- Identifisering og utnyttelse av synergier og gevinster.
- Ta ambisiøse og selvstendige initiativ innen energi- og miljøområdet og levere på krav og målsetninger i vedtatt energi- og klimaplan.
- Prioritering av verdibevarende bygningsvedlikehold innenfor foretakets økonomiske handlingsrom gjennom foretakets finansieringsmodell basert på internhusleie.
- Realisering av boliger som er tilpasset hard bruk.
- Prioritering og implementering av foretakets strategier med tilhørende tiltaksområder.

Lier vei, vann og avløp KF

Som en beredskapsorganisasjon er foretaket opptatt av å sikre trygt drikkevann og forsvarlig håndtering av avløpsvannet og veinettet. Kvalitet for grønne Lier er foretakets hovedmål.

Etablering av ny renseløsning vil være det største prosjektet med høyest prioritering. Etablering av ny renseløsning er sentralt for å sikre både bolig- og næringsutvikling i kommunen. Prosjektet er rigget slik at det ivaretar samfunns mål 2 i kommuneplanens samfunnsdel (innsatsområde 2.6), men også FNs bærekraftsmål 14 og 17.

Erfaringer fra ekstremvær høsten 2023 viser behov for bedre sikring av våre installasjoner. I tillegg må reservevann til Sylling sikres. Tiltaket vil ivareta samfunns mål 2, innsatsområde 2.5. Vinteren 2023 har vært særdeles utfordrende med mye snø og vekslende forhold. Dette har bidratt til en betydelig økonomisk belastning.

Muligheter:

- Sikre gode samhandlingsrutiner med basisorganisasjon for å få bedre samordning, mer effektive prosesser og tydelige roller og myndighet.
- Eventuell sertifisering innen miljø og kvalitet gir potensial for mer effektiv ressursbruk og redusert miljøpåvirkning.
- Sentralisering av renseløsning gir mulighet og potensial for mer automatisering og stordriftsfordeler. Ser et større renseanlegg som en ressurs.
- Mulighet for gjenbruk av energi og biprodukter fra renseanlegg.
- Måltrettet rekrutteringsarbeid for å ivareta og fornye kompetanse. Et sentralt renseanlegg kan bidra til økt rekrutteringsevne med tanke på attraktive arbeidsplasser i bransjen.
- Fjordbyen som et godt argument innenfor rekruttering og innovasjonsarbeid.
- Potensial og mulighet for bedre og fremtidsrettet kundebehandling for å sikre konkurransekraft og tilfredse kunder.
- Potensial for regionalt samarbeid innen avløpsrensing åpner for mer robuste og bærekraftige løsninger.
- Utveksling og utnyttelse av kompetanse på tvers av virksomhetene og foretakene i Lier kommune.
- Utnytte eksisterende og nye fagsystemer for effektivisering av tjenesten.

Satsningsområdene er operasjonalisert med styringsindikator som rapporteres til både styret og kommunestyret.



Mål

Tabellen under viser sammenhengen mellom mål i kommuneplanens samfunnsdel og tiltak i de kommunale foretakene.

Lier eiendomsselskap KF

Samfunnsmål	Innsatsområde	Delmål	Indikator og eventuell målemetode	Siste måling 2023	Mål 2025	Mål 2028
4 Klimanøytralt Liersamfunn	4.4 Lier kommunes egen virksomhet skal være klimanøytral i 2025.	HP Eiendom - Energi	HP. Energiforbruk kWh pr m2.	110	<120	<120
			HP. Energiforbruk per m2 virksomhet helse og omsorg (kWh).	156	<150	<145
			HP. Energiforbruk per m2 virksomhet skole (kWh)	108	<110	<110
6 Kommunen som organisasjon	6.1 En attraktiv og nyskapende organisasjon med gjennomføringskraft.	HP. Eiendomsforvaltning og drift bolig	HP. Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere. (%)	62	>62	>62
			HP. Antall boliger med fiber/høy kvalitet på nettløsning	298	300	320
			HP. Antall dager (snitt) benyttet til oppussing ved leietakerskifte.	<30	<30	<30
			HP. Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall).	21,6	>20	>20
			HP. Totalt antall kommunalt disponerte boliger (antall)	605	>550	>550



Handlingsprogram 2025-2028

HP. Eiendomsforvaltning og drift total	HP. Areal på formålsbygg per innbygger (m2)	4,42	<4,5	<4,5
	HP. Energikostnader per kvadratmeter	126		
	HP. Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i % av samlede driftsutgifter	8.6	9	9
	HP. Utgifter til renhold (kr). Formålsbygg	161	<140	<150
	HP. Utgifter til vedlikehold i kommunale boliger (kr).	350	<300	<300
	HP. Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter (kr) Formålsbygg	89	>200	>200

Styringsindikatorer Lier VVA KF

Måltall for 2025 er under utarbeiding og skal behandles av styret. Måltall for 2025 vil bli oppdatert i tilleggssinnstillingen.

Indikator	1. tertial 2024	Mål 2024	Mål 2026	* Hovedm.	** Verdier	*** Komm.pl	Innsats-område	Kommentar
Prosent av maskinparken med EUR6 eller Steg5	85 %	85 %	100 %	2	2, 3	4	4.4	28 av 33 kjøretøy / maskiner er Euro6 / Steg 5 / nullutslipp
Prosent nærvær	96 %	95 %	95 %	-	1	6	6.1	Beregnet ut fra siste 12 mnd.
%-vise andel innhentet data fra fjernavleste vannmålere	-	93 %	98 %	1	2, 3	5	5.5	Det er ikke gjennomført avlesninger i rapporteringsperioden. Første avlesning er 16. - 18. april.
Andel fakturaer betalt innen forfall	100 %	98 %	98 %	1	2	2	2.5	Mottatte fakturaer som er betalt innen forfall, forutsatt at faktura er korrekt. Fakturaer som er feil, regnes ikke i grunnlaget (parkerte)
Energi, avløpstjenesten	89	120	100	4	1, 3	4	4.4	Antall kWh pr. tilknyttet innbygger



Handlingsprogram 2025-2028

Energi, vannforsyning	17	34	29	4	1, 3	4	4.4	Antall kWh pr. tilknyttet innbygger
Energi, veilys	68 %	80 %	100 %	4	1, 3	4	4.4	Andel led-armatur. Ledarmatur reduser energiforbruket med ca 2/3 i forhold til kvikksølvarmatur
Det skal stilles krav til at bygge- og anleggsvirksomhet som utføres i regi av Lier VVA skal være utslippsfri	1 stk	1 stk	3 stk	2, 4	2	4	4.3	Konkurranses grunnlag skal stille krav om klimanøytral anleggsgjennomføring. Det arbeides med et forprosjekt (ny pumpeledning fra Evensen pst.) for gjennomføring av et klimanøytralt anlegg.
Antall vannlekkasjer på kommunale vannledninger	5	5	5	3	2	4	4.4	Beregnet ut fra siste 12 mnd.
Vanntap	33 %	27 %	20 %	3	2	4	4.4	Differansen mellom kjøpt og solgt vann er beregnet ut fra tilgjengelig data for 2023.
Fremmedvann til renseanlegg	58 %	38 %	25 %	3	2	2	2.6	Prosentandel fremmedvann i spillvannsnettet for de siste 12 mnd
Overløpsutslipp fra avløpspumpestasjoner	< 0,5 %	<1 %	<0,5 %	2, 3	2	2	2.6	Prosentandel utslipp fra nød- og regnvannsoverløp
Gjentetting av spillvannsnett (kommunalt ansvar). Kloakkstopp	8 stk	5 stk	2 stk	2, 3	2	2	2.6	Antall kloakkstopp på det kommunale ledningsnettet i løpet av de siste 12 mnd.
Tilbakeslag / kjelleroversvømmelser	3 stk	0 stk	0 stk	3	2	2	2.6	Antall tilbakeslag (hendelser) på det kommunale ledningsnettet i løpet av de siste 12 mnd.
Fellesledninger avløp	2,60 %	2,6 %	1 %	2, 3	2	4	4.4	Prosentandel fellesledninger
Tilfredsstillende samferdselsanlegg / infrastruktur (iht. hovedplan vei)	57 %	60 %	70 %	4	2	2	2.5	Andel km vei / fortau / gs-vei med tilfredsstillende standard (bæreevne og dekkekvalitet)
Antall ulykker med personskade på kommunale veier	0	0 stk	0 stk	4	2	2	2.5	Det er ikke meldt om personakadeulykker til politiet på de kommunale veiene de siste 12 mnd.

*Hovedmål Lier VVA KF:



Handlingsprogram 2025-2028

1. Lier vei, vann og avløp KF skal være nytenkende
2. Lier vei, vann og avløp KF skal sertifiseres innen kvalitet og miljø innen 2025
3. Lier vei, vann og avløp KF skal sikre godt og nok vann. I tillegg skal foretaket sikre en forsvarlig håndtering av avløpsvannet med fokus på begrensning av fremmedvann og klimaendringer
4. Lier vei, vann og avløp KF skal sikre et grønnere Lier ved å tilrettelegge for grønn mobilitet og grønne innkjøp

***Verdier Lier VVA KF:*

1. Samarbeid
2. Kvalitet
3. Inovasjon

****Kommuneplanens samfunns mål:*

1. Levende landskap
2. Tilhørighet til bygda
3. Livsmestring for alle
4. Klimanøytralt Liersamfunn
5. Framtidsretta og næringsvennlig
6. Kommunen som organisasjon



Økonomi

Driftsbudsjett og rammeendringer kommunale foretak

Beløp i 1000

	Handlingsprogram			
	2025	2026	2027	2028
	51 961	51 961	51 961	51 961
Opprinnelig budsjett				
Vedtak forrige periode				
1 HP 22 Nye veistrekninger som blir overtatt for framtidig drift	600	600	600	600
2 HP 23 Nye veistrekninger som blir overtatt for framtidig drift	0	46	46	46
3 HP 23 Redusert energimengde i forbindelse med utskifting av veilys	-150	-300	-300	-300
4 HP 24 Eiendom - Driftutgifter Økte kvm Tranby	0	0	3 500	3 500
5 HP 24 Eiendom - Egge ut / Nordal inn	863	863	863	863
6 HP 24 Eiendom - Midlertidig leie av paviljong Lierbyen	-125	-125	-125	-125
7 HP 24 Eiendom - utsatt Kjellstad gård	0	175	175	175
8 HP 24 Eiendom - Økt kapasitet Lierbyen skole	140	140	140	140
9 HP 24 LVVAKF - Administrasjon og håndhevingsløsning for parkering	450	450	450	450
10 HP 24 LVVAKF - Kjøp av snødeponi	-250	-250	-250	-250
11 HP 24 LVVAKF - Nye veistrekninger	0	50	50	50
Sum Vedtak forrige periode	1 528	1 649	5 149	5 149
Budsjettjusteringer i år				
12 Sum Budsjettendring i år	-5 398	-5 398	-5 398	-5 398
Sum konsekvensjusteringer	-3 870	-3 749	-249	-249
Konsekvensjustert ramme	48 091	48 212	51 712	51 712
Kostnadsreduksjon				
13 Administrasjon og håndhevingsløsning for parkering	-450	-450	0	0
14 Fylkeskommunal overtagelse av veilysanlegg langs fylkesveier.	-700	-700	-700	-700
15 Reduserte strekninger som blir overtatt til drift og vedlikehold i forhold til vedtak i forrige periode	-300	-300	-300	-300
Sum Kostnadsreduksjon	-1 450	-1 450	-1 000	-1 000
Nye brukere/kostnadsendring				
16 Kjøp av snødeponi	150	150	150	150
17 Linjerydding for veilys	250	250	0	0
18 Prisstigning ut over normal lønns- og prisstigning for varer til veivedlikehold	400	400	400	400
Sum Nye brukere/kostnadsendring	800	800	550	550
Annet				
19 FDVU Paviljong Hegg skole	126	350	550	600
20 FDVU Portnerboligen	0	400	400	400
21 HP 24 Eiendom - driftsutgifter økte kvadratmeter Tranby	0	0	-3 500	-3 500
22 Kjellstad gård utsatt ett år	0	-175	0	0
23 Korrigert areal Egge skole	742	742	742	742
24 Korrigert areal Helsetjenesten for barn og unge	442	442	442	442
25 Korrigert areal Lierbyen skole	138	138	138	138
26 Korrigert areal Lierlegene paviljong på Fosshagen	91	91	91	91
27 Leie modulbygg Hegg skole	880	1 120	1 360	1 600
28 Tilsyn av erosjonssikringer / elveforbygninger	250	0	0	0
Sum Annet	2 669	3 108	223	513
Nye tiltak og realendringer budsjett	2 019	2 458	-227	63
Ramme 2025-2028	50 110	50 670	51 485	51 775

Beskrivelser av rammeendringer

1. HP 22 Nye veistrekninger som blir overtatt for framtidig drift og vedlikehold. 2025: planlagt overtagelse av veianlegg i forbindelse med utbygginger i Sjøstad / Øverbyåsen, sykehuset og Fjordbyen (del 1).
2. HP 23 Nye veistrekninger som blir overtatt for framtidig drift og vedlikehold korrigering av forskyvninger i vedtak fra HP 22 (se pkt. 1).
3. HP 23 Redusert energimengde i forbindelse med utskifting av veilys -Redusert energimengde i forbindelse med utskifting av veilys. Den beskrevne innsparingen forutsetter en økt bevilgning til investeringer i veilys.
4. HP 24 Eiendom - Driftsutgifter Økte kvm Tranby - Investeringene på Tranby gir en økning på 6.304 kvm som skal driftes av LEKF. Det er lagt inn med en kvadratmetersats som tilsvarer satsen for eksisterende bygg (se også pkt. 22).
5. Vedtak om nytt skolebygg på Egge medførte reduserte areal i drift på Egge i anleggsperioden og noe økte areal i drift på Nordal (avlastningsskole). Ny skole er i drift etter sommeren 2024. Rammene ble redusert med 650 000 kroner i 2024 og økes med 863 000 kroner fra 2025 for å ta høyde for ett helt års drift av større areal på nye Egge skole.
6. HP 24 Eiendom - Midlertidig leie av paviljong Lierbyen - Ny paviljong ved Lierbyen skole står klar fra 2025, det er derfor behov for å leie midlertidig paviljong i 2024. Rammene ble økt med 125 000 kroner i 2024, og tas ut fra 2025.
7. HP 24 Eiendom - utsatt Kjellstad gård - Det er lagt inn driftsramme til Kjellstad gård på 175 000 kroner fra 2024, oppstart flyttes til 2026. Prosjektet har vært utsatt pga. kvikkleireproblematikk, men antas gjennomført og startet opp i 2025.
8. HP 24 Eiendom - Økt kapasitet Lierbyen skole - PS 127/2021: Omregulering av tomta og et forprosjekt for økt kapasitet ved Lierbyen skole. Forprosjektet kommer til behandling med plan for ferdigstilling av prosjektet til skolestart 2024. Ny paviljong på 618 kvm oppstart sommer 2024, gammel brakke på 403 kvm ut fra sommer 2024. Helårseffekt fra 2025.
9. HP 24 LVVAKF - Administrasjon og håndhevingsløsning for parkering - Parkeringsstrategi ble vedtatt i kommunestyret i juni 2023 (PS73/2023). Det er gjennomført tilbudsforespørsel for løsning knyttet til administrasjon og forvaltning av parkeringsplasser. Det er ikke konkurranse i dette markedet og det er kun en leverandør i Norge. Kostnaden er høyere enn tidligere antatt ved innspill i HP 2023 - 2026. Kostnadsøkning fra 2025.
10. HP 24 LVVAKF - Kjøp av snødeponi - En konsekvens av vedtaket om salg/makebytte av Egge asfaltmottak er at Lier VVA ikke har eget areal for snødeponi. Tjenesten må nå kjøpes. Det arbeides for å finne egnet sted for etablering av eget deponi til 2025. Bevilget opp 250 000 kroner i 2024, som tas ut i 2025.
11. HP 24 LVVAKF - Nye veistrekninger - Det er antatt at følgende strekninger vil bli overtatt til drift og vedlikehold i 2024: fortau i Kjellstadveien (ASVO), fortau i Henumveien, fortau i Hallingstadveien, fortau i Årkvislaveien, fortau i Bratromveien, fortau i Fagerliåsen. I 2026 er det antatt at det blir følgende nye veistrekninger: sykehuset og Fjordbyen del 1.
12. Budsjettdringer i år (2024) er vedtak i omstillingsprosjektet samt andre justeringer innenfor kommunedirektørens fullmakt herunder kompensasjon for lønnsoppgjør. Budsjetjustering for omstilling innebærer at midlertidig fordeling av omstillingsprosjektet nullstilles og rammene reduseres i henhold til vedtatte tiltak i omstillingssaken.



<i>Tall i 1000 kr.</i>				
<u>HP vedtak omstillingsprosjektet</u>	2025	2026	2027	2028
Omstilling - Midlertidig fordeling 2024	0	0	0	0
Omstilling - Midlertidig fordeling økning 2025	0	0	0	0
Sum midlertidig fordeling	0	0	0	0
<u>Budsjettjustering etter vedtak i sak Omstillingsprosjekt</u>				
Nulstille midlertidig fordeling	0	0	0	0
Tiltak iht Vedtak Omstillingssak	-5 398	-5 398	-5 398	-5 398
Sum budsjettjustering i omstillingssaken	-5 398	-5 398	-5 398	-5 398
Andre budsjettjusteringer (lønnsoppgjør og administrative justeringer)	0	0	0	0
Sum budsjettjusteringer i år	-5 398	-5 398	-5 398	-5 398

13. Administrasjon og håndhevingsløsning for parkering - Administrasjon og håndhevingsløsning for parkering ble meldt inn i HP 2024 - 2027 med et behov på 450 000 kroner. Abonnementsavgiften for de første årene er innkalkulert i prisen for anskaffelsen. Første året med abonnementsavgift er i 2027. Beløpet er bevilget opp i 2025 (se pkt.9), forskyves til 2027.
14. Fylkeskommunal overtagelse av veilysanlegg langs fylkesveier. - Fylkeskommunen overtok ansvaret for veilys langs fylkesveiene fra 2023. Innsparte midler har hittil blitt benyttet til ombyggings- og frakoblingsarbeider. Ved beregning av innsparing er det benyttet en pris pr. kWh på 0,7003 kroner og en nettleie på 0,3438 kroner pr. kWh. For vedlikehold er det benyttet en pris på 200 kroner pr. lampepunkt. Antall lampepunkter er 1 030 stk.
15. Reduserte strekninger som blir overtatt til drift og vedlikehold i forhold til vedtak i forrige periode - I forrige handlingsprogram ble det meldt om overtagelse av nye veier, gang- og sykkelveier og fortau. Flere av de innmeldte strekningene blir ikke realisert eller overtatt som planlagt. Dette gjelder Kjellstadveien, Årkvislaveien og fortau i Fagerliåsen. Ny strekning i 2025 er i Terminalen og Nøstebekkveien (vei og fortau) (se pkt. 1 og 2).
16. Kjøp av snødeponi - Etter nedleggelsen av Egge asfalmottak har ikke Lier VVA KF eget areal for snødeponi. Tjenesten må kjøpes. Det er nå etablert nytt snødeponi på samme område som Lier VVA KF tidligere disponerte. Lier VVA KF har skrevet kontrakt på levering av snø. Det er ikke lenger aktuelt å etablere eget snødeponi.
17. Linjerydding for veilys - Rydding av vegetasjon rundt veilystraseer har tidligere blitt utført av Lier E-verk inntil E-verket ble fusjonert med Glitre. Kabelstrek og armaturer har behov for regelmessig rydding. Rydding må gjennomføres for å unngå linjebrudd. Lier VVAs ansvar gjelder på strekninger der det kun er kommunalt veilysanlegg. Ryddingen er et tiltak for å få lyset ned til bakken og er et trafiksikkerhetstiltak. Innspillet er en kampanje i 2025 og 2026 for å få ned etterslep. Tilgroing er et økende problem pga. klimaendringer.
18. Prisstigning ut over normal lønns- og prisstigning for varer til veivedlikehold - I 2023 ble det et overforbruk på "materiell til drift" på 400 000 kroner. Flere av de store innsatsfaktorene som asfaltlapp og pukk har steget langt mer enn deflator. I perioden 2022 - 2023 økte asfaltprisen med 36 % og pukk med 46 %. Utilstrekkelig finansiering av reasfaltering gir et større behov for asfaltlapp. Problemet er tiltagende.
19. FDVU Paviljong Hegg skole – Økte areal for drift og vedlikehold paviljong Hegg skole
20. FDVU Portnerboligen - Økte areal for drift og vedlikehold Portnerboligen
21. HP 24 Eiendom - driftsutgifter økte kvadratmeter Tranby – I HP 24 ble det lagt inn 3,5 millioner kroner i økte FDVU-kostnader for Tranby skole fra 2027 (se pkt. 4). Når byggingen av skole utsettes, blir disse kostnadene forskjøvet i tid.



22. Ett års utsettelse av av Kjellstad gård. Se note 7.
23. Korrigert areal Egge skole - Det er avdekket at det i beregningene til FDVU er lagt til grunn de innledende skissene for areal, og ikke det som ble endelig vedtatt. FDVU-kostnader er forankret i vedtak fra 01.12.2020 og justert for deflator.
24. Korrigert areal helsetjenesten for barn og unge - Det er avdekket at det i beregningene til FDVU er lagt til grunn de innledende skissene for areal, og ikke det som ble endelig vedtatt. FDVU-kostnader er forankret i vedtak fra 01.12.2020 og justert for deflator.
25. Korrigert areal Lierbyen skole - Det er avdekket at det i beregningene til FDVU er lagt til grunn de innledende skissene for areal, og ikke det som ble endelig vedtatt. FDVU-kostnader er forankret i vedtak fra 01.12.2020 og justert for deflator.
26. Korrigert areal Lierlegene paviljong på Fosshagen - Det er avdekket at det i beregningene til FDVU er lagt til grunn de innledende skissene for areal, og ikke det som ble endelig vedtatt. FDVU-kostnader er forankret i vedtak fra 01.12.2020 og justert for deflator.
27. Leie modulbygg Hegg skole – Leie av paviljong ved Hegg skole. Tre klasserom fra 2025 og deretter ett klasserom per år de tre neste årene.
28. Tilsyn av erosjonssikringer / elveforbygninger - I henhold til forskrift skal elveforbygninger inspiseres hvert 5. år. Det skal rapporteres til NVE. Det er ikke gjennomført tilsyn siden 2018 og nytt tilsyn må gjennomføres. Tilsynsoppgaven gjøres på vegne av beredskapsansvarlig i Lier kommune.

Kommentarer driftsramme

Rammeoversikten ovenfor viser netto ramme for drift av formålsbygg og vei samt tilskuddsposten for tilknytning vann.



Nedenfor er netto ramme for formålsbygg og vei presisert.

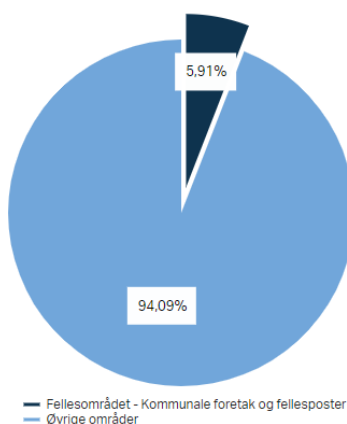
Beløp i 1000

	Handlingsprogram			
	2025	2026	2027	2028
Internhusleie 2024	165 088	165 088	165 088	165 088
Eiebidrag 2024	-62 747	-62 747	-62 747	-62 747
Netto driftsramme formålsbygg HP 24	102 341	102 341	102 341	102 341
Endringer internhusleie				
Sum budsjettjusteringer i år (omstillingsprosjekt)	-4 975	-4 975	-4 975	-4 975
HP 24 Eiendom - Driftutgifter Økte kvm Tranby	0	0	3 500	3 500
HP 24 Eiendom - Egge ut / Nordal inn	863	863	863	863
HP 24 Eiendom - Midlertidig leie av paviljong Lierbyen	-125	-125	-125	-125
HP 24 Eiendom - utsatt Kjellstad gård	0	175	175	175
HP 24 Eiendom - Økt kapasitet Lierbyen skole	140	140	140	140
FDVU Paviljong Hegg skole	126	350	550	600
FDVU Portnerboligen	0	400	400	400
HP 24 Eiendom - driftsutgifter økte kvadratmeter Tranby	0	0	-3 500	-3 500
Kjellstad gård utsatt ett år	0	-175	0	0
Korrigert areal Egge skole	742	742	742	742
Korrigert areal Helsetjenesten for barn og unge	442	442	442	442
Korrigert areal Lierbyen skole	138	138	138	138
Korrigert areal Lierlegene paviljong på Fosshagen	91	91	91	91
Leie modulbygg Hegg skole	880	1 120	1 360	1 600
Sum Endringer	-1 678	-814	-199	91
Driftsramme formålsbygg HP 25	100 663	101 527	102 142	102 432

Beløp i 1000

	Handlingsprogram			
	2025	2026	2027	2028
Netto driftsramme vei HP 24	36 488	36 488	36 488	36 488
Endringer veiramme				
HP 22 Nye veistrekn timer som blir overtatt for framtidig drift og vedlikehold	600	600	600	600
HP 23 Nye veistrekn timer som blir overtatt for framtidig drift og vedlikehold	0	46	46	46
HP 23 Redusert energimengde i forbindelse med utskifting av veily s	-150	-300	-300	-300
HP 24 LVVAKF - Administrasjon og håndhevingsløsning for parkering	450	450	450	450
HP 24 LVVAKF - Kjøp av snødeponi	-250	-250	-250	-250
HP 24 LVVAKF - Nye veistrekn timer	0	50	50	50
Administrasjon og håndhevingsløsning for parkering	-450	-450	0	0
Fylkeskommunal overtagelse av veily sanlegg langs fylkesveier.	-700	-700	-700	-700
Reduserte strekn timer som blir overtatt til drift og vedlikehold i forhold til vedtak i forrige periode	-300	-300	-300	-300
Nye brukere/kostnadsendring	0	0	0	0
Kjøp av snødeponi	150	150	150	150
Linjerydding for veily s	250	250	0	0
Prisstigning ut over normal lønns- og prisstigning for varer til veivedlikehold	400	400	400	400
Tilsyn av erosjonssikringer / elveforbygninger	250	0	0	0
Sum Endringer	250	-54	146	146
Driftsramme vei HP 23	36 738	36 434	36 634	36 634

Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter



Fordeling på utgifter og inntekter

Beløp i 1000	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Rev.bud 2024	Handlingsprogram			
				2025	2026	2027	2028
Driftsutgifter							
Lønn	-139 869	65 665	29 718	16 671	16 671	16 671	16 671
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	687	8 286	8 286	8 586	8 436	11 936	11 936
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	76 631	72 853	69 711	71 753	72 463	69 778	70 068
Overføringsutgifter	16 483	45 573	45 573	45 573	45 573	45 573	45 573
Finansutgifter	414 823	228 400	228 400	244 100	252 542	277 690	295 278
Sum Driftsutgifter	368 755	420 777	381 688	386 683	395 685	421 648	439 526
Driftsinntekter							
Salgsinntekter	-51	-30	-30	-30	-30	-30	-30
Refusjoner	-127 676	-167 956	-167 956	-153 443	-158 764	-169 538	-181 374
Overføringsinntekter	-2 023 262	-2 099 203	-2 138 759	-2 098 948	-2 111 069	-2 143 808	-2 173 618
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-300 200	-127 029	-138 998	-167 602	-159 310	-158 231	-158 231
Sum Driftsinntekter	-2 451 189	-2 394 218	-2 445 743	-2 420 023	-2 429 173	-2 471 607	-2 513 253
Sum	-2 082 433	-1 973 440	-2 064 054	-2 033 340	-2 033 488	-2 049 958	-2 073 726

Investeringer

Beløp i 1000

	Handlingsprogram				Sum
	Handlingsprogram				Handlingsprogram
Investeringsprosjekter	2025	2026	2027	2028	2025-28
Asfaltering og mindre tiltak	9 600	9 600	9 600	23 100	51 900
Bygg og eiendomsutredninger	1 500	1 500	2 000	2 000	7 000
ENØK	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
ENØK (ledbelysning)	3 500	0	0	0	3 500
Etablering av småhus	8 000	8 000	0	0	16 000
Gilhus gård – oppgradering og videreutvikling av eiendommen	10 000	0	0	0	10 000
Kirkegårder	974	974	974	974	3 896
Kirkeinvesteringer	3 259	3 259	3 259	3 259	13 036
Klp	4 130	4 130	4 130	4 130	16 520
Løpende investeringer VA	11 500	11 500	11 500	11 500	46 000
Maskiner og utstyr	1 300	1 300	1 300	1 300	5 200
Maskiner og utstyr	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
Ombygging og tilrettelegging for tilpassede lokaler i Fosskvartalet	5 000	0	0	0	5 000
Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan	20 000	26 000	28 000	28 000	102 000
Overvannstiltak	0	12 000	14 800	3 000	29 800
Portnerbolig	7 000	0	0	0	7 000
Renseløsning	0	120 000	100 000	122 000	342 000
Saneringsplan	59 000	48 600	62 800	122 800	293 200
Trafikksikkerhet og grønn mobilitet	12 500	12 500	12 500	12 500	50 000
Utbedring av eksisterende veier	12 500	15 000	11 500	1 500	40 500
Veglys	6 600	6 600	6 600	6 600	26 400
Sum investeringsprosjekter	183 363	287 963	275 963	349 663	1 096 952

Investeringer i bygg vises hos det enkelte utvalg, men utførelse og ramme ligger hos Lier eiendomsselskap KF.

I tabellen over presenteres hovedprosjekter som kan inneholde flere underprosjekter. Fullstendig oversikt og beskrivelse av prosjektene ligger i vedlegg 1.



ØKONOMI OG INVESTERING

Innledning

Kommuneloven krever at det vedtas handlingsregler eller økonomiske måltall for kommunens økonomiske utvikling. Lier kommune har i økonomireglementet vedtatt å ha handlingsregler for netto driftsresultat, disposisjonsfond og gjeldsgrad. Nivået på disse handlingsreglene er også vedtatt i økonomireglementet.

- Netto driftsresultat skal utgjøre minst 1,75 % av driftsinntektene.
- Gjelden til investeringer, eksklusive selvkostområdene, skal utgjøre mindre enn 70 % av driftsinntektene.
- Disposisjonsfond skal minst utgjøre 10 % av driftsinntektene.

Kommunen har over flere år hatt en økonomi som har vært bærekraftig i forhold til disse handlingsreglene. Lier kommune har også i flere år fått betydelige merinntekter fra skatt. Skatteanslagene i statsbudsjettene har vært satt for lavt i flere år, og dette har ført til betydelige merinntekter, både i Lier og generelt i kommunesektoren. Fra 2022 har det tegnet seg et bilde med økende utfordringer i tjenestenes økonomi. Til tross for budsjettstyrkinger de siste årene, har flere virksomheter hatt budsjettoverskridelser de siste to årene. I tillegg presses kommuneøkonomien av høyere rentenivå og økende gjeldsgrad.

Utgangspunktet for utarbeidelse av handlingsprogrammet for 2025 er svært krevende. Dette skyldes flere endrede forutsetninger. Disse er også omtalt under 10-årig investeringsplan:

- Flere virksomheter klarer ikke å holde budsjetttrammene på grunn av stadig høyere behov for tjenester og ekstraordinær prisvekst. Dette er rapportert gjennom månedsrapporter for økonomi, og tertialrapporter. Til tross for at det er vedtatt omstillingstiltak for 22 millioner kroner i 2024, økende til 49 millioner kroner i 2026, viser den siste månedsrapporten at kommunen per i dag ligger an til å få et underskudd på 60 millioner kroner i inneværende år.
- Skatteinntektene fremover er usikre. Per juli 2024 har kommunen en svikt i frie inntekter på 29 millioner kroner. I nytt inntektssystem skal utbytteskatt og formueskatt til kommunene erstattes av økt andel av ordinær personbeskatning. Prognoser fra regjeringen og KS spriker betydelig i hvilke konsekvenser skatteomleggingen vil få for enkeltkommuner.
- Rentenivået er høyere i 2024, enn det som ble lagt til grunn i årets handlingsprogram. Kommunen har allerede i dag en gjeldsgrad som er høyere enn handlingsregelen. Dette innebærer at en stadig større andel av inntektene går til å betjene renter, selv om store investeringsprosjekter utsettes.
- Befolkningsveksten i kommunens boligbyggeprogram benyttes til å beregne fremtidige inntekter og utgifter. Som følge av forventning om lavere boligbygging de

neste årene, er boligbyggeprogrammet nedjustert fra forrige handlingsprogram. Dette påvirker kommunens handlingsrom negativt de neste årene.

I årets forslag til handlingsprogram har kommunedirektøren måttet prioritere særdeles strengt for å kunne levere et forsvarlig handlingsprogram. Det er ikke funnet rom for noen nye tiltak i driftsbudsjettene. Det er imidlertid gitt enkelte påplussinger i driftsbudsjettene for å oppnå realistiske rammer for virksomhetene. Likevel vil det være høye krav til økonomistyring og omstilling for å komme innenfor budsjett i 2025. Store investeringsprosjekter foreslås utsatt noen år, for å skjerme driften slik at kommunen kan opprettholde et godt tjenestetilbud i årene som kommer.

Til tross for at det skal gjennomføres omstillingstiltak i driften og forslaget om utsettelse av investeringer, har kommunedirektøren sett seg nødt til å legge frem et budsjettforslag med ett netto driftsunderskudd på 6,6 millioner kroner i 2025. Det foreslås et nytt omstillingsprosjekt på 10 millioner kroner for 2026, økende til 20 millioner kroner fra 2027. Neste år vil hovedfokus bli å gjennomføre omstillingstiltak som allerede er vedtatt i omstillingsprosjektet for 2024. Det er stor usikkerhet knyttet til budsjettforutsetningene fremover, og størrelsen på omstillingsprosjektet vil avhenge av utviklingen frem mot handlingsprogrammet for 2026.

Omstillingsprosjekter

I HP 2024-2025 ble det vedtatt et omstillingsprosjekt med innsparing på 30 millioner kroner i 2024 og økende til totalt 50 millioner kroner fra 2025. I juni 2024 vedtok kommunestyret hvilke tiltak som skal gjennomføres. Disse fordeler seg slik på utvalgene:

<i>Tall i 1000 kr</i>	2024	2025	2026	2027
FM	-1 618	-4 253	-4 203	-4 253
HOV	-6 344	-17 845	-17 845	-17 845
OKI	-6 300	-9 200	-12 500	-12 500
ULN	-100	-1 400	-2 500	-100
UMP	-3 000	-7 000	-7 000	-7 000
KF	-3 875	-4 975	-4 975	-4 975
Totalsum	-21 237	-44 673	-49 023	-46 673

Vedtatte budsjettreduksjoner er noe lavere enn innsparingskravet i handlingsprogrammet. Differansen ble bevilget fra kommunens disposisjonsfond.

Det arbeides intensivt i virksomhetene med å gjennomføre de vedtatte tiltakene og andre omstillingstiltak som skal gjennomføres for å holde budsjettrammene. 2025 vil bli et økonomisk krevende år for å få til dette.

Utfordringsbildet viser imidlertid at det må gjennomføres et nytt omstillingsprosjekt for å gjenopprette en bærekraftig økonomi. Kommunedirektøren foreslår et omstillingsprosjekt som implementeres fra 2026, og med helårsvirkning fra 2027. Innsparingen er fordelt slik mellom utvalgene:

<i>Tall i 1000 kr.</i>	2025	2026	2027	2028
Utvalg for oppvekst, kultur og idrett	0	-5 176	-10 351	-10 351
Utvalg for helse, omsorg og velferd	0	-3 925	-7 850	-7 850
Utvalget for miljø og plan	0	-178	-357	-357
Utvalg for landbruk og næring	0	-33	-67	-67
Formannskapet - stab	0	-688	-1 375	-1 375
Totalt	0	-10 000	-20 000	-20 000

På samme måte som i omstillingsprosjektet for 2024, foreslås innsparingen foreløpig fordelt til de ulike utvalgene basert på netto budsjetttrammer. Den endelige fordelingen vil kunne endre seg når de konkrete tiltakene skal vedtas.

Det er usikkerhetsfaktorer knyttet til flere budsjettforutsetninger. Størrelsen på omstillingsprosjektet vil derfor kunne endres ut fra utviklingen resten av 2024 og de første månedene i 2025. Kommunedirektøren vil legge frem et forslag til prosess for gjennomføring av prosjektet som en del av kommunestyresaken om fremdriftsplan for HP-arbeidet for 2026.

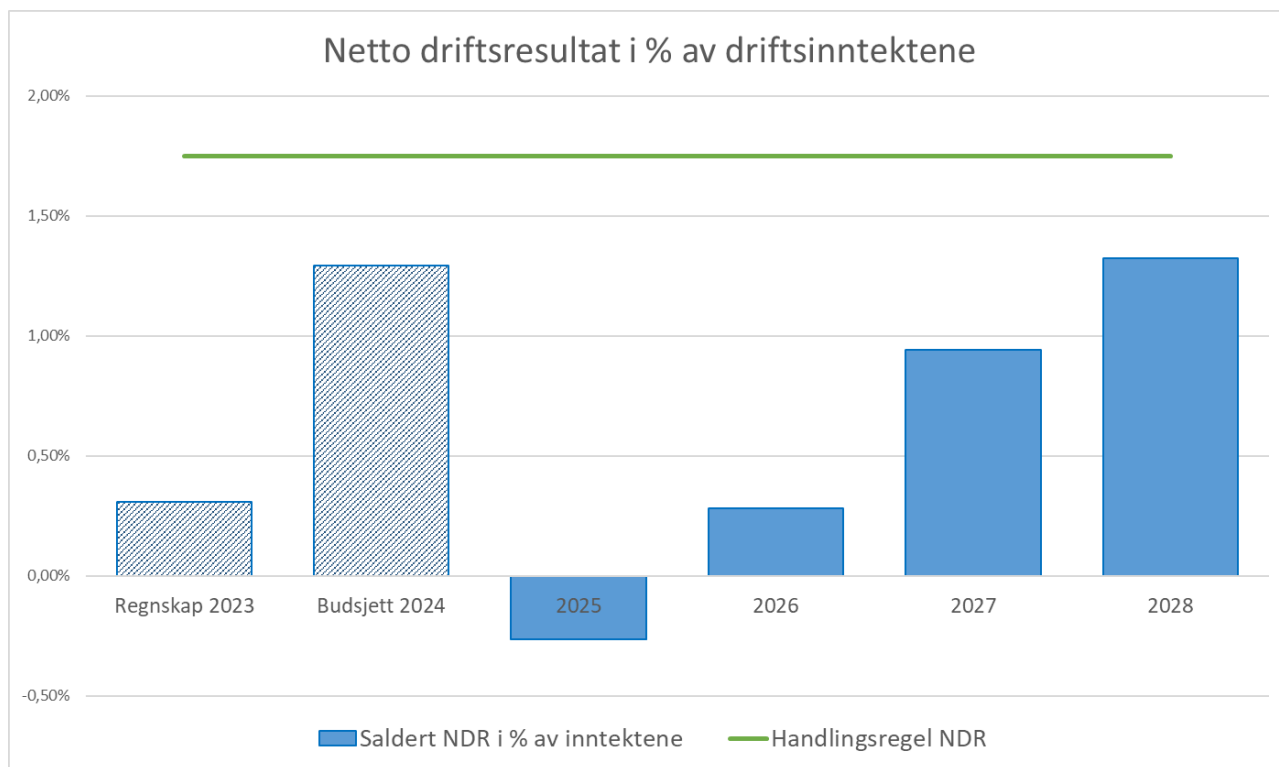
Handlingsreglene

Nedenfor følger en gjennomgang av hvordan handlingsreglene vil bli ivaretatt med kommunedirektørens forslag i økonomiplanens fireårsperiode. Det vises også til tiårsplanens analyse, som viser en prognose for perioden 2025 til 2034.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat (NDR) er ansett som det viktigste økonomiske måltallet i kommunal sektor. Lier har over flere år klart å oppnå et netto driftsresultat over handlingsregelen på 1,75 % av driftsinntektene. Netto driftsresultat uttrykker hvilke inntekter som ikke er benyttet i driftsregnskapet, og som kan avsettes til disposisjonsfondet eller brukes til investeringer. Teknisk beregningsutvalg anbefaler at netto driftsresultat er på minst 1,75 % for å sikre nødvendig egenkapital til gjennomføring av investeringer.

For den kommende fireårsperioden innebærer budsjettforslaget at netto driftsresultat vil være negativt det første året og nærme seg handlingsregelen i slutten av perioden.



Utvikling Netto driftsresultat

I kommunedirektørens forslag er det lagt opp til et gjennomsnittlig netto driftsresultat på 0,57 prosent for fireårsperioden sett under ett. Dette er bekymringsfullt. Likevel viser planen at resultatene vil bedre seg for hvert år fremover.

Budsjettert netto driftsresultat for 2024 var opprinnelig på 1,29 %. Dette er blitt nedjustert gjennom vedtak om bevilgninger fra disposisjonsfond. I tillegg kommer merforbruk som er varslet. Dersom prognosen for juli slår til, vil netto driftsresultat for 2024 bli et underskudd på 2,7 %.

Disponering av netto driftsresultat

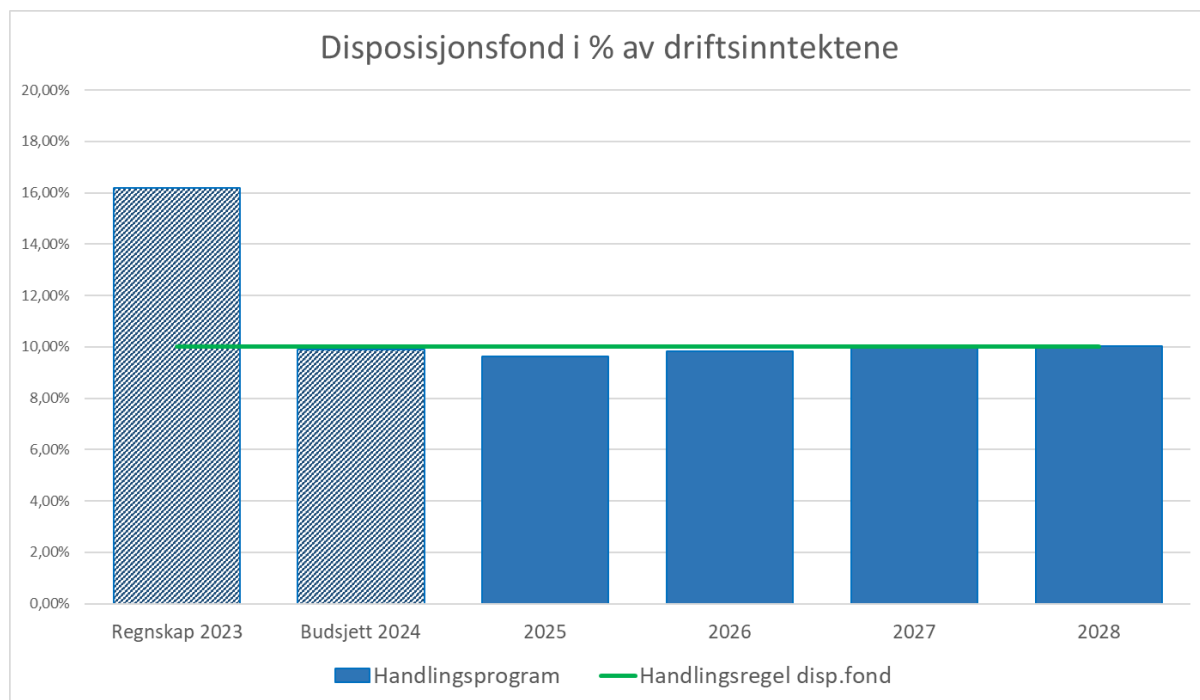
Netto driftsresultat for de enkelte årene er i hovedsak foreslått disponert ved overføring til investeringer, som tabellen nedenfor viser. Avsetningene til disposisjonsfondet er for å holde fondet på 10 % av inntektene.

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Overføring til investeringer	0	0	14 987	30 080
Avsetninger til disposisjonsfond	0	7 087	8 993	4 223
Bruk av disposisjonsfond	-6 635			
Netto driftsresultat	-6 635	7 087	23 980	34 303
Netto driftsresultat i % av inntekter	-0,27 %	0,28 %	0,94 %	1,32 %

Disposisjonsfondet

Disposisjonsfondet er kommunens reserve til å dekke uforutsette utgifter, sviktende inntekter, og kritiske hendelser. Fondet kan også være en egenkapital til fremtidige

investeringer. Handlingsregelen er derfor satt til at disposisjonsfondet skal være på 10 % av driftsinntektene.



Dersom prognosen for regnskapsresultat i 2024 slår til, vil det måtte brukes omlag 60 millioner kroner av disposisjonsfondet i år. Tabellen viser budsjetterte summer og tar ikke med seg denne prognosen.

Tabellen nedenfor viser planlagt bruk og tilførsel av fond og størrelsen på disposisjonsfondet i perioden.

Tall i hele tusen	2024	2025	2026	2027	2028
Avsetning til disposisjonsfond		-6 635	7 087	8 993	4 223
Disposisjonsfond totalt	246 200	239 565	246 652	255 646	259 869
I % av inntekter	9,9 %	9,6 %	9,8 %	10,0 %	10,0 %

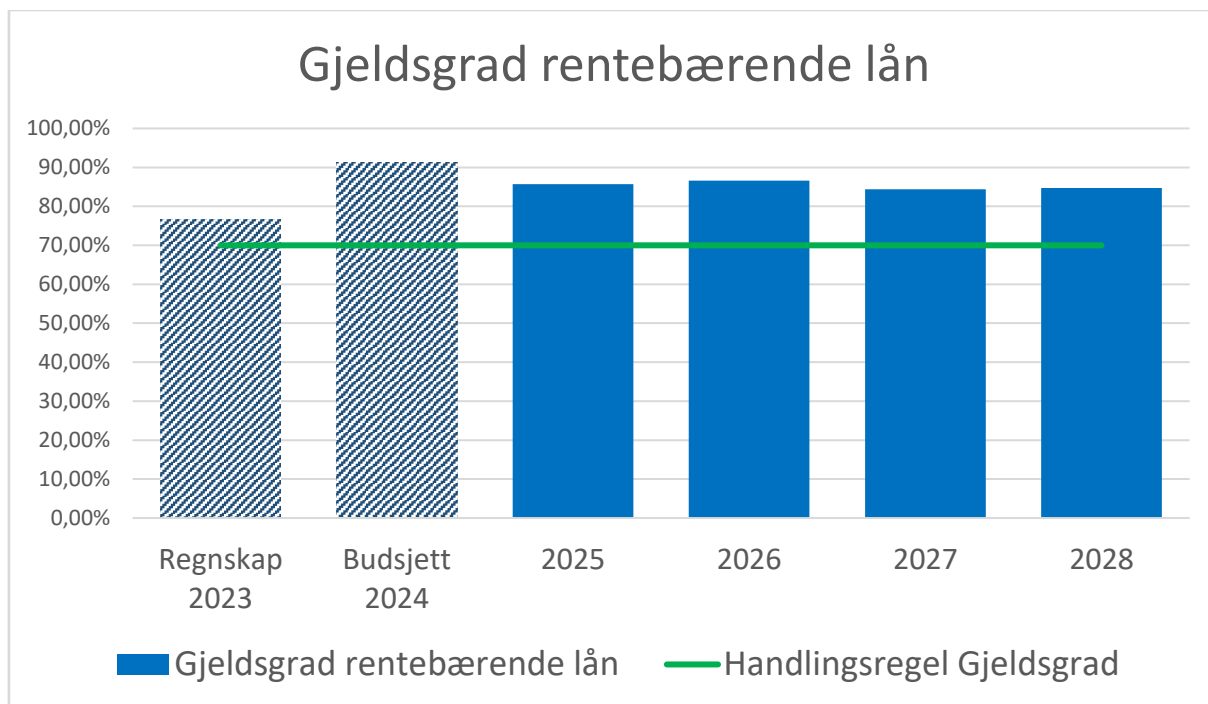
Som det kommer frem av tabellen, planlegges det å bruke 6,6 millioner kroner av disposisjonsfondet i 2025. Handlingsregelen nås fra 2027.

Gjeldsgrad eksklusiv gjeld knyttet til selvkostområder

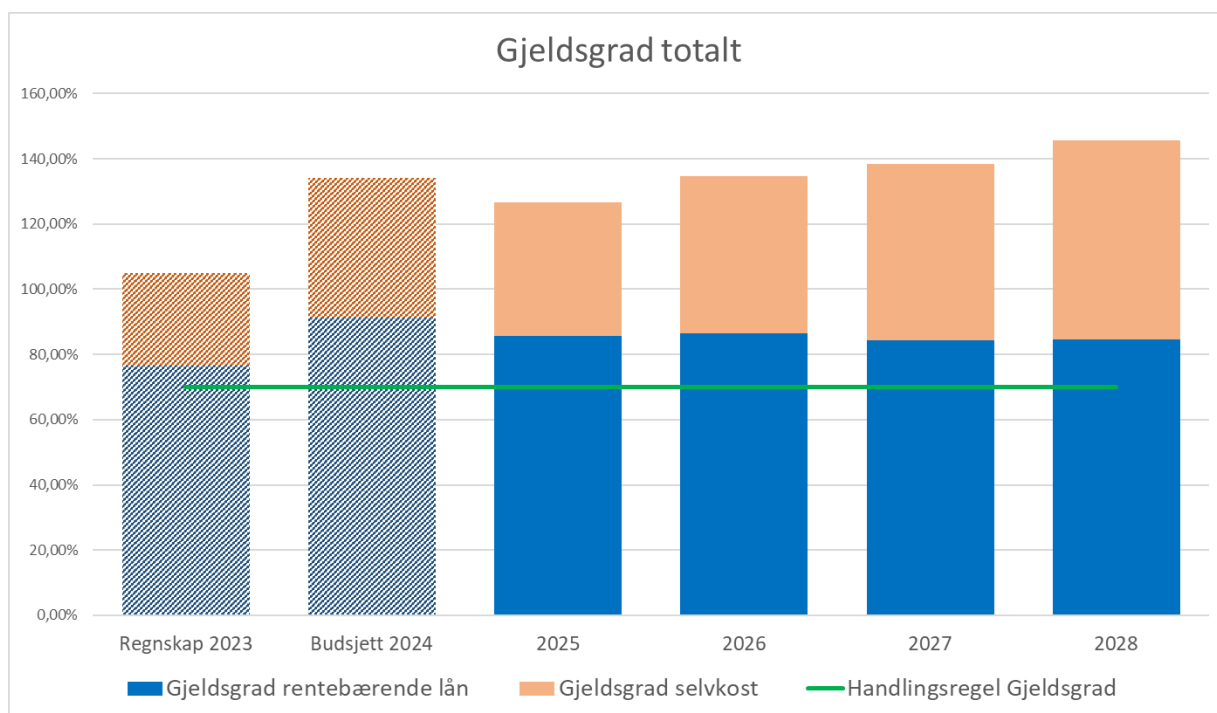
I handlingsregelen for gjeldsgrad har Lier kommune valgt å ikke ta med gjeld knyttet til investeringer innen selvkostområdene. Dette er fordi gebyrer for vann og avløp skal dekke finanskostnader knyttet til disse investeringene.

I slutten av handlingsperioden vil gjeldsgraden ligge på 84 % av inntektene.

Selv om gjeldsgraden vil gå noe ned, som følge av forslaget om å utsette store investeringer, er det utfordrende at den vil ligge vesentlig over handlingsregelen.



Det er verdt å merke seg at det også er betydelige investeringer innenfor vann- og avløpsområdet som ligger foran oss. I 2028 vil den totale gjeldsgraden til Lier kommune være om lag 145 % av løpende inntekter, med de investeringene som ligger inne i kommunedirektørens budsjettforslag.

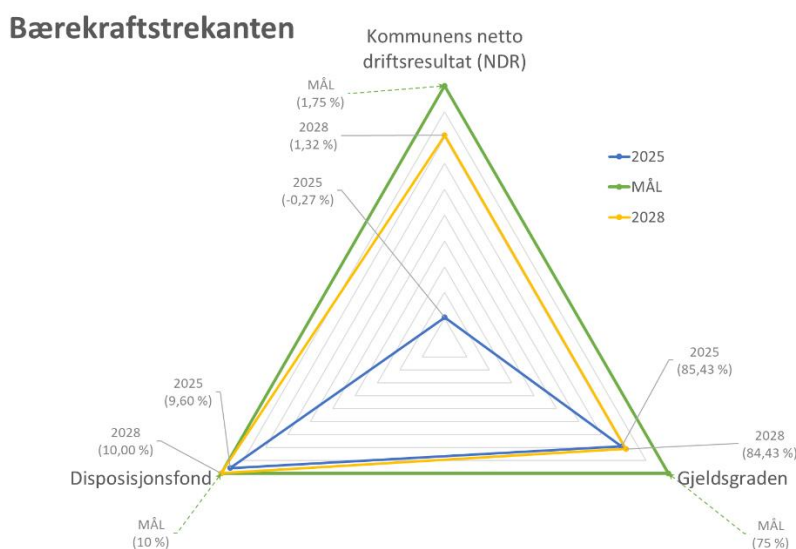


Gjeldsgraden inklusive vann- og avløpsinvesteringer (selvkost) er ett av parameterne som brukes til å sammenligne kommunene i KOSTRA. KOSTRA-tallet kan avvike noe fra tallene

over fordi KOSTRA korrigerer for ubrukte lånemidler (prosjekter hvor lånet er tatt opp, men ikke brukt til gjennomføring). I KOSTRA for 2023 hadde Lier en gjeldsgrad på 109,5 %, KOSTRA-gruppe 9 (som Lier er en del av) hadde en gjeldsgrad på 127,4 % og snittet for landet var på 111,5 %. Gjeldsgraden i Lier kommune vil altså være høy, sammenlignet med dagens situasjon i kommunesektoren, selv med utsettelsene av investeringer.

Bærekraftstrekanter

De tre vedtatte handlingsreglene er gjensidig avhengige av hverandre. Netto driftsresultat benyttes til å avsette til disposisjonsfond eller finansiering av investeringer. Lavere netto driftsresultat vil medføre mindre disposisjonsfond eller opptak av mer lån og økende gjeldsgrad. Disposisjonsfondet kan brukes til å finansiere investeringer for å redusere gjeldsgraden, eller dekke uforutsette driftsutgifter. Økende gjeldsgrad medfører høyere finanskostnader og påvirker derav netto driftsresultat. Dette kan illustreres som i figuren nedenfor:



For at økonomien skal være bærekraftig, bør arealet i trekanten ikke være mindre enn den grønne trekanten (handlingsreglene). For Lier kommune vil arealet være noe mindre i fireårsperioden, illustrert med den blå (2025) og oransje (2028).

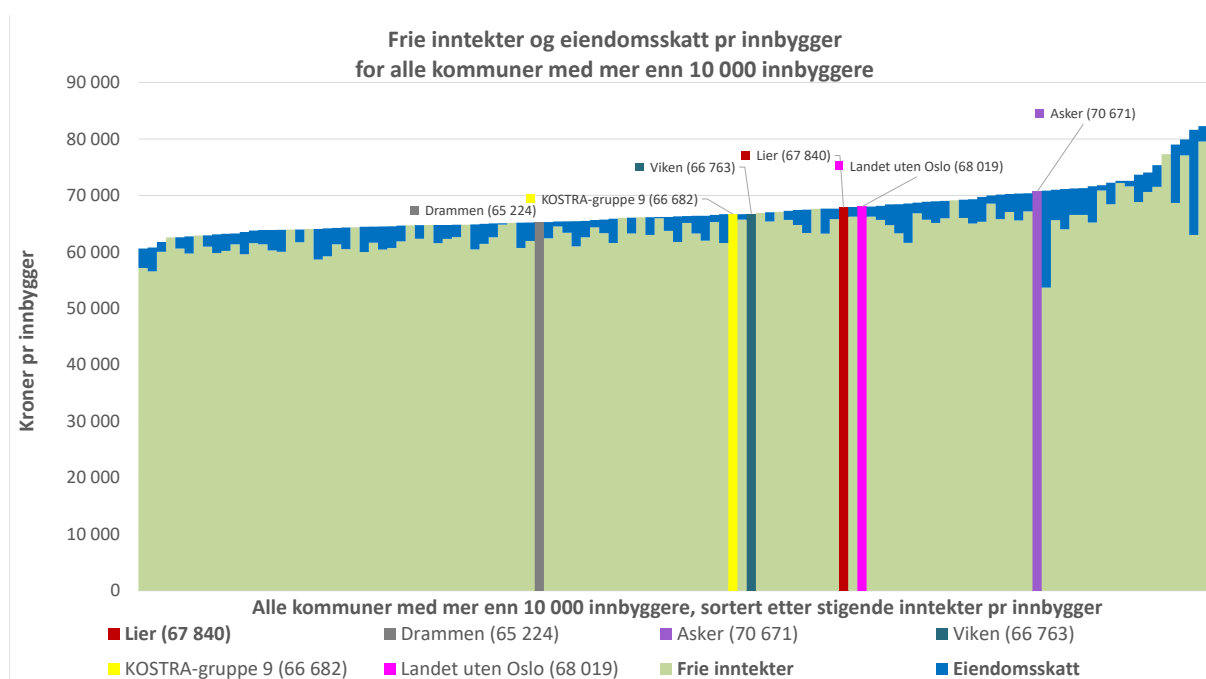
Sammenligning med andre kommuner (KOSTRA)

Lier sammenligner seg med andre kommuner for å vurdere kvalitet og kostnadsnivå i tjenestene. I målekortene er flere kvalitetsindikatorer benyttet, og der sammenligner vi oss med gjennomsnittet i landet. For kostnader som vi skal se på her i dette avsnittet, sammenligner vi oss med gjennomsnittet i landet (uten Oslo), nabokommunene våre Asker og Drammen samt gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9 og Viken. KOSTRA-gruppe 9 består av kommuner som ligner på Lier med hensyn til innbyggertall og inntekter per innbygger.

Frie inntekter

Kommunesektoren finansieres i hovedsak gjennom frie inntekter, det vil si rammetilskudd og skatteinntekter. Frie inntekter er avgjørende for økonomisk handlefrihet og utvikling av tjenestetilbudet i kommunen. Inntektene disponeres fritt uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover. Samlet utgjør disse inntektene om lag 71 % av Lier kommunes samlede inntekter.

Figuren under viser kommuner med mer enn 10 000 innbyggere sortert etter stigende frie inntekter, inkludert eiendomsskatt per innbygger (markert med blå farge), fra venstre mot høyre. Plasseringen til Lier er markert med rødt. Det er også markert plasseringene av KOSTRA-gruppe 9, Landet (uten Oslo), Viken, samt Asker og Drammen. Lier kommune har fortsatt lave frie inntekter i forhold til landsgjennomsnittet. Frie inntekter i Lier kommune utgjorde om lag 96 % av landsgjennomsnittet, til tross for at Lier hadde en skatteinngang som lå 10,7 % over landsgjennomsnittet. Inntektsutjevningsordningen i rammetilskuddet medfører at kommunen bare får beholde om lag 40 % av denne merinntekten.



Figur 25 Frie inntekter og eiendomsskatt per innbygger for alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere, kroner

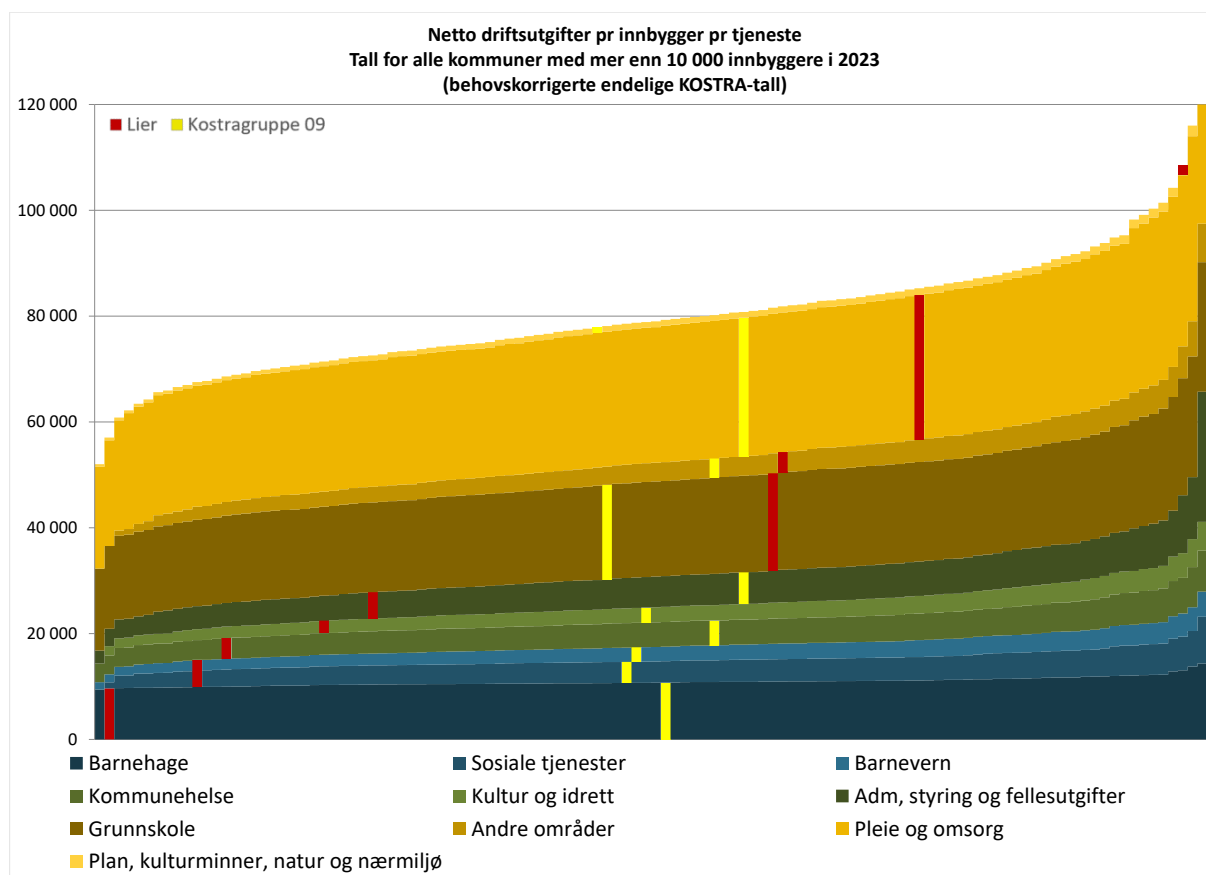
Kostnader til tjenestene per innbygger

Analysen opererer med tall per "behovskorrigert innbygger". Dette er et beregnet innbyggertall som er korrigert for ulikheter i befolkningssammensetning mellom kommuner. Denne korrigeringen innebærer at vi kan sammenligne nøkkeltall for tjenestene i kommuner med ulik alderssammensetning i befolkningen.

I tilfeller hvor netto kostnader er høyere i Lier enn andre kommuner, kan det komme av tre årsaker:

- Lier gir et mer omfattende tilbud til våre innbyggere enn andre kommuner gjør
- Lier produserer ikke tjenestene like rimelig som andre kommuner
- Lier har lavere brukerbetalinger enn andre kommuner

I figuren under ser vi på kostnadsnivå per behovskorrigert innbygger per tjenesteområde.



Figur 26 Behovskorrigerte netto driftsutgifter per innbygger og tjenesteområde, kroner



Behovskorrigerede kostnader per innbygger, kr	Lier	Kostragruppe 09	Viken	Drammen	Asker	Landet uten Oslo
Adm, styring og fellesutgifter	4 983	5 978	5 845	6 161	5 986	6 276
Barnehage	9 659	10 721	10 422	10 325	9 986	10 844
Grunnskole	18 428	17 834	16 986	15 650	17 024	18 015
Kultur og idrett	2 377	2 810	2 899	2 883	4 162	3 117
Kommunehelse	3 917	4 704	4 459	5 041	4 705	4 712
Pleie og omsorg	27 261	26 211	25 013	22 436	25 847	25 978
Sosiale tjenester	3 114	3 982	3 741	3 571	4 097	4 179
Barnevern	1 987	2 720	2 746	2 487	1 739	2 793
Plan, kulturminner, natur og nærmiljø	1 825	1 060	1 216	1 385	1 629	1 214
Andre områder	3 787	3 609	3 251	4 153	3 564	3 149
Brann og ulykkesvern	769	1 161	1 033	791	1 027	1 146
Kommunale boliger	412	288	363	942	529	378
Samferdsel	1 737	1 419	1 320	1 374	1 515	1 497
Næringsforv. og konsesjonskraft	23	-73	-224	228	-264	-735
Landbruk	287	144	152	243	179	140
Kirke	559	670	607	575	578	723
Totalt	77 338	79 627	76 579	74 092	78 740	80 278

Tabell 31 Behovskorrigerede netto driftsutgifter per innbygger og tjenesteområde, kroner

Mer om hva som ligger bak plassering for de største tjenesteområdene i Lier er kommentert i kapitlet for hvert tjenesteområde.

I totale utgifter per innbygger ligger kostnadsnivået i Lier 3 % lavere enn gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9.

Usikkerhet i budsjettforutsetningene

Det er flere usikkerhetsfaktorer knyttet til kommunens inntekter og utgifter i årene som kommer. Budsjettet er lagt ut fra de beste prognosene som forelå da budsjettet ble utarbeidet.

De største økonomiske risikofaktorene i handlingsprogrammet er følgende:

Sannsynlighet	Svært		1. Eldrebølgen			
	Meget			6. Budsjettoverskridelser	2. Pensjon	
	Sannsynlig		3. Klimaendringer 4. Flyktninger	7. Renter	9 Frie inntekter 5. Finansielle inntekter	
	Mindre			8. Uforutsigbare kostner	10 . Befolkningsvekst, renseløsning, fremdrift realisering av områdeplaner	
	Lite					
		Ubetydelig	Mindre	Moderat	Alvorlig	Svært alvorlig
Konsekvens						

1. Eldrebølgen: Lier er, som landet for øvrig, i en situasjon der antall eldre øker i større grad enn yngre innbyggere. Dette skaper et behov for å prioritere annerledes mellom kommunens brukergrupper. Det er også en nasjonal utfordring at vi vil få færre yrkesaktive bak hver pensjonist. Både nåværende og tidligere regjeringer har varslet at dette ikke kan kompenseres fullt ut gjennom inntektssystemet, og at kravet til effektivisering i kommunesektoren vil øke.
2. Pensjonskostnader: Pensjonskostnadene vil bli en økende utgiftspost i årene som kommer, som følge av at antallet pensjonister vil stige. Dette er en nasjonal utfordring som forventes å medføre økt krav til effektivisering i kommunesektoren generelt, men også i Lier kommune. Kommunene blir kompensert for endringer i kostnadsbildet gjennom innbyggertilskuddet i statsbudsjettet. Hvordan Lier kommune kommer ut av dette representerer en usikkerhet i budsjettforutsetningene.

I starten av september mottok kommunen oppdaterte prognoser fra KLP, som viser en kostnadsvekst på om lag 15 millioner kroner fra 2024 til 2025. Dette er vesentlig høyere enn det som ble lagt til grunn i kommuneproposisjonen. Her ble hele kommunesektoren kompensert med 0,2 mrd. kroner. Kommunedirektøren har ikke lagt inn den nødvendige økningen i pensjonskostnader i budsjettet, men forutsetter at dette blir kompensert i statsbudsjettet som blir lagt frem i oktober. Dette er derfor en vesentlig risiko som kommunedirektøren må komme tilbake til i tilleggssinnstillingen til budsjettet.

3. Klimaendringer: Klimaendringer kan medføre uforutsette kostnader til både forebyggende tiltak og utbedringer av skader som følge av hyppigere forekomster av styrtregn, jord- og steinskred ol.
4. Flyktninger: I handlingsprogrammet er det forutsatt at kostnadene for mottak av flyktninger fra Ukraina dekkes via statlige tilskudd. Erfaringene så langt er at tilskuddet har dekket de økte utgiftene. Tjenesten er nå etablert for å håndtere dagens nivå av mottak. Usikkerheten knytter seg til det og skulle nedskalere tilbudet når mottaket går ned. Det er usikkert hvordan anmodning om mottak blir framover.
5. Finansielle inntekter: Kommunen mottar i hovedsak utbytte fra Lier Everk Holding og Vardar. Utbytte mulighetene varierer sterkt med strømprisene. Utbyttet fra Vardar har variert fra 3,9 millioner kroner i 2021 til 19 millioner kroner i 2024. Variasjon i strømpris og innføring av grunnrenteskatt skaper en usikkerhet om fremtidige utbytter. Det er planlagt finansielle disposisjoner som vil kunne føre til høyere finansielle inntekter i kommunen fremover. Det pågår en prosess med å revidere eierstrategi og selskapsavtale for Vardar. Flere av disse risikoene vil bli avklart i løpet av 2025, og kan få betydning for størrelsen på et omstillingsprosjekt i 2026.
6. Budsjettoverskridelser: Virksomhetene har samlet hatt et merforbruk de siste årene. Også i 2024 meldes det om betydelige merforbruk. I 2024 ble det gjennomført et

omstillingsprosjekt med mange tiltak som skal implementeres i virksomhetene. Hvordan virksomhetene klarer å tilpasse seg rammene fremover innebærer en usikkerhet.

7. Renter: Uten budsjetttiltak ville denne risikoen ligget på rødt nivå. Risikoen er tatt ned, ved at kommunalbankens renteprognose er lagt til grunn for budsjettering av lån med flytende rente.

Det er usikkert hva renten vil bli fremover. Kommunen sikrer om lag halve lånegjelda med fastrenteavtaler. Dette har gitt forutsigbarhet i forhold til rentenivået på kommunens rentebærende investeringer. 400 millioner kroner av dagens fastrenteavtaler utløper imidlertid i handlingsprogramperioden, og må reforhandles. Disse avtalene er i dag svært gunstige i forhold til nåværende rentenivå. Det skal også tas opp lån til nye investeringer de neste årene. Fremtidige låneopptak er ikke rentesikret. Kommunedirektørens forslag om å utsette flere større investeringsprosjekter er et viktig risikoreduserende tiltak i forhold rentenivået fremover.

8. Uforutsigbare kostnader: Det har vært kostnadsvekst innen strøm, byggevarer, drivstoff, matvarer, lisenser ol. De økte prisene skaper usikkerhet og kan medføre budsjettavvik innenfor både drifts- og investeringsbudsjettet. Økte priser i markedet skal normalt kompenseres gjennom inntektssystemet (deflator).
9. Frie inntekter: Dette er kommunens største inntekstpost, og består av skatteinntekter fra innbyggerne, samt rammetilskudd fra staten. Det er vedtatt endringer i inntektssystemet for kommunene, som skal gjelde fra 2025. I revidert nasjonalbudsjett ble effekten av omlegging beregnet, og omleggingen ville for Lier kommune utgjøre om lag 2 millioner kroner i lavere årlige inntekter. Nye oppdaterte prognoser fra KS indikerer imidlertid at omleggingen vil gi Lier vesentlig lavere skatteinntekter fremover. Det ble orientert om dette i en melding til formannskapets møte i august. KS anslår virkningen for Lier kommune til mellom 10 og 20 millioner kroner årlig, men dette er svært usikre anslag. Utviklingen hittil i år indikerer også at det kan bli en betydelig svikt i skatteinntektene i inneværende år. Det er derfor økende usikkerhet rundt hva nivået på skatteinntektene blir fremover. De siste årene har anslaget for frie inntekter vært budsjettet 30 millioner kroner høyere enn statsbudsjettets anslag. Dette ble gjort på bakgrunn av flere års erfaring med at skatteinntektene oversteg statsbudsjettetets anslag. I årets forslag til budsjett for frie inntekter er skatt og rammetilskudd budsjettet i henhold til kommuneproposisjonens anslag, men det er ikke tatt høyde for KS sin oppdaterte prognose. Kommunedirektøren har altså i stor grad tatt høyde for usikkerheten rundt skatteinntekter, men det er fortsatt en vesentlig risiko.
10. Befolkningsvekst, renseløsning, fremdrift realisering av områdeplaner: Befolkningsvekst skaper økte inntekter til kommunen, men for å oppnå veksten må det gjennomføres betydelige investeringer i infrastruktur. I beslutningsgrunnlaget er

fjordbyen skjøvet ut i tid og befolkningsveksten er tilpasset dette. Kommunen er i dag pålagt byggestopp i store deler av kommunen fordi kommunen er i brudd mht. rensekravene ved Linnens renseanlegg. Dette vil påvirke befolkningsveksten.

Hvor kommer pengene fra og hva brukes de til?

Inntekter



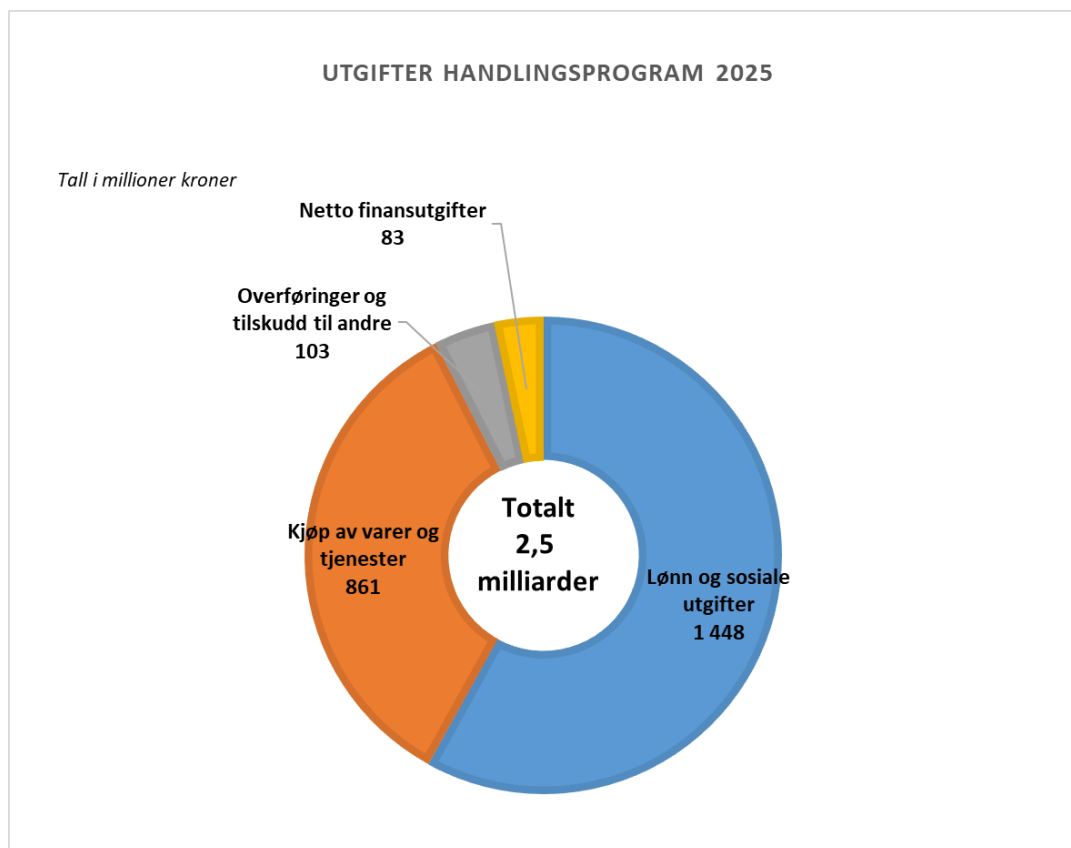
Totalt er det budsjettet inntekter på 2,5 milliarder kroner i 2025. 83 prosent av inntektene består av skatt og rammetilskudd. Dette blir betegnet som kommunens frie inntekter.

Andre tilskudd fra staten er i hovedsak integreringstilskudd og rentekompensasjonsordninger.

Overføring og tilskudd fra andre består av syke- og svangerskapsenger, tilskudd for ressurskrevende tjenester, refusjon for merverdiavgift, refusjon for finansutgifter fra selvkost samt diverse andre tilskudd.

36 % av brukerbetalinger er på utvalgsområde oppvekst og 64 % på helse, omsorg og velferd. Salgs- og leieinntekter består av gebyrinntekter fra bygg, geodata og plan, framleie fra boligkontoret, billettinntekter fra kultur og diverse mindre salgsinntekter.

Utgifter

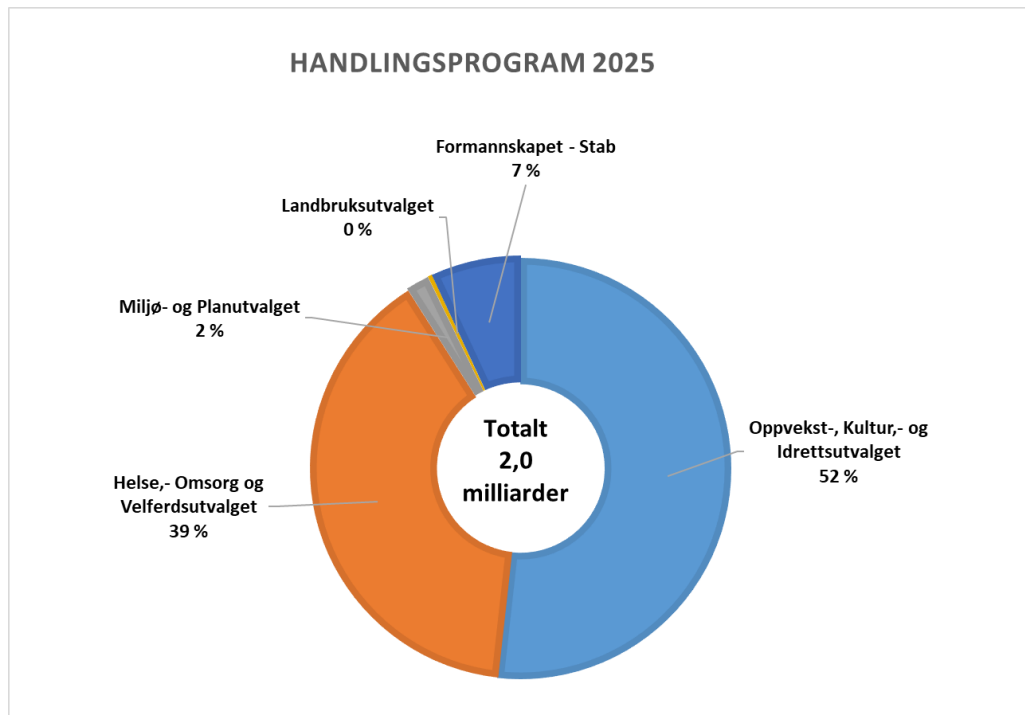


Totalt er det budsjettet med 2,5 milliarder i utgifter. Lønn og sosiale utgifter er den største utgiftsposten i kommunen.

Av kjøp av varer og tjenester utgjør 58,4 % kjøp som erstatter kommunale tjenester. De største postene er tilskudd til private barnehager, vedrift, brannvesen, legevakt, driftstilskudd til fastleger og fysioterapeuter, kjøp av eksterne omsorgstjenester og internhusleie til Lier eiendomsselskap KF.

De største overføringsutgiftene er merverdiavgift, sosialhjelp, barnevern, bostøtte og overføringer til kirken.

Fordeling på tjenesteområdene



Hovedutvalgene/tjenesteområdene har en netto ramme (utgifter fratrasket inntekter) på 2 milliarder kroner. 91 % går til OKI- og HOV-områdene.

I oversikten er rammer på fellesområdet (finansutgifter) holdt utenfor.



Budsjettforslaget oppsummert

Kommunedirektørens beslutningsgrunnlag gir følgende økonomiske rammer i økonomiplanperioden:

Tall i 1000 kr	Regnskap 2023	Oppr. bud. 2024	Handlingsprogram			
			2025	2026	2027	2028
Sentrale inntekter						
Inntekter finans Vann og avløp	-59 084	-73 806	-59 293	-64 614	-75 388	-87 224
Eierbidrag fra Lier Eiendom KF	-60 549	-62 747	-62 747	-62 747	-62 747	-62 747
Skatt på inntekt og formue	-1 195 751	-1 287 122	-1 285 365	-1 285 365	-1 285 365	-1 285 365
Ordinært rammetilskudd	-735 412	-778 233	-779 735	-791 856	-824 595	-854 405
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-91 857	-33 848	-33 848	-33 848	-33 848	-33 848
Sum Sentrale inntekter	-2 142 653	-2 235 756	-2 220 988	-2 238 430	-2 281 943	-2 323 589
Sentrale utgifter						
Lønnsreserve	-2 233	48 472	-99	-99	-99	-99
Overføring Kirken	15 848	15 573	15 573	15 573	15 573	15 573
Brannvesen	77	24 698	25 326	25 326	25 326	25 326
Pensjon, premieavvik og amortisering	-128 610	-42 807	-42 807	-42 807	-42 807	-42 807
Annet	472	300	300	300	300	300
Sum sentrale utgifter	-114 446	46 236	-1 707	-1 707	-1 707	-1 707
Fordelinger på utvalg						
Oppvekst-, Kultur,- og Idrettsutvalget	1 037 356	1 017 387	1 052 357	1 036 618	1 029 085	1 028 547
Helse,- Omsorg og Velferdsutvalget	851 805	778 056	798 086	814 210	838 093	863 937
Utvalget for miljø- og plan	54 088	42 625	36 277	34 799	34 120	34 920
Utvalg for landbruk og næring	9 208	7 584	6 807	5 674	8 040	8 040
Formannskapet - Stab	129 975	127 789	139 812	142 186	140 620	138 282
Fellesområdet - Kommunale foretak og fellesposter	60 038	51 961	50 110	50 670	51 485	51 775
Sum netto rammer utvalg	2 140 841	2 025 402	2 083 450	2 084 158	2 101 444	2 125 502
<i>Herav utgifte til avskrivning finans og avsetning</i>	<i>1 630</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Brutto driftsresultat	-114 628	-164 118	-139 245	-155 979	-182 206	-199 794
Netto finansutgifter og inntekter						
Utbytte	-40 620	-42 914	-60 000	-63 000	-63 000	-63 000
Renteinntekter	-43 404	-21 368	-38 220	-33 563	-32 484	-32 484
Renteutgifter, prov. og andre fin.utgifter	97 471	99 847	129 746	127 291	128 673	131 721
Avdrag på lån	94 668	96 289	114 354	118 164	125 037	129 254
Finansutgifter i tjenesteområdene	260	0	0	0	0	0
Sum Netto finansutgifter og inntekter	108 375	131 854	145 880	148 892	158 226	165 491
Netto driftsresultat	-6 513	-32 264	6 635	-7 087	-23 980	-34 303
Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner						
Bruk av ubundet avsetning	-151 875	0	-6 635	0	0	0
Til ubundne avsetninger	10 885	8 264	0	7 087	8 993	4 223
Overført til investering	147 503	24 000	0	0	14 987	30 080
Sum Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner	6 513	32 264	-6 635	7 087	23 980	34 303
Årsoverskudd/underskudd	0	0	0	0	0	0

I de neste kapitlene blir de ulike komponentene fra sentrale inntekter og utgifter og finanspostene beskrevet. Fordelingen til utvalgene er omtalt i detalj under hvert enkelt utvalg.

Inntekter finans vann og avløp

Denne posten er tilbakeføring av kapitalkostnader for investeringer innen vann og avløp, til kommunen, slik at renter og avdrag for selvkostfinansierte investeringer belastes selvkostområdene og ikke kommunekassen. Posten er nedjustert som følge av forsinket gjennomføring av bevilgede prosjekter. Dette gjelder spesielt bevilgningen til felles avløpsløsning med Drammen og Asker kommuner.

Eierbidrag fra Lier eiendom KF

Kapitalkostnader for kommunens bygg er innarbeidet i husleiekostnaden som belastes utvalgsområdene. Kapitalkostnadene refunderes til kommunen gjennom denne inntektsposten. Refusjonen skal dekke kommunens betaling av faktiske renter og avdrag.

Frie inntekter (skatt og rammetilskudd)

Frie inntekter består av skatt fra innbyggerne og rammetilskudd fra staten, og er kommunens hovedinntektskilde.

Regjeringen la i kommuneproposisjonen for 2025 opp til en realvekst i frie inntekter på 5 milliarder kroner i 2025 for kommunene. Demografikostnadene er beregnet til 2,5 milliarder kroner og veksten i pensjonskostnader er kompensert med 0,2 milliarder kroner.

Nytt inntektssystem

Som en del av kommuneproposisjonen la regjeringen fram forslag til nytt inntektssystem for kommunene. Dette er nå vedtatt av stortinget. Ett av målene med revisjonen er å utjevne økonomiske forskjeller mellom kommunene, slik at kommunene er i stand til å tilby likeverdige tjenester i hele Norge. Det nye inntektssystemet omfordeler skatteinntekter for å oppnå likere forutsetning for å levere tjenester. Det er også gjort en oppdatering av kostnadsnøklerne for utgiftsutjevningen i rammetilskuddet. Se melding nr. 57/2024 til kommunestyret som orienterer om endringene.

Omleggingen består blant annet i at skatt på utbytte tas ut av skattegrunnlaget til kommunene og andelen av formueskatten halveres. Endringen i formuesskattens andel fases inn over to år. Kommunene skal i stedet få mer av den ordinære inntektsskatten. De kategoriene av skatt som tas ut av inntakssystemet er de kategoriene som har vært vanskelig å prognostisere, og som i stor grad har stått for merinntektene til kommunesektoren de siste årene.

I nytt inntektssystem er utjevningen av skatteinntekter mellom kommunene økt. Inntektsutjevningsordningen fungerer slik at kommuner med hørrere skatteinntekter enn

gjennomsnittet blir trukket deler av merskatten i rammetilskudd og kommuner under gjennomsnitt får økt rammetilskudd.

Kommuner med høyere skatteinntekt enn landsgjennomsnittet må i nytt system dele 64 prosent (tidligere 60 prosent) av skatten over snittet med kommuner som ligger under snittet. Alle kommuner trekkes også for å kompensere kommuner med spesielt lave inntekter, slik at disse får minst 95 prosent (tidligere 90 prosent) av landsgjennomsnittet.

Skatteinntektene i Lier har ligget ca. ti prosent over landsgjennomsnittet, og vår kommune blir dermed trukket gjennom inntektsutjevningsordningen.

Effekten av endringene i inntektssystemet ble beregnet slik for Lier kommune i kommuneproposisjonen:

1000 kr	Beløp	Kr per innb.
Kostnadsnøkkel og tabell C	-7 675	-271
Regionalpolitiske tilskudd	-734	-26
Skatt og inntektsutjevningen	-2 206	-78
Toppfinansierings-ordningen	4 844	171
Samlet før vekst og tapskompensasjon	-5 771	-204
Vekst fordelt etter inntektsnivå, taps-kompensasjon	7 733	273
Samlet med vekst og tapskompensasjon	1 963	69

Beregningen tilsa altså at Lier kommune samlet ville tjene 1,963 millioner kroner på omleggingene av inntektssystemet. Når demografiveksten ble lagt til, viste beregningene at Lier kommune ville få en vekst i frie inntekter på 16,2 millioner kroner fra nivået som er prognostisert for 2024.

I slutten av juni publiserte KS en ny versjon av sin prognosemodell for skatt og rammetilskudd. I denne modellen er det benyttet nye tall fra skatteoppgjøret for 2022. I denne prognosen er frie inntekter for Lier kommune nedjustert med 20 millioner kroner for 2025 og 10 millioner kroner for 2026 i forhold til kommuneproposisjonen. Årsaken til nedjusteringen er at det er blitt brukt oppdaterte tall for kommunenes utbytteskatt og formuesskatt. KS understreker at disse prognosene er svært usikre, og at det er vanskelig å forutsi den fulle effekten av denne omleggingen i inntektssystemet.

Kommunedirektøren ser at nivået på utbytteskatten som er benyttet i den første beregningen er 85,2 millioner kroner for Lier, mens i den nyeste beregningen var nivået på utbytteskatten 150,5 millioner kroner. Dette tyder på at nivået på utbytteskatten har vært økende i Lier kommune de siste årene, og at den beregningen som departementet har gjort, basert på nivået i 2020-ligningen er for optimistisk for Lier kommune. Det er, etter kommunedirektørens vurdering, bekymringsfullt at stortinget har vedtatt en så omfattende

omlegging av inntektssystemet hvor omfordelingseffektene mellom kommunene er så usikre som i denne saken.

Budsjettering av frie inntekter i Lier kommune

I HP 24-27 ble det lagt inn et budsjett for frie inntekter som lå 30 millioner kroner høyere enn anslaget i statsbudsjettet. Lier kommune har fulgt denne praksisen i flere år, på bakgrunn av erfaring med betydelige merinntekter fra skatt til kommunesektoren. Skatteinngangen for Lier har så langt i år vært lavere enn budsjettert, og i prognosen per juli anslår kommunedirektøren en mindreinntekt for de frie inntektene på 20 millioner kroner i 2024.

I kommunedirektørens forslag til budsjett er frie inntekter budsjettert i henhold til beregningen i kommuneproposisjonen, uten at det er lagt inn 30 millioner kroner ekstra, slik som de siste årene. Dette innebærer at budsjettet ligger 20 millioner kroner høyere enn KS sin siste prognose for 2025 og 10 millioner kroner høyere for 2026.

Andre overføringer og tilskudd fra staten

Generelle statstilskudd

Kommunen mottar følgende kompensasjonstilskudd knyttet til investeringer:

- Rentekompensasjon for skolebygg (husbankrente).
- Kompensasjon for boliger og institusjoner, eldresatsingen (husbankrente).
- Kompensasjon for boliger, opptrappingsplanen for psykisk helse (husbankrente).
- Kompensasjon for investeringer i kirkebygg (husbankrente).

Beslutningsgrunnlaget er oppdatert med beregninger basert på forventet rentenivå og endringer i avskrivningsgrunnlaget.

Integreringstilskudd

Det er lagt opp til at endringer i ordinært integreringstilskudd justeres mot forventede endringer i kostnader på tjenesteområdet. Dette vil variere fra år til år med antallet flyktninger som kommer til kommunen. De siste to årene har vært preget av vesentlig høyere flyktningmottak grunnet krigen i Ukraina. Det har vært nødvendig å øke bemanningen midlertidig på flere områder. De økte utgifter har blitt kompensert med økt integreringstilskudd gjennom året. Det er usikkert hvordan situasjonen blir i 2025.

Refusjon for ressurskrevende tjenester

Det er en egen refusjonsordning knyttet til kommunens mest ressurskrevende brukere.

Staten refunderer 80 prosent av lønnsutgiftene over en egenandel. Tilskuddet er budsjettert på virksomhetene som mottar tilskudd og er en del av netto rammer.

I revidert nasjonalbudsjett signaliserte regjeringen en omlegging av ordningen. Egenandelen vil bestå av to elementer, en del som baserer seg på kommunens gjennomsnittlige kostnader og en del som er gjennomsnittlige kostnader for landet. Det er også en omlegging av ordningen med kompensasjon for psykisk utviklingshemmede. Hvordan dette slår ut samlet er fortsatt svært usikkert. Dette vil bli hensyntatt i tilleggsinnstillingen når det foreligger mer informasjon.

Sentrale utgifter

Lønnsreserve

Posten er budsjettering av avsetning til å dekke årets lønnsoppgjør. Etter lønnsoppgjøret blir midlene fordelt til virksomhetene for å kompensere for økte lønnsutgifter. Postene er foreløpig ikke lagt inn i budsjettet for 2025, fordi lønns- og prisvekst blir kompensert til kommunene i statsbudsjettet som legges frem i oktober. Kommunedirektøren vil derfor komme tilbake til denne posten i tilleggsinnstillingen.

Overføring kirken

Overføringen til kirken foreslås å ligge på samme nivå som i 2024.

Brannvesen

Rammene til brannvesenet for 2025 er justert for tilleggsbevilgning gitt i 1. tertialrapport i år, samt nedjustert med 0,5 % i forventet effektiviseringsuttak.

Pensjon, premieavvik og amortisering

Pensjonspremien belastes virksomhetenes budsjetter. Denne sentrale posten er en justering av pensjonskostnaden for årets premieavvik og amortisering av tidligere års premieavvik.

Kommunen betaler årlig inn pensjonspremie til sine pensjonsleverandører. Samtidig beregnes en netto pensjonskostnad på grunnlag av kriterier fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Den beregnede pensjonskostnaden har frem til nå vært lavere enn hva kommunen betaler i pensjonspremie. Differansen mellom innbetalt premie og netto pensjonskostnad betegnes som premieavvik, og skal inntekts- eller utgiftsføres i regnskapet.

Premieavviket er innført for at kommunene skal få en jevnere utvikling av pensjonskostnader ført i regnskapet. Premieavviket det enkelte år fordeles over sju år. Ordningen med å utgiftsføre et lavere beløp enn vi betaler, kan medføre en likviditetsutfordring for kommunene. Det fører også til at kommunene skyver deler av regnskapsføringen av pensjonskostnadene ut i tid.

Det er forventet at pensjonskostnadene vil øke. De siste beregningene fra KLP viser en økning på rundt 15 millioner kroner fra inneværende år. Dette er vesentlig høyere enn den signaliserte kompensasjonen i kommuneproposisjonen. Det er ikke lagt inn noen endring av budsjettet til å dekke økte pensjonskostnader. Kommunedirektøren forventer at det må gis kompensasjon for en så stor kostnadsvekst gjennom statsbudsjettet, men dette representerer en betydelig risiko i forslaget til budsjett, som kommunedirektøren vil komme tilbake til i tilleggsinnstillingen.

Fordelinger på utvalg

Se det enkelte utvalg.

Netto finansutgifter og inntekter

Utbytter og selskapsverdier

Kommunen mottar i hovedsak utbytte fra Vardar AS og Lier Everk Holding AS. I inneværende år fikk kommunen i tillegg et utbytte fra Drammen havn AS.

Kommunen har også 55 % eierskap i EIDOS AS som er en betydelig grunneier i Fjordbyen. I aksjonæravtalen for Eidos er det avtalefestet at selskapet ikke skal gi utbytte til sine eiere så lenge Fjordbyen er under utvikling. Eidos representerer likevel betydelige verdier for kommunen.

Mottatte utbytter fra selskapene i 2024 er som følger:

- Vardar AS: 19 millioner kroner
- Lier Everk Holding AS: 20 millioner kroner
- Drammen havn AS: 0,9 millioner kroner

Størrelsen på utbyttene fra energiselskapene avhenger i stor grad av strømprisene. Innføring av grunnrenteskatt kan påvirke fremtidige utbytter negativt. Høye strømpriser i 2023 medførte ekstraordinært høyt utbytte i 2024.

Det pågår en prosess blant eierkommunene til Vardar AS for å revidere eierstrategien. Dette vil kunne medføre endrede forutsetninger når det gjelder størrelsen på fremtidige utbytter.

Følgende er lagt inn i handlingsprogrammet når det gjelder utbytte og årlige avkastning fra kommunens finansielle verdier:

Tall i hele millioner kr.	2024	2025	2026	2027	2028
Utbytte og annen avkastning	42,9	60	63	63	63

Renteinntekter

Renteinntekter er budsjettert i henhold til kommunalbankens forventede rentebane.

Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter

Den flytende renten er definert som rente fastsatt for inntil ett år frem i tid. Tabellen nedenfor viser nivået på flytende rente i Kommunalbankens siste renteprognose, som er lagt til grunn i handlingsprogrammet for 2025. På linje 2 i tabellen vises rentebanen som ble lagt til grunn i fjorårets handlingsprogram.

	2025	2026	2027	2028
Prognose for flytende rente HP 25-28	4,74 %	4,18 %	3,97 %	3,90 %
Prognose for flytende rente fra HP 24-27	4,20 %	3,85 %	3,70 %	
økning i rentebane	0,54 %	0,33 %	0,27 %	

Om lag 60 % av kommunens låneportefølje hadde per 30.04.2024 fast rente i form av fastrentelån eller SWAP-avtaler (rentebytte avtaler). Flere fastrenteavtaler løper imidlertid ut i løpet av 2025 og 2026. Rentekostnaden i budsjettet tar høyde for inngåtte fastrenteavtaler. Ellers er renten på eksisterende og nye lån budsjettert i henhold til kommunalbankens prognose.

Konsekvenser av 1 prosent høyere rente:

Konsekvensen av 1 % høyere flytende rente hele året i 2025 er cirka 13 millioner kroner. Denne effekten øker utover i fireårsperioden, fordi rentesikringer går ut og fordi kommunen vil ta opp mer gjeld enn den betaler ned.

Avdrag på lån

Avdrag er budsjettert i henhold til kommunelovens krav til minste tillatte avdrag.

Andre budsjettforutsetninger

Deflator – lønns- og kostnadsvekst

Kommunene blir i inntektssystemet kompensert for en beregnet kostnadsvekst (deflator). Deflatoren er et uttrykk for kommunens forventede økning i utgifter, og består av lønnsvekst (utgjør cirka 2/3) og prisvekst (utgjør cirka 1/3).

Deflatoren som legges til grunn i inntektssystemet kommer i regjeringens forslag til statsbudsjett 7. oktober, og vil øke de frie inntektene. Siden deflator ikke er kjent blir pris, lønnsvekst og deflatorens endring av de frie inntektene innarbeidet i tilleggsinnstillingen til handlingsprogrammet.

Priser og gebyrer

I handlingsprogrammet vil generelle priser og gebyrer justeres for deflator, tilsvarende et estimat på kommunens kostnadsvekst. Det er også vedtatt en ekstraordinær gebyrøkning på 1,0 % i vedtatt omstillingsprogram. Priser og gebyrer beregnes og tas inn i tilleggssinnstillingen etter at deflatoren er kjent i statsbudsjettet.

Det er noen unntak hvor prisene ikke styres av deflator, og det er priser og gebyrer som er styrt av regelverk eller selvkostprinsipp. Alle satser vil bli lagt inn i en oversikt i vedlegg 4 «Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger» (kommer i tilleggssinnstillingen).

Huseiergebyrer – selvkostområdene

Lier kommune har valgt å fullfinansiere alle kommunens kostnader innen vann, avløp og feiing gjennom huseieravgifter. Avgiftsgrunnlagene består av både kapitalutgifter og driftsutgifter. Renovasjon er et lovpålagt selvkostområde.

Selvkostprinsippet betyr:

- Inntektene fra gebyrene skal kun dekke kostnadene kommunen har for tjenesten.
- Hvis inntektene er høyere enn faktiske kostnader settes disse av på en egen konto (fond) som kun kan brukes til å dekke kostnader i de kommende år. Hvis inntektene er lavere enn kostnadene hentes det penger fra fondet.
- Kommunen fører et eget selvkostregnskap på disse tjenestene som sikrer at gebyrene ikke går til andre tjenester.

Det er flere forhold som påvirker kommunens kostnader på disse områdene. Drift av tjenestene, vedlikehold av utstyr/anlegg og renter og avskrivninger på investeringer. I utarbeidelsen av gebyrene er noe av målet å få en jevn prisutvikling.

Gebyrutvikling og fond:

Noe av utfordringen med gebyrene er at kostnadene kan svinge mye fra år til år. Satsene utarbeides derfor utfra forventet utvikling. Derfor vil gebyrinntektene i noen år være høyere enn de faktiske kostnadene. Overskudd fra år med lavere kostnader enn inntekter brukes i år hvor kostnadene øker mye. Med denne ordningen unngår en at prisene settes ned ett år, for så å øke mye neste år. Kommunen kan heller ikke bygge opp for store fond, og inntekter som er satt av på fond må brukes innen fem år.

Forslag til gebyrer

Satsene vedtas i egen sak. Oversendt dokumentasjon fra selskapene legges frem som egen sak parallelt med handlingsprogrammet. Gebyrene er ikke klare til kommunedirektørens beslutningsgrunnlag, men vises i tilleggssinnstillingen til HP og i egen sak.

Investeringer, gjeld og finansutgifter

Det er planlagt investeringer, eksklusive vann og avløp, på 716 millioner kroner i handlingsprogramperioden. 177 millioner av disse er i 2025. For vann og avløp er det i tillegg planlagt investeringer på 689 millioner kroner i perioden. 72 millioner av disse er i 2025.

I tillegg er det budsjettet med opptak av 100 millioner i startlån. Dette er lån i Husbanken som videreformidles som startlån til innbyggere i kommunen. Opptak av startlån har vært en fast årlig ramme de senere årene. Disse videreformidlingslånene er ikke medtatt i kommunens oversikter over låneopptak og gjeldsgrad.

Totaloversikt over kommunens investeringsportefølje ses i vedlegg 1 til handlingsprogrammet.

Tabellen nedenfor viser sum av investeringer per år i økonomiplan-perioden og graden av egenkapital-finansiering. Beløpene er eksklusive selvkostinvesteringer og startlån.

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028	Totalt
Investeringer inkl. mva (eks. selvkostområdene)	177 275	146 325	159 225	233 325	716 150
Egenfinansiering av investeringer	0	0	14 987	30 080	45 067
Sum	0,0 %	0,0 %	9,4 %	12,9 %	6,3 %

Egenfinansiering av investeringer beregnes i forhold til investeringer som ikke er en del av selvkostfinansieringen (vann og avløp) og inklusiv refusjon for merverdiavgift (mva.).

Utvikling i lånegjeld

Figuren nedenfor viser utviklingen i kommunes gjeldsportefølje inkludert selvkostområdene.

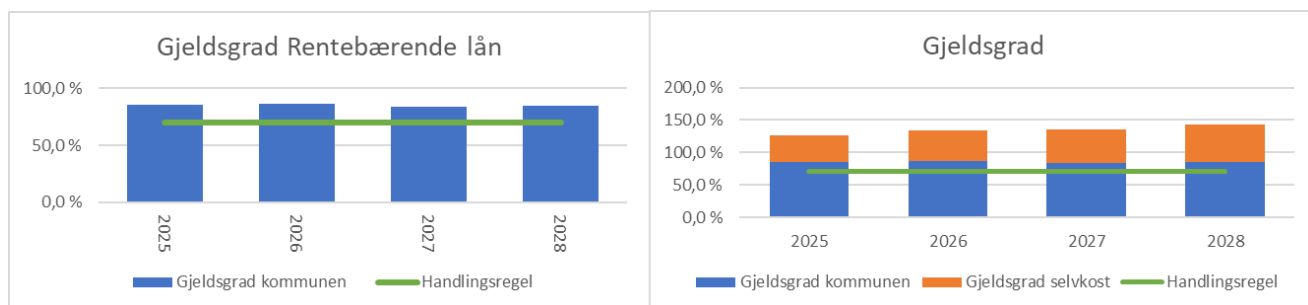
Tall i mill kr.	2025	2026	2027	2028	Totalt
Gjeld pr. 01.01	2 773 876	2 875 915	3 059 984	3 172 912	
Opptak av lån*	216 393	302 233	237 966	384 153	1 140 745
Avdrag	-114 354	-118 164	-125 037	-129 254	-486 809
Ny lånegjeld	2 875 915	3 059 984	3 172 912	3 427 812	
Endring i lån	3,7 %	6,4 %	3,7 %	8,0 %	24 %

Det planlegges å ta opp 1,1 milliarder kroner i lån til investeringsprosjekter i perioden. Av dette er 689 millioner kroner (60,4 %) knyttet til selvkostområdet vann og avløp. Lånegjelden øker i perioden med 653 millioner kroner, tilsvarende 24 % økning fra nivået i 2024.

Lier planlegger i tillegg å ta opp inntil 100 millioner kroner årlig i formidlingslån gjennom startlånsordningen til Husbanken.



Med denne profilen vil kommunen få følgende utvikling i gjeldsgraden for rentebærende lån og total låneportefølje (ekskl. formidlingslån):





Lier kommune

VEDLEGG



Vedlegg 1 – Oversikt over investeringsprosjektene

4 årig investeringsplan HP 25-28

Nedenstående tabell baserer seg på allerede vedtatt 10 års plan fra forrige handlingsprogram, representert ved svart tekst.

Røde tall er nye innspill eller endringer/flyttinger sammenlignet med den vedtatte 10 års planen.

Tidligere bevilget beløp vises kun for de avsluttende prosjektene. Tidligere bevilget beløp på løpende prosjekter sees i tidligere handlingsprogram. "xxxx" betyr at prosjektet ikke har blitt tildelt et dedikert prosjektnummer ennå.

Tall i 1000 kr.

nr.	Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 25-28	2025	2026	2027	2028
	Lier Kommune								
	Sykehjem								
1	9450 Utstyr institusjonskjøkken	løp.			400	100	100	100	100
2	9575 Nøstehagen - Senger og møbler	avsl.	1 041	691	350	350			
3	8603 Lierlegene - Utstyr sårklinikk	avsl.	450	200	250	250			
	Idrett/friluftsliv								
4	8410 Anleggsplan idrett/friluftsliv	løp.			3 000	1 000	1 000	1 000	1 000
5	8410 Anleggsplan idrett/friluftsliv	løp.				-1 000			
6	5356 Maskininvesteringer	løp.			2 000	500	500	500	500
7	5360 Ny løypemaskin på Tranby	avsl.	2 810	2 810	0	2 500			
8	5360 Ny løypemaskin på Tranby	avsl.				-2 500			
9	9495 Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	løp.			3 248	812	812	812	812
10	8588 Universelt utformet badebenge + oppgraderinger uteområder ved Engersand	avsl.	0		0	2 500			
11	8588 Universelt utformet badebenge + oppgraderinger uteområder ved Engersand	avsl.				-2 500			
12	8587 Restaurering og sikring av bruer jernbanelinja Reistad-Gullaug	avsl.	500		500		500		
	Kultur								
13	8539 Opprusting av uteanlegg ved skoler mm	løp.			4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
14	xxxx Rehabilitering av 7-er (liten 9-er) kunstgressbane Stoppen idrettspark	avsl.	4 000		4 000	4 000			
	Kirke/gravlunder								
15	8409 Kirkeinvesteringer	løp.			13 036	3 259	3 259	3 259	3 259
16	8438 Kirkegårder	løp.			3 896	974	974	974	974
	Kart og oppmåling								
17	9520 Kartverk	løp.			600			600	
	Stedsutvikling								
18	8569 Forsterket satsing kollektiv, gange og sykkelveier.	avsl.	20 000	15 000	5 000	5 000			
	Tranby								
19	9590 Tranby idrettshall, 2 håndballflater og servicebygg	avsl.	5 000	5 000	0	108 000	105 000		
20	9590 Tranby idrettshall, 2 håndballflater og servicebygg					-108 000	-105 000		
21	8580 KS Tranby senter - rehabilitering/ny skole - ref 3.17 og 3.21	avsl.	8 000	8 000	0	2 000	250 000	300 000	
22	8580 Flyttes til senere i 10 års perioden					-2 000	-250 000	-300 000	
23	xxxx Torgløsning Tranby	avsl.	50 000		50 000				50 000
	Fjordbyen								
24	8584 Fjordbyen - skole, idrettshall og infrastruktur	avsl.	200 000	200 000	0			7 650	100 000
25	8584 Fjordbyen - skole, idrettshall og infrastruktur							-7 650	-100 000
26	8702 Gilhus gård - Oppgradering og videreutvikling av eiendommen	avsl.	15 000	5 000	10 000	10 000			
	Lierbyen								
27	xxxx Utbygging av infrastruktur i Lierbyen	avsl.			50 000				50 000
28	xxxx Utbygging av infrastruktur i Lierbyen	avsl.			0		25 000		-25 000
	IKT-tjenester								
29	8200 Digitalisering inklusiv velferdsteknologi	løp.			24 000	6 000	6 000	6 000	6 000
30	8201 Datautstyr - Trådløs nettverk				8 000	8 000			
	Annet								
31	8004 Egenkapital KLP	løp.			15 000	3 750	3 750	3 750	3 750
32	8004 Egenkapital KLP				1 520	380	380	380	380
33	xxxx Utstyr Legekontor	Avsl	100		100	100			
34	xxxx Utkjøp av leasingbil hjemmetjensten	Avsl	350		350	350			
	Totalt Lier Kommune				199 250	44 825	43 275	18 375	92 775

Forklaring:

- 1 Løpende bevilgning til utstyr til institusjonskjøkken videreføres som i tidligere handlingsprogram.
- 2 Oppgradering av inventar i alle stuer på Nøstehagen. Det gamle møblelementet er utslitt.
- 3 Kamera og skjermer for overføring av bilder av sår til sårklinikk.
- 4 Løpende bevilgning til gjennomføring av kommunedelplan for idrett/friluftsliv.
- 5 Med referanse til punkt 4: Kommunedirektøren har sett et behov for en kritisk vurdering av alle investeringer grunnet den høye gjeldsgraden. Flere av prosjektene fra tidligere handlingsprogram blir derfor nedjustert. Dette prosjektet har 2,4 millioner kroner i ubrukte midler fra tidligere år, som kommer i tillegg til bevilgningene for 2026-28.
- 6 Løpende ramme for maskininvesteringer til park og idrett.
- 7 Det er behov for utskiftning av en stor løypemaskin for å kunne opprettholde kapasiteten til å drifte løypenettet med god og sikker standard.
- 8 Med referanse til punkt 7: Prosjektet ble løst med finansiering fra ubundet investeringsfond og fra et annet prosjekt i 2024. Vedtatt i 1. tertial 2024.
- 9 Løpende investering til oppgraderinger og videreutvikling av friområder og turstier videreføres.
- 10 Anleggsplan for fysisk aktivitet, friluftsliv og idrett 2022-26 tiltak 9 av 10: Etablere universelt utformet badebenge på minst en av badeplassene som driftes av kommunen. En hensiktsmessig plassering av denne vil være mellom friområdet og boligområdet på Engersand. Investeringen inkluderer terrengjusteringer og andre nødvendige tiltak for å oppgradere dette uteområdet i tillegg til innkjøp og etablering av selve bingen. Totalkostnad 2 500 000 kroner. Det forventes 800 000 kroner i spillemidler til prosjektet.
- 11 Med referanse til punkt 10: Kommunedirektøren har sett et behov for en kritisk vurdering av alle investeringer grunnet den høye gjeldsgraden. Dette prosjektet foreslås tatt ut av investeringsbudsjettet.
- 12 Det gjenstår arbeid med å restaurere og sikre flere gamle jernbroer over den gamle jernbanelinja der stier og adkomst til skogen bak linja gir tilgjengelighet for beboere nedenfor linja. Tiltaket vil sikre fortsatt god tilgjengelighet, og være nødvendig for å trygge sikkerheten ved bruk og ivaretagelse av kulturminnene disse broene representerer.
- 13 Kultur og fritid har ansvar for og ressurser til det daglige, enkle drifts- og vedlikeholdsarbeidet på lekeplassutstyr ved skoler og barnehager. Dette prosjektet sikrer oppgraderinger og utskiftninger av lekeplassutstyr ved skoler og barnehager.
- 14 Det er behov for å rehabilitere 7-er kunstgressbanen på Stoppen idrettspark. Rehabilitering av 11-er banen skal gjennomføres i 2024 og det er store synergier ved å gjøre dette samtidig med tanke på investering og drift. Rehabiliteringen er også et miljøtiltak.
- 15 Løpende bevilgning til kirkeinvesteringer videreføres som i tidligere handlingsprogram.
- 16 Løpende bevilgning til kirkegårder videreføres som i tidligere handlingsprogram.



- 17 Bevilgning til oppgradering av kartverk hvert 5. år.
- 18 Kommunen har et ambisiøst klimamål, og transport utgjør en betydelig del av kommunens utslipp. For å få disse ned må det investeres i grønne transportformer, som buss, gange og sykkel. Kommunen får en del midler til dette gjennom Buskerudbyen i form av belønningsmidler. Det stilles krav fra staten om at kommunen også må bidra med egenandeler i dette. Den foreslåtte summen skal dekke kommunens egenandel knyttet til forsterket satsing på grønne transportformer.
- 19 Tranby idrettshall, to håndballflater og servicebygg. Anlegget skal bygges i tilknytning til ny fotballhall, som skal finansieres av Tranby IL.
- 20 Prosjektet foreslås utsatt. Se 10-årig investeringsplan.
- 21 Vedtatt av kommunestyret i forrige handlingsprogram, rehabilitering/ny skole Tranby.
- 22 Prosjektet foreslås flyttet til senere i tiårsperioden. Se 10-årig investeringsplan.
- 23 Dette er et foreløpig anslag på kommunens bidrag til felles infrastruktur på Tranby, jamfør områdeplanen for Tranby.
- 24 Fjordbyen skole foreslås utsatt. Se 10-årig investeringsplan.
- 25 Fjordbyen skole foreslås utsatt. Se 10-årig investeringsplan.
- 26 Det foreslås bevilget midler for å gjennomføre kartlegging og minimumstiltak for å sikre bevaring og framtidig bruk av Store Gilhus gård.
- 27 Kommunestyret behandlet 28. mars 2023 i sak PS 27/2023 «Gjennomføringsmodell for utbygging av felles infrastruktur i Lierbyen sentrum». Her ble det blant annet vedtatt at utbyggingsavtalen baseres på områdemodell hvor kommunen er byggherre og at kommunen skal bidra økonomisk med sin forholdsmessige andel av teknisk og grønn infrastruktur (kommunedirektøren planlegger å legge frem forslag til utbyggingsavtale før årsskifte). Tiltakene i avtalen vil blant annet inneholde opparbeidelse av elvesti, utbedring av vann/avløp, oppgradering av eksisterende parker/etablering av nye, oppgradering av torg/byrom, omorganisering av gateløp mht fortau/gang/sykkelveier og parkering, etc.
- 28 Tiltak 27 er skjøvet noe frem i tid i forhold til gjeldende økonomiplan, i henhold til det som ansees som realistisk fremdrift.
- 29 Løpende bevilgning til IKT-handlingsplanen med velferdsteknologi videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
- 30 Det er behov for å investere i utskiftning av komponenter, blant annet styringssystemer og aksess punkter, i kommunens trådløse nett. Dette er et behov grunnet driftssikkerhet og generell datasikkerhet.
- 31 Egenkapitalinnskudd til KLP. Eierkommunene skyter årlig inn et egenkapitaltilskudd. Innskuddet kan ikke lånefinansieres og må dekkes med overføring fra driftsbudsjettet.
- 32 Egenkapitalinnskuddet til KLP har økt og bevilgningen økes tilsvarende.
- 33 Medisinskteknisk utstyr i forbindelse med opprettelse av nytt legekontor.
- 34 VW Caddy som nå er leaset ønskes kjøpt ut. Dette er biler med lang leveringstid og som er godt egnet for hjemmetjenesten sitt behov i forhold til frakt av personløfter/manuell heis ved behov.



Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 25-28	2025	2026	2027	2028
LEKF								
Skolebygg								
35	8548 Hennummarka skole vent.anlegg etc.	avsl.	42 500	22 500	20 000		20 000	
36	8578 Heia skole administrasjonsfløy	avsl.	35 000		35 000			35 000
37	8562 Sylling barneskole - rehabilitering av tak og fasade	avsl.	0	0			3 300	
38	8562 Sylling barneskole - rehabilitering av tak og fasade						-3 300	
39	8562 Sylling skole/ Hall - rehab tak og fasade (økning)	avsl.	4 500	4 500			4 500	
40	xxxx Sylling skole - oppgradering paviljonger	avsl.	3 000	3 000				3 000
41	8563 Voksenopplæring og kulturskolen - oppgr. Innvendig	avsl.	5 000	5 000	5 000			
42	8571 Gullaug skole - oppgradering skolegård	avsl.	1 500	1 500	1 500			
43	xxxx Gullaug skole ventilasjon	avsl.	3 500	3 500				3 500
44	xxxx Heia Skole-Oppgradere ventilasjonsaggregater	avsl.	4 000	4 000				4 000
45	xxxx Gullaug skole -Rehab av tak	avsl.	4 000	4 000			4 000	
46	xxxx Heia skole-Oppgradere vinduer	avsl.	3 000	3 000				3 000
	9442 Hallingstad skole - Oppgradering uteområde							
47	Verbalpunkt 3.5 KS vedtak 2024	avsl.	2 500	2 500		2 500		
48	xxxxx Hallingstad nytt skolekjøkekn	avsl.	2 200	2 200	2 200			
49	8705 Paviljonger / erstatningsgsskole	avsl.	0	0		5 000		
50	8705 Paviljonger / erstatningsgsskole (Tranby)					-5 000		
Barnehage								
51	xxxx Hennummarka barnehage - Vognskur og maling		850	850	850			
Sykehjem								
52	xxxx Liertun - ventilasjon		6 000	6 000				6 000
53	xxxx Liertun - rehab 3. og 4. etg.	avsl.	16 000	16 000	16 000			
54	xxxx Fosshagen ressurscenter Ventilasjon og varmepumper	avsl.	5 000	5 000	5 000			
Administrasjonslokaler								
55	xxxx Rådhuset oppgradere ventilasjon	avsl.	5 500	5 500	5 500			
56	8703 Ombygging og tilrettelegging for tilpassede lokaler i Fosskvartalet		10 000	5 000	5 000			
Bygg felles								
57	9559 ENØK	avsl.	41 500	18 000	23 500	8 500	5 000	5 000
58	9303 Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan	løp.			102 000	24 000	26 000	28 000
59	9303 Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan					-4 000		
60	9555 Bygg og eiendomsutredninger	løp.			7 000	1 500	1 500	2 000
Velferd								
Annet								
61	8577 Lierhallen /svømmehall (betongrehabilitering)	avsl.	18 000	18 000	18 000			
62	8577 Lierhallen /svømmehall (betongrehabilitering)				-18 000		18 000	
63	xxxx Kulturskolen - blackbox	avsl.	800	800	800			
64	xxxx Portnerboligen	avsl.	14 000	7 000	7 000			
Kommunale boliger								
65	8704 Etablering av småhus		17 000	1 000	16 000	8 000	8 000	
66	9951 Boligpolitiske virkemidler	løp.			0	4 000	4 000	4 000
67	9951 Boligpolitiske virkemidler					-4 000	-4 000	-4 000
68	9583 Oppgraderinger og brukertilpasninger i boliger	avsl.	16 000	4 000	12 000	3 000	3 000	3 000
Totalt LEKF				312 850	89 850	46 000	84 500	92 500

LEKF sine forslag til investeringer:

- 35 Utsifting av ventilasjonsaggregater og vinduer pga. alder og ENØK.
- 36 Det foreslås en bevilgning til Heia skole for å samlokalisere ledelse og lærernes arbeidsrom.
- 37 Rehabilitering av utvendig tak og fasade ved Sylling barneskole.



- 38 Med referanse til punkt 37: Tiltaket fjernes og omgjøres i henhold til punkt 39.
- 39 Rehabilitering av tak og fasade Sylling barne- og ungdomsskole med økt bevilgning.
- 40 Oppgradere tak, fasade og innvendig areal på frittstående paviljong.
- 41 Innvendig oppgradering. Skolekjøkken, personalrom, toaletter, elektro og overflater.
- 42 Behov for oppgradering av skolegård mot parkeringsområdet.
- 43 Oppgradere fem ventilasjonaggregater på grunn av alder og framtidig driftssikkerhet.
- 44 Oppgradere tre ventilasjonaggregater på grunn av alder og framtidig driftssikkerhet.
- 45 Oppgradere takflater utvendig på nyeste fløyer.
- 46 Utskifting til oppgraderte vinduer i fløy A og C på grunn av alder og ENØK.
- 47 Oppgradering uteområde Verbalpunkt 3.5 KS vedtak 2024.
- 48 Oppgradere og tilpasse egnethet for nytt skolekjøkken.
- 49 Kommunestyrets vedtak i HP 24.
- 50 Prosjektet er forskjøvet til senere i tiårsplanen.
- 51 Det er behov for et enkelt vognskur uten innlagt varme, samt maling av barnehagen. Utrede muligheter og om mulig etablere vognskur. Kostnaden er usikker.
- 52 Oppgradere tre ventilasjonsaggregater på grunn av alder og framtidig driftssikkerhet.
- 53 Nødvendig oppgradering for å ta i bruk 3. og 4.etg
- 54 Kritisk nødvendig oppgradering pga defekt varmepumpe.
- 55 Oppgradere ventilasjon i høy- og lavblokk på grunn av alder og framtidig driftssikkerhet.
- 56 Ombygging og tilrettelegging for tilpassede lokaler i Fosskvartalets 3. etasje.
- 57 Formålet med ENØK-tiltaket er å etablere løsninger for egenprodusert energi som varmepumper, solenergi og tilsvarende
- 58 Generell avsetning til prosjekter, utbedringer og kvalitetsforbedringer som vil komme, for å hindre økt vedlikeholdsetterslep. Dette er midler til akutte/uforutsette hendelser og mindre investeringstiltak som ikke er satt opp som egne poster i investeringstabellen. I henhold til tilstandsanalyse bygg ble det vedtatt i formannskapets sak 9/2011 at rådmannen fremmer plan for tilstrekkelig systematisk vedlikehold av kommunens bygningsmasse, samt å ta inn det rapporterte vedlikeholdsetterslepet og hindre en økning. De foreslåtte bevilgningene gjenspeiler prosjekter beskrevet i tilstandsrapporten.
- 59 Med referanse til punkt 58: redusert behov i 2025.
- 60 Kostnader forbundet med utredninger, mulighetsstudier og bistand direkte til Lier kommune. Kostnadene er spesielt forbundet med prosjekter i tidligfase og nødvendige arbeider før endelig prosjektablering og bevilgning er på plass (jamfør boligsosial handlingsplan, flyktningmottak, kartlegging for bruksendringer etc.). Kostnadene er stipulert og vil avhenge av aktivitetsnivå på plannivå. Når de store prosjektene nå går mot ferdigstilling, vil aktiviteten gå gradvis over på utredning av forskjellige muligheter for framtida, uten at disse mulighetene vil være definert som bevilgede entydige prosjekter.
- 61 Dersom svømmehallen skal sikres videre levetid er det behov for betongrehabilitering. Anslaget på 15 millioner kroner er basert på det vi vet i dag. Det er usikkert med hensyn til endelig behov/omfang. Innspillet forutsetter at kapasiteten i svømmehallen ikke utvides.

- 62 Med referanse til punkt 61: Prosjektet foreslås forskjøvet i tid på grunn av den økonomiske situasjonen.
- 63 Ombygging av teatersal. Kulturskolen har meldt inn behov for å gjøre hele teatersalen om til blackbox, det vil si å fjerne takplater i teatersalen for å komme til betonglaget. Det vil ryddes i elektrisk anlegg og rør som også blir synlig. Tak og vegger males sort samt at det blir lagt sort gulvbelegg.
- 64 Innvendig ombygging og totalrehabilitering av to etasjer og kjeller. Istandsetting av fasader. Bygget er vedtatt bevaringsverdig og eksteriøret skal beholdes. Etter ombygging skal krav til universell utforming og -tilgjengelighet tilfredsstilles. Bygget skal betjene aktiviteter innen friskliv og lavterskelaktiviteter.
- 65 Lier kommune har behov for småhus. For noen liunger vil det av ulike årsaker være en fordel å bo i sin egen enhet som ligger litt for seg selv uten for mange naboer i umiddelbar nærhet. Dette er personer som er i behov av kommunale boliger fordi de er å anse som vanskeligstilte i boligmarkedet. Småhus i denne forbindelse er mindre eneboliger på 35-55 kvm som hver bygges som komplette enheter, to-tre enheter per lokasjon. Målet er å bygge boligene slik at vedlikeholdskostnader begrenses til et minimum.
- 66 Investeringsramme til kjøp eller bygging av boliger som ledd i gjennomføringen av boligpolitisk strategi.
- 67 Med referanse til punkt 66: Prosjektet har opparbeidet en del ubrukte midler fra tidligere og foreslås derfor tatt ut.
- 68 Generelle oppgraderinger og brukertilpasninger i boliger.



	Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 25-28	2025	2026	2027	2028
	LVVA - Vei								
69	7003 OPPGRADERING AV GRUSVEIER	løp	8 800		8 800	2 200	2 200	2 200	2 200
70	7003 økning				1 000				1 000
71	7005 Mindre anlegg vei	løp	6 400		6 400	1 600	1 600	1 600	1 600
72	7005 Etterslep fjellsikring og samordning med SVV		4 000		4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
73	7008 Utbedring av bruer ihht rapport av desember 2012	avsl	33 890	18 690	15 200	3 800	3 800	3 800	3 800
74	xxxx Anslått behov i henhold til ny Temaplan vei		13 500		13 500				13 500
75	7012 Opprydding i forhold til grenser		5 280	2 280	3 000	1 000	1 000	1 000	
SUM	Hovedprosjekt: 703 Asfaltering og mindre tiltak		71 870	20 970	51 900	9 600	9 600	9 600	23 100
76	7006 Veilysoppgradering	avsl	52 800	33 000	19 800	6 600	6 600	6 600	
77	7006 Veilysoppgradering				6 600				6 600
SUM	Hovedprosjekt: 701 Veglys		52 800	33 000	26 400	6 600	6 600	6 600	6 600
78	7010 Arkvislaveien		64 100	44 100	20 000		10 000	10 000	
79	xxxx Rehabilitering av Ringveien øst	avsl	1 500		1 500			1 500	
80	xxxx Rehabilitering av Ringveien øst				2 000	500			1 500
81	7033 Ny Kunterud bru	avsl	18 000	3 000	15 000	15 000			
82	7033 Ny Kunterud bru				0	-5 000	5 000		
83	Utbedring av kryssløsning Bruusgårdsvei x Lierstranda	avsl			2 000	2 000			
SUM	Hovedprosjekt: 706 Utbedring av eksisterende veier		83 600	47 100	40 500	12 500	15 000	11 500	1 500
84	7004 TRAFIKKSIKRINGSTILTAK	løp	32 000		32 000	8 000	8 000	8 000	8 000
85	7017 Forsterkning av eksisterende gang- og sykkelveier	løp	5 200		5 200	1 300	1 300	1 300	1 300
86	7017 Forsterkning av eksisterende gang- og sykkelveier		800		800	200	200	200	200
87	7018 Opparbeidelse av nye gang- og sykkelveier	løp	10 400		10 400	2 600	2 600	2 600	2 600
88	7018 Opparbeidelse av nye gang- og sykkelveier				1 600	400	400	400	400
SUM	Hovedprosjekt: 704 Trafikksikkerhet og grønn mobilitet		48 400	0	50 000	12 500	12 500	12 500	12 500
89	7011 Tiltak ihht. Hovedplan overvann	løp	29 800		29 800	11 800	12 000	3 000	3 000
90	7011 Tiltak ihht. Hovedplan overvann					-11 800		11 800	
SUM	Hovedprosjekt: 705 Overvannstiltak		29 800	0	29 800	0	12 000	14 800	3 000
91	7000 Fornyelse av maskiner og utstyr	løp	5 200		5 200	1 300	1 300	1 300	1 300
SUM	Hovedprosjekt: 700 Maskiner og utstyr		5 200	0	5 200	1 300	1 300	1 300	1 300
SUM	Hovedprosjekt: 702 Nye veier		0		0	0	0	0	0
	Totalt vei		203 800		203 800	42 500	57 000	56 300	48 000

Forslag fra LVVA (vei):

- 69 Løpende bevilgning til faste dekker videreføres som i forrige handlingsprogram. Midlene benyttes til veier som trenger forsterkning i tillegg til asfaltering.
- 70 Med referanse til punkt 69: Prisøkning.
- 71 Løpende bevilgning til mindre anlegg vei videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
- 72 Med referanse til punkt 71: Økt bevilgning for å dekke etterslep fjellsikring og samordning med statens vegvesen.
- 73 Det er gjennomført flere rehabiliteringer av bruer de siste årene. Utbedringene er utført i henhold til en rapport fra 2012. Arbeidet er ikke ferdig og må fortsette.
- 74 Anslått behov ny temaplan vei.
- 75 Det ble gjennomført en matrikkulering av umatrikkulert offentlig veigrunn i 2012. Under disse arbeidene kom det frem at mye av den kommunale veigrunnen ligger på private eiere. Spesielt i gamle utbyggingsområder ligger det små og større parseller på tidligere eiere. Dette er et viktig arbeid som blant annet vil lette hverdagen ved drift av veinettet når kommunen selv er eier.

- 76 Det er utført en kartlegging og lagt opp en plan for oppgradering av veilys. I planen blir det anbefalt å gjennomføre oppgraderingen områdevis. Oppgraderingen vil gjelde armaturer, stolper, kabler, måling av forbruk osv. Bevilgningen skal også dekke opp for oppgradering av veilys i forbindelse med vann- og avløpsprosjekter. I handlingsprogrammet for 2020 - 2023 var veilys skilt ut som eget hovedprosjekt. Veilys er et tiltak for å gjøre de kommunale veiene tryggere. Veilys har derfor blitt slått sammen med trafiksikkerhet i tidligere handlingsprogram.
- 77 Med referanse til punkt 76: Midler må også bevilges i 2028.
- 78 Kommunestyret behandlet sak om Årkvislaveien i september 2022 og november 2022. Det ble vedtatt at Årkvislaveien skal oppgraderes etappevis, og i første omgang fram til Årkvislaveien 24. Foreslått bevilgning i 2026 og 2027 gjelder fullføring av etappe 1, fra Årkvislaveien 24 fram til krysset med Vivelstadveien. Prioritering av strekninger vil bli vurdert i forbindelse med rullering av Temaplan vei ut fra kostnad/nytte-vurdering og skolevei.
- 79 Det er stort behov for forsterkning og asfaltering av den østre delen av Ringveien, inklusivt fortau og gang- og sykkelvei. Arbeidet er planlagt utført etappevis.
- 80 Med referanse til punkt 79: Arbeidet med prosjektering fremskyndes.
- 81 Kunterud gangbru er en trebru som ble etablert i forbindelse med utbyggingen av boligområdet. Brua er i meget dårlig stand og har stedvis store råteskader. Det kan ikke benyttes maskinelt utstyr i forbindelse med drift. I brurapporten fra 2022 er brua gitt høyeste skadeklasse og er anbefalt skiftet i 2024.
- 82 Med referanse til punkt 81: Prosjektet forskyves.
- 83 Utbedring av kryssløsning Bruusgårdsvei x Lierstranda: Busstraseen skal legges om i forbindelse med åpningen av nytt sykehus på Brakerøya. Krysset Bruusgårdsvei x Lierstranda må tilrettelegges for at bussen skal kunne kjøre opp Bruusgårdsvei og over Strandbrua til sykehusområdet. Det er ikke foretatt kostnadskalkyler for tiltaket. Innlagt sum er kun et grovt estimat.
- 84 Løpende bevilgning til trafiksikkerhetstiltak. Midler blir blant annet benyttet til egenandel til tiltak som kommunen søker fylkeskommunen om støtte til, prosjektering av tiltak (krav om prosjektering for å søke om midler) og for innspill til tiltak. Trafiksikkerhetsposten ble regulert i forbindelse med HP 2023 - 2026
- 85 Dette er midler for å ivareta beskrevne tiltak i hovedplan vei og gjelder etterslep på gang- og sykkelveier. Det blir utført nye beregninger i Temaplan vei 2023.
- 86 Stor økning i asfaltpriser. Prisene har økt med 52 % fra 2. kvartal 2020. Posten ble styrket med 30 % i HP 2024, men det er behov for ytterligere styrking på grunn av prisstigningen.
- 87 Dette er midler til gjennomføring av manglende gang- og sykkelveier for å få et helhetlig gang- og sykkelveinett i kommunen og mot nabokommunene. Aktuelle strekninger er med i hovedplan vei og sykkelplanen. Forholdet er koordinert mot Trafiksikkerhetsplanen. Manglende gang- og sykkelvei-strekninger er kalkulert å koste 243 millioner kroner for Lier kommune. I tillegg er det kalkulert å koste Statens vegvesen

308 millioner kroner (langs fylkesvei og riksvei). Det blir utført nye beregninger i forbindelse med Temaplan vei 2023.

- 88 Stor økning i asfaltpriser. Prisene har økt med 52 % fra 2. kvartal 2020. Posten ble styrket med 30 % i HP 2024, men det er behov for ytterligere styrking på grunn av prisstigningen.
- 89 Hovedplan overvann ble vedtatt i miljøutvalget den 5. juni 2019. Det er planlagt å gjennomføre tiltak i Fagerliåsen, Baneveien, Sylling/Svangstrand, Nedre Linneslia og Sørumlia, samt mindre tiltak. Flere av tiltakene må koordineres opp mot vei- og va-tiltak. Beløp for 2025 og 2026 er forskjøvet fra foregående år. Investeringsstakten er vurdert ut fra framdrift og kapasitet. For 2024 vil det bli benyttet ubrukte investeringsmidler i tillegg til bevilget beløp for gjennomføring av tiltak i hovedplanen.
- 90 Forprosjektering for tiltak i Fagerliåsen pågår. Antar at gjennomføring ikke vil komme til utførelse før 2026. Tilgjengelige midler er ca. 17 millioner kroner i 2024.
- 91 Fornyelse av maskiner og utstyr som et tiltak for å oppfylle klimaplanen. Midler til fornyelse av maskinpark. Foretaket er avhengig av en hensiktsmessig maskinpark for effektiv drift. Utskifting av maskiner og tyngre kjøretøy til fossilfrie alternativer lar seg ikke gjøre uten ekstra finansiering og bedre tilgang på ladestasjoner og tankanlegg for gass. Dersom Lier kommune skal nå mål om nullutslipp må investeringene økes betydelig i de kommende årene.

Finansiering av investeringer (uten selvkostområdene)

Prosjekt	HP 25-28	2025	2026	2027	2028
Totalt investeringer uten selvkostområdene	715 900	177 175	146 275	159 175	233 275
92 9997 Mva inntekt	-130 888	-32 362	-26 182	-28 762	-43 582
93 9997 Bruk av lån	-451 345	-143 813	-120 093	-61 626	-125 813
94 9997 Salg vedtak	-80 000			-50 000	-30 000
95 9997 Inntekter Lierbyen	-7 600			-3 800	-3 800
96 9578 Nyanlegg og rehabilitering av anlegg - spillemidler	-1 000	-1 000			
97 9997 Overføring fra drift	-45 067	0	0	-14 987	-30 080
Totalt	0	0	0	0	0

- 92 Investeringsprosjektene (utenom selvkostområdene vann og avløp) budsjetteres inkludert merverdiavgift. Refusjon for merverdiavgift for prosjektene benyttes til å finansiere prosjektene og redusere låneopptaket.
- 93 Planlagt låneopptak.
- 94 Salg ved områdeutvikling av blant annet Lierbyen og Tranby.
- 95 Ved utvikling av Lierbyen skal kommunen forskuttere utgifter som utbygger skal betale.
- 96 Spillemiddelinntekt.
- 97 Overføring fra driftsregnskapet, egenfinansiering av investeringer.

Det legges i tillegg opp til å ta opp formidlingslån på inntil 100 millioner kroner for å følge opp intensjonene i boligsosial handlingsplan og leie til eie-prosjektet.



Investeringsprosjekter selvkostområdet

	Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 25-28	2025	2026	2027	2028
	LVVA - VA								
98	7552 Prosjektkoordinator Fjordbyen	avsl	5 000	1 000	4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
99	7513 Generell ledningsfornyelse	avsl	13 200		13 200	3 300	3 300	3 300	3 300
100	7519 Generell ledningsfornyelse og tilknytning av nye abonnenter - avløp	avløp			28 800	7 200	7 200	7 200	7 200
SUM	Hovedprosjekt: 750 Løpende investeringer		18 200	1 000	46 000	11 500	11 500	11 500	11 500
SUM	Hovedprosjekt: 754 Nytt ledningsanlegg - utvidelse - avkloak		0	0	0	0	0	0	0
101	7548 Fagerliåsen	avsl	17 900	8 100	9 800	9 800			
102	7548 Fagerliåsen	avsl				-9 800	9 800		
103	7551 Oppgradering av vannledning i Terminalen i samarbeid	avsl	8 400	4 700	3 700	3 700			
104	7537 Utbedring av pumpestasjoner	avsl	19 400	9 500	9 900	3 300	3 300	3 300	
105	7537 Utbedring av pumpestasjoner		0			-3 300			3 300
106	7514 Sanering Nøste - Drammen	avsl	172 636	105 036	67 600	53 800	13 800		
107	7547 justert ps 29/2023 Kleivdammen - Lierskogen, samarbeid	avsl	45 000	11 000	34 000	20 000	14 000		
108	7547 justert ps 29/2023 Kleivdammen - Lierskogen, samarbeid	avsl	0			-20 000		20 000	
109	7525 Fjernavleste vannmålere	avsl	3 300	3 300	0	1 200			
110	7525 Fjernavleste vannmålere	avsl	0			-1 200			
111	xxxx Fornyelse Tranby	avsl	20 000		20 000		2 000	6 000	24 000
112	xxxx Fornyelse Tranby	avsl	0						-12 000
113	xxxx Vannledning Tuverudveien	avsl	0		0			2 000	2 000
114	xxxx Vannledning Tuverudveien	avsl	0					-2 000	-2 000
115	xxxx Hovedledning Vikar PS - Lier stasjon - Linnes RA	avsl	0		0		4 000	30 000	30 000
116	xxxx Hovedledning Vikar PS - Lier stasjon - Linnes RA	avsl	0			-4 000	-30 000	-30 000	-30 000
117	xxxx Vannledning Ringeriksveien - Husebysletta	avsl	19 500		19 500	2 500	5 000	12 000	
118	xxxx Fornyelse Hegsbroveien	avsl	1 500		1 500				1 500
119	xxxx Tuverud - Reistadlia	avsl	25 000		25 000	1 000	4 000	20 000	
120	xxxx Sanering Haskoll	avsl	14 000		14 000		4 000	10 000	
121	xxxx Separering Heggroppen	avsl	11 200		11 200	200	1 000	10 000	
122	xxxx Vannledning Industrigata	avsl	3 000		3 000		1 000	2 000	
123	xxxx Sauveien 19 - 51	avsl	3 000		3 000		3 000		
124	xxxx Hovedledning SP Lierbakkene	avsl	14 000		14 000	2 000	12 000		
125	7555 Investeringer i hht. rammeplan for Fjordbyen	avsl	45 500	4 000	41 500	4 500	46 000	45 000	45 000
126	7555 Investeringer i hht. rammeplan for Fjordbyen	avsl	0			-4 500	-46 000	-41 500	-7 000
127	xxxx Vannledning Stoppen - Kjelstadveien	avsl	1 000		1 000				1 000
128	xxxx Vannledning Sjøstadveien (Børresenledningen)	avsl	1 000		1 000				1 000
129	xxxx SP Avstikkeren - E18	avsl	1 500		1 500				1 500
130	xxxx SP Avstikkeren - E18	avsl	0			1 500			-1 500
131	xxxx Vivelstad TØ og 355 vannledning	avsl	12 000		12 000				12 000
SUM	Hovedprosjekt: 755 Saneringsplan		438 836	145 636	293 200	59 000	48 600	62 800	122 800
SUM	Hovedprosjekt: 753 Sikringstiltak								
132	7500 Maskiner og utstyr	avsl.	13 000	5 000	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000
SUM	Hovedprosjekt: 751 Maskiner og utstyr		13 000	5 000	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000
133	7543 Lier syd	avsl	550 000	208 000	342 000	113 000	120 000	122 000	122 000
134	7543 Lier syd	avsl	0			-113 000		-22 000	
SUM	Hovedprosjekt: 752 Renseløsning		550 000	208 000	342 000	0	120 000	100 000	122 000
	Totalt selvkost				689 200	72 500	182 100	176 300	258 300
135	9997 Bruk av lån				-689 200	-72 500	-182 100	-176 300	-258 300
	Totalt selvkost				0	0	0	0	0

Forslag fra LVVA (selvkostområdene vann og avløp)

- 98 Fjordbyen skal utvikles til et område med 16000 nye innbyggere og 16000 arbeidsplasser. Arbeidet med områderegulering pågår. Lier VVA vil få en betydelig økt arbeidsmengde i forbindelse med utbyggingen.
- 99 Løpende bevilgning til mindre anlegg vann videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.

- 100 Løpende bevilgning til mindre anlegg avløp videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram. I tillegg er det lagt inn en sum for tilknytning av nye abonnenter. Dette er typisk eiendommer som i dag har separatanlegg.
- 101 Sanering av VA-ledninger i området må gjennomføres samtidig med utbedring av overvannstiltak. Det er laget en utredning og forprosjektering pågår. Kostnadsberegningen er foreløpig kun et grovt kostnadsestimat.
- 102 Med referanse til punkt 101: Prosjektet utsettes ett år.
- 103 Eksisterende vannledning i Terminalen må forsterkes ut over det som gjøres av Helse Sør-Øst. For å få en helhetlig løsning må vannledningen oppdimensjoneres, samt legge ny ledning på strekninger som ikke har eksisterende vannledning.
- 104 Flere pumpestasjoner trenger oppgradering. Tiltaket er prioritert i gjeldende saneringsplan.
- 105 Deler av prosjektet forskyves.
- 106 Foreløpig estimat tilsier ca.159 millioner kroner som kommunal andel. Det foregår forhandlinger med Buskerud fylkeskommune om fordeling av kostnader for den fylkeskommunale veien.
- 107 Glitrevannverket skal fornye hovedvannledningen fra Kleivdammen til Lierskogen. Parallelt med Glitrevannverkets vannledningen ligger det eldre kommunale ledninger som må skiftes samtidig. Det vil bli mulig å knytte til noe eksisterende bebyggelse. Det er foreløpig ikke laget kostnadsoverslag for det kommunale behovet. Innlagt beløp er kun en antagelse basert på tidligere prosjekter.
- 108 Framdriften er justert. Reguleringsarbeidet tar lengre tid enn tidligere antatt.
- 109 Det er installert fjernavleste vannmålere hos alle kunder. Det er etablert infrastruktur hos abonnenter som ikke har vært vellykket. Prosjektet ble presentert i utvalg for miljø og plans møte 08.09.2021 og formannskapsmøte 09.09.2021. Signaler fra folkevalgte var at foretaket skulle finne andre teknologier som var mer brukervennlig og ikke avhengig av kundens eget IKT-anlegg.
Det har tidligere vært et samarbeid med eksternt firma om innsamling av data. Dette samarbeidet er avsluttet, i og med at entreprenørens system uhensiktsmessig og vanskelig å bygge videre på samt lite brukervennlig. Foretaket er igang med etablering av en ny løsning.
- 110 Justert behov.
- 111 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 112 Justering av antatt fremdrift.
- 113 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 114 Revidert framdrift.
- 115 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 116 Revidert framdrift.
- 117 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 118 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 119 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.

- 120 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 121 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 122 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 123 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 124 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 125 I henhold til rammeplan for Fjordbyen er det behov for om lag 440 millioner kroner til oppgradering av den kommunale vann- og avløpsinfrastrukturen for å ivareta utbyggingen av Fjordbyen.
- 126 Revidert framdrift i hht. ny boligbyggeplan med innflytting av første boliger i 2030.
- 127 Generell utskifting av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan for vann og avløp. Utskiftingen bør gjennomføres samtidig som fylkeskommunen bygger gang- og sykkelvei på strekningen.
- 128 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 129 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 130 Ledningen er i dårlig forfatning og er utsatt for lekkasjer. Prosjektet framskyndes.
- 131 Generelt utskiftning av ledningsnett og kummer i henhold til temaplan vann og avløp.
- 132 Fornyelse av maskiner og utstyr er et tiltak for å oppfylle klimaplanen. Foretaket er avhengig av en hensiktsmessig maskinpark for effektiv drift. Utskifting av maskiner og tyngre kjøretøy til fossilfrie alternativer lar seg ikke gjøre uten ekstra finansiering, bedre tilgang på ladestasjoner og tankanlegg for gass. Dersom Lier kommune skal nå mål om nullutslipp må investeringene økes betydelig i de kommende årene.
- 133 Kommunene Lier, Drammen og Asker har vedtatt å samarbeide om en regional avløpsløsning. Nytt regionalt anlegg er planlagt etablert i Nordbykollen i Drammen. Liers andel i et regionalt anlegg er 31 %. Det er avtalt at Lier selv skal etablere overføringsledning fra Linnes renseanlegg. Overføringsledningen skal etableres først og overføre en delstrøm til Solumstrand renseanlegg for å avlaste Linnes renseanlegg i byggeperioden for det regionale renseanlegget. Forprosjekt for overføringsledning er planlagt gjennomført i 2023 og utførelse av entreprise i 2024 - 2026. Foreløpig framdriftsplan for regionalt renseanlegg tilsier at det skal være ferdig i 2029. De oppgitte summene gjelder både for overføringsledning og Liers andel av det regionale renseanlegget. Priser ble beregnet i 2. kvartal 2021. Liers andel av det regionale anlegget ble da beregnet til 404 millioner kroner. Det er lagt til 22 % prisstigning på det opprinnelige kostnadsestimatet. Den foreløpige framdriftsplan for regionalt renseanlegg tilsier at detaljprosjektering og gjennomføring er i perioden 2026 - 2029. Det må budsjetteres med tilsvarende summer i 2028 og 2029 som for 2027.
- 134 Det er bevilget tilstrekkelig med midler i perioden 2019 - 2024 for å gjennomføre prosjektering og regulering for regionalt anlegg i Nordbykollen og for å gjennomføre overføringsledning fra Linnes renseanlegg til Solumstrand renseanlegg. Redusert beløp i 2025 og i 2027 bevilges opp igjen i 2030.
- 135 Investeringene på selvkostområdet vann og avløp budsjetteres og regnskapsføres inkludert refusjon for merverdiavgift. Hele investeringssummen lånefinansieres.

Totalt opptak av lån

Totalt låneopptak

Prosjekt	HP 25-28	2025	2026	2027	2028
Lån investering	-451 345	-143 813	-120 093	-61 626	-125 813
Lån VA	-689 200	-72 500	-182 100	-176 300	-258 300
Lån Boligsosial Handlingsplan og Leie til eie	-400 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Totalt låneopptak	-1 540 545	-316 313	-402 193	-337 926	-484 113

Totalt opptak av lån i neste fireårsperiode er 1 140 millioner kroner for Lier kommune og selvkostområdene. I tillegg vil det bli tatt opp 400 millioner kroner formidlings lån.

Vedlegg 2 – Handlingsrommet

Det er krevende ut fra dokumentet å se hvilket reelt handlingsrom kommunen har for omprioriteringer. Dette ønsker kommunedirektøren å synliggjøre for å gi politikerne valgmuligheter ved å vise elementer man kan justere.

Reduksjon av rammene på utvalgene

Dersom rammene til utvalgene reduseres, vil dette kunne brukes innenfor andre tjenesteområder eller til finanskostnader.

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Nettorammer for utvalgene	2 033 340	2 033 488	2 049 959	2 073 727
1% reduksjon på tjenesteområdene utgør	20 333	20 335	20 500	20 737
Netto driftsresultat	13 699	27 422	44 480	55 041
Nytt Netto driftsresultat i % av driftsinntekten	0,55 %	1,09 %	1,75 %	2,12 %

I beslutningsgrunnlaget er det allerede lagt til grunn en omstillingsprosess på 10 millioner kroner i 2026 og økende til 20 millioner kroner 2027.

Avdragsprofilen

Hvor mye avdrag kommunen betaler påvirker nivået på lån og derav rentekostnadene. I kommuneloven er det fastsatt hva kommunen minimum må betale i avdrag (minimumsavdraget).

Ved å justere avdrag på lånene til minimum, kan det frigjøres midler til bruk i driften. Det være seg innenfor tjenesteområdene eller til finanskostnader. Konsekvensen er at økonomien i kommunen på sikt vil bli mer presset ved at fremtidige avdrag og renter øker.

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Avdrag i Handlingsprogrammet	114 354	118 164	125 037	129 254
Minimumsavdrag	114 354	118 164	125 037	129 254
Differanse	0	0	0	0

I kommunedirektørens forslag for handlingsprogram er det lagt opp til å betale minimumsavdrag fra 2025 til 2028.

Reduksjon netto driftsresultat

Det er mål om et netto driftsresultat over tid på minst 1,75 % av inntektene.

Netto driftsresultat i perioden:

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Overføring til investeringer	0	0	14 987	30 080
Avsetninger til disposisjonsfond	0	7 087	8 993	4 223
Bruk av disposisjonsfond	-6 635			
Netto driftsresultat	-6 635	7 087	23 980	34 303
Netto driftsresultat i % av inntekter	-0,27 %	0,28 %	0,94 %	1,32 %

For 2025 legger kommunedirektøren opp til et negativt netto driftsresultat. Det å redusere netto driftsresultat vil redusere bufferen for å håndtere avvik innenfor et år. Siden mesteparten av netto driftsresultat benyttes til å finansiere investering, vil en reduksjon ikke få full effekt på driftsregnskapet. Mindre overføring til investering vil føre til høyere låneopptak og større finanskostnader utover i perioden.

Reduserte overføringer til investeringer

Konsekvensen av å bruke egenkapitalen til drift i stedet for investeringer, er ytterligere låneopptak. Dette medfører høyere renter og avdrag.

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028	Totalt
Investeringer inkl. mva (eks. selvkostområdene)	177 275	146 325	159 225	233 325	716 150
Egenfinansiering av investeringer	0	0	14 987	30 080	45 067
Sum	0,0 %	0,0 %	9,4 %	12,9 %	6,3 %

Inntekspotensialet fra eiendomsskatt

Eiendomsskatt er en frivillig skatt som hver kommune kan velge å innføre. I 2024 har 323 av 357 kommuner i Norge innført eiendomsskatt. Lier har ikke eiendomsskatt, og flertallet har ikke ønsket å vurdere eiendomsskatt.

Beregning av inntekspotensialet ved innføring eiendomsskatt er kompleks. En slik beregning krever blant annet et takseringsgrunnlag for ulike typer eiendommer, dette er data som ikke er lett tilgjengelig. For noen år tilbake ble det gjort en betraktning hva inntekspotensialet kan være for Lier (se under). Teksten er ikke oppdatert, men gir en indikasjon på nivået av skattepotensialet. Hvis eiendomsskatt blir en aktuell problemstilling vil kommunedirektøren utarbeide mer nøyaktige kalkyler.



Eiendomsskatt kan det første året innføres med 1 promille, og kan økes med inntil 1 promille i året.

Lier kommune har ikke utført noen grundig analyse av inntektsgrunnlaget for eiendomsskatt. For eiendomsskatt i hele kommunen utgjør likevel et anslag på 1 promille eiendomsskatt trolig ca. 20 millioner. Det vil si maksimalt 80 millioner for 4 promille om tidligst fire år. Anslaget er ikke analysert for hver enkelt av de ulike alternativene kommuner har som utskrivningsgrunnlag. Det er ikke anledning til å innføre eiendomsskatt på landbrukseiendommer.

Utskrivningsalternativene:

- a) faste eiendommer i hele kommunen
- b) faste eiendommer i klart avgrensede områder som helt eller delvis er utbygd på byvis eller der slik utbygging er i gang
- c) bare på kraftverk, vindkraftverk, kraftnett og anlegg omfattet av særskattereglene for petroleum
- d) bare på næringseiendom, kraftverk, vindkraftverk, kraftnettet og anlegg omfattet av særskattereglene for petroleum
- e) eiendom både under bokstav b og c
- f) eiendom både under bokstav b og d
- g) faste eiendommer i hele kommunen, unntatt næringseiendom, kraftverk, vindkraftverk kraftnettet og anlegg omfattet av særskattereglene for petroleum

Redusert avsetning til disposisjonsfondet

Konsekvensene av ikke å sette av midler til disposisjonsfondet er mindre handlingsrom når uforutsette ting skjer i kommuneøkonomien. Det kan eksempelvis være høyere rente, merforbruk på tjenester, lavere skatteinntekt eller økt investeringsbehov. Lier har en handlingsregel om å ha et disposisjonsfond på over 10 % av driftsinntektene.

Lier vil ha et disposisjonsfond på 246 millioner kroner ved inngangen av 2025. Fondet vil være under handlingsregelen i 2025 og 2026, så bygges det opp til å utgjøre 10% av inntektene.

Tall i hele tusen	2024	2025	2026	2027	2028
Avsetning til disposisjonsfond		-6 635	7 087	8 993	4 223
Disposisjonsfond totalt	246 200	239 565	246 652	255 646	259 869
I % av inntekter	9,9 %	9,6 %	9,8 %	10,0 %	10,0 %

Samtidig har kommunen betalt ut en del pensjonskostnader som ikke er regnskapsført (premieavvik), og ofte vurderes disse opp mot disposisjonsfondet. Premieavviket var ved utgangen av 2023 207 millioner kroner. Det forventes at premieavviket vil øke i 2024 og 2025.

Vedlegg 3 – Utvalgsoversikt

Rammer pr. virksomhet	Ramme	Endringer fra 2024 til 2025				Nye rammer			
		Pris og lønn	Interne flyttinger	Realvekst	Omstilling	2025	2026	2027	2028
Tall i 1000 kr	2024								
Felles Grunnskole	119 328	32	0	-1 459	13 513	131 414	120 329	113 990	114 294
Gullaug skole	23 382	1 038	0	0	-61	24 359	24 359	24 359	24 359
Hegg skole	50 266	2 130	0	0	-116	52 281	52 281	52 281	52 281
Egge skole	10 135	424	0	0	-11	10 548	10 548	10 548	10 548
Oddevall skole	9 150	324	0	0	-14	9 460	9 460	9 460	9 460
Nordal skole	5 794	205	0	0	-13	5 985	5 985	5 985	5 985
Hallingstad skole	21 341	916	0	0	-37	22 220	22 220	22 220	22 220
Hennummarka skole	38 153	1 694	0	0	-76	39 771	39 771	39 771	39 771
Heia skole	24 732	1 085	0	0	-54	25 763	25 763	25 763	25 763
Lierbyen skole	28 614	1 043	0	0	0	29 657	29 657	29 657	29 657
Tranby skole	45 546	1 958	0	0	0	47 504	47 504	47 504	47 504
Høvik skole	102 440	4 525	0	0	-106	106 859	106 859	106 859	106 859
Sylling skole	27 147	1 082	0	0	-24	28 204	28 204	28 204	28 204
Kulturskolen	9 796	493	0	50	0	10 339	10 339	10 339	10 339
PP-tjenesten	20 015	495	0	430	0	20 940	20 940	20 940	20 940
Felles Barnehage	272 726	163	0	-400	0	272 489	268 720	267 404	266 342
Linnesstranda barnehage	8 172	377	0	0	-52	8 497	8 497	8 497	8 497
Dambråtan barnehage	9 199	438	0	0	-61	9 576	9 576	9 576	9 576
Hennummarka barnehage	9 750	483	0	0	-61	10 171	10 171	10 171	10 171
Helsetjenesten	29 036	910	0	400	-300	30 046	29 746	29 746	29 746
Tjenester til barn og ungdom med funksjonsned	32 861	1 274	0	6 150	0	40 285	40 285	40 285	40 285
Barnevernstjenesten	64 400	1 407	0	0	-5 000	60 807	60 422	60 544	60 764
Kultur og Fritid	44 404	1 142	0	0	-1 932	43 614	43 414	43 414	43 414
Voksenopplæringen	11 001	580	0	0	-12	11 569	11 569	11 569	11 569
Utvalg for oppvekst, kultur og idrett	1 017 387	24 217	0	5 171	5 583	1 052 357	1 036 618	1 029 085	1 028 547
Felles velferdstjenester	98 995	1	-550	470	8 865	107 782	121 160	140 912	162 103
Psykisk helse og rus - Tjenester til voksne	60 312	2 384	0	0	-2 250	60 446	60 446	60 446	60 446
NAV	55 481	446	0	0	-1 600	54 328	54 143	55 330	56 979
Forvaltning helse og bolig	26 560	623	550	-520	-2 800	24 413	24 413	24 413	23 863
Lege, legevakt og samhandlingsreformen	48 912	4	0	-550	0	48 365	49 910	51 745	53 839
Forebyggende tjenester	48 458	1 296	0	0	-181	49 573	49 573	49 573	49 573
Hjemmetjenesten	80 904	2 772	0	0	0	83 676	83 676	83 676	83 676
Nøstehagen	48 543	1 824	0	0	-1 500	48 867	48 867	48 867	48 867
Liertun og Bratromveien BFF	51 986	1 882	0	0	-12	53 855	53 855	53 855	53 855
Sentralkjøkken	14 946	508	0	-30	-653	14 771	14 771	14 771	14 771
Fosshagen	111 828	4 142	0	326	-2 519	113 776	113 776	113 776	113 776
Personer med funksjonsnedsettelse voksne	131 131	6 994	0	3 807	-3 698	138 234	139 620	140 729	142 188
Utvalg for helse, omsorg og velferd	778 056	22 875	0	3 503	-6 348	798 086	814 210	838 093	863 937
Bygg og Geodata	7 169	257	0	0	-6 620	806	806	806	806
Stedsutvikling og plan	35 456	2	0	150	-137	35 471	33 993	33 314	34 114
Utvalget for plan og næring	42 625	259	0	150	-6 757	36 277	34 799	34 120	34 920
Landbruksforvaltningen	7 584	16	0	485	-1 278	6 807	5 674	8 040	8 040
Miljø og landbruksutvalget	7 584	16	0	485	-1 278	6 807	5 674	8 040	8 040
Kommunedirektøren	18 173	49	0	-210	0	18 012	18 012	18 012	18 012
Kommuneadvokaten	5 316	0	0	0	0	5 316	5 316	5 316	5 316
IKT enheten	24 446	61	0	544	0	25 050	25 650	24 650	23 650
Stab og støtte	2 357	0	0	0	0	2 357	1 669	982	982
Utviklingsenheten	7 455	2	0	80	0	7 536	7 536	7 536	7 536
Økonomi og virksomhetsstyring	15 007	121	0	1 105	1 855	18 088	17 838	17 338	17 338
Innbyggerservice	25 815	609	0	3 618	-1 470	28 572	26 984	28 572	26 934
HR enheten	29 221	363	0	6 157	-860	34 881	39 181	38 214	38 514
Formannskapet - Stab	127 789	1 205	0	11 294	-475	139 812	142 186	140 620	138 282
Fellesområdet	-1 973 440	-48 571	0	-20 603	9 275	-2 033 340	-2 033 488	-2 049 959	-2 073 727
Sum Fellesområdet	-1 973 440	-48 571	0	-20 603	9 275	-2 033 340	-2 033 488	-2 049 959	-2 073 727
Sum Totalt	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Vedlegg 4 - Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Kommer i tilleggsinnstillingen.

Vedlegg 5 – Selvkostbudsjett

Kommer i tilleggsinnstillingen

Vedlegg 6 – Kommunale tilskuddssatser for ordinære ikke-kommunale barnehager

Satsene kommer i tilleggsinnstillingen

Vedlegg 7 – Obligatoriske oversikter

Økonomisk oversikt - drift (§ 5-6)

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Oppr. Budsjett	Handlingsprogram			
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Rammetilskudd	-735 412	-778 233	-779 735	-791 856	-824 595	-854 405
Inntekts- og formuesskatt	-1 195 751	-1 287 122	-1 285 365	-1 285 365	-1 285 365	-1 285 365
Andre skatteinntekter	-242	0	0	0	0	0
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-95 600	-40 216	-40 216	-40 216	-40 216	-40 216
Overføringer og tilskudd fra andre	-429 178	-306 927	-355 161	-360 482	-371 256	-383 092
Brukerbetaling	-60 430	-50 504	-54 560	-54 560	-54 560	-54 450
Salgs- og leieinntekter	-52 324	-29 083	-36 761	-37 861	-35 461	-35 433
Sum driftsinntekter	-2 568 937	-2 492 085	-2 551 798	-2 570 340	-2 611 453	-2 652 960
Lønnsutgifter	1 159 052	1 148 600	1 142 352	1 144 615	1 160 598	1 187 125
Sosiale utgifter	272 172	295 922	305 849	305 771	305 771	305 772
Kjøp av varer og tjenester	912 773	839 435	860 980	860 602	859 505	856 873
Overføringer og tilskudd til andre	108 682	106 757	103 373	103 373	103 373	103 397
Avskrivninger	63 975	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	2 516 654	2 390 714	2 412 553	2 414 361	2 429 247	2 453 166
Brutto driftsresultat	-52 283	-101 371	-139 245	-155 979	-182 206	-199 794
Renteinntekter	-43 404	-21 368	-68 220	-73 563	-72 484	-72 484
Utbytte	-40 632	-105 661	-30 000	-23 000	-23 000	-23 000
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter	97 743	99 847	129 746	127 291	128 673	131 721
Avdrag på lån	94 668	96 289	114 354	118 164	125 037	129 254
Netto finansutgifter	108 375	69 107	145 880	148 892	158 226	165 491
Motpost avskrivninger	-63 975	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	-7 883	-32 264	6 635	-7 087	-23 980	-34 303
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	147 503	24 000	0	0	14 987	30 080
Avsetninger til bundne driftsfond	14 816	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-12 020	0	0	0	0	0
Avsetninger til disposisjonsfond	10 885	8 264	0	7 087	8 993	4 223
Bruk av disposisjonsfond	-153 301	0	-6 635	0	0	0
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsres	7 883	32 264	-6 635	7 087	23 980	34 303
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0



1 A Bevilgningsoversikt - drift (§ 5-4)

1 A Bevilgningsoversikt - drift (§ 5-4)

Tall i 1000 kr	Regnskap 2 023	Oppr. Budsjett 2 024	Handlingsprogram			
			2 025	2 026	2 027	2 028
Frie disponible inntekter						
Rammetilskudd	-735 412	-778 233	-779 735	-791 856	-824 595	-854 405
Inntekts- og formuesskatt	-1 195 751	-1 287 122	-1 285 365	-1 285 365	-1 285 365	-1 285 365
Andre generelle driftsinntekter	-92 099	-33 848	-33 848	-33 848	-33 848	-33 848
Sum generelle driftsinntekter	-2 023 262	-2 099 203	-2 098 948	-2 111 069	-2 143 808	-2 173 618
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 907 004	1 997 832	1 959 703	1 955 090	1 961 602	1 973 824
Avskrivninger	63 975	0	0	0	0	0
Sum netto driftsutgifter	1 970 979	1 997 832	1 959 703	1 955 090	1 961 602	1 973 824
Brutto driftsresultat	-52 283	-101 371	-139 245	-155 979	-182 206	-199 794
Renteinntekter	-43 404	-21 368	-68 220	-73 563	-72 484	-72 484
Utbytter	-40 632	-105 661	-30 000	-23 000	-23 000	-23 000
Gvinster og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter	97 743	99 847	129 746	127 291	128 673	131 721
Avdrag på lån	94 668	96 289	114 354	118 164	125 037	129 254
Netto finansutgifter	108 375	69 107	145 880	148 892	158 226	165 491
Motpost avskrivninger	-63 975	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	-7 883	-32 264	6 635	-7 087	-23 980	-34 303
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	147 503	24 000	0	0	14 987	30 080
Avsetninger til bundne driftsfond	14 816	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-12 020	0	0	0	0	0
Avsetninger til disposisjonsfond	10 885	8 264	0	7 087	8 993	4 223
Bruk av disposisjonsfond	-153 301	0	-6 635	0	0	0
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	7 883	32 264	-6 635	7 087	23 980	34 303
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0

1 B Bevilgninger - drift (§ 5-4)

1 B Bevilgninger - drift (§ 5-4)

Tall i 1000 kr	Regnskap 2 023	Oppr. Budsjett 2 024	Handlingsprogram			
			2 025	2 026	2 027	2 028
Oppvekst-, Kultur-, og Idrettsutvalget	1 037 356	1 017 387	1 052 357	1 036 618	1 029 085	1 028 547
Helse-, Omsorg og Velferdsutvalget	851 805	778 056	798 086	814 210	838 093	863 937
Utvalget for miljø- og plan	54 088	42 625	36 277	34 799	34 120	34 920
Utvalg for landbruk og næring	9 208	7 584	6 807	5 674	8 040	8 040
Formannskapet - Stab	129 975	127 789	139 812	142 186	140 620	138 282
Fellesområdet - Kommunale foretak og fellesposter	-173 794	24 392	-73 637	-78 398	-88 357	-99 903
Sum bevilgninger drift, netto	1 908 639	1 997 832	1 959 703	1 955 090	1 961 602	1 973 824
Herav:						
Netto renteutgifter og -inntekter	-10	0	0	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond	14 766	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-11 695	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-1 425	0	0	0	0	0
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 907 004	1 997 832	1 959 703	1 955 090	1 961 602	1 973 824



2 A Bevilgningsoversikt - investering (§ 5-5)

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Oppr. Budsjett	Handlingsprogram			
	2 023	2 024	2 025	2 026	2 027	2 028
Investeringer i varige driftsmidler	136 450	586 273	240 612	319 262	330 362	483 262
Tilskudd til andres investeringer	170 330	8 233	5 033	5 033	1 033	4 233
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	133 392	3 750	4 130	4 130	4 130	4 130
Utlån av egne midler	75	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	440 246	598 256	249 775	328 425	335 525	491 625
Kompensasjon for merverdiavgift	-9 746	-41 695	-32 382	-26 192	-28 772	-43 592
Tilskudd fra andre	-44 371	-731	-1 000	0	-3 800	-3 800
Salg av varige driftsmidler	-720	-72 000	0	0	-50 000	-30 000
Salg av finansielle anleggsmidler	-129 528	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-116 163	-459 830	-216 393	-302 233	-237 966	-384 153
Sum investeringsinntekter	-300 527	-574 256	-249 775	-328 425	-320 538	-461 545
Videreutlån	81 607	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Bruk av lån til videreutlån	-81 607	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Avdrag på lån til videreutlån	32 743	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-31 534	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Netto utgifter videreutlån	1 209	0	0	0	0	0
Overføring fra drift	-147 503	-24 000	0	0	-14 987	-30 080
Avsetninger til bundne investeringsfond	30 911	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	-31 963	0	0	0	0	0
Avsetninger til ubundet investeringsfond	7 629	0	0	0	0	0
Bruk av ubundet investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-140 927	-24 000	0	0	-14 987	-30 080
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	0	0	0	0

2 B Bevilgninger - investering (§ 5-5)

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Oppr. Budsjett	Handlingsprogram			
	2 023	2 024	2 025	2 026	2 027	2 028
Oppvekst-, Kultur,- og Idrettsutvalget	5 667	3 312	6 312	3 812	3 312	3 312
Helse,- Omsorg og Velferdsutvalget	2 523	4 911	1 150	100	100	3 100
Utvalget for miljø- og plan	1 621	5 000	5 100	25 050	650	75 050
Utvalg for landbruk og næring	0	0	0	0	0	0
Formannskapet - Stab	8 839	8 050	14 000	6 000	6 000	6 000
Fellesområdet - Kommunale foretak og fellesposter	117 800	565 000	214 050	284 300	320 300	395 800
Sum 2B	136 450	586 273	240 612	319 262	330 362	483 262

Tilskudd til andres investeringer

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Oppr. Budsjett	Handlingsprogram			
	2 023	2 024	2 025	2 026	2 027	2 028
Kirkeinvesteringer	3 259	3 259	3 259	3 259	3 259	3 259
Kirkegårder	974	974	974	974	974	974
Boligpolitiske virkemidler	0	0	4 000	4 000	4 000	0
Boligselskapet	66 267	0	0	0	0	0
Tilskudd til andres investeringer	70 500	4 233	8 233	8 233	8 233	4 233

Investeringer i aksjer og eiendeler

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Oppr. Budsjett	Handlingsprogram			
	2 023	2 024	2 025	2 026	2 027	2 028
Klp	3 382	3 152	3 750	3 750	3 750	3 750
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	3 382	3 152	3 750	3 750	3 750	3 750

Utlån

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Oppr. Budsjett	Handlingsprogram			
	2 023	2 024	2 025	2 026	2 027	2 028
Formidlingslån	34 413	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Utlån av egne midler	34 413	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000

Vedlegg 8 - Oversikt over gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser i økonomiplanen og årsbudsjettet (§ 5-7)

Lånegjeld

Tall i mill kr.	2025	2026	2027	2028	Totalt
Gjeld pr. 01.01	2 773 876	2 875 915	3 059 984	3 172 912	
Opptak av lån*	216 393	302 233	237 966	384 153	1 140 745
Avdrag	-114 354	-118 164	-125 037	-129 254	-486 809
Ny lånegjeld	2 875 915	3 059 984	3 172 912	3 427 812	
Endring i lån	3,7 %	6,4 %	3,7 %	8,0 %	24 %

Pensjonsforpliktelser

31.12.2023

II. Pensjonsforpliktelse 2 097 050 989

Garantier

	Vedtatt garantiramme (ekskl. tillegg)	Saldo 31.12.2023
Sum garanti/ garantiansvar	103 012 151	72 130 795

I 2024 er det vedtatt at det settes av en ramme på inntil 50,0 millioner kroner til kommunale garantier til idrettsanlegg.

Vedlegg 9 - Oversikt over interkommunale selskaper og flerkommunale samarbeid

I det følgende gis en oversikt over interkommunale selskaper og utvalgte interkommunale samarbeid.

Interkommunale selskaper:

Navn	Formål	Eiere og eierandel
Drammensregionens brannvesen (DRBV)	Selskapets formål er å dekke kommunenes behov, plikter og oppgaver i forbindelse med: • Forebyggende tiltak mot brann og ulykker • Feiing av og tilsyn med fyringsanlegg • Redning, redningsdykking og akutt forurensing • Innsatsstyrke ved brann • Være innsatsstyrke og forebygge ved brann og ulykker i krise- og krigssituasjon • Aktivt selge tjenester knyttet til kjernevirksomheten	Drammen 65% Lier 17 % Øvre Eiker 12,5 % Sigdal 3,2 % Krødsherad 2,3 %

Navn	Formål	Eiere og eierandel
Renovasjonsselskapet for Drammensregionen (RfD)	Eierkommunenenes hovedformål med sitt eierskap i RfD er på kort og lang sikt å sikre alle kommunale bygg: • et fremtidsrettet og bærekraftig tjenestetilbud som vektlegger eierkommunenenes ambisjoner om reduserte utslipp av klimagasser, og er tilrettelagt for kildesortering og gjenvinning av ressursene i avfallet. • et brukervennlig, fleksibelt og likeverdig tjenestetilbud for alle innbyggere som på en positiv måte stimulerer til bærekraftige holdninger og adferd. Et vesentlig ledd i tjenestetilbudet er aktiv og målrettet informasjon. • et kostnadseffektivt tjenestetilbud basert på samarbeid og stordrift til konkurransedyktige priser.	Drammen 61,1% Lier 16,1 % Øvre Eiker 11,3 % Modum 9,4 % Sigdal 2,1 %

Navn	Formål	Eiere og eierandel
Glitrevannverket	Selskapets formål er på en kostnadseffektiv måte å levere tilstrekkelig vann til deltakerkommunene ihht. de til enhver tid fastsatte kvalitetsstandarder, herunder å sørge for et forsvarlig beredskapsnivå som sikkerhet mot ekstraordinære situasjoner, samt salg av vann til andre. Selskapet kan inngå samarbeids-avtaler med kommuner, andre selskaper og virksomheter og kan delta på eiersiden i aksjeselskaper, andre selskapstyper med begrenset deltakeransvar i den grad det er lovlig adgang til det, samt andre interkommunale selskaper, når dette fremmer selskapets formål.	Drammen 70,86 % Asker 14,72 % Lier 14,42 %
Kontrollutvalgssekretariatet i Viken (VIKUS)	Selskapets formål er å levere sekretariatstjenester for kontrollutvalg for deltakerne i tråd med gjeldende lov og forskrift. Selskapet kan utføre tilsvarende oppgaver for andre bestillere innenfor rammene i anskaffelsesregelverket.	Lier (4,5 %), Lillestrøm, Lørenskog, Ullensaker, Ringerike, Kongsberg, Eidsvoll, Nittedal, Nes (Akershus), Ås, Nesodden, Øvre Eiker, Rælingen, Vestby, Aurskog – Høland, Frogn, Modum, Nannestad, Enebakk, Hole, Gjerdrum, Hol, Sigdal, Hurdal, Flesberg, Nore og Uvdal, Krødsherad, Rollag, Flå, m.fl.

Navn	Formål	Eiere og eierandel
Drammen Havn Farvannsforvaltning IKS	1. Legge til rette for effektiv, trygg og bærekraftig bruk av eierkommunenes sjøområder, innenfor rammen av den myndighet som til enhver tid er delegert selskapet gjennom selskapsavtalen. 2. Legge til rette for tilfredsstillende service og likeverdig behandling av søknader om tiltak i eierkommunenes sjøområder. 3. Bidra til et aktivt og helhetlig samspill med øvrige lokale, regionale og nasjonale myndigheter. 4. Være eierkommunenes primærrådgiver i spørsmål om kommunenes myndighet etter havne- og farvannsloven.	Drammen kommune 79 %, Lier kommune 21 %.

Interkommunale samarbeid:

Navn	Oppgave	Deltager kommuner
Tilsynskontoret for små avløpsanlegg i Drammensregionen Lier er vertskommune.	Føre tilsyn med avløpsanlegg, behandle søknader om utslippstillatelse, veilede anleggseiere, administrere slamtømming, kartlegge forurensing fra små avløpsanlegg.	Drammen, Holmestrand, Krødsherad, Lier, Modum og Øvre Eiker.
Felles lønningskontor for Øvre Eiker, Modum og Lier.	Et robust, faglig sterkt, effektivt og utviklingsorientert lønningskontor, som er en god arbeidsplass for de ansatte.	Øvre Eiker, Modum og Lier.

Navn	Oppgave	Deltager kommuner
Vertskommunesamarbeid - Øvre Eiker er vertskommune		
Asker, Bærum og Lier krisesenter Bærum er vertskommune	Ivareta samarbeidskommunenenes lovpålagte oppgaver etter lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterloven)	Bærum, Asker og Lier
Drammen legevakt Drammen er vertskommune	- Ivareta deltakerkommunenenes plikt til å ha legevaksordning i samsvar med helselovgivningen og sentral avtale. - Samarbeide med andre helseforetak med sikte på å etablere et best mulig akuttmedisinsk tilbud til publikum uavhengig av ansvarsnivå. - Etter avtale ivareta andre medisinske eller sosiale akuttjenester.	Drammen og Lier
Viken Vest innkjøpssamarbeid Kommunalt oppgavefellesskap	Inngår felles rammeavtaler og samarbeider om kontraktsoppfølging og kompetanseutvikling innenfor anskaffelser	Øvre Eiker, Modum, Modum, Ringerike og Lier.
Innfordring	- Kommunalt administrativt vertskommunesamarbeid. Drammen er vertskommune. - Innfordring av kommunale krav.	Drammen, Holmestrand, Lier
NOK.Drammen (tidligere Buskerud Incestsenter)	Formål: sikre et godt og helhetlig lavterskeltilbud og drifte bl.a. Buskerudregionens incestsenter som er et kompetanse- og støttesenter mot seksuelle	Drammen, Jevnaker, Flesberg, Flå, Gol, Hemsedal, Hol, Hole, Kongsberg, Krødsherad, Lier,



Navn	Oppgave	Deltager kommuner
	overgrep for alle som er berørt av incest eller seksuelle overgrep.	Modum, Nesbyen, Nore og Uvdal, Ringerike, Rollag, Sigdal, Øvre Eiker, Ål
Barnevernvakten i Drammen Vertskommunesamarbeidet	Barnevernvakten er barnevernets akuttberedskap. Det er en forlenget arm av barnevernet. Deres hovedoppgave er å hjelpe eller støtte barn og familier i krise på kveldstid, i helger eller høytider.	
Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning region 4 (IUA Buskerud) Kommunalt oppgavefellesskap	IUA er statlige pålagte interkommunale samarbeid. Det er opprettet 32 beredskapsregioner som dekker alle landets kommuner. Formålet med IUA er å ivareta forurensning fra olje og andre kjemikalier og dekker land, sjø og vassdrag. Deltar i Oslofjord-samarbeidet mellom IUA på Østlandet/Sørlandet. DRBV er sekretariat.	Drammen, Flesberg, Flå, Gol, Hemsedal, Hol, Hole, Jevnaker, Kongsberg, Krødsherad, Lier, Modum, Nesbyen, Nore og Uvdal, Ringerike, Rollag, Sigdal, Øvre Eiker, Ål. En gjennomgang av samarbeidsformen er startet.
Drammensregionen interkommunalt politisk råd	Drammensregionen skal bidra til å utvikle regionen til beste for innbyggerne og for de samarbeidende kommunene i henhold til enhver tid gjeldende strategidokument. Drammensregionen skal arbeide for utvikling av regionen gjennom forpliktende samarbeid og ivareta interessene til regionen overfor fylkeskommunen, staten og andre organer på regionalt og nasjonalt nivå.	Drammen, Holmestrand, Lier, Øvre Eiker
Osloregionen interkommunale politiske råd	Osloregionen interkommunalt politisk råd er et strategisk samarbeid som består av 65	

Navn	Oppgave	Deltager kommuner
	kommuner inkludert Oslo kommune. Osloregionen jobber for at hele hovedstadsregionen skal være en bærekraftig og internasjonalt konkurransedyktig region.	



Vedlegg 10 - Kommunedirektørens forslag til nye planoppgaver

Kommuneplaner og sentrale reguleringsplaner					
Nr.	Planoppgave	Politisk utvalg	Kommunal sektor	Ny/revidert plan	Forventet vedtak
1	Kommunedelplan for samferdselsinfrastruktur med kollektivknutepunkt Fjordbyen	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2025
2	Områderegulering Fjordbyen	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2025
3	Detaljregulering overføringsledning nytt hovedrenseanlegg	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2025
4	Detaljregulering ny hovedvannforsyning Kleivdammen-Liertoppen	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2025
5	Kommunedelplan Tranbykrysset - Drengsrud	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2025
6	Kommuneplanens samfunnsdel med arealstrategi	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	Revisjon	2025
7	Detaljregulering E134 Dagslett-E18	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2026
8	Kommunedelplan Gullaug	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2026
9	Kommuneplanens arealdel - mindre endringer	Formannskapet	Samfunnsutvikling og kultur	Revisjon	2027

Strategier og temaplaner					
Nr.	Planoppgave	Politisk utvalg	Kommunal sektor	Ny/revidert plan	Forventet vedtak
1	Overordnet beredskapsplan	Formannskapet	Kommunedirektørens stab	Revisjon	2024
2	Temaplan digital infrastruktur	Formannskapet	Lier vei, vann og avløp KF	Ny	2024
3	Handlingsplan mot barnefattigdom	Helse, omsorg og velferd	Forebyggende tjenester og organisasjonsutvikling	Revisjon	2024
4	Jordvernstrategi	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2024
5	Klimaplan	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	Revisjon	2024
6	Temaplan vei	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	Revisjon	2024
7	Temaplan for overvann	Miljø og plan	Lier vei, vann og avløp KF	Revisjon	2024
8	Samfunnssikkerhet	Formannskapet	Kommunedirektørens stab	Ny	2025
9	Temaplan for støy	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2025
10	Skolebehovsplan	Oppvekst, kultur og idrett	Oppvekst	Ny	2025
11	Kulturarenaplan	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2025
12	Sykkelpplan	Miljø og plan	Samfunnsutvikling og kultur	Revisjon	2025
13	Temaplan for helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	Helse, omsorg og velferd	Revisjon	2026
14	Målsetninger for forvaltning av elg, hjort og rådyr	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	Revisjon	2026
15	Anleggsplan for fysisk aktivitet, friluftsliv og idrett	Oppvekst, kultur og idrett	Samfunnsutvikling og kultur	Revisjon	2026
16	Temaplan naturmangfold	Landbruk og næring	Samfunnsutvikling og kultur	Ny	2027
	Lier kommune eier helt eller delvis en rekke virksomheter med ulike selskaps- og organisasjonsformer. Deres planer inngår ikke her.				

Vedlegg 11 - Leseveiledning for dokumentet

Kommunedirektørens beslutningsgrunnlag er tre dokumenter i ett:

- Økonomiplanen er lovpålagt og skal være fireårig.
- Årsbudsjettet er også lovpålagt og gjelder det første året etter vedtak.
- Handlingsprogrammet knytter økonomiske størrelser sammen med mål og rammebetingelser.

I Lier kommune praktiseres en ordning der kommunedirektøren utarbeider et grunnlag for den politiske behandlingen, men det er formannskapet som former forslaget til vedtak som etter hvert blir innstilling til kommunestyret.

I tillegg til dette dokumentet er det utarbeidet:

- Dialogsamlingsnotat – en mer detaljert beskrivelse av tjenestene og utfordringer
- Virksomhetskatalog – rammer, budsjettinnspill for hver virksomhet

Statistikk og sammenligninger med andre kommuner

Alle kommuner rapporterer tjeneste- og økonomidata til Statistisk sentralbyrå (SSB). Dataene rapporteres slik at det skal være mulig å sammenligne kommunene uavhengig av organisering. Kommunedataene blir kalt KOSTRA (KOMmune STATistisk RAPportering) og benyttes for å vise hvordan kommunene prioriterer kostnader på ulike tjenester og kvalitet.

I sammenligninger av statistikk og økonomi med andre kommuner er det i hovedsak benyttet to sammenligningsgrupper:

- Alle kommuner med mer enn 10 000 innbyggere (benyttes ved sammenligning av behovskorrigerte netto driftsutgifter).
- Kommunegruppe 9 (SSB har delt inn kommunene i kommunegrupper for sammenligning. Lier er i kommunegruppe 9, som er definert som «store kommuner med lave bundne kostnader per innbygger»).

Virksomhetenes rammer

Lier kommune, som de fleste andre kommuner, bruker rammebudsjettering. Dette betyr at de ulike virksomhetene får en budsjettramme de skal drifte innenfor. Dette er annerledes enn økonomien for private selskaper, hvor hovedmålet er å få størst mulig overskudd.

I handlingsprogrammet beskrives hvilke endringer som gjøres i forhold til de gjeldende budsjettrammer. I behandlingen av rammene for 2025 – 2028 tas det utgangspunkt i de gjeldende rammene som ble vedtatt for 2024. Det er kun endringer i forhold til rammen i 2024 som behandles i handlingsprogrammet.

Hvis det ble bevilget midler til tiltak i 2024 som videreføres, er dette en del av totalrammen og vises ikke i oversiktene for 2025.

Styring på budsjettrammer og rammeendringer kan erfaringsmessig være krevende å forstå. Dette skiller seg fra hvordan en tenker i det private næringsliv. Under har vi laget et eksempel som illustrerer hvordan rammetabellene fungerer og konsekvenser.

Driftsbudsjett og endringer i budsjetttrammene

Budsjetteringen tar utgangspunkt i opprinnelig budsjett for 2024, det budsjettet for 2024 som ble vedtatt i Handlingsprogram 2024-2027. Dette budsjettet er utgangslunk for alle årene i handlingsprogramperioden 2025-2028

Budsjetttrammen justeres så etter tabellen under.

1 Opprinnelig budsjett	Budsjetttramme 2024
2 Vedtak forrige periode	Endringer som er vedtatt tidligere handlingsprogram
3 Demografijustering	Forventet endringer som følge av befolkningsvekst etter 2025, endringer for 2025 bevilges opp under nye tiltak
4 Budsjettendringer i år	I hovedsak kompensasjon for lønnsoppgjør og flytting av oppgaver (med rammer) mellom tjenesteområdene
5 Sum konsekvensjusteringer	Sum av punkt 2-4
6 Konsekvensjustert ramme	2024 rammen justert for pkt 1+5
7 Kostnadsreduksjon	Nye tiltak som innebærer kostnadsreduksjoner
8 Nye brukere/kostnadsendring	Nye tiltak som følge av endringer i kostnader og inntekter, nye brukere osv.
9 Tiltak til mål	Nye tiltak for å nå målsetninger
10 Vedtatte endringer	Nye tiltak som følge av vedtak (som ikke er vedtatt i tidligere handlingsprogram)
11 Annet	Andre tiltak
12 Sum Nye tiltak og realendringer	Sum av punkt 7-11
13 Ramme 2025 -2028	Ny ramme - punkt 1+5+12

Opprinnelig budsjett for 2024 er utgangspunktet for alle årene i handlingsprogramperioden. De ulike tiltakene legges inn med hvordan tiltaket endrer budsjettet fra 2023 for alle årene.

Det nye budsjettet for 2025 blir:

Budsjett for 2024 (1)

Justering for konsekvensjusteringer (5)

Justering for nye tiltak og realendringer (10)



Budsjettramme for 2025

For å vise hvor vedtakene fra forrige periode stammer fra er tiltakene merket med noen forkortelser.

- HP xx Viser at tiltaket stammer fra et tidligere handlingsprogram og hvilket år.
- HP xx KS Når det markeres med KS, etter handlingsprogram år, viser dette at tiltak er lagt inn av kommunestyret utover kommunedirektøren beslutningsgrunnlag
- Ref 3.xx I vedtaket til handlingsprogrammet kan kommunestyret legge inn verbalvedtak. Dette er oppdrag kommuneadministrasjonen skal følge opp. Hvis et økonomisk tiltak er koblet til et verbalvedtak refereres det til hvilket verbalvedtak i tiltaksbeskrivelsen.

Eksempel på økonomitabell:

Beløp i 1000

		Handlingsprogram			
		2025	2026	2027	2028
Opprinnelig budsjett		200 000	200 000	200 000	200 000
Vedtak forrige periode					
1	HP 24 KS Opptappingsplan - ref 3.25	100	200	300	400
2	HP 23 Prosjekt 1	-500	-500	-500	-500
Sum Vedtak forrige periode		-400	-300	-200	-100
Demografijustering					
3	Demografi pleie- og omsorg	0	14 616	29 090	45 054
Sum Demografijustering		0	14 616	29 090	45 054
Budsjettjusteringer i år					
4	Sum Budsjettjusteringer i år	20 071	20 071	20 071	20 071
Sum Konsekvensjusteringer		19 671	34 387	48 961	65 025
Konsekvensjustert ramme		219 671	234 387	248 961	265 025
Kostnadsreduksjon					
5	Innsparing 1 årsverk	-750	-750	-750	-750
Sum Kostnadsreduksjon		-750	-750	-750	-750
Nye brukere/kostnadsendring					
6	En ny bruker	500	500	500	500
Sum Nye brukere/kostnadsendring		500	500	500	500
Tiltak til mål					
7	Kjøre klimavoter	100	200	300	400
Sum Tiltak til mål		100	200	300	400
Vedtatte endringer					
8	Vedtak i 1. tertial - økte kostnader	200	200	200	200
Sum Vedtatte endringer		200	200	200	200
Annet					
9	Prosjekt	0	750	750	0
Sum Annet		0	750	750	0
Nye tiltak og realendringer budsjett		50	900	1 000	350
Ramme 2025-2028		219 721	235 287	249 961	265 375

Eksemplet viser et tjenesteområde som har en budsjettramme på 200 millioner i 2024

1. I tidligere handlingsprogram er det vedtatt at rammene skal øke med 100 000 kroner hvert år fra 2024. Dette betyr at rammen for 2025 blir 100 000 kroner høyere enn 2024, 200 000 høyere i 2026 osv.
2. I 2023 lå det ramme inne til et prosjekt på 500 000 kroner som kun gjaldt 2023 og 2024. Summen ligger inne i budsjettrammen for 2024 og derfor reduseres rammen i 2025 og de kommende årene med 500 000 kroner.
3. Demografiendringer er forventet kostnadsvekst på ulike tjenesteområder som følge av befolkningsendringer. Kommunene får overføringene fra stat (rammetilskudd) som justeres for demografiendringer. De områdene som blir kompensert med en særskilt vekting er barnehage, skole, barnevern, pleie- og omsorg, kommunehelse og sosial. Endringene baserer seg på forventet befolkningsvekst innenfor de ulike aldersgruppene. Dette er basert på den befolkningsprognosen som ligger til grunn i handlingsprogrammet. I eksemplet er det en stor økning av eldre og det forventes en økning i kostnadene fra 14,6 millioner kroner i 2026 til 45 millioner kroner i 2028. Veksten i første år i handlingsprogrammet kompenseres med reelt behov i «nye tiltak og realendringer».
4. I 2024 er rammene justert for 20,1 millioner kroner. Dette er i hovedsak kompensasjon for økt lønn fra lønnsoppgjør.
5. Det er lagt inn en reduksjon ved innsparing av ett årsverk, rammene reduseres med 750 000 kroner.
6. Det er kommet en ny bruker som en virksomhet skal gi tjenester til. Tjenesten koster 500 000 kroner og rammene øker tilsvarende.
7. For å nå målet med klimanøytralt samfunn legges det opp til kjøp av klimakvoter. I eksemplet er det en opptrapping fra 100 000 kroner i 2025 til 400 000 kroner i 2028.
8. Tidligere, i en tertialrapport, er det vedtatt at tjenesten skal få kompensert 200 000 kroner for økte kostnader. Dette tas inn som en konsekvens i rammene.
9. Det er lagt inn et prosjekt i 2026 og 2027. Rammene økes kun i disse årene.

Oppsummert økes rammene for 2025 med 19,7 millioner kroner som følge av konsekvensjusteringer, og 50 000 kroner i nye tiltak. Totalt blir rammene 219,7 millioner i 2025.

Rullering av handlingsprogrammet

I neste handlingsprogram (for 2026-2029) starter arbeidet med utgangspunkt i rammen for 2025 på 219 721 000 kroner som opprinnelig budsjett (se tabellen over).

Så justeres det for de tiltakene som gir endringer i forhold til budsjettrammene fra 2024. De tiltakene som ikke innebærer endringer fra 2024 er innbakt i opprinnelig budsjett og vises ikke i oversikten.

Beløp i 1000

	Handlingsprogram			
	2026	2027	2028	2029
Opprinnelig budsjett	219 721	219 721	219 721	219 721
Sum Tekniske justeringer	0	0	0	0
Vedtak forrige periode				
1 HP 24 KS Opptrappingsplan - ref 3.25	100	200	300	300
6 HP 25 Kjøpe klimakvoter	100	200	300	300
8 HP 25 Prosjekt	750	750	0	0
Sum Vedtak forrige periode	950	1 150	600	600
Demografijustering				
3 Demografi pleie- og omsorg	14 616	29 090	45 054	45 054
Sum Demografijustering	14 616	29 090	45 054	45 054
Konsekvensjusteringer	15 566	30 240	45 654	45 654
Konsekvensjustert ramme	235 287	249 961	265 375	265 375

I gruppen «konsekvensjusteringer» vil kun punktene 1, 6, 8 og 3 (fra handlingsprogram 2025-2028) legges inn, i og med at det i disse tiltakene ligger endringer i forhold til opprinnelig budsjett fra 2025. Demografijusteringer er tatt med for å vise at rammene blir de samme som eksemplet over for handlingsprogram 2025-2028. Dette er utgangspunktet for endringer i arbeidet med handlingsprogrammet 2026-2029.